TYT

GOLD

FELSEFE
EĞİTİM SETİ

17 FASİKÜL

AKILLI TAHTA

MOBİL KÜTÜPHANE

VİDEO ÇÖZÜM

Vip YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

(GOLD)
TYT
FELSEFE
EĞİTİM SETİ

Bu kitabın tüm hakları Vip Yayınları'na aittir. Kitabın tamamının ya da bir kısmının elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

© Copyright Vip Yayınları
22 V - I

ISBN: 978-605-????-??-?

Dizgi - Grafik
Vip Yayınları Dizgi & Grafik Ekibi

İletişim Bilgileri
Vip Yayınları
Merdivenköy Mah. Bora Sok. No: 1 Kat: 15
Nidakule, Göztepe / Kadıköy / İstanbul
Telefon: (0850) 480 40 94 – (0216) 354 38 39
Faks: (0216) 354 38 36

www.vipyayinlari.com

Basım Yeri
Yeni Devir Matbaacılık ve Gazetecilik AŞ.
İnönü Mah., Muammer Aksoy Cad.,
Dere Sok. No:75, 34197
Küçükçekmece/Bahçelievler/İstanbul
Tel: (0212) 697 10 00 (Pbx)

1. Fasikül:
Felsefeyi Tanıma

2. Fasikül:
Felsefe ile Düşünme

3. Fasikül:
Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri – I

4. Fasikül:
Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri – II

5. Fasikül:
Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri – III,
Felsefi Akıl Yürütme ve Yazma

6. Fasikül: Tarama Testleri

7. Fasikül:
MÖ 6. Yüzyıl - MS 2. Yüzyıl (İlk Çağ) Felsefesi - I

8. Fasikül:
MÖ 6. Yüzyıl - MS 2. Yüzyıl (İlk Çağ) Felsefesi - II

9. Fasikül: Ünite Değerlendirme Testleri

10. Fasikül:
MS 2. Yüzyıl - MS 15. Yüzyıl (Orta Çağ) Felsefesi

11. Fasikül: Ünite Değerlendirme Testleri

12. Fasikül:
15. Yüzyıl (Rönesans) - 17. Yüzyıl Felsefesi

13. Fasikül: Ünite Değerlendirme Testleri

14. Fasikül:
18. Yüzyıl - 19. Yüzyıl Felsefesi

15. Fasikül:
20. Yüzyıl Felsefesi (Çağdaş Felsefe) - I

16. Fasikül:
20. Yüzyıl Felsefesi (Çağdaş Felsefe) - II

17. Fasikül: Tarama Testleri

Cevap Anahtarı

FASİKÜL 1

FELSEFEYİ TANIMA

1. ÜNİTE

FELSEFEYİ TANIMA

MEB KAZANIMLARI

1. Felsefenin anlamını açıklar.
2. Felsefi düşüncenin özelliklerini açıklar.
3. Felsefenin insan ve toplum hayatı üzerindeki rolünü örneklerle açıklar.

FELSEFENİN ANLAMI

- İnsanı, evreni ve değerleri anlamak için sürdürülen en geniş bir araştırma, birleştirici, bütünleştirici bir açıklama çabasına **felsefe** denir.

DÜŞÜNME VE DÜŞÜNMENİN ÖNEMİ

Problem çözmeye yönelik zihinsel etkinlik ya da bilişsel yapıların işlenmesidir. Düşünmenin malzemesi ..... . Sembol, dış gerçekliği yansıtan zihinsel görüntüdür. ..... sembollerle ya da kavramlarla olur.

- Hem duyu içeriğinin algılanması hem de kavramların anlamlandırılması olan düşünme zihinsel bir etkinliktir.
- Düşünmeyle insan; var olan bilgilerini birleştirir, onları çözümler ve anlamlı hâle getirir.
- Bilgi ise düşünme sonucu elde edilen üründür. Düşünmenin yoğunluğu, şekli ve yöntemi farklı ürünlerin ortaya çıkmasını ve farklı düşüncelerin oluşmasını sağlar.

BİLGİ – BİLİNÇ – ÖZBİLİNÇ

- Bilgi; özne ile nesne etkileşimi sonucunda zihinde oluşan üründür. Başka bir deyişle bilen varlık olan suje (insan) ile bilinen varlık obje arasında kurulan bağ sonucu oluşan ürüne **bilgi** denir.
- Farkındalık halidir. Kişinin kendisini, çevresini anlamasını sağlayan anlık süreçlerin toplamına ..... denir.
- İnsanın duygularını tanıması, güçlü yönlerini bilmesi, gelişmeye açık olması ve bunları davranışlarına yansıtmasına **özbilinç** denir.

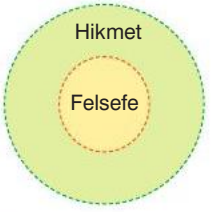
FELSEFE TERİMİ

- Felsefe, Yunanca ..... sözcüğünden gelmektedir.
- Philosophia, bilgelik (hikmet) sevgisi anlamına gelmektedir.
- ..... sevgi, ... ise bilgelik (hikmet) anlamına gelmektedir.
- Dolayısıyla felsefe, bilgelik sevgisi ya da hikmet arayışı demektir.
- Felsefe terimini ilk kullanan ..... olmuştur.
- Felsefe kelimesi "bilgeliği seven" anlamında terimleştirilse de bunun dışında sevgi, dostluk, akıl, arayış, sezgi, bilgi, hikmet, bilgelik, düşünme, duyum, hakikat, gerçeklik gibi birçok kavramla da ilişkilendirilmiştir.

HİKMET (BİLGELİK)

- Filozofun bilgi ile uğraşması felsefenin "hikmet" anlamında kullanılmasına neden olmuştur. Bundan dolayı philosophos (filozof) terimi hem "feylasûf" hem de "hakîm (hakiym)" olarak kullanılmıştır.
- Varlık, bilgi ve değer üzerine tam ve bütün bir bilginin ortaya çıkması halidir. ....., bütün olan bitenlerin esasını bilmektir.
- Felsefede ise sorgulama esastır. Kesin, bitmiş bir durum söz konusu değildir.
- Felsefe, hikmeti (bilgeliği) sevmedir.
- Felsefe, bütün bilgi alanlarını kendi çatısı altında toplar.
- Bilimler bir binanın içindeki birer oda gibidir.
- Hikmet ise binanın bütünüdür.

Vip UYARI

Felsefe ile hikmet aynı şey değildir. Felsefede sorgulama esastır. Felsefe, hikmet gibi derin bir bilgiye ulaşmayı hedeflemez.

Örnek 1

Felsefe çok kullanıldığı hâlde anlamı az bilinen bir sözcüktür. Söz gelimi Oğuz için arkadaşı "Onun hayat felsefesi gününü gün etmektir." diyor. Bir firma satış felsefesini: "Müşterileri mutsuz etmektense daha az kazanmaya razıyız." şeklinde özetliyor. Bir banka kendini diğer bankalardan farklı göstermek için: "Bizim felsefemiz hepsinden farklıdır." sloganıyla reklam yapıyor. Felsefenin kelime anlamının dışında kullanılışıyla ilgili bu tarz örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Değişik anlamlar yüklenen felsefe sözcüğü aslında Herakleides Pontikos'un söylediğine göre ilk olarak Pythagoras tarafından kullanılmış, Yunanca "philosophia" sözcüğünden gelmektedir.

Dilimize "felsefe" **olarak geçen** "philosophia"**nın kelime anlamı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Gerçeklik bilgisi B) Yaşam atılımı C) Bilgelik sevgisi
D) Hayat görüşü E) Yaşama sevinci

ÖSYM Sorusu

Çözüm

HAKİKAT

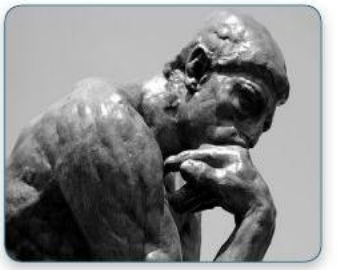
- Gerçeklik ve doğruluk kavramlarının yerine kullanılabilmektedir.
- Doğruluk anlamıyla hakikat, düşünce ile nesnesi arasındaki uygunluğu dile getirmektedir.
- Gerçeklik anlamıyla hakikat, varlıkların var olmasıdır.

FELSEFE TANIMLARI

- Felsefenin problem alanının genişliğinden dolayı felsefenin tek bir tanımını yapmak kolay değildir.

Filozoflara Göre Felsefe Tanımları

- **Aristoteles**'e göre felsefe, ilkeler ya da ilk nedenlerin bilimidir.
- **Platon**'a göre felsefe, **doğruyu bulma yolunda** düşünsel çalışmadır.
- ..... göre felsefe, düşüncenin kendi karşıtlarıyla çelişerek ilerlemesinin bilgisidir.
- **D. Hume**'a göre felsefe, insanın zihinsel özelliğini incelemektir.
- **Jaspers**'e göre felsefe, ... demektir.
- **Hilmi Ziya Ülgen**'e göre felsefe, varlık hakkındaki düşünce ve bu düşünce üzerinde düşüncedir.
- **El-Kindi**'ye göre felsefe, **insanın kendini tanımasıdır.**
- **I. Kant**'a göre felsefe, kendini akla dayanan nedenlerle geçerli kılmak ve haklı çıkarmak iddiasındaki zihinsel etkinliktir.
- ..... göre felsefe, nesnelerin hakikatlerini insanın kavrayabileceği kadar kavramasıdır.
- **Fârâbî**'ye göre felsefe, var olmaları bakımından varlıkların bilinmesidir.
- **Takiyettin Mengüşoğlu**'na göre felsefe; bütün var olan şeylerin ortak ve birleştirici olan niteliklerini ortaya koymaya çalışır.

Vip NOT

Felsefe öznel, konusu da soyut olduğu için tanımı da filozoflara göre değişmektedir.

FİLOZOF KİMDİR?

- Bilginin sevilmesi ve istenmesi anlamında felsefeyle uğraşan kişilere ..... denir.
- Filozof, hayatın anlamını sorgulayan, bilgiyi, bilgeliği seven kimsedir.

Filozofların Özellikleri:

- Bilgeliğe ulaşmak isteyen kimsedir.
- Şüpheci ve sorgulayıcı yapıya sahiptirler.
- Görüşleri zamanla değişebilir.
- Birbirlerinin görüşlerinden zamanla etkilenebilirler.
- Yaşadıkları çağdan etkilenebilirler.
- Yaşanılan çağdaki olayları etkileyebilirler.
- Kişisel birikimleri ve yaşantıları düşünce sistemlerini etkiler.

Örnek 2

Bilgeliğe ermiş bir insan artık bilgi ile uğraşmaz çünkü zaten her şeyi biliyordur. Bilgisizler de ne bilgi ile uğraşırlar ne bilge olmaya özenirler. Peki bilgisizlik neden kötüdür? Cahil kişi güzellikten, iyilikten, akıldan yoksunken hepsini kendisinde toplamış sanır da ondan. Yoksun olduğunu bilmeyen kimse ne diye kendinde olmayanın peşine düşsün ki? O vakit, bilgeler de bilgisizler de düşmezse bilginin peşine, kimler düşer peki? İkisinin ortasında olanlar düşer elbette. Bilgelik en güzel şeylerden biri, sevgi de her güzelin sevgisi ise ister istemez bilgelik dostu kişi de filozoftur. Yani filozof bilgelerle bilgisizler arasındaki kişinin ta kendisidir.

Platon'un Şölen adlı eserinden derlenen bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılamaz?

A) Bilgiyi aramama konusunda bilge ve cahil birbirlerine benzerler.
B) Filozof, bilgeliğe sahip olmayan fakat onu arzulayan kişidir.
C) Cahil kişi iyinin ve güzelin farkına varamayandır.
D) Filozof zamanla bilgisini artırdıkça bilgeliğe erişir.
E) Filozofun cahilden en büyük farkı neyi bilmediğini bilmesidir.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

FELSEFİ DÜŞÜNCE

- Felsefi düşünce, ... ve ..... bir tavra dayanan bir düşüncedir.
- Felsefi düşünce, kendisine veri olarak aldığı her tür malzemeyi ..... süzgecinden geçirir. Her şeyi eleştirir ve sorgular hiçbir şeye körü körüne inanmaz.

Örnek 3

Felsefe, düşünmeyi öğreten bir disiplindir. Kant'ın dediği gibi felsefe değil, felsefe yapmak öğretilir. Felsefe yapan birisi hiçbir zaman yalnızca bir nesne hakkında düşünmez. Felsefe herhangi bir nesneyi düşünürken aynı zamanda hep o nesneye ilişkin kendi düşüncesi üzerinde de düşünür.

Bu parçaya dayanarak felsefi düşünce için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

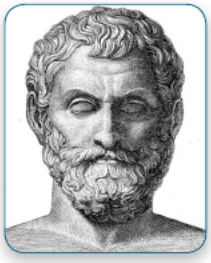
A) Kendi kendine dönük bir düşünme olduğu
B) Sonsuz bir eleştiriyi içerdiği
C) Cevaplarından çok sorularıyla var olduğu
D) Özgür düşünmenin yöntemi olduğu
E) Akıl ve mantık ilkelerine uygun olduğu

Çözüm

Felsefi Düşünce Sürecinin Oluşumu:

Merak ve Hayret → ..... → ..... → .....

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ORTAYA ÇIKIŞI

- Felsefe, ... İyonya'nın Milet (Aydın, Didim) liman kentinde doğmuştur.

Neden Milet?

- Felsefe Milet'te ilk defa insanın; varlığın anlamını, evrenin yapısını ve yazgısını sorgulamasıyla, bu sorular üzerine düşünmeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır.
- Felsefe, merakla başlar ve felsefi düşünce de sorgulamayla ortaya çıkar.
- İyonya, kent devletleri içinde diğerlerine göre hem büyük bir üretim merkezi hem de bir ticaret limanı olan Milet, **ilk filozof olan** ..... yetiştirmeyi sosyo-ekonomik yapısına borçludur.

Felsefeyi Ortaya Çıkaran Koşullar

- Özgür düşünce ortamı
- Ekonomik zenginlik
- Kültürel etkileşim
- .....

Vip NOT

Felsefeden önce doğa olayları mitolojilerle (efsane) açıklanıyordu. İlk defa **"Milet'li Thales"**, mitolojiden farklı olarak kendi akıl ve gözlemleriyle, "Evrenin ana maddesi (arkhe) nedir?" sorusuna **"su"** cevabını verdiği için **felsefenin kurucusu** kabul edilmektedir.

MİTOLOJİ

- Mitoloji kelimesi, Yunanca mythos (masal, hikaye) ve logos (söz) kelimesinden yapılmıştır.
- Mitoloji; çok eski zamanlarda gelmiş ve yaşamış olan ulusların inandıkları tanrıların, kahramanların, devlerin ve perilerin hayatından bahseden hikâyelerdir.

Örnek 4

Felsefe, ilk kez Batı Anadolu'nun zengin liman kentlerinde ortaya çıkmıştır. Doğudan gelen kervan yollarının sonunda bulunan bu kentler, deniz ticaretinin de merkezini oluşturmaktaydı. Ticari ilişkilerde sadece mallar değiş tokuş edilmez, bu malların üretiminde kullanılan bilgi, görüş ve teknikler de öğrenilirdi. İşte bu alışveriş Batı Anadolu'nun liman kentlerinde yaşayanların dünyayı tanıma, dolayısıyla eski düşüncelerinden kuşku duyma ve bunların yerine yeni bilgi ve birikimlerine uygun bir düşünce sistemi oluşturma yönünde bir atılım yapmasını sağlamıştır.

Bu parçada, felsefenin doğuşu aşağıdakilerden hangisine bağlanmıştır?

A) Çeşitli uygarlıkların bilgi birikiminden yararlanıldığı bir refah ortamının oluşmasına

B) Ticaret yoluyla zenginleşen toplumlarda sanatçı ve düşünürlere yönetimde önemli görevler verilmesine

C) Toplumda kültürel etkileşim yoğunlaştıkça eğitime verilen önemin de artmasına

D) Üretim tekniklerinin gelişmesi sonucu ulaşım araçlarının çeşitlenmesine

E) Ticaretin geliştirdiği girişimci kişiliğin yaşam tarzına da yansımasına

ÖSYM Sorusu

Çözüm

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ÖZELLİKLERİ

- **Eleştirel ve sorgulayıcıdır:** Felsefe, kendine sunulan her bilgiyi olduğu gibi kabul etmez, onun doğruluğunu ..... ve ..... .
- **Şüphecidir:** Şüphe ya da kuşku felsefe için çok önemlidir. Felsefe kendine sunulan bilgiye ..... yaklaşır.
- **Meraka dayanır:** Felsefe ..... başlar. Merak ise şaşkınlık sonucu ortaya çıkar. Felsefe, tuhaflığa duyulan merakla kendini ortaya koyar.
- **Yığılımlı ilerler (Kümülatif olma):** Yığılımlı olma, felsefi düşüncenin birbirini etkileyen ve bu etkileşimle ilerleyen bir niteliğe sahip olmasıdır. Yani felsefi düşünce birikimlidir. Filozoflar, başka düşünürlerin ortaya koyduğu görüşlerden etkilenirler, onların görüşlerinden yararlanırlar. Böylece felsefede yeni düşünceler geliştirilir ve süreklilik sağlanır.
- **Rasyoneldir:** ..... ve ..... dayanır.
- **Öznel (Subjektif) bir bilgidir:** Her filozofun kendine göre bir kişiliği, kültürü olduğu için görüşleri de ..... .
- **Kesin değildir:** Felsefi görüşlerin doğruluğu bilimlerde olduğu gibi ispatlanamaz. Felsefenin konusu soyut olduğu için ..... yapılamaz.
- **Tutarlıdır:** Felsefi görüşler ..... uzak olduğu için kendi içinde tutarlıdır.
- **Sistemlidir:** Sistemli olması, belli bir yöntemle elde edilmesiyle ilgilidir. Felsefi görüşler belli bir ..... anlayışı içinde geliştirilir.
- **Refleksiftir:** Felsefe, önceden kazanılmış bilgiler üzerine bir bilgidir. Felsefi düşüncenin kendi üzerine tekrar dönmesidir.
- **Evrenseldir:** Felsefe, ele aldığı konular itibariyle evrenseldir. İnsan ve yaşamıyla ilgili ..... felsefenin konusuna girer. Felsefeye birçok uygarlık katıkda bulunmuştur.
- **Çözümleyici ve kurucudur:** Felsefe, önce kendine sunulan bilgiyi ..... ederek açıklığa kavuşturur, sonra da analiz ettiklerini bir senteze, bütünlüğe kavuşturur.
- **Soruları cevaplardan önemlidir:** Felsefede sorular hep aynıdır, fakat cevaplar ..... . Felsefe soru ile başlar, cevapların ortaya çıkması sorulara bağlıdır.
- **En genel bilgidir:** Felsefe, varlığı bir bütün olarak ele alır. Felsefe ..... bir bilgidir.
- **Bitmişliği yoktur:** Felsefe sürekli bir arayıştır, ... oluştur.
- **Hayrete dayanır:** Hayret eden insan merak eder, sorgular ve araştırır.

Örnek 5

Bilim insanları birbirlerinin görüşlerini paylaştıkları halde filozofların birbirlerinin görüşlerini tamamen paylaşmaları beklenemez. Felsefede, filozofların çeşitli konularda öne sürmüş oldukları, çoğu kez de birbirlerine karşı olan görüş ve sistemler bulunmaktadır.

Yukarıdaki parçada felsefi düşüncenin hangi özelliği tartışılmaktadır?

A) Akla ve mantığa dayanması
B) Evrensel olması
C) Eleştirel ve sorgulayıcı olması
D) Refleksif olması
E) Kümülatif olması

Çözüm

FELSEFEDE TEMELLENDİRME

- Felsefi düşüncede temellendirme, ortaya atılan düşüncenin akla ve mantığa uygun gerekçelere dayandırılmasıdır.
- **Temellendirme**, ortaya atılan bir görüş ya da ileri sürülen yargı için bir dayanak demektir. Örneğin, bir öğrencinin başarılı olduğu okul notlarının yüksekliğiyle desteklenebilir, temellendirilebilir.

Örnek 6

Dünyanın ya da bilimin bana herhangi bir felsefi sorun sunacağını sanmıyorum. Bana felsefi sorunlar sunan diğer filozofların dünya ya da bilim hakkındaki yorumlarıdır. Genelde iki tür sorunla ilgileniyorum: Birincisi filozofun ne demek istediğini tam ve doğru olarak kavramak, ikincisi de söylediklerinin doğruluğuyla ilgili doyurucu dayanak olup olmadığını bulmak.

Bu parçada sözü edilen iki sorun sırasıyla aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

A) Anlama – Temellendirme
B) Doğrulama – Yanlışlama
C) Açıklama – Anlama
D) Yorumlama – Tanımlama
E) Öndeyide bulunma – Açıklama

ÖSYM Sorusu

Çözüm

FELSEFENİN BİREYSEL VE TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

Bireysel İşlevleri

- İnsanın kendini tanıyabilmesini ve kendi hayatına yön verebilmesini sağlar.
- İnsanın merakını ve anlama ihtiyacını giderir. Felsefe sorduğu sorularla insanların yaşamında işlevseldir.
- İnsanın ön yargılardan uzak durabilmesini, farklı fikirlere açık olabilmesini ve yeni fikirler oluşturabilmesini sağlar.
- Felsefe, insanın özgürce ve çok yönlü düşünebilmesini sağlar.
- İnsan felsefe ile aklın gücünü kavrar, tek bir doğrunun olmadığını anlar, olay ve olguları akıl yolu ile çözümleyebilir.
- Felsefe, bireyin bilinçli bir insan olmasını sağlar. İnsan, felsefe sayesinde toplumla ilişkilerini, varlığın anlamını, değerlerin önemini sorgular ve sorularına cevaplar bulmaya çalışır.
- Felsefe, bireylere yaşamla ilgili çeşitli görüşleri sunup bunları inceleme olanağı sunar.

Toplumsal İşlevleri

- Felsefe toplumsal grupların birbiri hakkındaki ön yargıların giderilmesini, farklı toplulukların bir arada yaşamasını sağlar.
- Ortak bir kültürün oluşmasına katkı sağlar.
- Bilimlerin gelişmesini, toplumların bilim toplumu olmasını sağlar.
- İnsanlar felsefeyle birlikte kendilerini özgürce ifade edebileceği bir toplum oluşturabilir.
- Felsefe ile toplumlar, demokrasi bilincini kazanırlar.
- Felsefe, toplumların akla ve iradeye değer veren bir toplum olunmasını sağlar.
- Toplumlar, felsefe ile gelecek planlamasını en doğru şekilde yapabilirler.
- Filozoflar ortaya koydukları özgün görüşlerle toplumsal hayatı etkilemişlerdir. Örneğin, Karl Marx'ın görüşlerinden Marksizm akımı ortaya çıkmıştır. Yine Fransız İhtilali'nde, Rönesans ve Reform hareketlerinde filozofların rolü yadsınamaz.

Örnek 7

Filozoflar ahlak, ekonomi, siyasi konularda toplum üzerinde etkili olmuşlardır. Rönesansla birlikte Batı'da ulusal devlet düşüncesi doğmuş, bunun yanısıra doğa varlığı değer kazanmıştır. Felsefe bu çağdaki toplumsal değişmelere uygun olarak, varlık ve bilgi problemini ve sosyal sorunları kendine konu edinmiştir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

A) Felsefe otoritelere bir başkaldırıdır.
B) Felsefe kesin bilginin peşinde koşmaz.
C) Filozoflar duygusal insanlardır.
D) Filozoflar birbirlerinin takipçisi olmak durumunda değildir.
E) Filozoflar toplumlarındaki olaylardan hem etkilenirler hem de olayları etkilerler.

Çözüm

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. Yunanca "philosophia" olan felsefe, "bilgelik sevgisi" anlamına gelir.
2. Felsefe ile hikmet aynı şeydir.
3. Felsefenin kurucusu Thales'tir.
4. Felsefe Sümerlerde başlamıştır.
5. Felsefe nesnel bilgiler ortaya koyar.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. İnsanı, evreni ve değerleri anlamak için sürdürülen, akla dayalı en geniş çabaya _____ denir.
2. Felsefi düşüncenin tekrar kendi üzerine dönerek yoğunlaşmasına _____ özelliği denir.
3. Varlık, bilgi ve değer üzerine tam ve bütün bir bilginin ortaya çıkması haline _____ denir.
4. Felsefede evrenin ana maddesine _____ denir.
5. Felsefe, ele aldığı konular itibariyle _____ dir.

refleksif | hikmet | arkhe | evrensellik | felsefe

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. Felsefe yolda olmak demektir.		a.	Rasyonellik
2. Ortaya atılan düşüncenin çelişkiden uzak olmasıdır.		b.	Thales
3. Felsefenin kurucusudur.		c.	Philosophia
4. Bilgelik sevgisi anlamına gelmektedir.		d.	Tutarlılık
5. Felsefenin ortaya çıktığı yerdir.		e.	Jaspers
6. Felsefenin akla ve mantığa dayanmasıdır.		f.	Milet

KAVRAMA TESTİ

1

1. Felsefe sürekli ve kesintisiz bir araştırma, bir gerçeği görme çabasıdır. Bu nedenle de felsefede bitmişlik yoktur. Felsefe son sözü söylemez. Felsefe, hiçbir zaman bitmeyen, sorduğu sorularla kendi kendini yenileyen düşünsel bir etkinliktir.

Bu parçayı özetleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Felsefe yolda olmaktır.
B) Felsefe fikirler dünyasına bir çağrıdır.
C) Felsefe yaşamla iç içedir.
D) Felsefe en iyi filozoflardan öğrenilir.
E) Felsefe için toplum bir laboratuvardır.

2. Felsefede tutarlılık, düşüncelerin ortak bir ilkeyle bağıntı, düzen, kavram ya da fikirle birbirlerine bağlanmış olması durumudur. Mantıklı bir bütünün parçaları, öğeleri arasında karşılıklı bağlantı ve uygun bulunması halidir.

Buna göre, felsefede tutarlılıkla örtüşen yargı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Felsefi görüşlerin çelişkiden uzak olmasıdır.
B) Felsefenin her şeyden kuşku duymasıdır.
C) Felsefenin meraka dayanmasıdır.
D) Felsefenin öznel olması durumudur.
E) Felsefenin metafiziğe önem vermesidir.

3. Felsefe, insan ve toplumun her türlü sorununu tümüyle ele almış, çözümüne ışık tutmuştur. Örneğin, sofistler İlk Çağ'da insan sorunuyla ilgilenmişlerdir. Pek çok filozof "İnsan yaşamının anlamı nedir?" sorusuna cevap aramıştır. Yeni Çağ'da Rönesans ve Reform hareketlerine filozoflar en önemli katkıları vermiştir.

Bu parçaya dayanarak felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Çağları aşan bir düşünce olduğu
B) Soyut kavramlara dayalı olduğu
C) Metafizik konulara önem verdiği
D) Toplumsal yaşamdan soyutlanmadığı
E) Filozoflar arası tartışmaları içerdiği

4.
– Felsefi düşüncenin kendi üzerine tekrar tekrar dönmesi felsefi tavrın gereğidir.
– Felsefe, önceden kazanılmış bilgiler üzerine bilgidir.
– Felsefe düşünme üzerine düşünmedir.

Yukarıdaki açıklamalar felsefi düşüncenin özelliklerinden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Öznel olması
B) Evrensel olması
C) Kümülatif olması
D) Refleksif olması
E) Eleştirel olması

5. Felsefi tavır, hayatı ve hayata dair her şeyi sorgulamayı, eleştirmeyi ve görünenin ardındaki gerçeği aramaya yönelir. Bu tavır eleştiriye açık olmaya, ön yargılardan uzak durmaya, tutarlı olmaya, anlamlı bir dünya görüşü oluşturmaya yardımcı olur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi felsefi tavırla çelişir?

A) Her söylenene inanma
B) Eleştiriye açık olma
C) Görünenin arka planını görmeye çalışma
D) Ön yargılardan uzak durma
E) Tutarlı olma

6. İnsan, evrenin yapı ve düzenini, yaşamın amacını, bilgilerin kaynağını, güzel ve iyinin anlamının ne olduğunu bilmek ister. Felsefe, insanın ruhsal ihtiyaçlarının başında yer alan evreni ve kendini anlama, yaşamını anlamlandırma, gerçeği görme isteğini sağlayarak mutluluk sağlar. Felsefe insanın merakını gidermeye çalışır.

Bu parçadaki açıklamalar, aşağıdaki sorulardan hangisine cevap olarak verilmiş olabilir?

A) Felsefenin dili yalın mıdır?
B) Felsefenin işlevi nedir?
C) Felsefenin özellikleri nelerdir?
D) Her insan felsefe yapabilir mi?
E) Felsefe nasıl yapılır?

7. Filozoflar yerden mantar gibi bitmezler. Onlar çağlarının meyveleridir.

K. Marx

K. Marx'ın bu sözünü destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Filozoflar özgün sorular sorarlar.
B) Her filozofun kendine göre bir düşünce yapısı vardır.
C) Filozoflar yaşadıkları dönemi yansıtırlar.
D) Filozofların düşünceleri bir diğer filozofun düşüncelerinden etkilenebilir.
E) Filozoflar felsefe akademilerinde yetişirler.

8. Hikmet (bilgelik), insanın kendi hayatına ait yüksek amaçları kavrayabilmesi ve eylemlerinde bilginin yol gösterici olmasıdır. Varlık, bilgi ve doğa üzerine tam ve bütün bir bilginin ortaya çıkması hali hikmet (bilgelik)tir. Felsefe ise bilgiye ulaşma, hikmete ulaşma anlamında değil, hikmeti (bilgeliği) sevme ona hasret duyma, yönelme anlamında bir bilgi, bir çabadır.

Buna göre, hikmet (bilgelik) için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Bilgelikle eş anlamlıdır.
B) Bilgelik sevgisidir.
C) Bilgeliğe yönelmedir.
D) Bilgeliğe ulaşma çabasıdır.
E) Gerçeklik bilgisidir.

1-A 2-A 3-D 4-D 5-A 6-B 7-C 8-A

KAVRAMA TESTİ 2

1. Felsefede her filozofun görüşü özgün ve birbirinden farklıdır. Felsefede karşımıza çıkan, filozofların çeşitli konularda ileri sürmüş oldukları çoğu kez de birbirlerine karşıt olan düşünce sistemleridir. Örneğin, bazı filozoflar estetik yargıların evrensel olduğunu savunmasına karşın bazıları da estetik yargıların evrensel olmadığını bilakis kişisel olduğunu savunmuşlardır.

Bu parçada felsefi düşüncenin hangi özelliği tartışılmaktadır?

A) Subjektif (kişisel) olması
B) Evrensel olması
C) Akla ve mantığa dayanması
D) Toplumdan etkilenmesi
E) Sistemli olması

2. – Felsefe, varlığı akla ve mantığa dayalı olarak ele alır.
– Felsefi sistemler aklın ürünü olarak düşünsel olarak doğarlar.

Bu açıklamalar felsefi düşüncenin hangi özelliğiyle ilişkilidir?

A) Eleştirel olma
B) Genel olma
C) Kümülatif olma
D) Kesin olmama
E) Rasyonel olma

3. Felsefe sorularla başlar, bilinmeyeni ortaya çıkarmak, insan bilgisini artırmak, sorulan sorularla doğru orantılıdır. Filozoflar işlerini yaparken sorulardan yararlanırlar. Sonuca ulaşmanın ilk aşaması soru sormadır. Filozof soruyu sorarken tartışmanın fitilini ateşlemiş olur. Bir felsefe sorusu cevapsız kalsa da soru olarak yeterince bir başarı ortaya koyar. Her bir felsefe sorusu belli bir boyut açar. İnsanı yeni bir yöne bakmaya yöneltir.

Buna göre felsefe soruları için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Cevaplardan daha önemli olduğu
B) Cevapların ilk aşaması olduğu
C) İnsanların bakış açısını değiştirdiği
D) Felsefe için çok önemli olduğu
E) Kesin bilgiler ortaya koyduğu

4. Felsefi düşünceyi ortaya koyan filozof, içinde bulunduğu dünyayı anlamak ve kavramak için her türlü bilgiyi açıklığa kavuşturur, analiz eder. Sentez aşamasında ise filozof analiz ettiği bilgiyi bütünlüğe kavuşturur.

Bu parçada felsefi düşüncenin aşağıdaki özelliklerinden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Bütünsellik (genellik)
B) Tutarlı ve akla dayalı olma
C) Çözümleyici ve kurucu olma
D) Tümel bir bilgi olma
E) Refleksif olma

5. Merak etme duygusu doğuştandır. Bu duygu çocukken çok yüksektir. Fakat büyüdükçe diğer bazı duygular gibi onun da etkisi azalmaktadır. Büyüdükçe çocukken merak ettiğimiz birçok şeyi merak etmekten, araştırmaktan, sorgulamaktan vazgeçeriz. İşte felsefe, burada devreye girer merak ve şüphe etme yeteneğini tekrar canlandıran bir sorgulama etkinliği olarak karşımıza çıkar.

Bu parçada felsefenin hangi ihtiyacı karşıladığı söylenebilir?

A) Anlama ve gerçeği görme
B) İnanca olan düşkünlük
C) Toplumsal yaşam
D) Ruhsal tatmin
E) Doğru düşünme

6. Felsefenin ele aldığı problemler geneldir. Felsefe dünyanın her yerindeki problemleri ele alır. Felsefe, insan yaşantısına giren her şeyi konu edinir. Felsefenin ele aldığı varlık, bilgi ve değer konuları dünyanın her yerinde ele alınmaktadır.

Bu parçada felsefi düşüncenin aşağıdaki özelliklerinden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Eleştirel ya da sorgulayıcı olma
B) Öznel (subjektif) olma
C) Çözümleyici ve kurucu olma
D) Evrensel olma
E) Temellendirmeye dayanma

7. Felsefe nedir? sorusuna;

- D. Hume, "İnsanın zihinsel özelliğini incelemektir."
- I. Kant, "İnsan bilgisinin nasıl oluştuğunu öğrenmedir."
- Hegel, "Düşüncenin kendi karşıtlarıyla çelişerek ilerlemesinin bilgisidir."

şeklinde cevap vermişlerdir.

Buna göre felsefe ile ilgili bu düşünceler için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Felsefenin tanımı konusunda bir uzlaşma yoktur.
B) Felsefenin soruları çok önemlidir.
C) Felsefenin bilgileri kesin niteliğindedir.
D) Felsefenin cevapları akla dayalıdır.
E) Filozoflar uzlaşmaz insanlardır.

8. I. Ön yargılardan uzak durma
II. Birbirleriyle tutarlı görüşler ileri sürme
III. Başkalarının farklı düşünebileceğini kabul etme
IV. Genel kabul görmüş görüşleri kabullenme

Yukarıdaki belirlemelerden hangileri felsefi düşünüşle çelişir?

A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III
D) Yalnız IV E) Yalnız II

ÖDEV TESTİ

3

1. Felsefe, ele aldığı konuyu tek bir yönüyle değil, her yönüyle ele alır. Felsefe, varlık alanını parçalara ayırmadan tümel olarak ele alır.

Bu açıklamada felsefi düşüncenin aşağıdaki özelliklerinden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Akla dayalı olma
B) Tutarlı olma
C) Kümülatif olma
D) Merak ve hayrete dayanma
E) En genel bilgi olma

2. Felsefe sözünden "bilgeliği inceleme" anlaşılır. Bilgelikten de yalnız işlerimizde ölçülük değil, aynı zamanda hayatımızı sürdürebilme, sağlığımızı koruma ve insanın bilebildiği bütün şeylerin tam bir bilgisi anlaşılır. Bu bilginin böyle olması için onun ilk nedenlerden çıkarılmış olması gereklidir. Böylece bu bilgiyi edinme yolunu öğrenmek için –ki asıl felsefe budur– bu ilk nedenleri yani ilk ilkeleri aramakla işe başlamak gerekir."

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Felsefe bilgeliği ele almaktadır.
B) Bilgelik bir şeyin tam bir bilgisini içerir.
C) İlk nedenler araştırılmalıdır.
D) Felsefe bilgelikle eşdeğerdir.
E) Bilgelik ölçülülüğü de içerir.

3. İnsan özne olarak bilen bir varlıktır, bilmek ister. Bilmek istediği şeyler nelerdir, kendisiyle kendisi dışındaki şeyler nelerdir, insan bunlar hakkındaki bilgi eksikliğini tamamlamaya çalışır. Çünkü nesneler bilinmesi gereken şeylerdir. Öyleyse nesne, araştırılan şeydir. Yani insan bilginin konusudur. Dolayısıyla bilgi, özne ile nesne (obje) arasında kurulan bir bağdan doğmaktadır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Bilginin oluşumunda nesne aktif durumdadır.
B) Bilginin kaynağı konusu tartışmalıdır.
C) Bilgi, özneden nesneye doğru yönelen bilinçlilik halidir.
D) En değerli bilgi bilimsel bilgidir.
E) Elde edilen bilgiler kesinlikle doğrudur.

4. Felsefe bilgisi insan zihninin işleyişini, aklın gücünü irdeler. Tıpkı John Locke'un "İnsan zihni üzerine denemeler" adlı eserinde ve Kant'ın "Saf aklın eleştirisi" adlı eserinde yaptığı gibi. Bu bakımdan felsefi bilgi zihnin önceden kazandığı birikimlerin bir ürünüdür. Dolayısıyla o sentez bir bilgidir. Örneğin Kant, Rönesans'tan kendi zamanına kadar gelişen bilgilerin sentezini yapmıştır.

Bu parçada felsefi düşüncenin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

A) Evrensellik B) Kesinlik C) Kümülatiflik
D) Tutarlılık E) Öznellik

5. İnsan, aklını kurcalayan ve yanıtlamakta güçlük çektiği sorulara bir cevap ister, çünkü birçok filozofun, hayatta karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak yanıtlara sahip oldukları gibi bir iddia ile ortaya çıktığını bir şekilde duymuştur. Gözden kaçırdığı nokta ise, söz konusu yanıtı, her filozofun içinde bulunduğu koşullarda ve kendi bakış açısından ileri sürdüğü, dolayısıyla bu yanıtların ancak benzer koşullar içinde bir anlam ve değere sahip olabileceğidir. Örneğin; Aydınlanma, modernite ve kapitalizm gibi tarihsel, ekonomik ve kültürel süreçlerden geçmiş bir ülke ve toplumun ferdi olarak bir filozofun sözgelimi, yoksulluk sorunu ve daha insancıl koşullarda yaşama arzusunun gerçekleştirilmesine yönelik açıklama ve önerileri, tamamen farklı koşullarda yaşamını sürdüren ve söz konusu süreçlerden geçmemiş toplumlarda yaşayan insanlar için geçerli olmaktan oldukça uzak bir yanıt olacaktır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Felsefenin bulduğu cevaplar tüm toplumları kapsar.
B) Felsefi görüşler, içinde yaşanılan çağın sorunlarından etkilenir.
C) Aydınlanma, modernite ve kapitalizm "Yeni Çağ"da gelişmiştir.
D) Filozoflar çağlar arası bağlantıları kuran insanlardır.
E) Felsefe her zaman aydınlanmanın ve modernitenin yanında olmuştur.

6. – Felsefenin yargıları havada kalmış yargılar değildir.
– Felsefenin ortaya attığı yargılar ayağı sağlam olarak yere basan yargılardır.

Yukarıda verilen açıklamalar felsefi düşüncenin hangi özelliğini desteklemektedir?

A) Temellendirmeye dayanmasını
B) Kesinlik taşımasını
C) Bitmişliğinin ve kesinliğinin olmamasını
D) Pratik bir işlev için yapılmamasını
E) Sürekli olarak yolda olmasını

7. İnsanın her alanın bilgisinden haberdar olmaya çalışması aynı zamanda belli konularda derinleşmesi onu birtakım sentezlere götürdüğü için büyük bir bilgi birikimine ruh ve zihin olgunluğuna erişmek gerekir. Böyle bir insan, olaylara ve varlıklara bütüncü açıdan bakabilir, onları bir bütünün parçaları olarak yerli yerine koyabilir. Bazı insanlar bu olgunluğa ulaşabilir ve insanlar ister insani ister ilahi olsun olup bitenlerin özünü kavrarlar.

Bu parçada anlatılanlar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Felsefe B) Bilim adamı C) Hikmet (bilgelik) D) Mitoloji E) Bilgi

8. Felsefe ile ilgilenmeye başladıktan bir süre sonra, ortalama bir insan genellikle şöyle şeyler söylemeye başlamaktadır: "Bütün bu kavramları, yöntemleri analiz etme ve eleştiriden geçirme işi iyi de, tüm bunların ne yararı var ki? Bir kere, bu yoğun zihinsel işlemler (kavramları öğrenme, kavrama, analiz etme, sorgulama ve eleştirme vb.) çok sıkıcı. Ayrıca ben, gerçekte bu teknik ayrıntılarla hiç ilgilenmiyorum. Benim bilmek istediğim şey, bütün bunların ne ifade ettiği, ne anlama geldiği… İçinde yaşadığım dünya gerçekten nasıl bir dünyadır? Bu dünyada, peşinden koşulmaya değer şeyler nelerdir? Felsefe, bizi bu sıkıcı işlemlerle karşı karşıya bırakmak yerine, neden tüm bu işlemlerden çıkarılması gereken sonuçların neler olduğunu doğrudan doğruya söylemiyor?

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi eleştirilmektedir?

A) Felsefenin sorun çözmesi gerektiği
B) Felsefenin somut işlevlerinin olması
C) Felsefenin metafizik sorunlarla ilgilenmemesi
D) Felsefenin pratik bir işlevinin olmaması
E) Felsefenin bütün sorulara cevap vermesi

ÖDEV TESTİ

4

1. Felsefe, günlük hayatla ilgili problemleri aşarak onları akıl ile temellendirmeyi hedefler. İnsanın zihninde beliren sorulara kesin bir yanıt bulması her zaman mümkün olmayabilir. Felsefe son sözü söylemez, onda kesinlikle, bitmişlik yoktur. Burada önemli olan sorulara yanıt arama gayreti içinde olmaktır. Çünkü felsefede genellikle problemler değişmez, değişen koşullara göre yeni problemler ortaya çıkabilir. Değişken olan problemlere getirilen yanıtlardır.

Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Felsefede kesinlik ya da bitmişlik yoktur.
B) Felsefenin problemleri değişmez.
C) Felsefede problemlere verilen yanıtlar değişebilmektedir.
D) Felsefe, bilimlerden önce ortaya çıkmıştır.
E) Felsefe, problemleri akılla temellendirmeye çalışmaktadır.

2. Aristoteles "Bütün insanlar doğal olarak bilmek isterler."der. Bir sorunu farketmek ve hayret etmek kendisinin bilgisiz olduğunu kabul etmektir. Sırf bilgisizlikten kurtulmak için felsefe yaptıklarına göre ilk filozoflar bilginin peşine düşmüşlerdir, yoksa başka bir amaç için değil.

Bu parçada anlatılanları destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Felsefenin amacı insanın mutluluğudur.
B) Felsefe herhangi faydacı bir amaçla yapılmaz.
C) Felsefe sistemli ve düzenlidir.
D) Felsefenin yargıları kesinlik içermez.
E) Felsefede filozofların kişiliği önemlidir.

3. Felsefe, bilimlerin yüksek mahkemesi ve yargıtayıdır. Orada diğer mahkemelerin yani bilimlerin kararları gözden geçirilir, birleştirilir ve yeni bir sistem halinde felsefi bilgi ortaya konur. Bu bilgi yöntemli, tutarlı ve sistemlidir. Bu halde felsefe bilgisi varlığı parçaları ayırmadan, bütünlüğünü koruyarak elde edilen bir bilgidir. Bu bilgi, nesneleri ve evrenin tümünü açıklamaya çalışır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Felsefe sistemlidir.
B) Felsefe birleştiricidir.
C) Felsefe tutarlıdır.
D) Felsefe bütünseldir.
E) Felsefe bilimin emrindedir.

4. Felsefede genellikle sorular değişmez, değişen koşullara göre yeni problemler ortaya çıkabilir. Değişken olan, felsefede sorulara verilen cevaplardır. Cevapların her dönemde ve her filozofa göre değişmesi yeni bir felsefeyi meydana getirir. Eğer cevaplar değişmeseydi felsefe olmazdı. İşte Kant'ın "Felsefe değil felsefe yapmak öğrenilir." demesi, soruları yeniden sorma ve onlara yeni cevaplar arama çabasını dile getirir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Felsefede yanıtlar değişse de sorular değişmemektedir.
B) Felsefe, sorulara kesin cevaplar bulmaktadır.
C) Felsefe, özgür ortamlarda doğmaktadır.
D) Felsefenin soruları değişen problemler karşısında değişmektedir.
E) Felsefenin ana problemi varlık problemidir.

5. I. Akla ve mantığa dayanması
II. Kişisel (öznel) olması
III. Sistemli ve düzenli olması
IV. Evrensel olması
V. Objektif olması

Yukarıdaki özelliklerden hangileri felsefe için söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) III ve IV E) Yalnız V

6. Felsefe; varlık, bilgi ve değerler konusunda genel ve temel sorunlarla ilgilenen düşünsel bir etkinliktir. Bilim adamları, din adamları, sanatçılar da düşünmektedir. Fakat filozofun düşünme biçimi diğer alanlardan farklıdır. Filozof, sorgulamayı yaparak elde ettiği düşünsel cevapları da tekrar sorgular.

Bu parçada anlatılanlar;

I. eleştirel,
II. refleksif,
III. kümülatif

gibi felsefenin özelliklerinden hangilerine uygundur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

7. Felsefenin ortaya çıktığı İyonya'nın Milet kenti, bir liman kentiydi. Batı Anadolu'daki bu bölge, ayrıca farklı inanç ve düşüncelere izin verecek kadar hoşgörülüydü. Gerçekleri araştırmak isteyen insanların yetişmesine fırsat veren toplumsal, duygusal ve ahlaksal koşullar sağlanmıştı. İşte bütün bunlar ilk bilimsel ve felsefi düşüncenin bu kentlerde ortaya çıkmasına olanak oluşturmuştur.

Bu parçada, felsefenin ortaya çıkmasını sağlayan koşullardan hangisi vurgulanmaktadır?

A) Ekonomik zenginlik
B) Özgür düşünce ortamı
C) Refah düzeyi yüksekliği
D) Kültürel etkileşim
E) Eğitim seviyesinin yüksekliği

8. "Felsefe" sözcüğü, Yunanca iki sözcüğün birleşmiş halidir: "Philia" ve "sophia". Philia; sevmek, peşinden koşmak, aramak anlamına gelirken sophia; bilgi, bilgelik, hikmet anlamına gelir. Öyleyse "philosophia" yani felsefe; bilgiyi sevmek, bilginin ya da hikmetin peşinden koşmak, bilgi veya bilgeliği aramak anlamına gelmektedir. Antik Yunanlılar için felsefe, "bilgelik sevgisi" ya da "hikmet arayışı"nı ifade etmektedir.

Bu parçadaki açıklamalar aşağıdaki sorulardan hangisine cevap olarak verilmiş olabilir?

A) Felsefenin tanımı nedir?
B) Felsefenin kelime anlamı nedir?
C) Felsefenin işlevi nedir?
D) Felsefenin metodu nedir?
E) Felsefe nerede doğmuştur?

FASİKÜL

2

FELSEFE İLE DÜŞÜNME

2. ÜNİTE

FELSEFE İLE DÜŞÜNME

Vip YAYINLARI

MEB KAZANIMLARI

1. Akıl yürütme ve düşünmeye ilişkin kavramları açıklar (Görüş, argüman, önerme, tümdengelim, tümevarım, analoji, tutarlılık, çelişiklik, gerçeklik ve doğruluk.)

2. Akıl yürütme ve düşünmede dili doğru kullanmanın önemini açıklar.

3. Bir konuyla ilgili felsefi sorular oluşturur.

4. Felsefi bir görüş ya da argümanı sorgular.

A. DÜŞÜNME VE AKIL YÜRÜTMENİN TEMEL KAVRAMLARI

1. Görüş

- Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargı ya da fikre görüş denir.
- Bireylerin olay, varlık veya ortaya atılan düşüncelere dair bir anlayış geliştirmesidir.
- Görüşler üzerinde deneyim, kültür, inançlar, eğitim vb. etkili olmaktadır.
- Farklı görüşler farklı algılara yol açmaktadır. Görüşler felsefi, siyasi, ahlaki, dini, bilimsel ve sanatsal olabilmektedir.

2. Önerme

En az iki terim ve bir bağlaçtan oluşan, doğru veya yanlış, anlamlı, yargı bildiren cümlelere denir.

Örnek: Çiçek (özne) güzel (yüklem) dir. (bağlaç)

Önerme: Ankara başkenttir.
Önerme Değil: Ankara başkent midir?
Doğru Önerme: Kömür karadır.
Yanlış Önerme: Kar siyahtır.

Önermelerin Özellikleri

1. Önermeler ..... cümlelerden oluşur.
2. Önermeler bir ..... bildirir.
3. Önermelerin bir ..... değeri vardır.
4. Önermenin ..... verme görevi vardır.

Vip NOT

- Her önerme bir cümledir fakat her cümle bir önerme değildir.
- Duygu, emir, soru, dilek, dua bildiren cümleler önerme değildir.

Örnek 1

Aşağıdakilerden hangisi önermedir?

A) Umarım bugün hava açık olur.
B) Artık bütün dünya bunu böyle bilsin.
C) Başkalarının özel eşyalarını izinsiz kullanmamalıyız.
D) Türkiye'de çay yalnızca Akdeniz Bölgesi'nde yetişir.
E) Yeryüzünde cennet diye bir yer varsa orası neresidir?

ÖSYM Sorusu

Çözüm

Yargının Niceliği Bakımından Önermeler

- Önermeler; yargının niceliği bakımından tekil, tikel ve tümel olarak üçe ayrılır.
- **Tümel önerme**de yargı, konunun ait olduğu bütün özneleri içermektedir.
- **Tekil önerme**nin yargısı tek bir özneyi, **tikel önerme**nin öznesi ise birden fazla özneyi içerir.

Örnek;

Bütün doktorlar insandır. (Tümel)

Bazı doktorlar erkektir. (Tikel)

Ali doktordur. (Tekil)

3. Argüman ve Argümantasyon

- Delil, kanıt, ... anlamına gelmektedir.
- Bir şeyi desteklemek ya da çürütmek için ileri sürülen nedendir.
- **Argüman belli kanıtlara dayanarak ortaya çıkarılan yeni bir yargıdır.**
- Argümanda kanıtlama işlemi için öncüller de konabilir.
- Felsefi düşüncede eğer ortaya bir düşünce atarsanız bunu argümanları ile desteklemeniz gerekmektedir.
- Bir argüman güçlü, zayıf, geçerli ya da geçersiz olabilir.
- Bir argümanın kesin olarak doğru ya da yanlış olduğu söylenemez, ancak bileşenlerinin ayrı ayrı doğru ya da yanlışlığından söz edilebilir.
- Argümanda iddialar, gözlem ve örneklerden oluşan veriler ile desteklenir.
- Argümanda veriler .....
- Öncüllerden belli kanıtlara dayanarak ortaya yeni bir yargı çıkartma, sonuca varma işlemine ..... denir.
- Argümanın geçerli olabilmesi, mantık ve bilgi açısından doğru olmasına bağlıdır. Bunlardan biri eksikse o argüman zayıf veya geçersizdir.

- **Hileli argümanlar** (safsata, sofistik) karşı görüşü çürütmek için onu söyleyenin kişiliğine saldırı içeren, onu şaşırtmak için mantık dışı sorulardan oluşan, bilerek ve istenerek ustaca tutarsız şekilde kurulan ve böylece tartışmayı kazanmayı hedefleyen argümanlardır.

4. Akıl Yürütme ve Çeşitleri

Akıl Yürütme: Bilinenlerden hareketle bilinmeyen hakkında bilgi elde etme işlemidir.

- En az iki önermeden hareket ederek yeni bir sonuç bulma işlemidir.
- Bir akıl yürütmede en az ..... önermeye ihtiyaç vardır.

Örneğin:

Bütün insanlar duyguludur. (öncül)

Tarık insandır. (öncül)

O halde Tarık duyguludur. (sonuç)

Örnek 2

I. Türkiye'nin başkenti Ankara'dır.
Kar beyazdır.
O hâlde Ankara kardır.

II. Bütün bitkiler canlıdır.
Çınar ağacı bitkidir.
O hâlde çınar ağacı canlıdır.

III. Bütün düşünenler vardır.
Ben düşünen biriyim.
O hâlde ben de varım.

Yukarıda numaralanmış örneklerin hangilerinde öncüller doğru olduğu hâlde akıl yürütme yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

ÖSYM Sorusu

Çözüm

A. TÜMEVARIM (ENDÜKSİYON)

- Özelden genele akıl yürütme biçimidir.
- Tümevarımda zihin tek tek olaylardan hareket ederek genel ilkelere ulaşır.
- Zihnin, tikelden tümele doğru hareket ettiği akıl yürütme şeklidir.

Örneğin:

Ali öğrencidir ders çalışır. (Özel ifade)

Banu öğrencidir ders çalışır.

Ahmet öğrencidir ders çalışır.

O halde bütün öğrenciler ders çalışır. (Genel ifade)

Örnek 3

Civa ısıtılınca genleşir.

Demir ısıtılınca genleşir.

O halde bütün madenler ısıtılınca genleşir.

Yukarıdaki akıl yürütme aşağıdakilerden hangisine örnek oluşturur?

A) Tümevarım B) Tümdengelim C) Analoji
D) Görüş E) Çelişiklik

Çözüm

B. TÜMDENGELİM (DEDÜKSİYON)

- Zihnin, genelden özele veya genel ilkelerin tek tek olaylara uygulandığı akıl yürütme biçimidir.
- Bu akıl yürütme yönteminde zihnin genel yargılardan özel veya tikel sonuçlar çıkarması söz konusudur.

Örnek: Bütün hayvanlar canlıdır. (Genel ifade)

Kedi de hayvandır.

O halde kedi de canlıdır. (Özel ifade)

Örnek 4

Bütün hayvanlar solunum yapar.

Tavşan bir hayvandır.

O halde tavşan solunum yapar.

Yukarıda öncül ve sonuçları verilen akıl yürütme türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tümevarım B) Tümdengelim C) Analoji

D) Argüman E) Temellendirme

Çözüm

Vip NOT

Tümdengelim yoluyla yapılan akıl yürütmede genel önerme doğruysa sonucun doğruluğu da kesindir. Tümevarım yoluyla yapılan akıl yürütme örneklemin tamamını kapsıyorsa sonucun doğruluğu kesin, kapsamıyorsa sonucun doğruluğu kesin değil, olasılıklıdır.

C. ANALOJİ (BENZEŞİM - ANDIRMA)

- Benzerlikten hareket ederek yapılan akıl yürütme biçimidir.
- İki veri arasındaki benzerliklere dayanarak bunlardan biri hakkındaki yargıyı diğeri için de vermektir.
- Zihnin özelden özele hareketidir.

Örneğin:

İstanbul ve Tokyo büyükşehirdir.

Tokyo'da trafik sorunu vardır.

O halde İstanbul'da da trafik sorunu vardır.

Vip UYARI

Analojide ortak özellikler ne kadar çok olursa sonucun doğru olma ihtimali o kadar artar. Elde edilen sonuçlar olasılıklıdır.

Örnek 5

Aşağıdaki akıl yürütmelerden hangisinde analoji kullanılmıştır?

A) Bütün çift sayılar ikiye tam bölünür. 2500 çift sayıdır.
O hâlde 2500 ikiye tam bölünür.

B) Ayşe ve Ceren dans etmekten hoşlanan iki iyi arkadaştır. Ayşe pop müzikten hoşlandığına göre Ceren de pop müzikten hoşlanır.

C) Gördüğüm bütün kargalar, serçeler ve güvercinler uçuyordu. Demek ki bütün kuşlar uçabilir.

D) Her zaman hava kara bulutlarla kaplandığında yağmur yağıyor. Bugün de hava kara bulutlarla kaplandı. O hâlde yağmur yağacak.

E) Didem düzenli ders çalışarak başarılı oldu. Deniz de düzenli ders çalışarak başarılı oldu. O hâlde düzenli ders çalışan herkes başarılı olur.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

5. Tutarlılık ve Çelişiklik

Tutarlılık:

- Tutarlılık, yargının, akıl ilkelerine uygun olmasıdır.
- Önermenin aynı konuda daha önce doğru kabul edilmiş başka bir önermeyle .....
- Felsefi görüşler deney ve gözlemle doğrulanmadıklarından ..... olmak durumundadır.

Çelişiklik:

- Tutarlılığın tersine ortaya atılan yargının zıtlıkları, tutarsızlıkları barındırmasıdır.
- Çelişik önermeler arasında doğruluk değeri bakımından da bir zıtlık vardır.
- Önermelerden biri doğruysa diğeri zorunlu olarak yanlıştır. Örneğin: bir filozof bir yazısında materyalizmi savunurken, diğer yazısında idealizmi savunuyorsa burada bir ..... söz konusudur.

Örnek 6

Platon'dan beri doğruluk hakkında genel olarak kabul gören bazı ilkeler vardır. Bunlardan biri olgulara dair bütün soruların tek bir doğru yanıtı olduğu, bir diğeri de bu doğru yanıtların birbirleriyle çelişmemesi ve hepsinin bir arada uyumlu bir bütün oluşturması gerektiğidir.

Bu parçada dile getirilen ilkelerin belirttiği doğruluk ölçütü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yarar B) Uygunluk C) Tümel uzlaşım
D) Tutarlılık E) Apaçıklık

ÖSYM Sorusu

Çözüm

Örnek 7

Düşüncelerin ortak bir ilkeyle bağıntı, düzen, kavram ya da fikirle birbirlerine bağlanmış olması durumudur. Mantıklı bir bütünün parçaları, ögeleri arasında karşılıklı bağlantı ve uyum bulunması halidir.

Yukarıdaki açıklama aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Çelişiklik B) Gerçeklik C) Tutarlılık
D) Doğruluk E) Analoji

Çözüm

6. Gerçeklik ve Doğruluk

Gerçeklik:

- Düşünceden bağımsız olarak zamanda ve mekanda var olanların özelliğidir.
- Gerçek biz düşünsek de düşünmesek de dış dünyada vardır.
- Gerçeklik, var olan dünyanın nesnesi veya olgudur. Ev, araba, elma, insan, hayvan, dağ, ırmak, deniz gibi.

Doğruluk

- Düşüncenin gerçekle uyuşmasıdır, ortaya atılan yargının nesneyle örtüşmesidir.
- Kişinin gerçeklik hakkındaki ileri sürdüğü yargının yanlış ya da doğru olma değeridir.
- Doğruluk düşünceye ait bir kavramdır.
- Örneğin; gecenin karanlık olması, kışın soğuk olması, güneşin sıcak olması gibi.

Örnekler:

– Yağmurun yağması doğrudur. Yağmurun kendisi ise gerçektir.
– Hava gerçektir ama havanın soğuk ya da sıcak olmasının bir doğruluk değeri vardır.

Vip NOT

Doğruluk, önermede, yargıda ve zihinde bulunurken; gerçeklik dış dünyanın nesnesi veya olgusudur, somuttur.

Örnek 8

- Doğruluk, bilginin bilgisi edinilen şeye tam uygunluğunu dile getirir.
- Doğruluk, gerçekliğe ilişkin yargıların gerçeklikle örtüşmesidir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bir doğruluğu örneklendirir?

A) Altının beyaz olması
B) Kömürün kara olması
C) Zümrüdü anka kuşunun var olması
D) Deniz kızlarının denizde yüzmesi
E) Taşın yumuşak olması

Çözüm

Örnek 9

Hakikat dışarda olmaz, insan zihninden de bağımsız var olamaz. Dünya dışardadır ama dünyaya dair betimlemeler dışarda değildir. Yalnızca dünyanın betimlemeleri doğru ve yanlış olabilir. Dünya insanın betimleme faaliyetleri olmaksızın kendi başına doğru veya yanlış olamaz.

Bu parçada dile getirilen düşünce, aşağıdaki kavram çiftlerinden hangisiyle ilgilidir?

A) Doğruluk - gerçeklik
B) Gerçeklik - varlık
C) Dil - düşünce
D) Varlık - var olan
E) Gerçek - gerçek dışı

ÖSYM Sorusu

Çözüm

7. Felsefede Temellendirme

- Temellendirmede ortaya atılan bir görüş ya da ileri sürülen sav için bir ..... göstermek gerekir.
- Felsefi düşüncenin temellendirilmesi ortaya atılan düşüncenin akla ve mantığa uygun ..... dayandırılmasıdır. Örneğin, bir filozof bilginin kaynağı akıldır diyorsa bunu akla ve mantığa uygun gerekçelere dayandırması gerekir.

8. Nedensellik

- Her olayın bir nedeni olduğunu ileri süren ilkedir.
- Her olayın bir nedeni vardır ve bu neden bir önceki olayın sonucudur. Aynı şartlarda aynı neden aynı sonucu meydana getirir.
- Bu ilke "Mantıksal olarak her şeyin bir nedeni vardır." şeklinde bilinir.
- Hume, bu ilkeyi eleştirel incelemeye, felsefi sorgulamaya tabi tutan ilk filozoftur.
- Nedensellik, insanı mantıksal olarak kesin bilgiye ulaştırmadığı için, mantıksal doğruluğu olan bir kavram değildir.

B. DÜŞÜNME VE AKIL YÜRÜTMEDE DİLİN ÖNEMİ

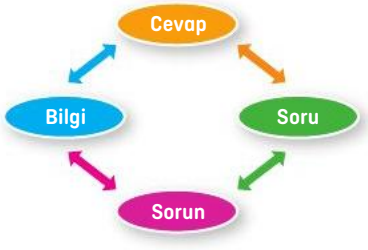
- Dil insanların duygularını, düşüncelerini ifade etmek amacıyla kullandıkları yapay semboller sistemine denir.
- Dil en önemli iletişim aracıdır.
- Felsefe kendini dil aracılığı ile ortaya koyar.
- Bir filozof dile ne kadar hakimse düşüncelerini o kadar etkili olarak ifade eder.
- Felsefe ile dilin sıkı bir ilişkisi söz konusudur.
- Düşünme ile dil arasında sıkı bir ilişki vardır; zira ağızdan çıkan sözcükler varlıkların yerine geçen kavramların dışa yansımasıdır.

- Felsefe önermeler kümesidir. Bu önermeler dil ile ifade edilir.
- Dil ile soyut olan düşünceler somut hale getirilmiş olur.
- Dilin yanlış kullanımı çok anlamlılığa ve belirsizliğe neden olmaktadır.

C. FELSEFİ SORU OLUŞTURMA

- İnsanlar bilme, anlama, bulma, merak giderme, bir ihtiyacı karşılama gibi ihtiyaçlarını gidermek için "soru sorma" eyleminden yararlanır.
- "Soru" ve "cevap" bir kısır döngü oluşturur. Yeni sorular insanı cevap bulmaya yönlendirirken; bulunan cevaplarda yeni sorular üretir.
- İnsanlar mevcut sorulara yeni cevaplar buldukça "bilgi" sahibi olur.
- Fakat bilgi birikiminin artması "sorun" bilincini de ortaya çıkarır. Artan sorun bilinci ve bilgi birikimide farklı alanlardaki problemleri, farklı yol ve yöntemleri beraberinde getirir.

Fesefi Sorular

- Meraka, arayışa, hayrete dayanan sorulardır.
- Cevapları kesin değildir.
- Öze dair sorulardır.
- Sorular değişmez cevaplar değişir.
- Nedir? Niçin? Neden? şeklindedir.
- Genellikle çözümsüz sorulardır.
- Yaşamı ve varlığı anlamlandırmaya dayalıdır.
- Eleştirel ve sorgulayıcıdır.

Örnek Felsefe Soruları

- Hayatın amacı nedir?
- Ben neyim, ne olacağım?
- Evren niçin var olmuştur?
- Benim özgürlüğüm başkasının köleliği midir?
- Ölümden sonra hayat var mıdır?
- İnanç nedir?
- Bilim nedir?
- Bilginin kaynağı nedir?
- Varlığın özü nedir?
- Güzel nedir?
- Hak ve adaletin kaynağı nedir?
- Evrensel bir ahlak yasası var mıdır?
- İdeal bir devlet düzeni olabilir mi?

Örnek 10

İnsan merak eden varlıktır. Kendini, insanı, doğayı, evreni, toplumu... Felsefe, en temeldeki bu şeyleri akıl yoluyla anlama arayışıdır. Bunları sorgulamak amacıyla çeşitli sorular ortaya atar. Bir şey gerçekten bilinebilir mi? Eğer bilinebilirse neler bilinebilir? Bilinenlerin bilindiğinden nasıl emin olunabilir? Buna benzer felsefi sorular felsefenin odağını oluşturur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisinin felsefi soru niteliğinde olduğu söylenebilir?

A) Demokratik yasaların özellikleri nelerdir?
B) Yer çekimi kuvveti cisimleri nasıl etkiler?
C) Toplumsal normların amacı nedir?
D) Niçin ahlaklı olmalıyım?
E) Atlar ayakta uyur mu?

ÖSYM Sorusu

Çözüm

D. FELSEFİ BİR GÖRÜŞ VEYA ARGÜMANI SORGULAMA

Bir fikrin gücünü, sağlamlığını belirlemek ve bir metni en iyi şekilde anlayabilmek için o metni en doğru şekilde çözümlemek gerekir. Metinde geçen doğru öncülleri, geçerli akıl yürütme biçimlerini, dilsel ve mantıksal öğeleri çözümleyebilmek için izlenmesi gereken bazı yollar vardır:

- Metinde geçen temel görüşler nelerdir?
- Metinde öne sürülen ve temel görüşü destekleyen önermeler hangileridir?
- Metinde her bir görüş veya önerme için hangi kavramlara başvurulmuştur ve bu kavramlara hangi anlamlar yüklenmiştir?
- Metin bilgi ve dil hataları içermekte midir?
- Metinde yer alan çıkarımlar akıl ve mantık ilkelerine uygun mudur?
- Metinde yapılan çıkarımlar hangileridir ve bu çıkarımlarda hangi akıl yürütme türleri kullanılmıştır?
- Metinde yer alan argümanlar, sağlam ve ikna edici olarak kurgulanmış mıdır?
- Bir görüşle ilgili olarak birden fazla argümana başvurulmuşsa bu argümanların temellendirmesi tutarlı, sağlam ve ikna edici midir?

Vip NOT

Felsefi bir görüş ya da argümanı sorgularken özellikle;

- araştırdığımız konuyu,
- metinde bahsedilen temel görüşü,
- metnin içinde geçen felsefi kavramları,
- metnin içinde geçen felsefi görüşleri,
- metindeki felsefi görüşü temellendiren argümanları iyi belirlememiz gerekir.

Örnek 11

Felsefe bir takım önermeler kümesidir. Bu önermeler, yargılar bir semboller sistemi olan dil ile ifade edilirler. Felsefe, kendini dil ile dışarıya vurur ve yansıtır. Dilin kullanımında özne ve nesne olmak olmak üzere iki öge vardır. Dil, yani sözcükler ve önermeler, insan zihnindeki kavramlarla düşüncelerin simgeleri, anlam ise sözcüklerle ve cümlelerle simgeleşen zihin içerikleridir. Felsefe ile dilin sıkı bir ilişkisi söz konusudur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Dil bir ifade aracıdır.
B) Felsefe kendini dille ifade eder.
C) Dil olmadan felsefe anlatılamaz.
D) Dil içerisinde özne ve nesneyi barındırır.
E) Dilde özne, nesneden daha önemlidir.

Çözüm

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. Tümdengelimsel akıl yürütme zihnin genelden özele hareketidir.
2. En az iki terimden oluşan doğru ya da yanlış yargı bildiren cümlelere argüman denir.
3. Felsefi düşünce eleştiriye, akla ve mantığa dayanır.
4. Felsefi soruların cevapları kesindir.
5. Analoji zihnin özelden özele doğru hareketidir.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. Düşüncenin gerçekle uyuşmasına, nesneyle örtüşmesine ..... denir.
2. Bir yargının akıl ilkelerine uygun olmasına ..... denir.
3. Problem çözmeye yönelik zihinsel etkinliklere ..... denir.
4. Zihnin özelden genele doğru akıl yürütmesine ..... denir.
5. Felsefenin soruları ..... dair sorulardır.

düşünme | tümevarım | doğruluk | öze | tutarlılık

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. En az iki terimden oluşan, doğru ya da yanlış değeri olan yargı bildiren cümlelerdir.
2. Bilinen önermelerden hareketle bilinmeyen yeni bir önerme elde etme işlemidir.
3. Özel önermeden genel önermeye giden bir akıl yürütme türüdür.
4. Genel bir ilkeden hareketle tek tek olaylara, nesnelere zorunlu olarak ulaşan akıl yürütme türüdür.
5. İki farklı önerme arasındaki benzerliklerden yola çıkılarak birisi için geçerli olan bilginin diğeri için de geçerli olmasının öne sürülmesidir.
6. Bir varlığın düşünceden bağımsız olarak dış dünyada var olmasıdır.

a. Tümdengelim
b. Tümevarım
c. Gerçeklik
d. Önerme
e. Analoji
f. Akıl yürütme

KISA CEVAPLI SORULAR

1. **Doğru veya yanlış, anlam değeri alan, en az iki terimden oluşan ve yargı bildiren cümlelere ne ad verilir?**

Cevap

2. Özelden genele akıl yürütme biçimidir. Zihnin tek tek olaylardan hareket ederek genel ilkelere ulaşmasıdır. Zihnin tikelden tümele doğru hareket ettiği akıl yürütme şeklidir.

Yukarıdaki açıklamaya ne denir?

Cevap

3. **İki veri arasındaki benzerliklere dayanarak bu verilerden birisi için geçerli olan yargıyı diğer veri için de geçerli kılma işlemine ne denir?**

Cevap

4. Ortaya atılan yargının dış dünya ile örtüşmesidir. Düşüncenin gerçekle örtüşmesidir. Bilginin, bilgisi edinilen şeyle tam uygunluğudur.

Yukarıdaki açıklamaya ne denir?

Cevap

5. Bilinçten bağımsız, somut olarak var olanlardır. Düşünceden bağımsız olarak zamanda ve mekanda var olanların özelliğidir.

Yukarıdaki açıklamaya ne denir?

Cevap

6. **Filozofların ele aldığı konuları akıl ve mantık ilkelerine son derece uygun olarak, düzenli olarak incelemesine ne ad verilir?**

Cevap

7. Ele alınan önermelerden biri doğruysa diğerinin zorunlu olarak yanlış olmasıdır. Ortaya atılan önermelerin zıtlıklar, tutarsızlıklar barındırmamasıdır.

Yukarıdaki açıklanan kavramın adı nedir?

Cevap

8. **İnsanların duygularını, düşüncelerini ifade etmek ve iletişime geçmek için kullandıkları yapay semboller sistemine ne denir?**

Cevap

9. **Belli kanıtlara dayanılarak ortaya çıkarılan yeni yargıya ne denir?**

Cevap

10. Olaylar ve nesnelerin yerini tutan simgeler arasında bağ kurma olarak tanımlanır. Simge, bir nesnenin karşılığı olan işaret demektir.

Yukarıda hangi kavramın açıklaması yapılmıştır?

Cevap

KAVRAMA TESTİ 1

1. Felsefe, insana düşünmeyi öğreten bir etkinliktir. İnsanın en önemli özelliği düşünmesidir. Bu onu diğer canlılardan ayıran bir özelliktir. İnsan düşünen ve düşündüğünü diğer insanlara aktarabilen bir varlıktır. Evreni anlama ve yorumlama çabası ancak felsefeyle olanaklıdır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Felsefe ilk nedenleri araştıran bir etkinliktir.
B) Felsefe ile düşünme arasında sıkı bir ilişki vardır.
C) Felsefe doğruya ulaşmayı amaçlamaktadır.
D) Felsefede tek bir doğru yoktur.
E) Felsefe birleştirici ve bütünleştiricidir.

2. "Ne kadar bilirsen bil, söylediklerin karşındakilerin anlayabileceği kadardır."

Mevlana

Mevlana'nın bu sözünü özetleyen yargı, aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Etkili iletişim için dili iyi kullanmak gerekir.
B) İnsan bilgisiyle övünmelidir.
C) İnsanın söyleyecek sözü olmalıdır.
D) Söyleyecek sözü olan cesur olmalıdır.
E) Bilgi erdemdir.

3. I. Kar beyazdır.
II. Kömür kara değildir.
III. Felsefe özneldir.
IV. Felsefe eleştirel bir düşüncedir.
V. Bilim nesnel bir yapıdadır.

Yukarıdaki açıklamalardan hangileri bir "doğruluk" **örneği değildir?**

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) IV ve V

4.
- Var olan dünyanın nesnesi veya olgudur.
- Düşünceden bağımsız olarak zamanda var olanların özelliğidir.
- Bilinçten bağımsız olarak orada bir yerlerde kendi başına var olandır.
- Olgusal varlığın bir özelliğidir.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisi ile ilişkilidir?

A) Doğruluk B) Tutarlılık C) Gerçeklik
D) Çelişiklik E) Düşünme

5. Gül çiçektir ve güzel kokar.
Karanfil çiçektir ve güzel kokar.
Hanımeli çiçektir ve güzel kokar.
Zambak çiçektir ve güzel kokar.
Leylak çiçektir ve güzel kokar.
O halde bütün çiçekler güzel kokar.

Yukarıdaki akıl yürütme türü aşağıdakilerden hangisini örneklendirir?

A) Entimem B) Analoji C) Tümevarım
D) Tümdengelim E) Önerme

6.
- Gerçek, bir olgudur ve doğru ya da yanlış olamaz.
- Gerçek, herhangi bir yargının konusu olan şeydir ve nesnel dünyada bulunur.
- Gerçeklik somut olarak var olanların bütünüdür.
- Gerçeklik bilinçten bağımsız olarak var olandır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi gerçeklik örneği değildir?

A) Çocuklar B) Uzay C) Bulutlar
D) Güneş E) Rakamlar

7.
- Bütün filozoflar düşünürdür.
- Sokrates filozoftur.
- ----------

Yukarıdaki öncül önermeleri verilen akıl yürütmenin mantıksal sonucu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sokrates insandır. B) Sokrates filozoftur.
C) Sokrates düşünürdür. D) Sokrates erdemlidir.
E) Filozoflar düşünürdür.

8.
- Ege Bölgesi'nde ve Akdeniz Bölgesi'nde, Akdeniz iklimi görülür.
- Ege Bölgesinde kışlar ılık ve yağışlıdır.
- Akdeniz Bölgesi'nde de kışlar ılık ve yağışlıdır.

Yukarıdaki akıl yürütme türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tümevarım B) Tümdengelim
C) Analoji (Benzeşim) D) Görüş
E) Argüman

9. **Aşağıdakilerden hangisi felsefi soruların özelliklerinden değildir?**

A) Öze dair sorulardır.
B) Cevapları kesin değildir.
C) Eleştirel ve sorgulayıcıdır.
D) Genellikle çözümsüz sorulardır.
E) Nasıl şeklindeki sorulardır.

1-B 2-A 3-B 4-C 5-C 6-E 7-C 8-C 9-E

KAVRAMA TESTİ 2

1. Size güvenebilmem için, size inanabilmem için ortaya attığınız düşüncenin argümanlarını ortaya koymanız gerekir.

Yukarıdaki açıklamayı yapan bir filozof, aşağıdakilerden hangisini savunur?

A) Düşüncelerin özgürce söylenmesini
B) Düşüncelerin kanıtlarının belirtilmesini
C) Düşüncelerin evrenselliğini
D) Düşüncelerin öznelliğini
E) Düşüncelerin çeşitliliğini

2.
- İstavrit, palamut, hamsi denizde yaşar.
- İstavrit, palamut, hamsi balıktır.
- ----------

Yukarıda öncül önermeleri verilen akıl yürütmenin mantıksal sonucu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bütün balıklar denizde yaşar.
B) En güzel balık palamuttur.
C) Balıklar solungaçlıdır.
D) Balıkların yüzgeçleri vardır.
E) İstavrit en kılçıklı balıktır.

3. I. Akşama eve gelir misin?
II. Ah bir sınavı kazansam.
III. Başarı için çok çalışmalısın.
IV. Öğretmenler üniversite mezunudur.
V. Beni seviyor musun?

Yukarıdaki yargılardan hangileri önerme olarak kabul edilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) II, III ve V
D) I, II ve III E) Yalnız IV

4.
- Bütün üniversiteyi kazananlar çok ders çalışırlar.
- Hande çok ders çalıştı.
- ----------

Yukarıda öncül önermeleri verilen akıl yürütmenin mantıksal sonucu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hande çok ders çalışmıştır.
B) Hande üniversite öğrencisidir.
C) Hande üniversite sınavını kazanır.
D) Hande çok başarılı bir öğrencidir.
E) Hande daha çok ders çalışmalıdır.

5. Doğru ya da yanlış ama kesin bir yargı bildiren cümlelere önerme adı verilmektedir. Bir cümlenin önerme olarak kabul edilmesi için mutlaka bir yargı bildirmesi gerekir.

Aşağıdakilerden hangisi önerme olarak kabul edilemez?

A) Ankara Türkiye'nin başkentidir.
B) İstanbul büyükşehirdir.
C) Her anne çocuk sahibidir.
D) Hiçbir bekar evli değildir.
E) Her insan mutlu mudur?

6. Felsefede yeni ve özgün bir soru ortaya atmak bir bilimsel buluş bulmak kadar değerlidir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Felsefe için soruların önemi
B) Felsefe için aklın önemi
C) Felsefe için tutarlılığın önemi
D) Felsefe için filozofun önemi
E) Felsefe için buluşların önemi

7. Felsefenin soruları "nedir?" biçimindedir. Filozoflar, "nedir?" sorusuyla varlığın özünü, insan bilgisinin sınırlarını, insanın evrendeki yerini ortaya çıkarmak isterler. Bu tür soruların mutlak bir yanıtı yoktur. Zaten felsefenin de böyle bir kaygısı yoktur.

Bu parçaya dayanarak felsefenin soruları için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Öze dair sorular olduğu
B) "Nedir?" biçiminde oldukları
C) Kesin bir yanıtlarının olmadığı
D) Varlığın özünü sorguladıkları
E) Bilgiyle sınırlı oldukları

8. Felsefede kendiliğinden anlaşılan apaçık hiçbir olgu yoktur. Onun için felsefede her şey bir problem niteliğindedir. Yani filozof her şeyin anlamını kavramak ve bilmek ister. Felsefenin can damarı soru sormak araştırmak ve düşünmektir. Felsefenin geniş bir alanı ve çeşitli dallardan oluşmuş bir yapısı vardır.

Bu parçada anlatılanlarla paralellik gösteren yargı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Felsefenin soruları günlük sorular değildir.
B) Filozofların uğraşamayacağı hiçbir varlık alanı yoktur.
C) Felsefenin soruları tarihseldir.
D) Felsefede toplumsal koşullar etkilidir.
E) Felsefe bilgelik sevgisi demektir.

1-B 2-A 3-E 4-C 5-E 6-A 7-E 8-B

ÖDEV TESTİ

3

1. I. Ankara başkent midir?
II. Uzaklık nedir?
III. Erdem nedir?
IV. Bilginin değeri nedir?
V. İnsan gerçekten özgür müdür?

Yukarıdaki sorulardan hangileri felsefi soru değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) III, IV ve V

2. Felsefenin sorularını önceden belirlemek güçtür. Her çalışma alanı gibi felsefe de yeni sorulara açıktır. Doğa filozofları "Varlığın özü nedir?" sorusuna cevap ararken sofist filozoflar, "Bilgi nedir?" sorusunun cevabını bulmayı kendilerine amaç edinmişlerdir.

Bu parçada felsefi soruların hangi özelliği vurgulanmaktadır?

A) Düşünceye dayandığı
B) Cevaplarının imkansız olduğu
C) Değişebildiği
D) Filozofun sorabildiği
E) Genel olabildiği

3. İnsanı ele aldığımızda onun, onu diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğinin, onun içinde bulunduğu fiziksel çevreyi, içinde yaşadığı toplumu, geçmişini, insan olarak kendisini, tanımak ve bilmek istemesidir. İşte insanın bu ihtiyacını karşılayan etkinlik felsefe adını almaktadır.

Felsefe için bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) İnsanın bilme ihtiyacını karşıladığı
B) Her türlü eleştiriye açık olduğu
C) Kesin bilgiler ortaya koyduğu
D) Metodlu düşünme olduğu
E) Akla ve mantığa dayandığı

4. I. Egemenliğin kullanış biçimleri nelerdir?
II. Evrensel ahlak yasaları var mıdır?
III. İnsan nasıl büyümektedir?
IV. Evren niçin var olmuştur?
V. Toplumun yapısı nasıldır?

Yukarıdaki sorulardan hangileri felsefenin sorduğu sorulardandır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız V
D) I ve III E) I, II ve IV

5. Ortaya atılan her düşünceye felsefe diyemeyiz. Bir düşüncenin felsefi sayılabilmesi için akla ve mantığa uygun gerekçelerle desteklenmesi gerekir. Felsefi düşüncede ortaya atılan her görüş için bir dayanak gösterilmesi gerekir. Yoksa felsefe dayanaktan yoksun düşünceler yığını olurdu.

Bu parçada felsefi düşüncenin hangi niteliği anlatılmaktadır?

A) Kurucu ve çözümleyici olması
B) Temellendirmeye dayanması
C) Kişisel ya da subjektif olması
D) Kümülatif (yığılan) bir yapıda olması
E) Refleksif (kendine dönük) bir düşünce olması

6. Felsefi sorular genelde nasıl sorusuna değil, nedir ve niçin sorularına cevap arar. Felsefi sorular "nedir?" ile başlayan ve nedenin nedenini, ilk nedeni sorgulayan sorulardır.

Aşağıdaki sorulardan hangisi felsefi soru <u>değildir</u>?

A) İnsan gerçekten özgür müdür?
B) Varlığın ana kaynağı nedir?
C) Hava olayları nasıl meydana gelmektedir?
D) Doğru bilginin ölçütü nedir?
E) Bilgi doğuştan mıdır?

7. Filozoflar yetiştiği dönemlerin özelliklerini şahıslarında ve eserlerinde taşıyan düşünürlerdir. Onları yaşadığı zaman diliminin özelliklerini akılda tutarak değil de bugünün ölçüleriyle değerlendirmeye kalkarsak yanılırız.

Bu parçadaki açıklamayı destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Filozoflar yaşadıkları dönemlerin ürünüdürler.
B) Filozoflar tutarlı insanlardır.
C) Filozoflar birbirini takip ederler.
D) Filozoflar topluma yararlı olmalıdırlar.
E) Filozofların gücü eğitimlerine dayanır.

8. Felsefe, insanoğlunun ortaya koyduğu araştırma, anlamlandırma, yorumlama ve değerlendirme etkinliğidir. Felsefe sayesinde insan sorular sormakta, bu sorduğu sorulara cevaplar aramakta, bilgeliğe ulaşmaya, erdemli olmaya çalışmaktadır.

Bu parçaya dayanarak felsefe için aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) İnsan düşüncesinin ürünü olduğu
B) Değerlendirme etkinliği olduğu
C) Sorgulamayı içerdiği
D) Bilgeliğe ulaşmayı çabaladığı
E) Evrensel bir düşünce olduğu

FASİKÜL

3

FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ – I (VARLIK FELSEFESİ, BİLGİ FELSEFESİ)

3. ÜNİTE

FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ

Vip YAYINLARI

MEB KAZANIMLARI

1. Varlık felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar.
2. Varlık türlerinin sınıflandırılması sağlanır.
3. Bilgi felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar.
4. Doğruluk ve gerçeklik kavramlarını kavrar.

VARLIK FELSEFESİ (ONTOLOJİ)

Tanım: Varlık felsefesi (ontoloji) varlığın olup olmadığını, ne olduğunu, anlamını, doğasını, yapısını, ilkelerini ve türlerini inceleyen bir disiplindir.

Varlık Felsefesinin Konusu ve Problemleri

- Felsefede ilk olarak var olanın nitelikleri, özü, oluşu ve değişimi gibi problemlere cevap aranmıştır.
- Doğa filozofları varlığın ilk nedenini, ana maddesini(arkhe) ve başlangıcını su, hava, toprak, ateş gibi doğa içinden bazı öğelerle açıklasalar da zamanla fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır.
- "Gerçekten bir şey var mıdır?, Varlığın mahiyeti nedir?, Varlık var mıdır, varsa nedir?, Varlığın genel özellikleri nelerdir?, Hareket, oluş, düşünce bir varlık mıdır?" gibi sorular varlıkla ilgili farklı görüş ve kabullerin toplandığı varlık felsefesinin öne çıkan sorularıdır.

Örnek 1

Varlığın özünü, anlamını, ilkelerini, türlerini, biçimini inceleyen felsefe disiplinidir. Bu felsefe disiplini varlığı bir bütün olarak ele alır.

Yukarıdaki açıklama aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Etik B) Ontoloji C) Estetik
D) Epistemoloji E) Teoloji

Çözüm

METAFİZİK

Metafizik, kelime olarak ..... anlamına gelir. Bilimlerin ele almadığı konuları ele alan daha çok çözümlenmemiş problemleri ele alan, tüm var olanların ilk sebeplerini, ardındaki asıl gerçekliği araştıran alandır.

Vip NOT

Metafizik ontolojiden daha kapsamlıdır. Metafizik hem fiziksel evreni hem de fizik ötesini konu olarak ele alır. Ontoloji kendini sadece var olanla sınırlar.

Metafiziğin varlıkla ilgili temel soruları:

- Evrende bir amaçlılık var mıdır?
- Evren nasıl oluşmuştur, bir amacı var mıdır?
- Varlık bir midir, çok mudur, değişken midir?
- Evrende bir düzen var mıdır, varsa kaynağı nedir?
- Ölümden sonra bir hayat var mıdır?
- Evrenin bir sonu var mıdır, yoksa sonsuz mudur?
- Ruh, ölümlü müdür?

Örnek 2

Bir filozofa göre, deney dünyasında karşılaştığımız bütün varlıklar, bir modele göre ve belli bir işlevi yerine getirmek üzere hareket ederler ve değişme içerisindedirler. Çınar tohumundan her zaman çınar ağacı meydana gelir. Göz görmek, burun koklamak, kulak ise duymak içindir. Kısacası evrendeki varlığa ilişkin bütün hareket ve değişimler belli bir potansiyeli yerine getirmek üzere gerçekleşmektedir.

Filozofun bu görüşleri, ontolojinin hangi sorusuna cevap niteliğindedir?

A) Varlık var mıdır?
B) Evrende düzen var mıdır?
C) Evrende amaçlılık var mıdır?
D) Evrende özgürlük var mıdır?
E) Evren sonlu mudur, sonsuz mudur?

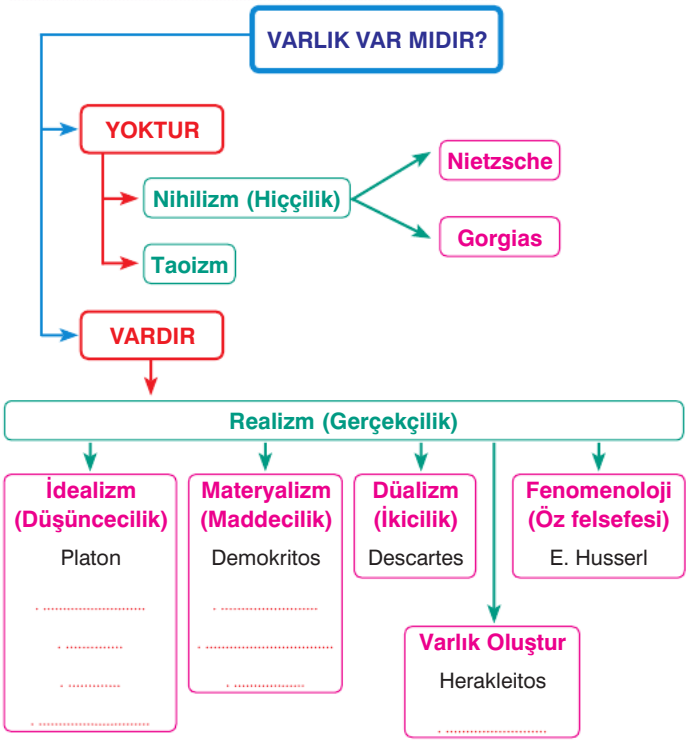
ÖSYM Sorusu

Çözüm

Bilime Göre Varlık	Felsefeye Göre Varlık
Varlığı ..... olarak var kabul eder.	Varlığın varlığını .....
..... varlığı ele alır.	..... ve ..... varlığı ele alır.
Varlığı ..... ve ..... açıklar.	Varlığı salt düşünceyle, ... açıklar.
Varlığı ..... ele alır, varlığın bir yönünü ele alır.	Varlığı bir ..... olarak ele alır.

VARLIK FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ

A. VARLIĞIN VAR OLUP OLMADIĞI PROBLEMİ

B. VARLIĞIN HAKİKATİ VE BİLGİSİ PROBLEMİ

- "Varlık yoktur" diyen nihilizm (hiççilik)
- "Varlık vardır." diyen realizm (gerçekçilik)

1. Nihilizm (Hiççilik)

- Varlığın var olmadığını savunan felsefi görüşe ..... denir.
- Genel anlamıyla hiçbir kural, değer, otorite tanımayan felsefi yaklaşımdır.
- ..... 'a göre varlık yoktur, olsa bilinemez, bilinse bile başkasına bildirilemez. Gorgias **hitabet** sanatının kurucusudur.
- ..... ise var denilen hiçbir şeyin gerçek olamayabileceğini savunmuştur.
- **Taoizm:** Varlığın görüntüsü, maddesi ve biçimi yoktur.
- **Lao Tse**'ye göre mutlak varlık tanımlanamaz ve açıklanamaz. Dış dünyada gözlemlediğimiz varlıklar, varlıktan yoksundur ve aldatıcı bir dünyadır. Gerçekte var olan şey "Tao"dur. Tao'nun görüntüsü, maddesi yoktur.

Örnek 3

- Hiçbir şey yoktur.
- Varsa da bilemeyiz.
- Bilsek bile başkasına aktaramayız.

Yukarıdaki açıklamaları savunan felsefi yaklaşım, aşağıdakilerden hangisidir?

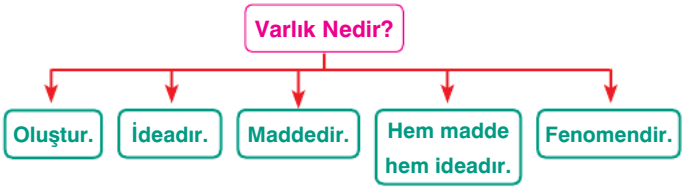
A) Nihilizm B) Realizm C) Materyalizm D) İdealizm E) Düalizm

Çözüm

2. Realizm (Gerçekçilik)

- Nihilizmin aksine **varlığın var olduğunu** savunan yaklaşımdır.
- Realizm "Varlık var mıdır? sorusuna "Vardır" cevabını verir.

C. VARLIĞIN MAHİYETİ PROBLEMİ

1. Varlığı Oluş Olarak Kabul Edenler

- Varlığın sürekli bir değişim ve oluşum sürecinde olduğunu savunan felsefeye ..... ya da **"süreç"** yaklaşımı denir.
- **Herakleitos**'a göre herşey akar, hiçbirşey durağan değildir. Bundan dolayı varlıkta sürekli bir oluş, akış ve değişim halindedir. Ona göre varlığın ilk maddesi ateştir.
- **Whitehead**'a göre evren mekanik bir yapıda değildir; o sürekli değişen, canlı bir oluştur. Bu oluşuda "Tanrı" denen bir güç gerçekleştirir.

Vip NOT

Permenides, değişimi reddetmiştir. Ona göre varlık vardır ve yokluk yoktur. Değişim algıların yanıltıcı görünüşüdür.

2. Varlığı "İdea" Olarak Kabul Edenler

- **İdealizm (fikircilik):** Varlığı idea (fikir, düşünce) olarak kabul eden görüşe **idealizm** denir.
- İdealizm varlığı düşünceye bağlayan ve her türlü gerçekliğin düşünceden kaynaklandığını ve düşünceyle kavranılabileceğini savunan görüştür.
- **Platon**'a göre idealar ve duyular evreni olmak üzere iki evren vardır. Asıl varlıklar idealar evreninde varolan ve duyular evrenindeki varlıkların özünü oluşturan .....
- **Aristoteles** hocası Platon'dan ayrı olarak ideaları bu evrenden ayrı olarak görmez. Ona göre idea varlığın dışında değil, varlığın kendisiyle birliktedir. Varlık madde ve ..... oluşmaktadır.
- **Farabi**'ye göre mümkün varlıkların temelinde asıl ve zorunlu varlık olan Tanrı vardır. Yani mümkün varlıklar zorunlu varlık olan Tanrı'dan südür (taşma) etmiştir.
- **Hegel**'e göre varlık, "Geist"in (mutlak ruh, idea, tin) dönüşüme uğamış biçimidir. Varlık diyalektik bir süreçle (tez-antitez-sentez) dinamik olarak ilerleyerek oluşmuştur.
- **Berkeley**'e göre algıladıklarımız bizim öznel idelerimizdir. Yani varolmak zihinde tasarlanıp algılanmaktan ibarettir.

Örnek 4

Ben olmayınca bu güller, bu selviler yok

Güzel gözler, tatlı diller yok

Sabahlar, akşamlar, sevinçler, tasalar yok

Ben düşündükçe var dünya, ben yoksam o da yok

Bu dörtlük, varlık felsefesinde öne sürülen aşağıdaki görüşlerden hangisini desteklemektir?

A) Dış dünya bireyden bağımsız olarak vardır.

B) "Varlık"ın varlığı onu düşünen bireye bağlıdır.

C) Bazı şeylerin varlığı somuttur.

D) Soyut varlıklar düşünülebilir varlıklardır.

E) Sevgi her şeyi var kılar.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

3. Varlığı "Madde" Olarak Kabul Edenler

- **Materyalizm:** Her şeyi maddeye bağlayan, maddenin düşünceden bağımsız olarak var olduğunu, düşüncenin de maddenin bir sonucu olduğunu savunan felsefi yaklaşımdır.
- Materyalizm, maddenin dışında başka bir varlık olduğunu kabul etmez.
- **Demokritos**'a göre tüm varlıklar sürekli hareket halinde olan, hiç değişmeyen, yok olamayan, sonsuz sayıda ve sonsuz küçüklükteki aynı tür ..... meydana gelmiştir.
- **T. Hobbes**'a göre var olan her şeyin kaynağında hareket halindeki madde vardır. Tüm cisimler bu hareket yasasına göre şekil alırlar.
- **La Mettrie**'ye göre insan ruhsuz bir makinedir. Çünkü ruh da maddeye, bedene bağlıdır. Yani beden de dahil tüm varlıkların kaynağında ..... vardır.
- **K. Marx**'a göre tüm varlıklar insan bilincinden bağımsız olarak var olan maddenin biçim değiştirmesiyle ortaya çıkmıştır. Her şey karşıt güçlerin çatışması ile meydana gelir. Hareket ve değişme halinde olan madde diyalektik bir süreçle; tez – antitez – sentez şeklinde ilerler. Yani maddenin biçim değiştirmesi diyalektik yasalara göre olur.

4. Varlığı "Hem Madde Hem İdea" Olarak Kabul Edenler

- Varlığı hem "madde" hem de "düşünce" olarak tanımlayan görüşe ..... denir.
- Düalizme göre varlık, birbirine indirgenemeyen iki unsurdan oluşur.
- **Descartes**'e göre birbirinden yapıca, özce ayrı olan iki tür gerçeklik ya da iki tür töz vardır. Tözlerden biri düşünen **ruh**, diğeriyse yer kaplayan **madde**dir. Bu tözler var olmak için kendilerinden başka hiçbir şeye gerek duymazlar.

5. Varlığı "Fenomen" Olarak Kabul Edenler

- **Fenomenoloji:** .....
- Mutlak varlık yani öz, kendisini fenomenlerde gösterir, asıl varlık fenomenlerdir.
- Fenomen, insan bilincinin belirlediği ve tanımladığı varlığın kendisidir.
- **Husserl**'e göre gerçek varlık fenomenlerin içinde gelişen özdür. Varlıkları duyu organlarımızla algıladığımız özelliklerinden soyutlayarak düşünürsek varlıkların **özüne** ulaşırız.

6. Varoluşçuluk

- Bireyin varoluşunu, özünden önceye alan bu öğretide insanın önce var olduğu daha sonra kendini tanımlayıp bilerek özünü oluşturduğu dile getirilir.
- **Sartre**'ye göre "Varoluş özden önce gelir." İnsan önceden belirlenmiş bir öze sahip değildir. O;özünü, bilincini kendi gerçekleştirip, varoluşunu şekillendirerek özünü oluşturacaktır.

D. VARLIĞIN NİCELİĞİ PROBLEMİ

1. Monizm (Tekcilik)

- ..... Örneğin; evrenin ana maddesine (arkhe) Thales su, Anaximenes hava, Demokritos atom demiştir.

2. Düalizm (İkicilik)

- ..... Örneğin Descartes, varlığı iki ayrı töz olan ruh ve bedenle açıklamıştır.

3. Pluralizm (Çokçuluk)

- ..... Örneğin; Empedokles varlığı su, ateş, hava ve toprak gibi dört unsurla birden açıklamıştır.

Örnek 5

I. Varlığın ana maddesi sudur.
II. Varlığın ana maddesi havadır.
III. Tüm varlığın kaynağı ateştir.
IV. Varlık bir yönüyle ruha bir yönüyle bedene aittir.

Yukarıdaki açıklamalardan hangisi monizme ters düşer?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) Yalnız IV

Çözüm

E. EVRENDE AMAÇLILIK VAR MIDIR?

- Evrenin bir amacı bir düzeni var mıdır, yoksa evren atomların rastlantısal bir topluluğundan mı oluşmaktadır?
- Evrende amaçlılığın olup olmadığı tartışmaları teolojik (inançsal) ve kozmolojik (evren bilim) olarak iki başlıkta açıklanabilir.
- **Teolojik açıklama:** Evreni Tanrı yaratmıştır ve evrende bir anaçlılık vardır.
- **Kozmolojik, spiritüalist (ruhçu) ve hümanist açıklamalar:** Varolanın canı ve ruhu olduğu için evrenin bir amacı vardır.
- **Mekanist anlayış**a göre evrenin bir amacı yoktur. Çünkü evren fizik yasalarına göre işlemektedir.
- **Aristoteles** varlığın amaçsal değişimini neden sonuç ilişkisi üzerinden açıklamıştır.

Varlık Türleri

Gerçek (Reel) Varlık	İdeal (Düşünsel) Varlık
Zihnimizden ..... olarak dış dünyada bulunan ve değişebilen varlıklardır. Ev, bisiklet, masa, kalem, ağaç, uçak, insan, hayvan, bitki gibi.	Dış dünyadan bağımsız olarak ..... ürettiği değişmeyen varlıklardır. Bu varlıklar zaman ile sınırlandırılamaz. Rakamlar, beşgen, pi sayısı, harfler, enlem, boylam gibi.

BİLGİ FELSEFESİ (EPİSTEMOLOJİ)

- Bilginin ne olduğunu, yapısını, kaynağını, imkanını, ölçütlerini, sınırlarını, değerini inceleyen disipline ..... denir.
- **Bilgi felsefesinin kavramları:** Doğruluk, gerçeklik, tutarlılık, temellendirmedir.

Bilgi ve Bilgi Türleri

- Suje (özne) ile obje (nesne) arasında kurulan bağ sonucunda zihinde oluşan ürüne ..... denir.
- Bilgi türleri, gündelik, dini, sanatsal, teknik, bilimsel ve felsefi bilgidir.

  Felsefi Bilgi: Evreni, varlığı, insanı ve toplumu, bir bütün olarak anlamaya çalışan, eleştiren bir düşünmenin sonucunda ortaya çıkan bilgidir.

  Bilimsel Bilgi: İnsan aklının belli bir konuya yönelerek elde ettiği yöntemli, sistemli, düzenli, tutarlı ve geçerli, kanıtlanabilir ve denenebilir, nesnel (objektif) bilgidir.

BİLGİ FELSEFESİNİN PROBLEMLERİ

- "Doğru bilgi mümkün müdür?", "Bilginin kaynağı nedir?", "Bilginin sınırları ve doğru bilginin ölçütleri nelerdir?" ve "Bilginin güvenirliliği ve değeri nelerdir?" soruları bilgi felsefesinin ana problemlerinden bazılarıdır.

A. DOĞRU BİLGİNİN İMKANI PROBLEMİ

- Bilgi kuramının temel problemlerinden biri, "doğru bilginin mümkün olup olmadığı"dır. Bu konuda iki karşıt yaklaşım vardır:
- **Septisizm (şüphecilik, kuşkuculuk):** Doğru bilginin mümkün ..... savunan yaklaşımdır.
- **Dogmatizm:** Doğru bilginin mümkün olduğunu savunan yaklaşımdır.

1. Doğru Bilginin Mümkün Olmadığı Görüşü (Sofistler, Septikler)

a. Sofistler

- MÖ 5. yy'da ortaya çıkan, genelgeçer bilgiden ilk şüphelenen gezgin filozoflardır.
- Mutlak doğru bilgi yoktur. Doğru bilgi ....., zamana, duruma ve kişiye göre değişir.
- Bilginin ölçütü olarak faydayı esas almışlardır. Bilginin doğruluğu insanın faydasına göre değişir.
- .....'a göre bilgi kişiden kişiye, ortamdan ortama göre değişir, çünkü "İnsan her şeyin ölçüsü."dür.
- .....'a göre hiçbir şey var değildir, var olsa bile bilinemez ve bilinebilse bile bir başkasına aktarılamaz.

Vip NOT

- Gorgias, kuşkuculuğu hiççiliğe (nihilizm) ulaştırmıştır.
- Protagoras, rölativzmin (görecelik) kurucusudur. Relativizm doğrunun değiştini savunur.

b. Septisizm (Şüpheciler, Kuşkucular)

- Septisizme göre, doğru bilgiye ulaşmak imkansızdır. Çünkü duruma ve şartlara göre bilgiler değişmektedir.
- Her türlü bilgiden kuşku duymak gerekir.
- Hiçbir konuda kesin yargıda bulunmamak gerekir.
- .....'a göre her yargı ve her yargının çelişiği için aynı güçte sebepler olduğu için nesnelerin ne olduğu bilinemez.
- .....'e göre bilgimizin sınırı deneyimlerimizdir. Deneyimin ötesinde söylediklerimiz, birer kanaattir. Duyular bizi yanıltmaktadır.

Örnek 6

Çoğu zaman günlük deneyimlerimiz, başlıca bilgi kaynağımız olan duyuların bizi yanılttığını göstermiştir. Ancak insanlık tarihine baktığımızda da bizim bugün apaçık yanlış olduğunu kabul ettiğimiz birçok şeyin geçmişte yanılmaz doğrular olarak benimsendiğini görürüz. Bu durum felsefe tarihinde, doğru bilginin imkânından şüphe eden filozofların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Bu parçada sözü edilen filozoflar aşağıdakilerden hangisiyle nitelendirilir?

A) Septikler B) Empiristler C) Rasyonalistler
D) Pozitivistler E) Entüisyonistler

ÖSYM Sorusu

Çözüm

2. Doğru Bilginin Mümkün Olduğu Görüşü (Dogmatizm)

- **Dogmatizm,** .....
- Dogmatizm, bilgiden kuşku duymadan doğruluğa ulaşılacağını savunur.

a. Rasyonalizm (Akılcılık)

- Bilginin kaynağı ..... Akıl doğuştan bilgi edinme yetisi ile donatılmıştır. Doğru bilgilere akıl ile ulaşılır.
- **Sokrates**'e göre doğuştan gelen bilgiler ruhta uyku halindedir ve bu bilgiler ironu (alaya alma) ile mayotika (doğurtma) sanatı ile ortaya çıkarılmalıdır.
- **Platon**'a göre duyular dünyası aldatıcı olduğu için onların bilgisine güvenilemez; sadece akılla idealar evreninin kesin, genelgeçer bilgisine ulaşılabilir. Ona göre bilmek, ideaları hatırlamaktır.
- **Aristoteles**'e göre idealar bu evrendedir ve varlıkların içinde bulunan form(öz)lardır. Bu formlar maddeye biçim kazandırarak varlıkların ortaya çıkmasını sağlar.
- **Fârâbî**'ye göre Tanrı önce aklı yaratmıştır. İnsanda doğuştan pasif olan akıl deneyle karşılaşınca aktif hale gelir. Ona göre bilginin üç kaynağı vardır, bunlar duyu, akıl ve nazardır.
- **Descartes** duyu verilerinden kuşku duyarak metadik şüphe ile "Düşünüyorum öyleyse varım." sonucuna ulaşmıştır.Kesin bilgilerin kaynağı olarak aklı görmüştür.
- **Hegel**'e göre her şeyi evrensel akıl dediği "geist"e dayandırır. Ona göre varlığın ve aklın yasaları aynıdır. Gerçek olan akılsaldır, akılsal olan gerçektir.

b. Empirizm .....

- Bilgilerimiz duyu, algı ve deneyimden gelmektedir.
- Doğuştan aklımızda hiçbir bilgi, düşünce yoktur.
- Zihin doğuştan boş bir levha gibidir.
- Bütün bilgiler sonradan ..... kazanılmaktadır.
- **J. Locke**'a göre insan zihninin doğuştan boş bir levha (tabula rasa)dır ve bu levha deneyle dolar.
- **D. Hume** bütün bilgilerimizin dış deneyden geldiğini ve emprik gözleme dayanmayan düşünceleri gerçek dışı ilan etmek gerektiğini savunmuştur.

c. Kritisizm .....

- Bilginin kaynağının, hem deney hem de akıl olduğunu savunarak rasyonalizm ve empirizm yaklaşımlarını uzlaştıran görüştür.
- Deney, bilginin hammaddesini sağlar, ... ise bu hammaddeyi işleyerek bilgiye dönüştürür.
- Bilgi = Deney + Akıl
- **Kant**'a göre deney bilginin hammaddesini sağlar; bu hammaddeyi biçimlendirme işi de zihinde bulunan ve aklın sağladığı formlar (kalıplar) sayesinde olur.

Örnek 7

- Bilginin elde edilmesi tek başına ne akla ne da deneye dayandırılamaz.
- Bilgiler bir yönüyle akla bir yönüyle de deneye dayanır.

Yukarıdaki açıklamaları savunan felsefi yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

A) Rasyonalizm (akılcılık) B) Emiprizm (deneycilik)

C) Pozitivizm (olguculuk) D) Kritisizm (eleştiricilik)

E) Entüisyonizm (sezgicilik)

Çözüm

d. Pozitivizm .....

- Doğru bilgi ..... dayanır.
- Deney ve gözlemin verilerine güvenilmelidir. Bilimin verilerine güvenilmelidir. Metafizik reddedilmelidir.
- **Comte**'a göre olgusal olmayan hiçbir şey bilimsel değildir. Sadece ..... alanın bilgisi doğrudur.

e. Entüisyonizm .....

- Mutlak doğru bilgiye ..... ulaşılır.
- Doğruyu bir bakışla kavrayıp keşfetme sezgi ile mümkündür.
- Sezgi bütünü bir bakışta kavrayıp sezgilerle keşfetmedir.
- ..... 'ye göre gerçek bilgiye iman ve kalp gözü ile ulaşılabilir. Kalp gözünün açılması için insanın arzulardan arınması, kalbin temizlenmesi gerekir.
- **H. Bergson**'a göre zekâ, hareketsiz olan maddeyi bilebilir ama değişken olan hayatı bilemez. İnsan varlığın bütün bir bilgisine, gizli bir yetenek olarak bulunan "anlık bir his"le ulaşılabilir.

f. Pragmatizm .....

- Doğruluk eylemlerin sonuçlarına bağlıdır. Yararlı ve verimli olan bilgi doğrudur. Problemleri çözen bilgi doğru olan bilgidir.
- **James**'e göre doğrunun değeri bize sağladığı **fayda** ile ölçülür.
- **Dewey**'e göre insan düşünen bir varlıktır ama bundan önce alet yapan bir varlıktır. Bilgiler ve bilimsel yasalar uygulamada işe yarıyorlarsa sorun çözüyorlarsa işe **yarayan** birer alettir.

g. Analitik Felsefe .....

- Doğru bilgi test edilebilen yani doğrulanabilen bilgidir.
- Doğru bilgi, mantıki dil çözümlemelerinde aranmalıdır.
- Felsefe, dildeki kavramları çözümlemelidir.
- **Wittgenstein**'a göre dil gerçekliğin bir resmi ya da aynadaki görüntüsü olduğu felsefe problemleri dil problemlerine indirgenmelidir.

h. Fenomenoloji (Görüngü Bilim / ..... **)**

- Doğru bilgi varlığın ..... ait bilgidir.
- Fenomen, bilincin kavradığı varlıktır.
- Özlerin bilgisine fenomenoloji ile ulaşılır.
- **Husserl**'e göre varlığı o varlık yapan düşünsel özlere ulaşmak için özü engelleyen ön yargılardan ayırarak **paranteze** alarak düşünmek gerekir.

Örnek 8

Berkeley, maddenin varlığını niçin yadsımıştır? Berkeley'nin gerçek bir dil araştırmasına tabi tutarak sıkı bir yoklamadan geçirdiği şey, "maddenin kendisi" değil de "madde" sözcüğü, bunun kullanılışı ve anlamıdır. Bu tavrıyla o, düşünmeye bir yöntem değişikliği getirir. Çünkü bir anlam taşıyormuş gibi görünen, anlamdan yoksun ifadeler olabileceğini görmüştür.

Bu parçada sözü edilen yaklaşım, aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Analitik felsefe B) Fenomenolojik yöntem

C) Metodik şüphe D) Tümevarımcı yaklaşım

E) Pragmatik yaklaşım

ÖSYM Sorusu

Çözüm

B. BİLGİNİN KAYNAĞI PROBLEMİ

- Bu problemde "Bilgi nasıl oluşmaktadır?", "Bilgi doğuştan mı yoksa sonradan mı kazanılır?", "Bilginin kaynağı nedir?, "Bilgiyi hangi etkenler oluşturmaktadır?" sorularına cevap aranır.
- Bilginin Kaynağı Nedir? sorusuna verilen cevaplar ise şunlardır:

Rasyonalizm = ...

Empirizm = ...

Sensualizm = ...

Entüisyonizm = ...

Kritisizm = ...

C. BİLGİNİN SINIRLARI PROBLEMİ

Bu problemde,

- Neleri bilebiliriz?
- Duyusal olmayan alanın bilgisi mümkün müdür?
- Her şeyi bilebilir miyiz?
- Bilgimizin bir sınırı var mıdır?

sorularına cevap aranır.

- Platon, Aristoteles, Fârâbî ve Hegel için bilginin sınırı yoktur. İnsan akıl ile metafiziksel (Tanrı, ruh) alan dahil her şeyi bilebilir.
- Kant, A. Comte, Peirce gibi filozoflar her şeyin bilgisinin mümkün olmadığını, metafiziğin (Tanrı, ruh) bilinemeyeceğini ancak bazı şeylerin bilgisinin mümkün olduğunu savunmuştur.

D. DOĞRU BİLGİNİN ÖLÇÜTÜ PROBLEMİ

1. Uygunluk	Doğruluk, düşünce ile nesne arasındaki uygunluktur. Bilginin, konusunu edindiği nesnesine uygunluğudur. Örneğin "Yağmur yağdı." önermesi, yağmur yağmışsa doğru, yağmamışsa yanlıştır.
2.	Doğru, bir bilginin bir başka doğru bilgi ile çelişmemesidir. Örneğin; Güneşin yakıcı olduğunu kabul ettkten sonra onun yakıcı olmadığını söyleyemeyiz, tutarlı olmalıyız.
3. Tümel uzlaşım	Bilginin doğruluğu hakkında herkesin, genelin veya büyük çoğunluğun aynı düşüncede olmasıdır. Örneğin, karşımızda duran nesnenin bir bisiklet olduğunu savunuyorsak ve başkaları da aynı düşüncede ise bu önerme doğrudur.
4.	Bilginin hem açık ve seçik hem de kuşku duyulmayan bir açıklıkta olmasıdır. Apaçık bilgi, sezgisel bir kavrama ve çıkarımla elde edilir. Örnek, diş ağrısının hissedilip bilinmesi, açık bilgidir, hangi dişin ağrıdığının bilinmesi seçik bilgidir.
5. Yarar	Bilgi yararlı, uygulanabilir, pratik sonuçlar veriyorsa doğrudur. Örneğin, alınan ilaç baş ağrısını gideriyorsa, o ilaç ile ilgili bilgi doğrudur.

Örnek 9

Bazı insanlar, kişisel bilgi dağarcığını yalnızca kendi deneyimleriyle oluştururlar ve bunların gerçeklikle uyuşup uyuşmadığını sınamakla pek ilgilenmezler. Bu insanlar herhangi bir yargıyı doğru saymak için başka ölçütleri dikkate alırlar: İlk olarak, karşılarına çıkan yeni yargının önceden sahip olduklarıyla çelişip çelişmediğine bakarlar. Çelişmiyorsa, bu yargıyı benimsemenin işlerini kolaylaştırıp kolaylaştırmayacağını anlamaya çalışırlar. Bunu da başarıyorsa, içinde yaşadıkları toplumun buna karşı çıkıp çıkmayacağını kontrol ederler. Bu ölçütlerin sıralaması zaman zaman değişse de, doğru sayılan yargı kümesinin büyük kısmı işte böyle oluşur.

Bu parçada sözü edilen insanlar bilgilerini oluştururken sırasıyla aşağıdaki ölçütlerden hangilerine başvurmaktadır?

A) Uygunluk - Tutarlılık - Yarar
B) Apaçıklık - Tümel uzlaşım - Yarar
C) Tutarlılık - Yarar - Tümel uzlaşım
D) Uygunluk - Apaçıklık - Tümel uzlaşım
E) Tutarlılık - Uygunluk - Apaçıklık

ÖSYM Sorusu

Çözüm

Bilginin Güvenirliliği ve Değeri

- Bilgi; erdemin en temel şartı, hukuki olarak bireyin en temel hakkı, ahlaki davranışın ve doğru eylemin en temel kaynağıdır.
- Biri için değerli olan bilgi, bir başkası için değerli olmayabilir. Çünkü insanların ihtiyaçlarını gideren bilgiler değerlidir ve her insanın ihtiyacı farklıdır.
- En doğru bilgiye ulaşabilmek için elde edilen bilgilerin ve verilerin güvenilir olması da gerekmektedir.
- İnternet, sosyal medya, televizyon programları, dergi veya gazete haberlerinde paylaşılan bilgilerin değeri kişiden kişiye değişirken, güvenilirlikleri tartışma konusudur.

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. Reel varlık, nesnenin insan zihninden bağımsız olarak dış dünyada var olmasıdır.
2. İdealizme göre varlık düşünceye bağımlıdır.
3. Empirizm, bilginin doğuştan akılda var olduğunu savunur.
4. Septisizme göre doğru bilgiye ulaşılamaz.
5. "Bilginin kaynağı nedir?" sorusuna pragmatizm deney cevabını verir.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. Varlığı ele alıp sorgulayan felsefe disiplinine ..... denir.
2. Bilgiyi ele alarak her yönüyle sorgulayan felsefe disiplinine ..... denir.
3. Metafizik, kelime anlamı olarak ..... anlamına gelir.
4. Her şeyi maddeye dayandıran felsefi yaklaşıma ..... adı verilir.
5. Doğru bilginin mümkün olduğunu savunan yaklaşıma ..... adı verilir.

fizik ötesi | epistemoloji | dogmatizm | materyalizm | ontoloji

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. Varlığın birbirine indirgenmeyen iki unsurla açıklanmasıdır.		a. E. Husserl
2. Varlığın var olmadığını, hiçbir şeyin olmadığını savunan felsefi yaklaşımdır.		b. Analitik felsefe
3. Bilginin kaynağının sezgi olduğunu savunan yaklaşımdır.		c. Düalizm
4. Doğru bilginin mantiki dil çözümlemelerinde aranmasını savunan yaklaşımdır.		d. Pozitivizm
5. Fenomenolojinin yani görüngü bilimin temsilcisidir.		e. Entüisyonizm
6. Olguculuk anlamına gelen, metafiziği reddeden felsefi yaklaşımdır.		f. Nihilizm

KAVRAMA TESTİ

1

1. Varlık kavramı, "var olan şey", "bir şeyin şimdiki gerçekliliği" "bir şeyin özü", "bir bilinç hali", "algılanmış olmak", "olgu", "var olma eylemi","sınırlı ve gerekli dış gerçeklilik" gibi çok çeşitli anlamlarda kullanılır.

Varlığı kendisine konu olarak ele alan felsefe dalı, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ontoloji B) Epistemoloji C) Etik

D) Estetik E) Mantık

2. Plüralizm, gerçekliği evrenin birbirine indirgenemeyen birçok varlıktan oluştuğunu kabul eden görüştür.

Aşağıdaki yargılardan hangisi plüralizmi destekleyen bir yargıdır?

A) Varlığın kaynağı atomdur.
B) Varlığın kaynağı ateştir.
C) Varlığın kaynağı havadır.
D) Varlığın kaynağı sudur.
E) Varlığın kaynağı hava, ateş, su ve topraktır.

3. Reel varlık, belirli bir zaman ve mekan içinde somut olarak bulunan ve sürekli bir oluş veya değişim geçiren varlıktır. Dış dünyada düşünceden bağımsız olan her şey reel varlıktır.

Aşağıdakilerden hangisi reel varlık olarak kabul edilemez?

A) İnsanlar B) Bitkiler C) Dağlar

D) Rakamlar E) Kalemler

4.
- Sokrates'e göre bilgi hatırlamaktır. Çünkü bilgiler insan zihninde doğuştan yer alır.
- J. Locke göre ise doğuştan hiçbir bilgi gelmez, her şey sonradan deneyimle elde edilir.

Yukarıda Sokrates ve J. Locke'un bilgi felsefesinin hangi temel sorusuna verdiği cevaplar yer almaktadır?

A) Bilginin değeri nedir?
B) Doğru bilginin ölçütü nedir?
C) Bilginin kaynağı nedir?
D) Bilginin sınırı nedir?
E) Doğru bilginin kriteri nedir?

5. Herakleitos'a göre evren sürekli akan, durmadan değişen, dönüşümlü olarak yok olup yeniden ortaya çıkan bir süreçtir. Varlık yokluktur. Oluş vardır, varlık oluştur.

Buna göre, Herakleitos'un varlık anlayışını destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Evrendeki her şey hareket halindedir.
B) Evrende bir çatışma yoktur.
C) Varlık durağan bir yapıdadır.
D) Varlıkta bir değişimden söz edilemez.
E) Varlığın bilgisine ulaşılamaz.

6.
- Bilgi akılla elde edilmektedir.
- Bilgi deneyle elde edilmektedir.
- Bilgi hem akılla hem de deneyle elde edinilmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar bilgi felsefesinin (epistemoloji) hangi sorusuna cevap olarak verilmiş olabilir?

A) Doğru bilgi mümkün müdür?
B) Bilgi hangi yolla oluşmaktadır?
C) Bilginin sınırları nedir?
D) Doğru bilgiye ulaşılabilir mi?
E) Bilginin değeri nedir?

7. İdealizm, varlığı bir idea olarak, bir düşünce olarak görür ve kabul eder. İdealizme göre, insan düşüncesinin dışında bir varlık alanı yoktur. İdealizme göre varlık alanı düşünceye bağımlıdır.

Buna göre idealizmi destekleyen yargı, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Varlık soyut yapıda değildir.
B) Varlık zihinsel, manevi yapıdadır.
C) Varlık oluş halindedir.
D) Varlık hiçbir şekilde mümkün değildir.
E) Varlık karşıtların birliğidir.

8. Bilgi felsefesinin konusu, bilginin kaynağı, yapısı, metodları, imkanı, sınırları, doğruluğu ile ilgili problemlerin sorgulanmasıdır. Bilgi felsefesinin kendine özgü kavramları vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bilgi felsefesinin kavramlarından biri değildir?

A) Doğruluk B) Gerçeklik C) Tutarlılık
D) Temellendirme E) Öngörüsellik

1-A 2-E 3-D 4-C 5-A 6-B 7-B 8-E

KAVRAMA TESTİ 2

1.
- Konusu bilginin kendisi; yani bilginin oluşumu, yapısı kaynakları, sınırları ve değeri ile ilgili problemlerdir.
- Konusu, bilginin kaynağı, yapısı, yöntemleri, imkanı, sınırları ve değeri, yani doğruluğu ile ilgili problemlerin eleştirici bir gözle araştırılmasıdır.

Yukarıda açıklaması verilen felsefe disiplini aşağıdakilerden hangisidir?

A) Etik B) Epistemoloji C) Ontoloji
D) Metafizik E) Estetik

2. Pragmatizm, bilgi görüşü olarak yararcılığı savunan felsefi yaklaşımdır. Pragmatizm eylemlerin doğruluğunu sonucuna göre değerlendirir. İnsan soyut, fayda sağlamayan bilgilerle zaman kaybetmemelidir. Temsilcileri de W. James ve J. Dewey'dir.

Aşağıdaki yargılardan hangisi pragmatizmi destekler niteliktedir?

A) Bilgiler soyut olmalıdır.
B) Bilgiler teorik olmalıdır.
C) Bilgiler bir işe yaramalıdır.
D) Her bilginin işe yaraması beklenemez.
E) Bilgiler dünyanın sınırlarını aşmalıdır.

3. Rasyonalizm yani akılcılık, doğru bilginin kaynağının ve ölçütünün akıl olduğunu savunan bilgi kuramıdır. Bu yaklaşıma göre bilgiyi elde etme yetisi olan akıl doğuştan gelmektedir. Yani insan dünyaya bilgilerle gelir. Bilgiler doğuştandır ve doğrudur.

Buna göre rasyonalizmi destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Doğuştan gelen bilgilere güvenilemez.
B) Bilgiler insan aklına deneyle gelmektedir.
C) Duyuların verdiği bilgiler doğru bilgilerdir.
D) İnsan içgüdüleri ile hareket eder.
E) Doğru bilgiler akla dayananlardır.

4. İdeal ya da düşünsel varlıklardır. İnsan zihninin ürünü olan varlıklardır. İdeal ya da düşünsel varlıklar dış dünya da somut olarak yoktur. Yani ideal varlıklar soyut olan, tinsel ve düşünsel varlıklardır.

Aşağıdakilerden hangisi, ideal varlığın tanımında yer almaz?

A) Denizler B) Harfler C) Açılar
D) Enlemler E) Rakamlar

5. I. Nesnel olma
II. Deneysel olma
III. Öznel olma
IV. Yöntemli ve geçerli olma

Yukarıdaki özelliklerden hangileri bilimsel bilgi için söylenemez?

A) Yalnız I B) I ve II C) Yalnız II
D) III ve IV E) Yalnız III

6. "İnsan zihni doğuştan boş bir levha gibidir."

J. Locke

Bütün bilgilerin sonradan deneyimle kazanıldığını savunan J. Locke, hangi felsefi yaklaşımı benimser?

A) Rasyonalizm (akılcılık)
B) Empirizm (deneycilik)
C) Entüisyonizm (sezgicilik)
D) Pozitivizm (olguculuk)
E) Kritisizm (eleştiricilik)

7. – Var olan nesnel olandır.
– Dış dünya bizden bağımsız olarak vardır.
– Varlık vardır ve reeldir.
– Görünür eşya vardır.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Nihilizm (hiççilik)
B) Realizm (gerçekcilik)
C) İdealizm (fikircilik)
D) Septisizm (kuşkuculuk)
E) Düalizm (ikicilik)

8. Metafizik, felsefenin bir dalıdır. İlk felsefeciler tarafından "fizik bilimlerinin ötesinde kalan" anlamına gelen "metafizik" sözcüğü ile felsefeye kazandırılmıştır. Metafizik, kelime anlamı olarak "fizik ötesi" anlamına gelir. Klasik metafiziğin konuları Tanrı, ruh, evren ve bunlara ait sorulardır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi metafiziğin sorularından değildir?

A) Ruh nedir?
B) Ölüm ötesi yaşam var mıdır?
C) Evrenin başlangıcı var mıdır?
D) Evrenin bir amacı var mıdır?
E) Varlığın genel özellikleri nelerdir?

1-B 2-C 3-E 4-A 5-E 6-B 7-B 8-E

ÖDEV TESTİ

3

1. Bilgi felsefesi olan epistemoloji, bilgiyi ele alarak sorgulayan ve bilginin kaynağını, değerini, sınırlarını inceleyen felsefe dalı olarak varlığını sürdürmektedir.

Aşağıdakilerden hangisini bilgi felsefesi olan epistemoloji için söylenemez?

A) Kendisine konu olarak bilgiyi almıştır.
B) Bilginin oluşumu ile ilgilenir.
C) Bilginin yapısını ve kaynağını ele alır.
D) Bilginin sınırları ve değeriyle ilgilenir.
E) Sadece bilimsel bilgiyi ele alır.

2. Eğer bir şey varsa o ya başlamış ya da henüz başlamamıştır. Eğer başlamışsa, o ebedidir; bu yüzden de sonsuzdur. Sonsuzluk hiçbir yerde olamayacağı için yoktur.

Yukarıdaki açıklamayı yapan bir filozof, aşağıdaki yargılardan hangisini savunur?

A) Hiçbir şey yoktur.
B) Bilginin aktarımı dile dayanır.
C) Varlık nesnel olarak vardır.
D) Varlık düşünceye bağlıdır.
E) Dil, varlığa dayalı olarak vardır.

3. Suçluların mahkemelerde çapraz sorguya alınması verdiği ifadelerde bir çelişki var mı yok mu bunu ortaya koymak içindir. Suçlu çelişkili ifadeler vermiyorsa onun doğru söylediği kanaatine varılır.

Yukarıdaki açıklama, bilginin doğruluk ölçütlerinden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Tümel uzlaşım B) Tutarlılık C) Uygunluk
D) Yarar E) Apaçıklık

4.
- Hiçbir bilgi sonradan elde edilemez.
- Bilginin kaynağı akıldır.
- Bilgiler doğuştandır.
- İnsan dünyaya bilgi edinme potansiyeli ile gelir.

Yukarıdaki açıklamaları yapan bir filozof, aşağıdaki yaklaşımlardan (görüş) hangisini benimser?

A) Rasyonalizm B) Empirizm C) Pragmatizm
D) Fenomenoloji E) Analitik felsefe

5. Materyalizm, her şeyin maddeden oluştuğunu, bilinç de dahil olmak üzere bütün görünenlerin maddi etkileşimler sonucu oluştuğunu öne süren ve hiçbir metafiziksel kavramı kabul etmeyen felsefe yaklaşımıdır.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi materyalizme ters düşer?

A) Ruhun varlığı kabul edilemez.
B) Her şeyin kaynağı maddedir.
C) Varlık atomlardan oluşmuştur.
D) Varlık düşünceye dayanır.
E) Soyut güçlerin varlığından bahsedilemez.

6. I. Eleştirel olma
II. Varlığı bir bütün olarak ele alma
III. Düşünmeye dayanma
IV. Varlığı kontrol altına alma
V. Akıl ve mantık ilkelerini kullanma

Yukarıdaki özelliklerden hangileri felsefi bilgi için söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II, III ve V E) Yalnız IV

7. Kant'a göre, bilgi a priori (deney öncesi) bilgi ve a posteriori (deney bilgisi) bilginin katkısıyla oluşur. Yine Kant'a göre, bilgi tek başına ne akla ne deneye dayanır. Bilginin oluşmasında akıl ve deney birlikte rol oynar.

Buna göre Kant, aşağıdaki yaklaşımlardan hangisini savunur?

A) Kritisizm (eleştiricilik)
B) Analitik felsefe
C) Septisizm (kuşkuculuk)
D) Entüisyonizm (sezgicilik)
E) Pozitivizm (olguculuk)

8. Duyular ve akıl bize nesneleri olduğu gibi değil, göründükleri gibi yansıttıklarından şüphelidirler ve bunlara güvenemeyiz. Ayrıca ileri sürülen her yargı için karşıtı bir yargı ileri sürülebilir. Bu nedenle kesin bilgilerden söz edilemez.

Yukarıdaki açıklamayı yapan bir filozof aşağıdakilerden hangisini benimser?

A) Septisizm (kuşkuculuk)
B) Dogmatizm
C) Rasyonalizm (akılcılık)
D) Empirizm (deneycilik)
E) Pozitivizm (olguculuk)

FASİKÜL

4

FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ – II (BİLİM – AHLAK– DİN FELSEFESİ)

3. ÜNİTE

FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ

MEB KAZANIMLARI

1. Bilim felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar.

2. Ahlak felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar.

3. Din felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar.

BİLİM FELSEFESİ

- Bilimin yapısını, doğasını, kapsamını, yöntemini, sınırlarını ele alarak bilimi anlamayı ve açıklamayı hedefleyen, bilimsel bilgi birikimi üzerinde yapılan felsefi çalışmalara ..... denir.

BİLİM FELSEFESİNİN SORULARI

- Bilim nedir?
- Bilimin değeri nedir?
- Bilimsel yöntem nedir?
- Bilimsel sonuç nedir?

Vip NOT

Bilim felsefesi bilim değildir. Bilim felsefesi bilimin yapısı, işleyişi ve insan hayatı üzerine olan etkisini sorgular. Bize doğadaki olaylar hakkında yeni bilgi vermez.

BİLİM NEDİR?

- Gözlem ve deneyle fiziksel dünyanın yapısını ve işleyişini sistemli olarak araştıran ve inceleyen, olay ve olgular üzerine neden-sonuç bağlantılarını göstermeye çalışan bilgi etkinliğidir.
- Bilimi bir grup bilim adamı **ürün** olarak kabul ederken bir grup bilim adamı da **etkinlik** olarak kabul etmektedir.

Örnek 1

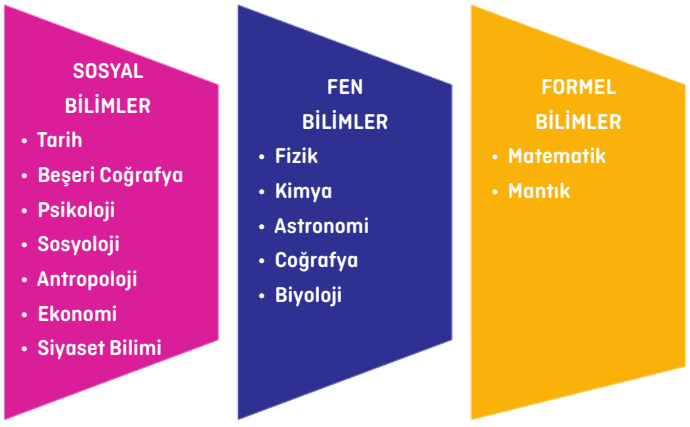
Bilim felsefesi genel olarak bilimin doğasını, yapısını ve işleyişini, özel olarak da onun kavramlarını, ilkelerini ve yöntemini sorgulayan felsefedir.

Aşağıdakilerden hangisi bilim felsefesinin sorduğu sorulardan biri değildir?

A) Bilim nedir?
B) Bilimsel yöntem nedir?
C) Bilimin değeri nedir?
D) Bilimsel sonuç nedir?
E) Bilgi nedir?

Çözüm

Bilimlerin Sınıflandırılması

BİLİMSEL YÖNTEM NEDİR?

Bilimsel Yöntem

- Olguların gözlenmesi, olgularla ilgili varsayımın (hipotezin) oluşturulması, hipotezin deneylerle sınanması esasına dayanır.

Bilimsel Yöntem Basamakları

- Problemin hissedilmesi
- Var olan teori ve araştırmalara bakılması
- Ön gözlemler yapılması
- Problemin sınırlanması, araştırma amaçlarının sorular veya hipotez haline getirilmesi
- Evren ve örneklemin tespit edilmesi
- Verilerin toplanması
- Verilerin betimlenmesi ve hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığının ortaya konulması
- Elde edilen bulguların mevcut teorilerle (kuram) bağlarının kurulması veya yeni teoriler geliştirilmesi
- Bulgu ve sonuçların çıkarılması
- Önerilerin geliştirilmesi
- Ulaşılan sonuçları dikkate alarak ve çürüyen hipotezleri değiştirerek bir üst araştırmaya geçilmesi

Varsayım (Hipotez): Bir araştırmada ele alınan konuya ilişkin geçici açıklamalardır. Bu aşamada ileri sürülen sav ise kanıtlanmayı bekleyen bilgilerdir.

Kuram (Teori): Bilimsel kuram, olguları ve olgusal ilişkileri açıklamaya yönelik kavramsal bir sistemdir. Hipotezlerin deney ve gözlemle doğrulanmasıdır. Ancak henüz tüm deney ve araştırmaların yapılamadığı fakat hiçbir yanlış örneğin de bulunmadığı sonuçlardır. İzafiyet ve kuantum teorileri gibi.

Bilimsel Yasa (Kanun): Hipotezin ögeleri arasındaki bağlantıların matematiksel dille formüle edilmesidir. İspatlanmış teorilerdir. Newton'un Çekim Yasası gibi.

Örnek 2

Hepimizde beklentilerimizi desteklemeyen kanıtları göz ardı etme eğilimi vardır. Örneğin bir insan, gördüğü bir rüya gerçekleştiğinde, o zamana dek gerçekleşmeyenleri unutarak bunun, rüyalarının gerçek olduğunu kanıtladığını söyleyecektir. Oysa tekil örneklerden hareketle genellemeler yapmak doğru değildir. Bu noktada görevimiz, iyi temellendirilmiş bir hipotez oluşturduktan sonra onu can alıcı bir deneyden geçirmektir. Eğer deneyler hipotezi doğrularsa bulduğumuz gerçekten de bir doğa yasasıdır. Artık tekil örnekleri bu yasadan güvenle çıkarsayabilir, başka bir deyişle doğru öngörülerde bulunabiliriz. Böylece, bilimsel bir yasa bulma sürecinde özelden genele geçeriz.

Bu parçada anlatılanlar, bilim felsefesinin hangi sorusuyla ilişkilendirilebilir?

A) Bilimsel yöntem nedir? B) Bilim nedir?

C) Bilimsel doğruluk nedir? D) Bilimsel sonuç nedir?

E) Bilimsel kuram nedir?

ÖSYM Sorusu

Çözüm

BİLİMİN DEĞERİ NEDİR?

- **Pratik Değeri**

  Bilimin teknoloji üreterek hayatımızı kolaylaştırmasıdır.

- **Entellektüel Değeri**

  Bilimsel gelişmeler insanı etkileyerek insanın bilgi seviyesini artırmıştır. Bugün bilim sayesinde daha bilgiliyiz.

- **Ahlaki Değeri**

  Bilim insanlarda hoşgörü, sabır, dürüstlük gibi değerleri oluşturabilmektedir.

  Bilim, insanlığın yararına kullanılabildiği gibi zararına da kullanılabilmektedir. Bilimin kendisi kötü değildir.

BİLİM VE FELSEFE İLİŞKİSİ

Başlangıçta felsefe ile bilim iç içe idi, zamanla bilim felsefeden ayrılmıştır. Felsefe sorduğu sorular ile bilimlerin ufkunu açar. Felsefe bilimlerin sonuçlarından yararlanır. Felsefe ve bilim birbirlerini karşılıklı olarak beslemektedir.

	.....	.....
Ortak Özellikler	Akıl ve mantık	Akıl ve mantık
	Eleştirel	Eleştirel
	Evrensel	Evrensel
	Gerçeği arama	Gerçeği arama
Farklı Özellikler	Kesin	Kesin değil
	Objektif	Subjektif
	Nasıl?	Niçin?, Neden?, Nedir?
	Olgularla sınırlı	Olgularla sınırlı değil
	Birikimli ilerleme	Kümülatif (Yığılma)
	Deney ve gözlem	Derinliğine düşünme
	Öngörüsel (Öndeyi)	Refleksif
	Varlığı parçalı ele alma	Varlığı bütün (tümel) ele alma

Bilgelik ve Bilim

- **Russell**'e göre bilim bilgelikle birleştiğinde, bilimin sağladığı kudret tüm insanlığa büyük ölçüde refah ve mutluluk getirebilir. Fakat tek başına yalnız yıkıntıya yol açar.
- Bilimin olumsuz sonuçlarının sorumlusu bilim değil, aksine bilimi kötü ve zararlı amaçlara kullanarak zararlı sonuçların ortaya çıkmasına neden olan üreticilerdir yani insanlardır.

AHLAK FELSEFESİ (ETİK)

- Ahlak felsefesi, ahlakı felsefi açıdan ele alıp ahlakın ne olduğunu sistemli bir şekilde sorgulamadır. İnsan eylemlerinin temellerini, iyi ve kötü eylemlerin nedenini incelemeye ..... denir.
- Etik, felsefenin ahlakla ilgilenen ve ahlaki ilkeler üzerine düşünceler yürüten dalıdır.

AHLAK FELSEFESİNİN SORULARI

- İyi ve kötünün ölçütü nedir?
- Özgürlük ve sorumluluk arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Evrensel bir ahlak yasası var mıdır?
- İnsan ahlaki eylemde bulunurken özgür müdür?
- Ahlaki eylemin amacı nedir?

Örnek 3

Ahlak felsefesi olan etik, ahlakın teorik yanını ele alır. İnsan eylemlerini kendisine konu edinen ahlak felsefesinde hangi davranışın iyi ya da erdemli olduğu, davranışların yapılma nedeni ve insanlığın tamamını ilgilendiren ahlak kurallarının olup olmadığı sorgulanır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi ahlak felsefesi olan etiğin ele aldığı sorulardan biri değildir?

A) Erdemli eylem nedir?
B) İyi nedir?
C) Ahlaki eylemin amacı nedir?
D) Egemenliğin kaynağı nedir?
E) Evrensel bir ahlak yasasından söz edilebilir mi?

Çözüm

AHLAK FELSEFESİNİN PROBLEMLERİ

1. İyi ve Kötünün Ölçütü Nedir?

- ..... : İstenilen, arzulanan eylemleri içerir.
- ..... : Kaçınılması gereken eylemlerdir.
- **Hobbes**'a göre, insanlarda mutluluğa yol açan şeyler iyi, mutsuzluğa yol açan şeyler kötüdür.
- İyi ve kötü göreli kavramlar olduğundan mutlak iyi ve kötü yoktur.
- **Platon**'a göre iyi ..... ideasına uygun olarak yapılandır.
- **Fârâbî**'ye göre en yüksek iyi .....
- Ahlaki eylemi temellendirme konusunda niyetin yanı sıra haz, yarar, mutluluk, ödevi yerine getirme, doğruluk, sevgi ve Tanrı'nın koyduğu kurallara uygunluk gibi çok çeşitli ölçütler bulunmaktadır.

2. Özgürlük ve Sorumluluk Arasında Nasıl Bir İlişki Vardır?

- ..... : İnsanın seçim yaparken, karar verirken baskı altında olmamasıdır.
- ..... : Özgürce verilen kararların ahlaki sonuçlarını üstlenmesidir.

Özgürlük - Sorumluluk İlişkisi

- Ahlaki anlamda özgürlük bireyin her istediğini yapması değil, karar verirken etki altında olmamasıdır.
- Sorumluluk, bireyin özgürce verdiği kararların sonuçlarına katlanmasıdır.
- Sorumluluğun oluşmasının koşulu özgürlüktür.
- Özgürce alınamayan bir karardan birey sorumlu tutulamaz.

Örnek 4

Etiğin açıklamaya çalıştığı temel kavramlar aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

A) İyi - kötü
B) Varlık - hiçlik
C) Doğru bilgi - yanlış bilgi
D) Gerçek - gerçek dışı
E) Bilinen - bilinmeyen

ÖSYM Sorusu

Çözüm

3. Ahlaki İrade Özerkliği Var mıdır?

Determinizm
- İnsan özgür değildir.
- İnsan eylemleri olaylar tarafından önceden belirlenmiştir.

İndeterminizm
- İnsan özgürdür.
- Eylemleri kısıtlayan hiçbir engel yoktur.

Otodeterminizm
- İnsan ahlaki anlamda özerktir.
- Eylemleri belirleyen bir takım etkenler olsa da özgürlük, kişisel olarak elde edilebilir.

Fatalizm
- Kaderciliktir.
- Her şey önceden doğaüstü bir güç tarafından belirlenmiştir.

.....
- İnsan eylemleri bir takım kurallara göre ortaya çıkmaz.
- İnsan eylemlerini belirleyen kurallar olmadığından insan özgürdür.

Örnek 5

Havaya atılan bir taş, bilinçli bir varlık olsaydı, her ne kadar öyle olmasa da, kendi irade gücüyle hareket ettiğini hayal edecekti. Gerçekte onu hareket ettiren, mekanik etkilerdir. İnsanlarda da buna benzer bir durum vardır: Yaptığımız şeyi özgürce seçtiğimizi ve yaşamlarımız üzerinde kontrole sahip olduğumuzu hayal ederiz. Hâlbuki eylemlerimiz, doğadaki diğer tüm olaylar gibi belli bir neden-sonuç ilişkisi içerisinde gerçekleşir.

Bu parçada dile getirilen düşünceler, ahlak felsefesindeki görüşlerden hangisine uygundur?

A) İndeterminizm
B) Determinizm
C) Otodeterminizm
D) Liberteryanizm
E) Fatalizm

ÖSYM Sorusu

Vip FELSEFE EĞİTİM SETİ

Çözüm

4. Evrensel Ahlak Yasası Var mıdır?

A. Evrensel Ahlak Yasasının Varlığını Reddedenler

Hedonizm (Hazcılık)

- İnsan doğası gereği acıdan kaçar, hazza yönelir.
- Davranışların amacı hazdır, en yüksek iyi .....
- **Temsilcileri:** .....
- **Aristippos**'a göre göre haz veren şey iyi acı veren şey ise kötüdür. En yüksek haz anlık ve yoğun olan hazdır.
- Hazları maddi ve manevi hazlar olarak ikiye ayıran **Epiküros**'a göre manevi hazlar daha değerlidir. Mutlu olan insan acıdan uzaklaşır, hazza yaklaşır.

Pragmatizm

- Davranışın sonucunda ortaya çıkan faydaya göre değerlendirme yapar.
- En değerli eylem, bireye en fazla ..... ve iyilik sağlayan eylemdir.
- Bir eylem herkese, aynı anda yarar sağlayamayacağı ve herkesin çıkarına uymayacağı için evrensel bir ahlak yasası yoktur.
- **Temsilcileri:** .....
- **James**'e göre insanın temel amacı kendini ve çıkarlarını korumaktır.

Egoizm .....

- Kendi çıkarlarını savunmadır, ben sevgisidir.
- Kişi daima yararına olanı yapar.
- **Temsilcileri:** .....
- **Hobbes**'a göre insan doğuştan bencildir. İnsanda aynı zamanda kendini koruma içgüdüsü de olduğu için herzaman kendi çıkarına uygun olanı yapar.

Anarşizm

- Başta devlet olmak üzere tüm baskıcı kurumlar ortadan kalkmalıdır.
- Her çeşit baskı, kural, yasa reddedilmelidir. Sınırsız özgürlüğü savunur.
- **Temsilcileri:** .....
- **Proudhon**'a göre ahlak kuralları gereksizdir. İnsan kendi üstünde kendisinden başka bir gerçekliği tanımamalıdır.
- **Bakunin**'e göre ahlak insaları daha kolay yönetmek için uydurulmuş kurallar yumağıdır.
- **Stirner**'e göre önemli olan tek şey bireyin hak ve özgürlükleri olduğu için bu hak ve özgürlükleri sınırlayacak her şey kötüdür ve mutlaka yıkılmalıdır.

Örnek 6

Devlet mülkiyet oluşturmak için vardır. Ancak her türlü mülkiyet hırsızlıktır. Bu nedenle devlet ordadan kaldırılmalıdır.

Yukarıdaki açıklamayı savunan bir filozof, aşağıdakilerden hangisini benimser?

A) Anarşizm B) Hedonizm C) Egzistansiyalizm D) Rasyonalizm E) Metafizik

Çözüm

Nihilizm .....

- Hiçbir ahlaki değerin kabul edilmemesidir. Toplumdaki tüm değerlerin reddedilmesidir.
- **Temsilcileri:** .....
- **Gorgias** hiçbir ahlaki kuralı tanımamakta, her şeyi reddetmektedir.
- **Nietzsche** "Tanrı öldü, şimdi yepyeni bir insan yaratalım." diyerek bütün dini ve ahlaki değerleri reddeder. O üstün insanın güç istenci ile kendi değerlerini kendisinin yaratması gerektiğini savunmuştur.

Egzistansiyalizm .....

- Bireysel özgürlük önemlidir. İnsan kendi özünü kendi oluşturur. İnsan önce var olur sonra kendi seçimleriyle kendi değerlerini kendi oluşturur.
- **Temsilcileri:** .....
- **Sartre**'a göre insan önce var olur sonra kendi seçimleriyle kendi özünü, değerlerini kendi oluşturur.
- **Kierkegaard**'a göre herkes tek ve yalnızdır. Yaşamlarımızı yaptığımız seçimlerle yaratır ve kendimiz oluruz.

Örnek 7

Hazzı insan yaşamının bir ereği olarak kabul eden Epiküros, hazdan ne anladığını ise şöyle açıklar: "Hazzın bizim için hayatın en üstün amacı olduğunu söylemekle ne sadece her şeyin tadını çıkarmak isteyen uçarıların zevklerini ne de maddi hazların sınırsızca doyurulmasını kastediyorum. Bunu yalnız, doktrinimizi anlamayan bilgisiz insanlar ya da kötülük olsun diye anlamaz görünenler söyler. Bizim için haz, beden alanında acı çekmemek, ruh alanında da hiçbir huzursuzluk duymamaktır."

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisi çıkarılamaz?

A) Haz, anlamlı bir yaşamın biricik ölçütüdür.
B) Acıdan mümkün olduğunca kaçınmak gerçek hazza ulaşmanın bir yoludur.
C) Maddi hazlardan daha çok ruhsal huzurun peşinden koşulmalıdır.
D) Haz her şeyin tadını çıkarmak ve zevklerin sınırsızca doyurulması değildir.
E) Gerçek haz, bedensel acıdan bile huzur duyabilmektir.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

B. Evrensel Ahlak Yasalarının Varlığını Savunanlar

Utilitarizm .....

- Tek insan değil herkesin faydası düşünülmelidir. Eylemlerde olabildiğince insanın olabildiğince çok mutluluğu hedeflenmelidir.
- **Temsilcileri:** .....
- **Bentham** "Öyle hareket et ki, bu eyleminle olabildiği kadar büyük bir mutluluğu, olabildiği kadar küçük bir acıyla, olabildiği kadar çok sayıda insan için sağlayabilesin!" diyerek bireysel mutluluğu değil toplumsal mutluluğu vurgulanmıştır.
- **Mill** bireyin çıkarını, kamusal yarar ve toplumun genel mutluluğu ile bağdaştırmayı amaçlamıştır.

Örnek 8

J. Bentham, evrensel ahlak yasasını savunur fakat bunu subjektif temelde açıklar. Bentham'a göre, insanın mutluluğu çevresindeki insanların mutluluğuna bağlıdır. Ona göre insan kendi eylemlerinin değil, birlikte yaşadığı insanların eylemlerinin etkisi altındadır. Bu nedenle diğer insanların da faydası düşünülmelidir.

Bu parçada anlatılanlar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Entüisyonizm (Sezgicilik)
B) Egoizm (Bencillik)
C) Utilitarizm (Genel faydacılık)
D) Nihilizm (Hiçcilik)
E) Egzistansiyalizm

Çözüm

Entüisyonizm .....

- İyi ve kötünün ölçütü sezgilerdir. Sezgilerine göre hareket eden birey ahlaki olanı yapmış olur.
- **Temsilcileri:** .....
- Bergson'a göre iyi ve kötü **sezgi** ile kavranabilir.

Erdem Etiği

- İnsanları mutlu edebilecek ahlaki tutum **bilgiyle** sağlanabilir. Nesnel bir ahlak oluşturulabilir.
- **Temsilcileri:** .....

Sokrates

- Ahlaki eylemin amacı mutluluk, kaynağı bilgidir.
- Bilgi erdemdir, bilgi doğru eyleme, bilgisizlik kötü eyleme götürür.

Aristoteles

- En yüksek iyi mutluluktur, mutluluk da temelde bilgidir.
- Mutluluk ölçülü olmaya, **orta yolu** bulmaya dayanır.
- Mutlu olmak için aşırı uçlardan uzak durulmalıdır.

Örnek 9

Yanından ayrılırken kendi kendime dedim ki: "Doğrusu belki de ikimizin de iyi, güzel bir şey bildiğimiz yok. Ama gene ben ondan daha bilgeyim; çünkü o hiçbir şey bilmediği hâlde bildiğini sanıyor. Ben ise bilmiyorum ama bildiğimi de sanmıyorum."

Sokrates'in meşhur savunmasından alınan bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) Hiçbir şey bilmemek bilge olmanın ön koşuludur.
B) Cehalet neyi bilmediğini bilmemektir.
C) Bilge olmak için güzel ve iyi şeyler bilmek gerekir.
D) Bilmemek değil öğrenmemek ayıptır.
E) Ahlaklı olmak bilge olmanın ilk şartıdır.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

Platon

- Ahlaksal yaşamın amacı; mutluluğa ulaşmak, iyi ..... gerçekleştirmek, Tanrı ile bütünleşmektir.
- Ahlak anlayışı, değişimin olduğu duyular alemi yerine idealar alemine ve bilgiye dayanmalıdır.
- Bilgiye, idealara dayanan ahlak, kişiden kişiye göre değişmez.

Fârâbî

- İnsanın davranışlarının amacı iyi olmalıdır.
- Tanrı'nın yasalarına uygun olarak yapılan davranışlar iyi, bunlara uymamak ise .....
- Ahlaki davranışı akıl, irade ve beden erdemi sağlar.

Kant ve Ödev Ahlakı

- Ahlaki eylemin amacı **ödevdir**.
- **Ödev** çıkar gözetmeden, iyi niyetle ahlak yasalarına uymaktır.
- Ahlaki eylemler, sonucu düşünülmeden ..... duygusuyla yapılmalıdır.
- **Ödev,** yapmayı kendi isteğimizle üstlendiğimiz koşulsuz kaynaktır.

Örnek 10

Kant'a göre ahlaki eylemin amacı, ödeve uygun eylemde bulunmaktır. Ödev ahlakının temelini ise "iyi niyet" oluşturmaktadır. Dolayısıyla Kant'a göre, asıl önemli olan eylemin sonucu değil, eylemi gerçekleştirirken taşınan niyettir. Ahlak yasasına koşulsuz buyruk doğrultusunda uymaktır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Ödeve uygun eylemler ahlakidir.
B) "İyi niyet" ödev ahlakının temelidir.
C) Ahlaki eylemde eylemin sonucu düşünülmemelidir.
D) Ahlaki eylemler hiçbir koşul içermemelidir.
E) Ahlak için iyi niyet kadar eylemin sonucu da önemlidir.

Çözüm

Ahlaksal Determinizm

- İnsanlar ahlaki eylemde bulunurken özgür değildir.
- Bir seçim yoktur, zorunluluk vardır.
- **Temsilcileri:** .....
- **Spinoza**'ya göre evreni Tanrı yarattığı için rastlantıya yer yoktur. Bundan dolayı insan özgür değildir. İnsan gerçek özgürlüğü Tanrı'nın, doğanın yasalarına uyarak elde eder.

DİN FELSEFESİ

- Dinin dayandığı temel ilkeleri, dinle ilgili temel kavramları, Tanrı ile ilgili görüşleri, genel olarak din olgusunu ele alıp akla dayalı bir şekilde eleştiren disipline ..... denir.

Felsefe – Din İlişkisi

Geçmişte bazen felsefe dini, bazen de din felsefeyi, buyruğuna almıştır. Günümüzde ise böyle bir şey yoktur. Felsefede, din de birbirlerini anlamaya çalışmaktadır. İkisinin de konusu insan ve evrendir. İkisi de insan aklının çözemediği sorulara cevap aramaktadır.

Felsefe ve Dinin Farklılıkları

Felsefe	Din
• Akla ve mantığa dayanır.	• İnanca dayanır.
• Kaynağı insandır.	• Kaynağı ilahidir.
• Eleştirel, sorgulayıcıdır.	• Dogmatiktir, eleştiriye kapalıdır.

A. Tanrı'nın Varlığı İle İlgili Görüşler

1. Tanrı'nın Varlığını Kabul Edenler

Teizm .....

- Tanrı evrendeki her şeyi yoktan var etmiştir.
- Tanrı evrenin mutlak hakimi ve koruyucusudur.
- Tanrı mutlak güce sahip, işiten, gören, ezeli ve ebedidir.

Deizm .....

- Tanrı evreni yaratıp bırakmıştır.
- Tanrı evrene müdahele etmez.
- Tanrı evrenden aşkındır.
- Evrende mucize, vahiy yoktur.

Düalizm

- "İkili Tanrı" anlayışını savunan yaklaşımdır.
- İki Tanrı da eşit güçlere sahiptir, bu iki güç birbirine indirgenemez.

Politeizm .....

- Çok tanrıcılıktır.
- Tanrısal gerçeklik özü itibariyle bir değil, birden çoktur.

Monoteizm .....

- Tek tanrıcılıktır.
- Çok tanrıcılığa karşı çıkar.

Panteizm .....

- Evrenle Tanrı .....
- Evrenle Tanrı içiçedir.
- Tanrı evrenden bağımsız değildir.
- Evrende görülen her şey Tanrı'nın bir parçasıdır.

Panenteizm

Panenteizm "çift kutuplu Tanrı anlayışı"dır. Tanrı; soyut, mutlak ve değişmez yönleriyle evrenin üstünde, somut göreli, değişen yönleriyle de evrenin içinde kabul edilir.

Örnek 11

Bir çok parçaya ayrılan bir aynanın her bir parçası güneşi yansıtmaya devam edecektir. Ayna parçaları güneşin kendisi değildir ama güneşin tüm özelliklerini de yansıtmaktadır. Dolayısıyla "Güneş" hem dünyanın içinde hem de içinde değildir. Tanrı'da böyledir, Tanrı hem evrenin içinde hem de dışındadır.

Yukarıdaki parçada hangi "Tanrı" anlayışı örneklendirilmiştir?

A) Monoteizm (Tek tanrıcılık) B) Politeizm (Çok tanrıcılık)

C) Panenteizm (Diyalektikteizm) D) Ateizm (Tanrı tanımazlık)

E) Agnostisizm (Bilinemezcilik)

Çözüm

2. Tanrı'nın Varlığını Reddedenler

Ateizm

- Tanrı'nın varlığını kabul etmeyen ve tüm dinlere karşı olan görüştür.
- Evren maddesel olarak kendiğilinden var olmuştur.
- Ruhun ölümsüzlüğü, ahiret hayatı kabul edilemez.

3. Tanrı'nın Varlığı Veya Yokluğunun Bilinmeyeceğini Savunan Görüş

Agnostisizm

- Tanrı'nın varlığı ya da yokluğu bilinemez.
- Tanrı'yla ilgili herhangi bir bilgiye sahip olunumaz.

Örnek 12

"Tanrılar üzerine bilgi edinmede çok çaresizm ne var olduklarını ne de var olmadıklarını bilemem."

Protagoras

Protagoras'ın bu sözü, aşağıdakilerden hangisi ile ilişkilendirilebilir?

A) Ateizm (Tanrıtanımazlık) B) Monoteizm (Tek tanrıcılık)

C) Agnostisizm (Bilinemezcilik) D) Politeizm (Çok tanrıcılık)

E) Deizm

Çözüm

Tanrı'nın Varlığına Yönelik Kanıtlar

Düzen ve Amaç Kanıtları

- Aristoteles, Fârâbî ve İbn Rüşd tarafından ileri sürülen teolojik kanıta göre evrende var olan her şeyin bir amacı vardır. Dünyanın düzenini sağlayan bu amaçları bir araya getiren zekâ sahibi bir varlık olmalıdır ve bu varlık Tanrı'dır.

Kötülük Kanıtı

- Tanrı, kavram olarak mutlak iyi olandır. Yaşadığımız dünyada ise savaş, hırsızlık, afet ve hastalıklar gibi pek çok kötülük gözlenmektedir. Eğer Tanrı var olsaydı bu kötülüklerin olmaması gerekirdi.

B. Evrenin Sonlu Olup Olmayacağına Yönelik Görüşler

- Evrenin sonlu olup olmadığı tartışmasında bir uzlaşım sağlanamamıştır.
- İslam filozoflarından ..... 'ye göre evren öncesiz değil sonradan olandır. Evrende var olan varlıklarda değişimler gözlendiği için evrenin sonlu olduğunu savunur. Evren sonlu olduğuna göre onun bir başlangıcıda vardır.
- Modern bilimin gelişmesiyle fizikçiler tarafından ileri sürülen ..... 'na göre ısı, daima soğuk olana doğru dağılarak akar ve akış gerçekleştikten sonra tersine bir hareket olamaz. Bu fizik yasasından hareketle evrende bir düzensizlik vardır ve bu düzensizlik giderek artmaktadır. Dolayısıyla **evren sonludur.**

C. Ölümden Sonra Yaşamın Olup Olmadığına Yönelik Görüşler

- Hem din hem de felsefe ölümden sonra yaşamın olup olmadığı problemini "ruh" ve "beden" ilişkisi ve ruhun ölümsüzlüğü çerçevesinde ele almıştır.
- Ölümden sonra yaşamın olup olmadığı konusunu din, inanç ve iman kavramları ile açıklar.
- **İnanç** bir düşünceye şüpheye yer vermeden kabul edip tasdik etmektir.
- **İman** dini anlamda evreni yaratan bir Tanrı'ya ve o Tanrı'nın öğretilerine inanma ve gönülden bağlanma duygusudur.
- Kişinin inandığı din, ölümden sonra yaşamın olup olmadığı ile ilgili ne cevap veriyorsa birey onu kabul etmektedir.

Teoloji ve Din Felsefesi

- Teoloji (Tanrı Bilimi / İlahiyat) Tanrı'nın varlığını, niteliklerini insanın Tanrı karşısındaki yerini konu alan bir bilgi dalıdır.
- Teoloji, inancın sınırları dışına çıkmaz. Tanrı savunmasıdır.

.....	.....
• Genelde din olgusunu ele alır, tarafsızdır. • Akla ve rasyonelliğe dayanır. • Eleştirel ve sorgulayıcıdır.	• Belirli bir dini ele alır ve onu savunur. İslam, Hristiyan, teolojisi gibi. • İnanca ve imana dayanır. • Dogmatizme dayanır, eleştiriye kapalıdır.

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. Bilim felsefesi doğa olayları hakkında bilgi vermez.
2. Bir olayın nedeni hakkında yapılan geçici açıklamaya kuram denir.
3. Ahlak felsefesi, ahlakı felsefi açıdan ele alıp ahlakın ne olduğunu sorgulayan felsefe disiplinidir.
4. Teoloji, dini ele alırken inancın sınırları dışına çıkmaz, belirli bir dini ele alır.
5. Bir insanın yaptığı bir eylemden dolayı sorumlu tutulabilmesi için o davranışı özgürce yapıyor olması şart değildir.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. Bilimi anlamayı ve açıklamayı amaçlayan, bilimsel bilgi üzerine yapılan felsefi çalışmalara ..... denir.
2. Ahlaki eylemlerimizin temel ilkesi hedonistlere göre ....., entüistyonistlere göre ..... dir.
3. "Ahlaki eylem, kişinin uymakla yükümlü olduğu sorumluluklardır." düşüncesine ..... denir.
4. Tanrı'nın varlığının da yokluğunun da bilinemeyeceğini savunan görüşe ..... adı verilir.
5. Dinin dayandığı temel ilkeleri ve kavramları akla dayalı bir şekilde ele alıp sorgulayan felsefe disiplinine ..... adı verilir.

din felsefesi | sezgi | ödev ahlakı | haz | bilim felsefesi | agnostisizm

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. Bir araştırmada ele alınan konuya ilişkin geçici açıklamalardır.	a. Deizm
2. Özgürce verilen kararların sonuçlarını üstlenmedir.	b. Anarşizm
3. Bireyin üzerinde devlet dahil herhangi bir otorite kabul etmeyen, evrensel ahlakı reddeden felsefi yaklaşımdır.	c. Panteizm
4. Bireysel özgürlüğü savunarak insanın kendi özünü kendinin oluşturacağını savunan ahlak felsefesi yaklaşımıdır.	d. Hipotez
5. Tanrı'nın evrene hiç müdahale etmediğini ve Tanrı'nın evrenden ayrı (aşkın) olduğunu savunan Tanrı görüşüdür.	e. Egzistansiyalizm
6. Tanrı ile evren arasında ayrım yapmadan, Tanrı ile evreni bir ve aynı kabul eden Tanrı anlayışıdır.	f. Sorumluluk

KAVRAMA TESTİ

1

1. Bilim felsefesinin konusu bilimdir ve bilimsel bilgidir.Bilim, bir bilgi sistemidir. Bilimin araştırdığı bilgiye de bilimsel bilgi denir. Bilimsel bilgi evreni, toplumu, insanı ve varlığı bilme çabası içindedir. Amaçları aynı olmasına rağmen bilgiler, yapısı ve özellikleri bakımından birbirlerinden ayrılır. Bilim, var olan her şey üzerinde sistemli, yöntemli, doğru ve geçerli bilgi üreten kuramsal bir sistemdir. Bilim, dinamik bir bilgidir. Bilim, sistemli, düzenli, belli yöntemleri olan, bilimsel yöntemlerle elde edilmiş gerçekler hakkında doğrulanabilir bilgidir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Bilim yöntemli ve sistemlidir.
B) Bilim bilimsel bilgiyi ele alır.
C) Bilim dinamik düzenli ve yöntemlidir.
D) Bilim felsefesinin konusu bilimdir.
E) Bilim varlığını felsefeye borçludur.

2. I. Bilimler birikimli olarak ilerleme özelliğine sahiptir.
II. Bilim olgusaldır.
III. Bilim herkese açıktır. (Evrenseldir.)
IV. Bilim nesneldir.
V. Bilim kesin değildir.

Yukarıdaki özelliklerden hangileri bilimin özelliği değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) Yalnız V E) III ve IV

3. Bilimi ürün olarak gören yaklaşıma göre, bilim tümevarım yöntemini kullanır. Fakat Carnap'ın bu görüşleri Karl Popper tarafından çok ciddi eleştirilmiştir. Carnap'ın doğrulanabilirlik ölçütü tümevarıma dayanmaktaydı. Popper'a göre, doğadaki herhangi bir olayı veya olguyu tümevarım ile doğrulamak imkansızdır. Bu yüzden bilimin yöntemi tümevarım değil; tümdengelim olmalıdır. Bilimselliğin ölçütü de doğrulama değil, yanlışlama olmalıdır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Carnap, tümevarım yöntemini savunmuştur.
B) Popper, tümdengelim metodunu savunmuştur.
C) Popper'a göre, doğadaki bir olayı tamamen doğrulamak imkânsızdır .
D) Bilimselliğin ölçütleri yanlışlama olmalıdır.
E) Tümevarım yöntemi ile bütün bilgileri olguları doğrulamak mümkündür.

4. **Aşağıdakilerden hangisi bilim insanının özellikleri arasında gösterilemez?**

A) Gözlem ve ölçüm yapabilme
B) Denemekten vazgeçmeme
C) Mantıklı olma
D) Her söylenene inanma
E) Merak ve şüphe etme

5. I. Hipotez: Olguları açıklamak için kabul edilen varsayımlardır.

II. Kuram: Sınanmış, doğrulanmış hipotezlerin yasa öncesi en güçlü nedensel açıklama modelleridir.

III. Yasa: Her bilimsel buluşun (Kuram) tek tek olguları değil de olgular sınıfını açıklayarak birer kanun haline gelmesidir.

IV. Öndeyi: Olguları gözleyerek kaydetme işlemidir.

Yukarıdaki açıklamalardan hangisi yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) III ve IV E)Yalnız IV

6. Mantıkçı pozitivizmin anahtar kavramı olan doğrulama kavramını, R. Carnap en gelişmiş biçimiyle ifade eder. Carnap'a göre, sembolik mantık doğru ya da yanlış bilgi vermez. O, yalnız bilimlere ait metinleri anlamak için çözümleyici bir gereçtir. Bilim felsefesinin amacı, doğrulanabilir önermelerden yola çıkarak yeni kuramlar oluşturmaktır. Mantık kurallarıyla öne sürülen varsayımlar, deney ve gözlemle doğrulanırsa kuram geçerli, yanlışlanırsa geçersiz ve çürütülmüş olur.

Buna göre bilimsel bir kuramın geçerliliği neye bağlıdır?

A) Bütün metafiziksel problemleri çözebilmesine

B) Felsefe ile uyumlu olabilmesine

C) Deney ve gözlemlerle desteklenebilmesine

D) Mantık kuralları ile doğrulanabilmesine

E) Varsayımlara dayanabilmesine

7. Bilimi ürün olarak gören yaklaşıma göre, bilimi anlamak için bilim diye ortaya konmuş ürünlere bakmak gerekir. Bu yaklaşımda söz konusu bilimsel metinler, sembolik mantığa çevrilir, ortaya çıkan ürüne bakılarak onun mantığı bulunmaya çalışılır (Mantıkçı Pozitivizm). Çünkü onlara göre sembolik mantıkla söz konusu metinler açıklığa kavuşturulabilir.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisi bilimi ürün olarak gören yaklaşıma ters düşer?

A) Bilimi anlayabilmek için bilimsel ürünlere bakmak gerekir.

B) Bilimi anlayabilmek için, bilimi ortaya koyan bilim adamlarını anlamak gerekir.

C) Bilimsel metinler incelenmelidir.

D) Bilimsel metinler sembolik mantığa çevrilmelidir.

E) Bilimsel metinler ancak sembolik mantıkla daha iyi anlaşılabilir.

8. "Yardım etmek kişinin çıkarlarına uygun ise iyi değilse kötüdür."

T. Hobbes

T. Hobbes'un bu sözü aşağıdaki felsefi görüşlerden hangisi ile ilişkilendirilebilir?

A) Egoizm B) Ödev ahlakı

C) Utilitarizm D) Anarşizm

E) Nihilizm

KAVRAMA TESTİ 2

1. Ahlak felsefesi, insan eylemlerini ve bu eylemlerin dayandığı ilkeleri konu alan felsefe dalıdır. Buna göre ahlak felsefesi, ahlak alanında hakim olan ilkeleri, "iyi" ve "kötü"nün ne olduğunu, ahlaklılığın ne anlama geldiğini ele alır. Ahlaklılığın ne olduğu üzerinde durur; özünü ve temellerini araştırır. İnsanın davranışlarında özgür olup olmadığını sorgular. Hangi eylemlerin ahlaklı olabileceğini irdeler. Bunlar için bir takım ölçütler koyar. Kısacası ahlak felsefesi, ahlâk hayatı üzerinde sistemli bir biçimde düşünme ve soruşturmadır.

Buna göre, ahlak felsefesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) İnsan eylemlerini konu olarak ele almaktadır.
B) İyi ve kötü eylemler üzerinde durmaktadır.
C) Özgürlüğü ele almaktadır.
D) Eylemlerin hukuk kurallarına uygunluğunu denetlemektedir.
E) Ahlak üzerine sistemli bir düşünme biçimidir.

2. Ahlakın amacını mutluluk - haz olarak açıklayan filozoflardan Epiküros'a göre mutluluk; yaşamdan "haz" alabilmektir. Haz, en yüksek iyidir. Ancak bu haz duyusal bir haz olmayıp, bedenin acılardan uzak olması, ruhun huzura kavuşmasıdır. "Fayda"yı ileri süren filozoflara göre mutluluk, insanın tutkularına engel olması, toplumun çıkarının kişisel çıkarlardan üstün tutulmasıdır. Kant'a göre ise ahlaki eylemin amacı mutluluk değil "ödev" olmalıdır. Ödev, iyiyi istemedir. Bunun gerçekleşmesi ya da gerçekleşmemesi önemli değildir.

Bu parçada ahlak felsefesinin hangi temel sorusuna cevap verilmiştir?

A) Ahlaki eylemin bir amacı var mıdır?
B) İnsan ahlaki eylemde bulunurken özgür müdür?
C) Evrensel bir ahlak yasası var mıdır?
D) Ahlakın kaynağı nedir?
E) İnsan neye karşı ahlaklıdır?

3. İnsanın eylemlerinde özgür olmadığını savunanlar her şeyin önceden belirlenmiş olduğuna, insanın önceden belirlenmiş olanları hiçbir şekilde değiştiremeyeceğine inanırlar. Bunlara göre insan, rüzgarın önündeki yaprak gibidir. İrade içten ve dıştan gelen etkenler tarafından belirlenir. İnsan karar alırken içinde bulunduğu koşulların etkisindedir. Bu koşullar serbest karar vermeyi önler.

Yukarıdaki açıklama hangi ahlak anlayışı ile ilişkilendirilebilir?

A) Determinizm
B) İndeterminizm
C) Otodeterminizm
D) Fatalizm
E) Liberteryanizm

4. Egoizm ya da bir başka deyişle bencillik, kişinin kendi benine ve çıkarlarına düşkünlük göstermesidir. Etik anlamda bencillik, kişinin tüm eylemlerinin ben sevgisiyle belirlendiğini, ahlaklılığın da kendini koruma güdüsünün dışa vurmasından başka bir şey olmadığını ileri sürer. Bu nedenle evrensel ahlak yasasının varlığını tanımaz. Bu anlayışın önde gelen temsilcisi Hobbes'tur. Ona göre insanı yönlendiren ve harekete geçiren iki önemli güdü; "ben sevgisi" ve "kendini koruma"dır. Hobbes, yaşamda her şeyden önemli ve değerli şey, olarak kişinin kendi başarısı ve mutluluğunu görür.

Buna göre egoizm ya da bencilliğe aşağıdaki yargılardan hangisi ters düşer?

A) İnsan öncelikle kendi çıkarlarını savunmalıdır.
B) İnsan kendini korumalıdır.
C) Genel bir ahlaktan söz edilemez.
D) İnsan gerektiğinde başkaları için mücadele vermelidir.
E) Ben sevgisi en önemli güdülerden biridir.

5. Sartre'ın öncülüğünü yaptığı egzistansiyalist ahlaka göre, evrende kendi varlığını yaratan tek varlık insandır. İnsan değerlerini kendisi yaratır, Sartre'a göre genel bir ahlak yoktur; dünyada insana yol gösterecek bir işaret yoktur. İnsan özgürlüğe mahkumdur. Herkes kendi özünü kendi belirlemek zorundadır. İnsan karar verirken tek başınadır, tüm sorumluluklar onun omzundadır.

Buna göre, Sartre'ın ahlak anlayışını destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsan toplumun beklentilerine göre yaşamalıdır.
B) İnsan ahlak kurallarına uymalıdır.
C) İnsan kendi yolunu kendi seçer.
D) İnsan hukuk kurallarına uymalıdır.
E) Ahlakın kaynağı din kurallarıdır.

6. Mill'e göre, iyi ve kötünün ölçütü faydadır. İyinin ölçütü olan mutluluk, yalnızca eylemde bulunanın değil, ilgili herkesin mutluluğudur. Mill, çok sayıda insana en yüksek mutluluğu verebilmek ilkesini benimser. Böylece evrensel ahlak yasasının varlığını kabul eden Mill, bunu mutluluk gibi öznel bir ilkeye dayandırmış bir düşünürdür.

Buna göre Mill'in ahlak anlayışını özetleyen yargı, aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Bireysel fayda her şeyin önündedir.
B) Olabildiğince çok insanın mutluluğu hedef alınmalıdır.
C) Genelin mutluluğundansa bireyin mutluluğu amaçlanmalıdır.
D) Kişisel mutluluk için devlet elinden geleni yapmalıdır.
E) Geneli anlamak için bireyi anlamak gerekir.

7. Kanta göre bir eylem, "ödev" duygusundan dolayı gerçekleştirilmişse, ahlakidir. Kant'a göre bir eylemin gerisindeki ilke, eylemin kendisinden ve sonucundan daha önemlidir. Ödeve uygun davranmak, sağduyu sahibi herkes için yükümlülüktür. Ödevle aklın sesi dile getirilir. "Öyle davran ki, eylemine ölçü aldığın ilke, tüm insanlar için genel bir yasa haline gelebilsin" ilkesi onun evrensel ahlak anlayışını ortaya koymaktadır. İnsanlar, ahlak yasalarını tüm insanlar için geçerli olabilecek şekilde koydukları için evrensel ve mutlaktır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Ahlak yargıları sadece bireyleri ilgilendirir.
B) İnsanlar, ahlak yasalarını tüm insanlar için geçerli olabilecek şekilde koydukları için evrensel ve mutlaktır.
C) Ahlak yasaları hukuk yasaları ile uyumlu olmalıdır.
D) Ahlak yasalarının kültürden arınık olması düşünülemez.
E) Ahlak yasaları insanların çıkarları ile uyumlu olmalıdır.

8. Pragmatizme göre bir eylemin ahlaki veya doğru olup olmadığını belirleyen, eylemin sonucudur. Yani, fayda veren eylem iyi, fayda vermeyen eylem ise kötüdür. Faydacı görüş, ahlakı bireysel olarak ele alır. Faydalı ve zararlı olmak kişilere göre değiştiğinden evrensel ahlak yasasından söz edilemez.

Buna göre pragmatizmi benimseyen bir filozof, aşağıdaki yargılardan hangisini savunur?

A) İnsan içindeki sevgiyi dinlemelidir.
B) Devlet çıkarları her şeyin üstündedir.
C) Bir eylem işine yarıyorsa iyidir, yaramıyorsa kötüdür.
D) Teori her zaman pratiğin önündedir.
E) İnsanı tanımanın yolu toplumu tanımaktan geçer.

1-D 2-A 3-A 4-D 5-C 6-B 7-B 8-C

ÖDEV TESTİ

3

1. Din felsefesinin temel amacı, dini, inanca dayanarak değil akla dayanarak açıklamaya çalışmaktır. Bu nedenle din felsefesi dine dışarıdan bakar, yani eleştirel ve nesnel olarak yaklaşmaya çalışır. Din felsefesi genel olarak dini, insanlarda din duygusunun ne olduğunu, inancın yapısını, eleştirel olarak incelemeye çalışan bir felsefe dalıdır.

Bu parçaya dayanarak din felsefesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Akla dayalıdır.
B) Nesneldir.
C) Eleştireldir.
D) İnanca dayanmaz.
E) Özneldir.

2. Kelime anlamıyla teoloji "Tanrı bilim" demektir. Belirli bir dini temel alarak Tanrı'nın varlığını, niteliklerini, insanın Tanrı karşısındaki yerini inceleme konusu yapar. Her dini kendine özgü tarihi, konusu ve problemleriyle ele alıp inceler. Bu nedenle bir Yahudi teolojisi, bir Hristiyan teolojisi, bir İslam teolojisi vardır. Bu teolojiler o dinin inanç ve pratiklerinden yola çıkarak o dinin akılcı savunuculuğunu yaparlar. Bunlardan hiçbiri kendi dinlerinin inançlarını sorgulamaz.

Buna göre teoloji için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Bir dini ele alıp savunmaktadır.
B) Bütün dinleri ele almaktadır.
C) Ele aldığı dini sorgular.
D) Tüm dinlere nesnel yaklaşır.
E) Tüm dinlere aynı mesafededir.

3. Din felsefesi genel olarak dinin doğası, dinsel inancın yapısı ve anlamı, dinin insan yaşamındaki yeri gibi konuları ele alırken bunları rasyonel olarak ele almak, açıklamak, sorgulamak ve eleştirmek amacını taşır. Bu nedenle din felsefesi teolojiden farklı olarak bütün dinlere eşit uzaklıktadır.

Bu parçaya dayanarak din felsefesi için aşağıdaki yargılardan hangisi söylenebilir?

A) Dine pratik yaklaştığı
B) Dini savunduğu
C) Dine tarafsız yaklaştığı
D) Dini kullandığı
E) Dine inandığı

4. Deizme göre Tanrı, ilk neden olarak evreni yaratmıştır. Ancak evreni yaratmakla işi bitmemiştir. Evren artık kendi yasalarıyla işlemektedir. Tanrı'nın sürekli olarak evrene müdahale etmesi akla aykırı bir durumdur. Deistler bu inançları dolayısıyla vahiy, elçi (peygamber), kader, kutsal kitap gibi kavramların tümünü yadsırlar.

Buna göre deizmi destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tanrı ezeli ve ebedidir.
B) Tanrı evrenden bağımsızdır.
C) Tanrı sonsuz kudret sahibidir.
D) Tanrı soyut bir varlıktır.
E) Tanrı'nın evrene mutlak bir etkisi vardır.

5. Tanrı, evrenin kendisidir. Evrende var olan her şey, aslında bir bütün olarak Tanrı'yı oluşturur. İnsan da Tanrı'nın bir parçasıdır. Tanrı her şeydir ve her şey Tanrı'dır. Tanrı, nesnelerin dışında değil içindedir. Tek Tanrı'lı dinlerde var olan Tanrı - evren, yaratan - yaratılan ayrılığı yoktur.

Bu parçada anlatılanlar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Agnostisizm (Bilinemezcilik)
B) Deizm (Yaradancılık)
C) Panteizm (Tüm tanrıcılık)
D) Ateizm (Tanrı tanımazcılık)
E) Politeizm (Çok tanrıcılık)

6. Tanrı'nın varlığına ilişkin farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Tanrı'nın varlığını kabul eden yaklaşımlar, teizm, deizm ve panteizm olarak sınıflandırılır. Tanrı'nın varlığını reddeden yaklaşım ise ateizmdir. Bunların dışında Tanrı'nın varlığı ya da yokluğunun bilinemeyeceğini öne süren bir yaklaşım daha vardır ki, o da agnostisizm (bilinemezcilik) olarak adlandırılır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Teizm, Tanrı'nın varlığını kabul eder.
B) Ateizm Tanrı'nın varlığını reddeder.
C) Agnostisizm Tanrı'nın bilinemeyeceğini savunur.
D) Teizme göre Tanrı evrenin kendisidir.
E) Tanrı'nın varlığı konusunda farklı açıklamalar vardır.

7. Tanrı'nın varlığını inkar eden görüşe ateizm denir. Ateizm, Tanrı'nın varlığını inkar etmekle beraber tüm dinlere, inançlara karşı çıkar. Ateizm, doğaüstü gücün varlığını reddeder. Bu nedenle ruha, cennete, cehenneme, ölümden sonraki hayata inanmazlar. Bu anlayışın temelinde materyalizm (maddecilik) düşüncesi yatar.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Ateizm, materyalizmden etkilenmiştir.
B) Ateistler Tanrı'yı inkar ederler.
C) Ateizme göre Tanrı birden çoktur.
D) Ateizmde din kavramına yer yoktur.
E) Ateizm soyut şeylere inanmaz.

8. Panteizm (Tüm tanrıcılık); Tanrı ile evreni bir, aynı ve özdeş kılan anlayıştır. Bu anlayışa göre, Tanrı'nın evrenden ayrı ve bağımsız bir varlığı yoktur. Aksine Tanrı doğada, nesnelerde ve her şeyde vardır. Her şey Tanrı'dır. Tanrı evrenin kendisidir. Evrende var olan her şey aslında bir bütün olarak Tanrı'yı oluşturur. Tanrı, evrendeki bütün varlıkların toplamıdır.

Buna göre panteizmi destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tanrı evrenden aşkın değildir.
B) Tanrı evrenden bağımsızdır.
C) Tanrı'nın varlığı bilinemez.
D) Tanrı evrenin kendisi değildir.
E) Tanrı'nın yokluğu bilinemez.

FASİKÜL

5

FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ – III (SİYASET VE SANAT FELSEFESİ) FELSEFİ AKIL YÜRÜTME VE YAZMA

3 - 4. ÜNİTE

FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ – FELSEFİ AKIL YÜRÜTME VE YAZMA

Vip YAYINLARI

MEB KAZANIMLARI

1. Siyaset felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar.
2. Sanat felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar.
3. Felsefi akıl yürütme becerilerini diğer alanlarda uygular.
4. Felsefi bir metni analiz eder.
5. Verilen konu hakkında alternatif fikirler geliştirir.
6. Bir konu hakkında felsefi bir deneme yazar.

SİYASET FELSEFESİ

Tanım: Siyasal otoriteyi (devlet), bu otoritenin oluşumunu, kaynağını, gücünü, otoritenin nasıl sürdürüldüğünü, bireyle siyasal otorite arasındaki ilişkiyi ve içinde yaşanılan siyasal yapıyı ele alan felsefe disiplinidir. Olması gerekeni söyler.

Siyaset bilimi: Temel konusu **devlettir**; bunun yanında siyasi ve sivil kurumları, ... , siyasal rejimlerin oluşmasında etkili olan faktörleri olması gerekeni değil, **olanı olduğu** gibi bilimsel bir yöntemle ele alan bilimdir.

Örnek 1

Toplumu yöneten iktidarı, iktidarın nasıl oluştuğunu, kaynağını, bireyle ilişkisini, varlığını nasıl ve ne şekilde sürdürdüğünü, içinde yaşanılan durumdan daha iyi bir durumun mümkün olup olmadığını sorgulayan felsefe disiplinidir.

Bu parçada anlatılan felsefe disiplini (bölümü) aşağıdakilerden hangisidir?

A) Varlık felsefesi B) Siyaset felsefesi C) Bilgi felsefesi
D) Ahlak felsefesi E) Sanat felsefesi

Çözüm

SİYASET FELSEFESİNİN PROBLEMLERİ

HAK, ADALET VE ÖZGÜRLÜK NEDİR?

Hak: Bireyin başka bireylerden ya da kurumlardan isteyebileceği, talepte bulunabileceği her şeydir.

Adalet: En temel anlamda herkese hakettiğini vermedir.

Özgürlük: Bireyin kendi iradesiyle başkalarının hakkını çiğnemeden karar vermesidir, seçim yapabilmesidir.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

KİŞİSEL HAKLAR	TOPLUMSAL VE EKONOMİK HAKLAR	SİYASAL HAKLAR
Yaşama hakkı, kişi güvenliği, özel yaşamın gizliliği, konut dokunulmazlığı, haberleşme özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce ve kanaat özgürlüğü gibi.	Ailenin korunması, eğitim öğretim hakkı, çalışma ve sözleşme özgürlüğü, sağlık hakkı ve sosyal güvenlik hakkıdır.	Seçme, seçilme ve siyasal etkinliklerde bulunma hakkı, siyasi parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma hakkı, kamu hizmetine girme hakkı ve dilekçe hakkı başlıca siyasal haklardır.

İKTİDAR KAYNAĞINI NEREDEN ALIR?

Korunma İhtiyacı: İnsanlar **korunmak** ve temel ve sosyal ..... karşılamak için devlete ihtiyaç duymuşlardır. Temsilcileri: **Platon,** .....

Ortak İrade

..... **:** İktidar kaynağını, toplumu oluşturan bireylerin birlikte yaşama isteğinin ..... etrafında sözleşmeye dayalı olarak ortaya konmasından alır. Temsilcileri: **T. Hobbes,** .....

Tanrı, Din: Devletin kaynağı, iktidarın kaynağı ..... Temsilcisi: .....

EGEMENLİĞİN KULLANILIŞ BİÇİMLERİ NELERDİR ?

..... Otoritenin kaynağı geleneklerdir, soydur.
- Statik toplumlarda görülür.
- Krallar, padişahlar yönetme güçlerini geleneklerden alırlar.

..... Otoritenin kaynağı liderin karizmasıdır. Doğuştan getirdiği yetenekleridir. Karizma Tanrı vergisi bir lütuftur.
- İktidarın kaynağı liderdir. Atatürk vb...

..... Otoritenin kaynağı yazılı kurallardır (anayasa).
- Yöneticiler kurallara göre seçilir. Seçimle iktidara gelirler.
- Akla ve hukuka dayanır. Kuvvetler ayrılığı vardır.

Örnek 2

Siyaset felsefesinde Platon ve Aristoteles'ten itibaren devlet doğal bir kurum olarak kabul edildiğinden Antik Çağ ve Orta Çağ felsefelerinde "Devlet nasıl ve ne şekilde var olmuştur?" sorusu filozofları birinci dereceden ilgilendirmemiştir. Modern felsefenin şekillendiği 17. yüzyılda görülen dinî ve siyasî otoriteler arasındaki rekabetin ilerlemesi, Coğrafi Keşifler ve nüfus artışı, yeni toplumsal sınıfların ortaya çıkışı gibi etmenler neticesinde devletin kuruluşu ve mahiyeti problemi ortaya çıkmıştır. Bu yüzyılda özellikle T. Hobbes, J. Locke ve J. J. Rousseau gibi filozoflar devletin nasıl var olduğu problemi ile ilgili merkezî bir kavram üzerinde durmuşlardır.

Bu parçada sözü edilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Egemenlik B) Doğa Durumu C) Toplum Sözleşmesi D) İktidar E) Hak

ÖSYM Sorusu

Çözüm

İDEAL DEVLET DÜZENİ OLABİLİR Mİ?

a. İdeal Düzenin Olabileceğini Reddedenler

Sofistler:

Onlara göre devlet ..... bir kurumdur ve ..... yaşama terstir.

Nihilizm:

Her türlü ..... insanın doğasına aykırıdır. Devlet otoritesi insanın doğallığını yok eder.

b. İdeal Düzenin Varlığını Kabul Edenler

Özgürlüğü Temel Alan Yaklaşım .....

İnsan özgür bir varlıktır ve özgürlük ortamında kendi çıkarlarını gerçekleştirir.

Birey her alanda ..... olmalıdır. Siyasal yapıların temel amacı insanlara olabilecek en büyük özgürlükçü imkanları sunmaktır.

Eşitliği Temel Alan Yaklaşım .....

İdeal bir siyasal yapı ancak **eşitlik** ilkesi üzerinde kurulur.

Sosyalizme dayanan görüşe göre ..... eşitlik, devlet mülkiyeti, üretim araçlarına devletin sahip olması savunulup ..... reddedilir.

Adaleti Temel Alan Yaklaşım

Bu yaklaşım hem özgürlüğü hem de eşitliği birlikte savunur. Özgürlük ya da eşitlik tek başına ideal düzenin kurulması için yetmez. Özgürlüğü ve eşitliği temel alarak ideal düzenin oluşturulması ancak ..... olanaklıdır.

Örnek 3

- Devletin varlığı gereksizdir.
- Yerleşik toplumsal düzene gerek yoktur.
- Devlet insanın doğallığını yok eder.

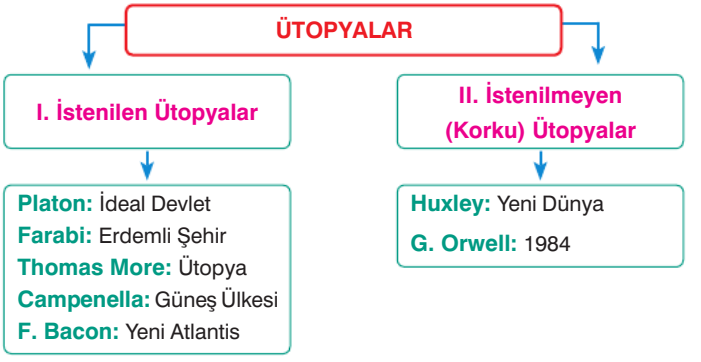
Yukarıdaki açıklamaları savunan yaklaşım (görüş) aşağıdakilerden hangisidir?

A) Liberalizm B) Nihilizm C) Sosyalizm D) Ütopya E) Komünizm

Çözüm

ÜTOPYALAR

Hiçbir yerde uygulanmayan, gerçekleşmesi imkansız, hayali devlet tasarımlarıdır. Amaç insanların daha iyi koşullarda daha mutlu olabilecekleri devlet düzenlerini oluşturmaktır. Ütopyalar ikiye ayrılır.

Örnek 4

I. Devlet sosyal düzenin gerisinde kaldığı zamanlarda ortaya çıkmıştır.

II. Geleceğe dönük sosyal gerçeklikle ilgisi olmayan hayali tasarımlardır.

III. En iyi yönetim şeklidir.

IV. Kelime anlamı olmayan ülkedir.

Ütopyaya ilişkin yukarıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve IV

Çözüm

TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER AÇISINDAN EGEMENLİK SORUNU

- Egemenlik devletin belli bir toprakta, yasama, yürütme ve yargı ile yürütülerek iktidar gücünü hiçbir iç ya da dış baskı olmadan kullanmasıdır.
- İlk çağlarda egemenliğin kaynağı soyluluk, zenginlik, kutsallık, savaşçılık, bilgelik ve adalet gibi çeşitli unsurlarda aranmıştır.
- Modern devletlerin oluşmaya başlamasıyla yurttaş ve yönetimin karşılıklı olarak birbirlerine karşı olan yetki ve sorumlulukları tartışılmıştır. Egemenliğin kaynağı **sözleşmeye**, temel insan hak ve özgürlüklerinin garanti altına alınmasına dayandırılmıştır. Egemenlik demokrasiye, halka dayanmaktadır.

Örnek 5

Doğanın bedensel ve zihinsel yetenekleri dağıttığı doğal durumda insanlar arasında saf bir eşitlik vardır. Bedensel olarak güçlü ve hızlı düşünen bir insanla, zayıf ve yavaş düşünen insan arasındaki fark, birinin diğerine üstünlük iddiasını doğrulayacak kadar fazla değildir. Çünkü bedensel ve zihinsel olarak zayıf olan kişi, yeteri kadar insanla veya bir hile ile güçlü olanı öldürmeye yetecek kadar güçlü sayılır. Bu doğal eşitlik güçlü, zayıf herkesin ölüm korkusu yaşamasına ve diğer insanlara karşı güvensizlik hissetmesine neden olur. Bu güvensizliğin sonucu ise herkesin herkese karşı daimî bir savaş hâlinde olmasıdır. Bunu engellemek için insanlar kendi aralarında yaptıkları bir sözleşme ile bazı haklarını devlete devrederler.

Thomas Hobbes'un görüşlerini yansıtan bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) İnsanlar barışı sağlamak için devletle sözleşme yaparlar.
B) İnsanlar doğuştan eşit oldukları için bir otoriteye ihtiyaç duyarlar.
C) Toplumsal yaşama geçişle insanlar arasındaki eşitlik güvensizliğe neden olur.
D) Devlet kendi başına bir amaç değil, barışı sağlamak için bir araçtır.
E) Devlet insanlar arasındaki sözleşmenin sonucudur.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

SANAT FELSEFESİ

Tanım: Sadece sanattaki güzellikle ilgilenen, insanın yaptığı eserleri ele alan, sanata dair yaratımları, zevkleri ele alıp inceleyen felsefe dalıdır.

Estetik

Tanım: Güzelin ne olduğunu sorgular, Yunanca ..... sözcüğünden gelir. Estetiğin konusu ..... Duygusal bilginin bilimi demektir. Estetik hem **doğadaki** hem de **sanattaki** güzelliği ele alır.

SANAT FELSEFESİNİN KAVRAMLARI

Hoş | Estetik tavır | Güzellik | Estetik yargı | Estetik özne-Suje | Estetik haz | Yüce | Sanat Eseri | Taklit | Estetik nesne-Obje

Vip NOT

Sanat felsefesi sadece **sanattaki güzellikle ilgilenir**. Güzel bir deniz veya dağ manzarası estetiğin konusuna girer, fakat sanat felsefesinin konusuna girmez. Bir tablo veya şiir ise hem sanat felsefesinin hem de estetiğin konusuna girer. **Estetik, güzellikte insan doğa** ayırımı yapmaz.

SANAT FELSEFESİNİN PROBLEMLERİ

Sanatın anlamı nedir? Sanat eserinin özellikleri nelerdir? Sanatta güzel ne anlama gelmektedir?

Örnek 6

2007 yılında bir kemancı Washington şehrinin metrosunda bir konser verdi. Daha ziyade bir mahalle delikanlısını andıran müzisyen bir çöp kutusunun hemen yanında, duvara dayanmış bir hâlde, 45 dakika boyunca ünlü bestecilerin klasikleşmiş eserlerini çaldı. Bu esnada bin yüz kişi hiç durmaksızın yanından koşar adım geçti. Yedi kişi bir andan biraz daha uzun bir süre durdu. Kimse alkışlamadı. Durup bakmak isteyen çocuklar oldu ama anneleri tarafından sürüklenerek götürüldüler. Onun, dünyanın en çok aranan ve beğenilen virtüözlerinden Joshua Bell olduğunu kimse bilmiyordu.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) Güzellik objenin bir özelliği değil süjenin zihnindedir.
B) Doğadan esinlenmemiş bir eserin güzelliğinden söz edilemez.
C) Bir objenin sanat eserine dönüşmesi o objenin estetik özelliğinden kaynaklanır.
D) Sanat için önemli olan sanatçının gösterdiği estetik tavırdır.
E) Obje estetik değerini süjeye dikte eder.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

GÜZELLİK NEDİR?

Platon'a göre, bir eser idealar evrenindeki aslına benzediği ölçüde güzeldir, Aristoteles'e göre, matematiksel olarak orantılı olan güzeldir, düzen oran ve sınırlılık güzelliğin tanımlanmasında etkilidir, Hegel'e göre güzellik, ideanın duyusal görünüşüdür, Plotinus'a göre güzellik, ilahi aklın evrendeki ışımasıdır.

Doğal Güzellik - Sanatsal Güzellik

Doğal güzellik insandan bağımsız bir güzellik, sanatsal güzellik ise insana bağlı bir güzelliktir. **Romantikler** sanatsal güzelliğe önem verirler, **naturalist** ve **realistler** ise doğal güzelliğe önem verirler.

Güzellik

Doğal Güzellik	Sanatsal Güzellik
İnsandan bağımsızdır.	İnsana bağımlıdır.
Naturalistler	Romantikler savunur.
Realistler savunur.	

ORTAK ESTETİK YARGILAR VAR MIDIR?

Estetik yargılar

Estetik yargılar ..... yargılarıdır, estetiğe dayanır, güzel ya da çirkin değerini alır.

Öznelci Görüş (Ortak Estetik Yargının Varlığını Reddedenler)

- Bu yaklaşıma göre güzellik yargısını ve estetik değerleri alımlayıcının beğenileri belirler.
- Bundan dolayı estetik değerler ve güzel yargısı sanatsal ürüne yönelen kişiye göre değişiklik gösterir.
- Bu görüşün en ünlü temsilcisi .....
- B. Croce'a göre, sanat eseri insan ruhunda bir defalık yaşanan öznel bir durumdur.
- Tekrarı veya aynısı olamaz dolayısıyla estetik yargılar .....

Nesnelci Görüş (Ortak Estetik Yargının Varlığını Kabul Edenler)

- Bu yaklaşıma göre sanatta güzelliği sanat eserinin özellikleri belirler.
- Yani güzelliğin ölçütü alımlayıcı değil, sanat eserinin kendisidir.
- I. Kant ortak estetik yargıları kabul eder.
- Estetik yargılar düşünseldir.
- Estetik yargılar zorunlu ve .....

Örnek 7

Sanat yapıtları hakkında "güzel" veya "çirkin" gibi yargılarda bulunuruz. Kimi filozoflara göre bu yargılar bilimdeki "belli koşullarda su yüz derecede kaynar." türündeki yargılardan gerek biçim bakımından gerek içerik bakımından farklıdır. Bilimdeki yargılar; genelgeçer, nesnel ve koşullu yargılardır. Ama estetik yargılar, örneğin bir şiirden bir resimden haz duyduğumuzda dile getirdiğimiz yargı, hep bizim ruhsal durumumuzu, haz duyup duymadığımızı belirten öznel yargılardır. Çünkü birisinin "güzel" bulduğu bir resmi veya müziği bir başkası güzel bulmayabilir yani beğenmeyebilir.

Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Bilimdeki yargılar ile estetikteki yargılar birbirine benzer.

B) Sanat yapıtı öznel yaşantıların nesnelleştirilmiş biçimidir.

C) Sanat yapıtındaki güzel, doğadaki güzelden daha etkileyicidir.

D) Felsefenin görevi, estetik yargıyı ve beğeniyi öznellikten kurtarmaktır.

E) Estetik yargıların kişiden kişiye değişmesi beğeni farklılığındandır.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

SANAT NEDİR?

- Sanat; insanın doğada hazır buldukları şeylerden farklı olarak, kendisinin ürettiği estetik her şeydir. Bir tiyatro veya tablo, müzik sanatı gibi....
- Sanat önceleri bilim ve teknikle aynı kategori içinde değerlendirilsede; tekniğin nesnelerin değişimini sağlayan ustalığından ve bilimin varlığı anlamaya çalışan bilme amacından ötedir.
- Bir sanatçı eserini oluştururken hem teknik beceriye hem de bilime, bilgiye ihtiyaç duyar; fakat asıl önemli olan "yaratıcılık" ve "hayal gücü"dür.

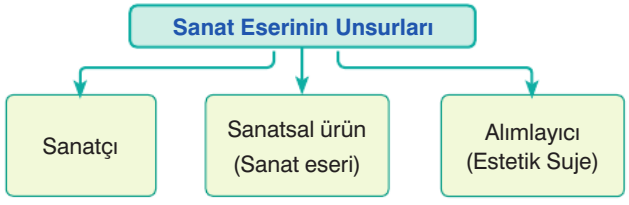
SANAT – ZANAAT

- Çoğu zaman eş anlamlı kullanılan "sanat" ve "zanaat" kavramlarının sonucu beğeniye dayanır.
- Sanat ile zanaatı birbirinden ayırmak gerekir. Sanatta fayda kaygısı yoktur; oysa zanaatta faydaya dayalı ürünler ortaya konur. Zanaatkâr ortaya koyduğu üründen binlerce üretirken, sanatçının ortaya koyduğu sanat eseri tektir. Ayrıca zanaatta menfaat ve maddi gelir hedeflenir.

GÜZEL SANATLARIN SINIFLANDIRILMASI						
Yüzey Sanatları	Hacim Sanatları	Mekân Sanatları	Dil Sanatları	Ses Sanatları	Hareket Sanatları	Dramatik Sanatlar
Resim Grafik Karikatür Fotoğraf Hat Minyatür	Heykel Sermaik Kabartma	Mimari İç mimari Bahçe mimarisi Peyzaj mimarisi	Roman Hikâye Şiir Tiyatro metni Film senaryosu	Halk müziği Caz Klasik müzik	Bale Pandomim Halk Dansları Modern Danslar	Tiyatro, Sinema, Opera, Müzikal, Gölge, Kukla oyunu

SANAT ESERİNİN UNSURLARI

- Sanat eseri süje ile obje arasındaki estetik ilişkiden doğar. Sanat eseri, bir tasarım (yaratıcı hayal gücü) sonucu ortaya çıkar, bir tablo, bir müzik parçası, bir tiyatro oyunu, bir heykel, vb. birer ..... ya da ..... dir.
- Sanat eserlerini üreten kişilere ..... denir.
- Beğeni ölçütleriyle sanatsal ürüne yönelen, sanatsal ürün karşısında tüketici olarak bulunan, ama aynı zamanda sanat üretimini güdüleyerek sanatsal ürünün ortaya konmasında etkileri olan kişilere **alımlayıcı** ya da ..... denir.
- Estetik suje sanat eserini takdir eden kişidir.
- Herhangi bir sanat eserini dinleyen, okuyan, seyreden, beğenen ya da eleştiren her kişi alımlayıcıdır.

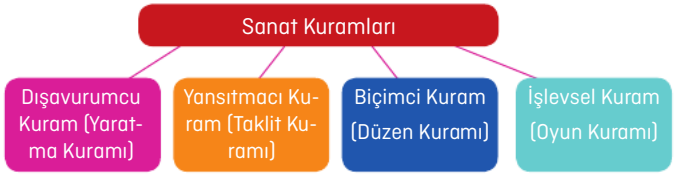

Sanat Eserinin Özellikleri

- İnsan ürünü olan estetik objelerdir.
- Sanat eseri bir kez üretilir, kopya değildir. Bu anlamda zanaattan farklıdır.
- Sanat eseri özgündür ve biriciktir.
- Sanat eseri kişiseldir, duygu ve hayal gücünü yansıtır.
- Sanat eseri kalıcıdır.
- Sanat eseri evrenseldir.
- Sanat eserini sanat eseri yapan estetik öznedir.
- Sanat eseri estetik kaygılar sonucu oluşur.
- Estetik duygu sanatçı da yalnız bir kez yaşanır.
- Sanat eseri ekonomik ve işlevsel değer olmaktan uzaktır.
- Sanat eseri sanatçı ve alımlayıcı tarafından farklı yorumlanabilir.

Vip NOT

Evler, okullar, ibadethaneler, müzeler gibi her bir yapı mimari bir eser olarak kabul edilebilir. Fakat her mimari eserin estetik bir değer taşıdığı söylenemez. Sanat olarak sayılan mimari eserler orantı, simetri, düzen, denge ve uyum (harmoni) gibi birtakım ölçütlere göre değerlendirilir ve estetikliği tartışılır.

SANAT KURAMLARI

1. Yansıtmacı (Taklit) Kuram

- Sanatçının bir nesne ya da manzaraya sadık kalarak resmetmesidir.
- Sanat, sanatçının gördüğünü ..... etmesidir.
- Doğa mükemmeldir, kusursuzdur, sanatçı bu güzelliği eserinde yansıtabildiği oranda başarılı olur.
- Sanat, insanın doğadaki nesneyi taklit, kopya etmesiyle ortaya çıkan üründür.
- Sanatın var olanı ve hayatı doğrudan sanata taşıdığını iddia eder.
- Fotoğraf makinası bulunana kadar ressamcılık taklitçilik olarak görülüyordu. Fakat Fotoğraf makinasının bulunmasıyla, "Dış gerçeği makine zaten taklit edip yansıtabildiğine göre sanatçı ne yapmalıdır?" sorgulaması başlamıştır.

Örnek 8

Platon'a göre bütün nesneler kendi öncesiz-sonrasız arketiplerinin, yani idealarının taklitleri, kopyalarıdır. Taklitler ve kopyalar dünyası ontolojik olarak gerçek dünya değildir. Bu nedenle bilgi bu tek tek şeylerin bilgisi değil gerçek şeyler olan ideaların bilgisi olmalıdır. Bu da ancak idealarının kendilerinin akılla kavranması ile olanaklıdır. Sanat da bir taklittir ve şeylerin imgesel taklitlerini yaratır. Bu da gerçeklikten ontolojik olarak iki basamak uzaklaşmak ve epistemolojik olarak değersiz kabul edilmek anlamına gelmektedir.

Bu parçada Platon'un sanatı eleştirmesinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bu dünyaya has imgesel bir dışa vurum etkinliği olması
B) Taklidin taklidini yaparak bizi hakikatten uzaklaştırması
C) Görünüşler dünyasının ötesindeki ideal gerçekliği hatalı taklit etmesi
D) Taklit etme biçiminin bilgi yetisine değil, sadece hazlara hitap etmesi
E) Bilginin ötesinde ideal ve mükemmel bir şey yaratmayı amaçlıyor olması

ÖSYM Sorusu

Çözüm

2. Biçimci Kuram

- Renklerin ve geometrik şekillerin soyut bir anlatım oluşturduğunu savunur.
- Geometrik formların önemli olduğunu fakat bunların olağan biçimlerinin basite indirgenmesi gerektiğini söyler. Madde ve renk olgusuna önem verir.

3. İşlevsel Kuram

- Bu yaklaşım sanat eserini dinsel, eğitsel ya da ahlaki bir görüşü ya da mesajı aktarmada başarılı olup olmamasına göre değerlendirir.
- Bu yaklaşıma göre sanat eseri bir ilkeyi yaymayı amaç edinir; dinsel, eğitsel, ahlaki görüş ya da mesajı aktarıp işlevselleşir.
- İşlevsel kuramla birlikte sanat yaşamın içine sokulmuştur.
- Bu kuram sanatın toplumsal bir ihtiyacın sonucu olduğunu savunur.

4. Dışavurumcu (Yaratmacı) Kuram

- Bu kurama göre sanat, sanatçının iç dünyasının yansımasıdır.
- Sanat, sanatçının hayal gücünün özgür bir yaratımı, duygu ve düşüncelerin aktarıldığı bir etkinliktir.
- Sanatçı doğada olmayanı yaratıcı yanıyla oluşturur. Sanat, mükemmel olanı arayan bir etkinliktir. Doğada mükemmellik yoktur. Sanatçı kendi yeteneğiyle mükemmeli oluşturur.
- Sanatçı her zaman yaratamaz, ilham gerekir.
- Haz sonucu oluşan estetik duygu her zaman oluşamaz.
- Bu kuramda amaç öznel ya da içsel gerçeği yansıtmaktır.
- Sanatçı olaylara nesnel değil tinsel bakar.

FELSEFİ OKUMA VE YAZMA

FELSEFİ METİN

- Metin, herhangi bir ifadenin belirli bir düzen içinde yazılı olarak somutlaşmış halidir.
- Felsefe konularını ele alan, felsefi problemler üzerinde duran metinlere felsefi metin denir.
- Felsefi metin, filozofun bir sorun hakkındaki fikri doğrultusunda oluşur. Filozof o sorun üzerindeki sorgulama ve akıl yürütmeleriyle metnini adım adım örer.
- Felsefi metin problem, kavram, iddia, karşı iddia, gerekçe, açıklama ve eleştiriler gibi öğelerden oluşur.
- Felsefi metnin öğeleri kendi içinde tutarlı olmalıdır.

FELSEFİ METNİ ANALİZ ETME

Felsefi Metin Analizi İçin Öneriler

- Felsefi metin, onu oluşturan kavram ve problemlere dikkat edilerek okunur.
- Felsefi metinin ögeleri ayrıştırılır ve aralarındaki ilişkiler tespit edilir.
- Felsefi metnin ana problemi ve bu probleme dair filozofun temel görüşleri belirlenir.
- Felsefi metnin ana fikrine destek olan temel bileşenler belirlenir.
- Filozofun kullandığı önerme, argüman ve akıl yürütme biçimleri mantıksal açıdan ele alınır, tutarlılığı incelenir.
- Felsefi metindeki kavram ve ifadelerin anlamsal olarak doğru olup olmadığını incelemek için dilsel analiz yapılır.
- Temel görüşün ikna ediciliği ve sağlamlığı incelenir.
- Felsefi metin, bütüncül bir yapı teşkil ettiği için metnin tamamını ele almak gerekir.
- Metin birden fazla fikri barındırsa da aslında ortaya koyma amacını taşıdığı tek bir iddiayı iyi belirlemek gerekir.
- Filozofun kişisel özellikleri, yaşadığı yer ve dönemin koşulları dikkate alınarak bağlam analizi yapılmalıdır.

Vip NOT

- 14. Yüzyıl filozoflarından Ochamlı William metinde gereksiz açıklama ve ifadelerin metni karmaşıklaştırdığını ve onu doğruluktan uzaklaştırdığı düşüncesiyle bir yöntem geliştirmiştir.
- ..... olarak ifade edilen bu yöntem, bir fikri ya da düşünceyi açıklarken birbirine denk gibi görünen iki açıklama ya da bakış açısından en basit ve en açık olanının tercih edilmesine dayanır.

FELSEFİ METİN OKUMA

- Felsefe okumada ana kural her eseri ya da bölümü iki kez okumaktır, her okuma başka amaca yönelmelidir. Birinci okuma anlamaya yönelirken ikincisi eleştiriye yönelmelidir.
- Felsefeyi etkin okumak, metinleri anlayarak incelemek demektir.
- Etkin okumak için ilk olarak size nasıl uygun geliyorsa o şekilde okurken notlar almak gerekir.

ALTERNATİF GÖRÜŞ GELİŞTİRME

Görüşler

- **Görüş;** insanın olay, varlık veya ortaya atılan düşüncelere dair bir anlayış geliştirmesidir.

- Görüş anlayış geliştirme, kişinin hayatı anlaması ve hayata dair ilke ve kurallar koyabilmesidir.
- Görüşlerin oluşmasını eğitim, yaşam çevresi, inançlar, kültürel ve ahlaki normlar, ekonomik-sosyal durum, edinilen deneyim ve bilgiler etkilemekterdir.
- Felsefi metin okuma, özünde yeni görüşler geliştirme, yaşamı ve eylemleri yeniden gözden geçirme ve düzenleme sürecidir.

Bir metinden yola çıkarak alternatif ve özgün fikirler geliştirebilmek için;

- Metnin ana konusu, fikri ve savı nedir, bunları destekleyen görüş, önerme ve argümanları nelerdir?
- Ne tür kavramlaştırmalar ve terimleştirmeler yapılmıştır?
- Akıl yürütme ilkelerine uyulmuş mudur?
- Doğruluk ve gerçeklik değeri nedir?

sorularına cevap verebilmek gereklidir.

Örnek 9

İngiliz filozof Bertrand Russell'in öne sürdüğü gibi belki de hiç kimse, hem inanılır hem tutarlı bir kuram geliştirmeyi başaramamıştır. İnanırlığı yüksek kuramların ciddi tutarsızlıklar içerdiği, mantıksal bakımdan daha tutarlı kuramlarınsa inandırıcı olmadıkları görülüyor. Belki de kuramları birbirini dışlayan şeyler olarak görmek gereksizdir. Kim bilir kuramlardan biri gerçekten doğru, diğerleri yanlıştır. Veya belki bir kuram diğerlerinden daha temel ve kapsayıcıdır. Hatta tümü birden, gizlenmiş gerçeği ve doğruyu açığa çıkarmaktadır denilebilir.

Bu parçada felsefi düşünmenin hangi özelliğine işaret edilmektedir?

A) Nihai cevaplar aramasına
B) Görüşlerin birbirini yanlışlamamasına
C) Eleştirel olmasına
D) Temellendirme odaklı bir etkinlik olmasına
E) Öznel olmasına

ÖSYM Sorusu

Çözüm

FELSEFİ METİN (DENEME) YAZMA

- Felsefi deneme; sorgulayıcı, tutarlı ve sistematik bir yol izler. İleri sürülen görüşler temellendirilir.
- Denemenin amacı belirtilip konusu tanıtılır.

Felsefi Metin Yazımı İçin Bazı Öneriler

- Ele alınacak problemle ilgili okumalar yapılmalı, notlar alınmalı böylece yazı için içerik oluşturulmalıdır.
- Yazının akışını oluşturmak için bir taslak hazırlanmalıdır.
- İleri sürülecek argümanın güçlü ve zayıf yönleri belirlenir.
- Taslakla ilgili yeni araştırmalar yapılmalı, tüm detaylar üzerinde düşünülmelidir. Böylece argümanın temelleri sağlamlaştırılmalıdır.
- Yazıda mantıksal hata olmamasına, tutarlılığa, dil bilgisi yönünden hata olmamasına, sade bir dil kullanmaya, tekrardan uzak durmaya dikkat edilmelidir.

Felsefi Metin Yazmanın Aşamaları

1. **Hazırlık Aşaması:** Konu belirlenir, bilgi toplanır ve planlama yapılır.
2. **Giriş:** Birinci aşamadır, problem belirtilir, sorun tanımlanır.
3. **Gelişme:** Metindeki terimlerin, kavramların tanımları yapılır. Metnin kolay anlaşılması için "Çünkü, zira, için..." iyi anlaşılması için kullanılır. Tartışma bölümüne geçilir, çözüm önerileri getirilir.
4. **Sonuç:** "Bundan dolayı, öyleyse, ... " gibi sözcükler kullanılarak temel soruna getirilen düşünce ortaya konur.

Felsefi Akıl Yürütme Becerilerini Diğer Alanlarda Kullanma

Akıl Yürütme Becerileri

- Metnin varlık, bilgi ve değer gibi hangi problemlerle ilişkili olduğu tespit edilir.
- Metindeki felsefi problemle ilişkili fikir, önerme, argüman ve bunların kendi içindeki tutarlılıkları ..... edilir.
- Metinle ilgili çıkarımlarda bulunularak **sentez** yapılır.
- Metnin, ele alınan problemlerle ilgili yeni açılımlar getirip getirmediği irdelenerek ..... lanır.
- Metnin sorunu ele alış biçimi ele alınır, problemi onaylaması ya da reddetmesi **değerlendirilir**.

Akıl Yürütme Biçimlerini Bulmaya Yönelik Bazı Öneriler

- İki veya daha fazla önerme arasında kurulan ilişki ile sonuç önermesine varma işine **akıl yürütme** denir.
- **Öncül**, sonuç önermesine götüren önermelerdir.
- **Önerme**, doğru ya da yanlış yargı bildiren ifadelerdir.
- **Fikir**, genel olarak herhangi bir konu hakkında ileri sürülen düşüncedir.
- Analoji yapılırken genelde "gibi, benzer, aralarında fark olsa da …" ifadeleri kullanılır.
- Genelde "o hâlde, böylece, genel olarak, tüm, bütün, herkes, bazı, yani, sonuç olarak, değildir, edilemez, buna dayanarak, o yüzden, çıkarılabilecek, dolayısıyla, öyle ki …" ifadeleri sonuç önermesinde kullanılır.

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. Siyaset felsefesi, olanı olduğu gibi ele alır.
2. Sivil toplum, egemenlik, devlet siyaset felsefesinin kavramlarındandır.
3. İktidar kaynağını korunma ihtiyacı, ortak irade ya da Tanrı'dan alır.
4. Sanat, sanatçının oluşturduğu yaratıcılık ve ustalıkla ortaya çıkan bir üründür, görüşü yansıtma kuramına aittir.
5. Estetik, güzelliği ele alırken sanat ya da doğa ayırımı yapmaz.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. ..... gerçekleşmesi mümkün olmayan hayali devlet tasarımlarıdır.
2. Devlet yönetiminde eşitliği savunarak özel mülkiyeti reddeden yönetim şekli ..... dir.
3. Sanat felsefesi sadece ..... eserlerindeki güzelliği konu alır.
4. Sanatın, doğada olmayanın sanatçı tarafından oluşturulduğunu, sanatçının iç dünyasının yansıması olduğunu ..... kuram savunur.
5. Felsefe konularını ele alan, felsefi problemler üzerinde duran metinlere ..... denir.

sosyalizm | yaratma | Ütopya | felsefi metin | sanat

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. İktidar, kaynağını, toplumu oluşturan bireylerin birlikte yaşama isteğinden, ortak akıldan alır.
2. Lütuf, Tanrı vergisi anlamına gelir.
3. İnsan özgür varlıktır ve özgürlük ortamında kendi çıkarlarını gerçekleştirir.
4. Estetik yargılar evrensel, zorunlu ve genelgeçer yargılardır.
5. Ele alınan konunun analize ve senteze tabi tutulmasıdır.
6. Sanatın, insanın doğadaki nesneyi taklit, kopya etmesiyle ortaya çıkan ürün olduğunu savunur.

a. I. Kant
b. Yansıtmacı kuram
c. Karizma
d. Felsefi akıl yürütme
e. Liberalizm
f. Toplumsal Sözleşme

KAVRAMA TESTİ

1

1. Siyaset, Arapça kökenli bir kelime olup idare etmek veya işleri yoluna koymak anlamına gelen bir kelimedir. Siyaset, genel bir biçimde devlet işlerini düzenleme ve yürütme faaliyeti olarak tanımlanır. Siyaset olgusu, yalnızca siyaset felsefesinin değil, siyaset sosyolojisi ile siyaset biliminin de ortak çalışma alanıdır. Ancak bu alanların siyaset olgusuna yaklaşım biçimleri birbirinden farklıdır. Siyaset bilimi, başta devlet olmak üzere tüm siyasal kurumları, herhangi bir değer yargısında bulunmadan, sırf açıklayıcı ve betimleyici bir tarzda inceler. Buna karşılık siyaset felsefesi, felsefeye özgü bir bakış açısıyla siyasetle ilgili her şeyin değerini araştırır, geçerliliğini sorgular.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangilerine ulaşılamaz?

A) Siyaseti bir çok alan ele almaktadır.
B) Her alanın siyasete yaklaşımı aynı değildir.
C) Siyaset, işleri yoluna koymak anlamına gelir.
D) Siyaset felsefesi siyasete bilimsel yaklaşır.
E) Siyaset bilimi konusuna nesnel yaklaşır.

2. Belirli bir ülke üzerinde yerleşmiş zorlayıcı yetkiye sahip bir iktidar tarafından yönetilen insan topluluğunun meydana getirdiği siyasi bir kuruluştur. Toplumun en önemli örgütü, siyasal kurumların en büyüğüdür. Hukuksal ve siyasal niteliğiyle, ülke içinde buyruklar verip yasaklar koyarak güvenilirliği sağlar ve toplumsal düzeni korur.

Yukarıda açıklaması yapılan siyaset felsefesi kavramı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Meşruiyet B) Bürokrasi C) Devlet
D) Sivil toplum E) İktidar

3. Herkese hakkı olanın verilmesini ifade eder. Adaletli paylaşım, eşit paylaşım demek değildir. Adaletli paylaşımda herkese hak ettiği değer verilir. Adaleti, devletin en önemli eylem kuralı olarak görmek gerekir. Devlet, hak ve hukuka uygun olarak farklı, hatta birbirine karşıt çıkarlara sahip insanlar arasında bir denge kurmakla yükümlüdür. Çünkü adaleti sağlayamayan bir devletin ömrü kısa olur.

Bu parçadaki açıklama aşağıdaki yaklaşımlardan hangisine karşı tez oluşturur?

A) Liberalizm B) Sosyalizm C) Otokrasi
D) Monarşi E) Oligarşi

4. Filozofların bu soru hakkındaki görüşlerini üç ana grup altında toplayabiliriz: Birincisi, iktidarın, dolayısıyla devletin kaynağı insanlığın güven içinde yaşama veye korunma ihtiyacıdır. İkincisi, iktidarın kaynağı Tanrı'dır. Bu anlayışa göre iktidar ya da devlet, Tanrı'nın eseridir ve iktidarı kullanan kişi Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisidir. Üçüncüsü ise iktidarın kaynağı, toplumu meydana getiren bireylerin ortak iradesidir. Bu görüşe göre, devletin olmadığı yerde herkesin herkesle savaşı başlar, dolayısıyla insanlar birbirlerine zarar verirler. Bu kaygı, insanların kendi rızalarıyla ortak bir irade oluşturmalarına ve de devlet otoritesinin ortaya çıkmasına yol açar.

Yukarıdaki açıklama siyaset felsefesinin hangi sorusuna cevap olarak verilmiş olabilir?

A) İktidarın kaynağı ve meşruiyetin ölçütü nedir?
B) Bireyin temel hakları nelerdir?
C) Egemenliğin kullanılış biçimleri nelerdir?
D) Sivil toplumun anlamı nedir?
E) İdeal devlet düzeni olabilir mi?

5. Locke'a göre insan, doğası gereği iyidir. Çünkü doğa insanları aynı türden yaratmıştır ve insanlar arasında yöneten - yönetilen ayrımı yapmamıştır. İnsanlar başlangıçta savaş halinde değil, hep topluluk halinde yaşamışlardır. Başlangıçta bile herkesin kendi bedeni, malı ve ürettikleri üzerinde doğal bir hakkı vardır. Devlet de bu doğal can ve mal hakkını korumak üzere kurulmuştur. Bu şekilde oluşan devlet, yönetilenlerin hak ve özgürlüklerini korumakla yükümlüdür.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Yönetenin olması için yönetilenlerin olması gerekir.
B) Devletin vatandaşların üzerinde bir takım sorumlulukları vardır.
C) İnsanlar tarih boyunca sürekli olarak savaş halinde olmuştur.
D) Her insanda kendini koruma güdüsü yoktur.
E) Hak ve özgürlükler geleneksel kurumlarla korunabilir.

6. Hobbes, devletin kuruluş ve işleyişinin nedenini aramaya bir insan öğretisi ile başlar. Hobbes'un deyimiyle "insan insanın kurdu"dur. Ancak genel bir güvensizlik yaratan bu kaos (karmaşa) durumu, insanın ana güdüsü olan "kendi varlığını korumayı" istemesine aykırı ve tehlikeli olan bir durumdur. Yani herkesin herkesle savaşı, insanın varlığını güven içinde sürdürme amacına aykırıdır. İşte yine o "varlığını korumak" güdüsü, bu durumdan kurtulup herkesin güvenliğini sağlayacak bir durumu bulmaya insanı zorlamıştır. Böylece insanoğlu doğa nimetlerinden yararlanırken zora başvurmaktan vazgeçmek üzere birbirine söz vermek, zora başvurma yetkisini ve gücünü boyun eğecekleri bir kişiye devretmek için aralarında bir anlaşma yapmak zorunda kalmışlardır. İşte bu anlaşmayla bu devlet kurulmuştur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Devletin kuruluşu liderler ile mümkündür.
B) İnsanlar birbirlerine zarar verme eğilimindedir.
C) İnsanda kendini koruma güdüsü vardır.
D) Devletin kuruluşu bir uzlaşmayla mümkün olmuştur.
E) İnsanlar düzen halinde yaşamak için kendi güçlerinden vazgeçmiştir.

7. Bu soruya cevap veren Alman siyaset bilimci Max Weber'e göre geleneksel egemenlik, karizmatik egemenlik ve yasal - rasyonel egemenlik şeklinde üç tür egemenlik şekli vardır: Geleneksel egemenlik, yazılı hukuka değil, gelenek, görenek, töre ve inançlara dayanır. Bu egemenlik biçiminde yönetici, yönetme gücünü geleneklerden ve yerleşik inançlardan alır. Karizmatik egemenlik, olağanüstü özelliklere sahip olduğu kabul edilen bir liderin üstün otoritesine dayanır. Liderin gücü gerçekleştirdiği başarılarından, kazandığı ya da doğuştan sahip olduğu iyi ve üstün özelliklerinden, yani karizmasından kaynaklanır. Yasal - rasyonel egemenlik ise akla ve hukuka dayanır. Bu egemenlik tarzı günümüz modern devletleri için kaçınılmaz bir yapı olmuştur. Bu yapıda halkın oyuyla kurulan meclis, yasa çıkarma yetkisini, hükümet yönetme - yürütme yetkisini, bağımsız yargı organları (mahkemeler) ise yargılama yetkisini kullanır.

Yukarıdaki açıklama siyaset felsefesinin hangi sorusuna cevap olarak verilmiş olabilir?

A) İktidarın kaynağı ve meşruiyetin ölçütü nedir?
B) Egemenliğin kullanılış biçimleri nelerdir?
C) İdeal yönetim şekilleri mümkün müdür?
D) Devletin varlık sebebi nedir?
E) Bürokrasiden vazgeçilebilir mi?

8. Halkın kendi kendini yönetmesidir. İnsan hak ve özgürlüklerinin anayasa ile güvence altına alındığı; katılıma, çoğulculuğa ve hukukun üstünlüğüne dayanan yönetim anlayışıdır.

Yukarıda açıklaması yapılan siyaset felsefesi kavramı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Demokrasi B) Laiklik C) Hukuk D) Birey E) Bürokrasi

1-D 2-C 3-B 4-A 5-B 6-A 7-B 8-A

KAVRAMA TESTİ 2

1. Estetik, daha geniş bir tanımla tüm nesnelerde var olan güzellikle ilgilenir. Yani estetik, hem doğadaki hem de sanattaki güzelliği ele alırken; sanat felsefesi, yalnızca sanatı inceleyen, sanat eserlerini ele alan bir felsefe disiplinidir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi sadece sanat felsefesinin inceleme alanına girer?

A) Güzel bir vazo
B) Güzel bir insan
C) Güzel kanarya kuşu
D) Güzel panda
E) Güzel kuğu

2. Felsefenin bir alt disiplini olarak sanat felsefesi, sanat eserleriyle ilgili olarak ortaya çıkabilecek kavram ve problemleri analiz eder. Sanatın ne olduğunu, işlevini, insan için taşıdığı anlamı, sanatın ifade biçimlerini, sanat eserlerinin özelliklerini ele alarak sanat üzerinde çözümlemeler yapar.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi sanat felsefesinin konusuna girer?

A) Sanatsal yaratmaların ve beğenilerin özü
B) İşe yarayan eşyalar
C) Bilimsel yazılar
D) Teknik araç gereçler
E) Sanat bilgisinin doğruluğu

3. I. Estetik tavrın en temel özelliği çıkarsız olmasıdır.
II. Estetik tavrın ikinci bir özelliği, gayri bilişsel bir tutum olup alımlayıcı, sadece estetik bir zevk elde etmek için yönelir.
III. Estetik tavrın üçüncü bir özelliği, estetik nesne duyular aracılığıyla deneyimlenir; yani o, duyusal olup görülür, işitilir.
IV. Estetik tavrın dördüncü özelliği bilimsel bir tutum içinde olmasıdır.

Estetik tavırla ilgili verilen özelliklerden hangileri yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) Yalnız III E) Yalnız IV

4. I. Bir nesneyi güzel yapan faktörler nelerdir ve bu faktörler öznede mi, yoksa nesnede mi bulunur?
II. Ortak estetik yargılar mümkün müdür?
III. Estetik ile sanat felsefesi arasında ne gibi ortak ve farklı yanlar vardır?
IV. Sanattaki güzel ile doğadaki güzel aynı şey midir? Örneğin doğadaki gül mü güzeldir, yoksa ressamın tablosundaki gül mü güzeldir?
V. Ortak eylemsel yargılar mümkün müdür?

Yukarıdaki sorulardan hangileri sanat felsefesinin sorularından değildir?

A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III
D) III ve IV E) Yalnız V

5. Oyun olarak sanat yaklaşımının en önemli temsilcisi Alman şair Friedrich Schiller'dir. Schiller'e göre, "İnsan oynadığı sürece insandır." Bu ifadeyle oyunun bir tür sanat etkinliği olduğunu söylemek istemektedir. Çünkü insanın tek özgür olduğu yer, yaptığı sanat eseridir. Orada insan kendini özgürce ifade etmektedir. İnsan, ancak estetik duyguyla dış etkilerden ve günlük yaşamdan kendini kurtarır. Estetik duygu, aynı zamanda mekan ve zamanın sınırlılığını kaldırıp attığımız ve özgürlüğü tattığımız durumdur.

Buna göre oyun olarak sanat yaklaşımını destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsan, ancak oyun oynarken tam özgür bir insan olabilir.
B) Oyun sadece çocuklara özgüdür.
C) İnsan mutluluk için özverili olmalıdır.
D) Tam özgürlük kuralsızlığı içerir.
E) Sanat, sanatçının duygusal yaratımıdır.

6. Yunanca "mimessis" sözcüğünden türetilen yansıtma sanat kuramına göre, sanatçı doğada veya gerçeklikte gördüğü düzeni ve ahengi, yaptığı eserlerle taklit etmeye çalışır. Yani sanatçı, bir aynanın yaptığı gibi doğada var olanı sanatıyla yansıtır. Dolayısıyla bir sanat eseri, aslını yansıttığı ölçüde başarılı ve güzeldir. Bu yaklaşımın Antik Yunandaki iki önemli temsilcisi Platon ve Aristoteles'tir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi yansıtma kuramına karşı tez oluşturur?

A) Sanat taklittir.
B) Sanat var olanı aynen çizmedir.
C) Sanat kopyadır.
D) Sanat yaratmadır.
E) Sanat ayna görevi görür.

7. Güzelliğin doğada olduğunu savunan natüralistere (doğalcılar) karşı, gerçek güzelliğin sanatta olduğunu ileri süren romantikler vardır. Onlara göre güzelliğin gerçek arayıcısı ve yaratıcısı sanatçıdır. Güzel, gerçek anlamda sanatla ortaya çıkar, gerçek yüzüyle sanatta gözükür ve sanatta yoğunlaşır. Sanattaki güzellik, insan aklının ve duygusunun bir ürünü olarak doğadaki nesnel güzelden daha üstündür.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Natüralistler ile romantikler güzelliğin kaynağı konusunda uzlaşma içindedir.
B) Romantiklere göre güzelliğin kaynağı sanattır.
C) Sanattaki güzellik doğadaki güzelden üstündür.
D) Natüralistler doğadaki güzelliği savunurlar.
E) Romantiklere göre güzellik ancak sanatla ortaya çıkar.

8. Estetiğin ana kavramlarından biri olan güzelliğin ne olduğu sorusunu soran ilk filozof Platon'dur. Platon'a göre güzellik bir ideadır. İdea olduğu için de zaman ve mekan dışı mutlak bir varlıktır. Platon, bu güzelliğe "kendiliğinden güzel" adını verir. Bunun karşısında bir de doğada duyularımızla kavradığımız güzellikler vardır. Bunlar kişi, zaman ve mekana göre değişen güzellikler olup, Platon bunlara rölatif (göreli) güzellik adını verir.

Buna göre Platon'un güzellik anlayışını destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kendiliğinden güzel doğaya dayanır.
B) Gerçek güzellik ideaya dayanır.
C) Sanattaki güzellikler değişkendir.
D) Doğadaki güzellik değişkendir.
E) Gerçek güzellik herkese göre olandır.

1-A 2-A 3-E 4-E 5-A 6-D 7-A 8-B

ÖDEV TESTİ

3

1. Felsefe olgusal gerçekliği kanıtlanabilirliği olmadığı için bilimin dışladığı metafizik konuları ele alarak insanlığın bu alandaki bilme ve anlama merakını giderir. Felsefe aynı zamanda bilimlerin sınırlı ve birbirinden kopuk açıklamalarını bir araya getirerek daha genel ve kuşatıcı açıklamalar yapar.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Felsefe soyut konuları ele almaktadır.
B) Felsefe birikimli olarak ilerlememektedir.
C) Felsefe insanın gerçeği görme ihtiyacını gidermektedir.
D) Felsefe en genel bilgidir.
E) Felsefe nesnel varlıkları da ele almaktadır.

2. Felsefede önemli olan sorulan sorulardır, verilen cevaplar değil. Yani felsefede aramak, bulmaktan daha önemlidir. Çünkü eğer bir şeye, kesin ve nesnel bir cevap bulunursa bu artık felsefe değil, bilim olmuş olur. Ayrıca felsefe için kesinliğin ileri sürülmesi kalıplaşmış bir dogmatik düşüncedir. Bunun olduğu yerde de felsefe olmaz.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Dogmatik düşünce ile felsefe bağdaşmaz.
B) Felsefe için sorular çok önemlidir.
C) Felsefede kesinlik yoktur.
D) Felsefe nesnel bilgiler üretmez.
E) Felsefe uygulanabilir bilgiler ortaya koyar.

3. Her felsefi düşünce, o düşünceyi ortaya atan filozofun kişisel görüşlerini yansıtır. Felsefede önemli olan düşünce üretmektir. Kant, bu durumu şöyle özetler: "Felsefe değil, felsefe yapmak öğrenilir." Yani bir insan başkalarının düşünceleriyle sadece bilgi sahibi olur, bu onun felsefe yaptığı anlamına gelmez. Çünkü felsefe yapmak demek, bireyin özgün düşünceler üretmesi demektir.

Bu parçada felsefenin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

A) Felsefe tutarlıdır.
B) Felsefe öznel bir düşüncedir.
C) Felsefe kesin değildir.
D) Felsefe kurucu ve çözümleyicidir.
E) Felsefe tarihinden soyutlanamaz.

4. Felsefeyi düşünen insan üretir. İnsan biyolojik, psikolojik ve aynı zamanda sosyal bir varlık olmasından ötürü, her felsefe sisteminde onu üreten filozofun kişiliğinin ve yaşadığı koşulların önemli izleri vardır. Her filozofun ortaya koyduğu bir düşünce sistemi vardır. Bu sistemler kendi içlerinde tutarlıdır. Filozofların oluşturdukları akımları günümüze kadar gelmesinin sebebi ise tutarlı olmalarıdır. Felsefi sistemlerin sonuçları deneylerle test edilip doğrulanamaz. Bundan dolayı filozofların sistemlerini birbirleri ile karşılaştırıp diğerine göre daha doğru ya da daha yanlış olmasından söz edilemez.

Bu parçaya dayanarak felsefi düşünce için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Akla ve mantığa dayanır.
B) Kendi içinde çelişkili yargıları barındırmaz.
C) Evrensel bir düşüncedir.
D) Eleştirel bir düşüncedir.
E) Refleksif bir düşüncedir.

5. Felsefede tutarlılık, ortaya konulan düşüncelerin kendi içinde çelişki taşımaması, önceki ve sonraki bilgiler arasında mantıksal bağın kurulabilmesidir. Felsefe tarihinde filozofların aynı sorulara farklı cevaplar vermiş olmaları felsefenin öznel bilgi oluşundan kaynaklanır. Yeter ki filozofa ait düşünce kendi içinde mantıksal tutarlılık ve sistemli bir bütünlük sağlasın, o bilgi tutarlıdır. Her filozofun aynı soruyu kendi bakış açısına göre farklı biçimde cevaplandırması ve bu farklı düşüncelerin hepsinin felsefe içerisinde yer alması doğaldır. Çünkü felsefede tek bir doğru yoktur.

Bu parçada anlatılanları destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Yapısal bütünlüğü bozulmadan dile getirilen her anlamlı düşünce kendi kendini yadsımayacak bilgiler içerdiği sürece tutarlı olacaktır.
B) Felsefe tek bir doğru için kendini yenilemelidir.
C) Her felsefi soru beraberinde başka felsefi sorular getirmektedir.
D) Felsefi bilgiler kendi içinde uyumlu olmak zorunda değildir.
E) Felsefede soruların cevapları tektir.

6. Felsefe, önceden kazanılmış bilgiler üzerine bir bilgidir; bir "refleksiyon"dur. Zihin elde etmiş olduğu bilgiler üzerine yeniden dönerek, onları bir tenkit ve değerlendirme süzgecinden geçirir. Buradan yeni bir şey öğrenilmemekte fakat zaten hazır olan bilgiler evren, insan ve değer bütünlükleri içerisinde yeniden ele alınmaktadır. Felsefenin en son amacı, varlığı bütünlüğü içerisinde temellendirmektir.

Buna göre felsefi düşünce için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Düşünme üzerine düşünmedir.
B) Sürekli olarak yolda olmadır.
C) Toplumdan kopuk olmamadır.
D) Tarihinden soyutlanmamaktadır.
E) Kesin bilgiler ortaya koymamaktadır.

7. Özgürlük, bireyin kendi kendisini belirlemesi, denetlemesi, yönlendirmesi ve düzenlemesi durumudur. Özgür birey, başkalarının buyruk ve isteklerine göre değil, kendi isteklerine göre davranır. Ancak bu özgürlük, mutlak (sınırsız - ölçüsüz) özgürlük olarak anlaşılmamalıdır. Çünkü akıl ve irade sahibi olan bir insanın özgürlüğü, ancak başkasının özgürlük sınırına kadardır. Yani bir insanın özgürlüğü başkasının özgürlüğünün başladığı yerde biter.

Bu parçaya dayanarak özgürlük için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) İradeyi içerdiği
B) Yönlendirmeye açık olduğu
C) Sonsuz olmadığı
D) Diğer insanlarla ilişkili olduğu
E) Sınırsız olmadığı

8. Platon'a göre, insan ile devlet arasında insanın küçük bir organizma, devletin ise büyük bir organizma olmasından başka bir fark yoktur. O, devletin kurulmasına yol açan doğal bir nedenin bulunduğunu savunur. Bu doğal neden, hiçbir insanın kendi kendisine yetememesi, gereksinimlerini gidermek için başkalarının yardımını istemesidir. Platon, "Devlet" adlı eserinde "Devleti kim yönetmelidir?" sorusunu sormuştur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Devletin görevi toplumu eğitmektir.
B) Devlet canlı bir insana benzetilebilir.
C) Devlet doğal bir kurumdur.
D) İnsanların birbirine muhtaçlığı devleti oluşturmuştur.
E) İnsan tek başına kendi ihtiyaçlarını karşılamaz.

FASİKÜL

6

TARAMA TESTLERİ

1 - 4. ÜNİTELER

Vip
YAYINLARI

1. Felsefe, Yunancadaki "Philosophia" sözcüğünden gelmiştir. Philosophia; phillia (sevgi) ve sophia (bilgi) sözcüklerinin birleşmesinden oluşan "Bilgiyi sevmek" anlamına gelen bir kelimedir. Bu kelime anlamından hareketle, felsefe, bilgiye sahip olup onda çıkar sağlamak için değil, sadece gerçeğin ortaya çıkarılmasından duyulan haz için yapılır. Geniş anlamıyla ise felsefe insanın var olan her şeyi, her yönüyle anlayıp açıklamaya çalışmasıdır. Böyle bir etkinliği ise düşünmeyi becerebilenler veya bunun zahmetine katlanabilenler yapabilir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Felsefe bilgiyi sevmektir.
B) Felsefe mantıklı düşünmektir.
C) Felsefe çıkar için yapılmaz.
D) Felsefe tüm varlığı ele alır.
E) Felsefe yapmak kolay değildir.

2. Felsefenin ne olduğunu anlamak için ilk önce filozofların "Felsefe nedir?" sorusuna verdikleri cevaplara bakmak gerekir. Felsefe, Sokrates'e göre "Neyi bilip, neyi de bilmediğini bilmektir.", Augustinus'a göre "Tanrıyı bilmektir.", Kant'a göre ise "Kendisini akla dayalı nedenlerle haklı çıkartan akılcı bir etkinliktir." Görüldüğü gibi felsefe, farklı dönem ve filozoflara göre farklı şekillerde tanımlanmıştır.

Buna göre felsefenin farklı dönem ve filozoflara göre farklı şekillerde tanımlanması, felsefenin hangi özelliğinden kaynaklanabilir?

A) Evrensel olmasından
B) Öznel olmasından
C) Refleksif olmasından
D) Tutarlı olmasından
E) Akılcı olmasından

3. I. Eğer bütün bu var olan her şeyi Tanrı var ettiyse, o zaman Tanrı kendi varlığını nasıl ve nereden var etmiştir?
II. Bu var olanlar içerisinde insanlığın nasıl bir yeri ve kaderi vardır?
III. İnsan yaşamının gerçek amacı nedir? İnsan mutlu bir yaşamı nasıl sürdürebilir?
IV. Doğa yasaları nasıl işlemektedir?

Yukarıda belirtilen sorulardan hangisi felsefi soru değildir?

A) Yalnız I
B) Yalnı II
C) II ve III
D) Yalnız III
E) Yalnız IV

4. İnsanoğlu, aklını kurcalayan sorulara uzun bir dönem mistisizm (dinsel, doğaüstü)in etkisinde kalarak cevap vermiştir. Ancak insanlık, MÖ 600'lü yıllarda Antik Yunan toplumunda kaynağını kendi akıl ve deneyimlerinden alan akılcı açıklamalarda bulunmuştur. Böylece felsefe adı verilen düşünce biçimi de başlamıştır. Yani insanoğlu hem evren hem de kendi varlığı üzerinde her dönem düşünce üretmiştir. Ancak felsefe adı verilen etkinlik; insanoğlu, din aracılığıyla ya da bir yetkiye boyun eğerek değil, aklını kullanarak evreni ve kendi varlığını anlamaya çalıştığı bir dönemde ortaya çıkmıştır.

Bu parçada felsefeyi ortaya çıkaran hangi unsur vurgulanmaktadır?

A) Ekonomik zenginlik
B) Demokratik yönetim
C) Kültürel etkileşim
D) Akıl ve gözlemler
E) Coğrafi yapı

5. Felsefenin Antik Yunan'da oluşmasını sağlayan koşullar neydi? Bu toplumda insanların özgürce tartışma yapabildikleri demokratik bir siyasal ortam vardır. Bu toplumda düşünce üreten ve filozof adı verilen bu kişilerin maddi kazanç sağlama gibi bir endişeleri olmamıştır. Köleleri onların adına çalışmıştır. Onlar ise zamanlarını daha çok karşılıklı konuşmaların yapıldığı entellektüel bir ortamda geçirmişlerdir. Yaşanılan bu coğrafyanın Doğu ile Batı arasında önemli bir ticaret merkezi olması, bu bölgede yaşayan insanların farklı dünyalar arasında sentez yapabilen esnek bir düşünce yapısına sahip olmalarını sağlamıştır.

Bu parçada felsefeyi ortaya çıkaran hangi koşula değinilmemiştir?

A) Özgür düşünce ortamı
B) Mitolojik açıklamaların yetersizliği
C) Boş zaman
D) Ekonomik refah
E) Kültürel etkileşim

6. Felsefenin zamana ve mekana göre söz konusu disiplinlerinden bazıları üzerinde hiç durulmamış, bazıları da her dönemde tartışılmıştır. Felsefe, başlangıçta doğaya ilişkin bir araştırma olarak ortaya çıkmış, ancak bir sonraki dönemde insan ve toplumla ilgili problemler ortaya çıkınca bu kez ahlak tartışılmaya başlanmıştır. Yine Orta Çağ'da egemen konu olan din, Rönesans'la birlikte yerini bilgiye ve doğaya bırakmıştır. Ancak felsefenin her dönemi üzerinde en çok durulan üç temel konusu; bilgi, varlık ve ahlaktır.

Buna göre felsefenin disiplinleri için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Temel disiplinler, ahlak varlık, bilgidir.
B) Disiplinler birbirleriyle uyumlandırılmalıdır.
C) Bütün disiplinler bilgiden doğmuştur.
D) Problemlerden bağımsızdırlar.
E) Belirli metodları kullanırlar.

7. İnsanoğlu, yaşadığı evreni ve onun belirli bir sistemle işleyen yasalarını bilmek için her dönem düşünce üretip araştırmalar yapmıştır. Belirli bir döneme kadar sadece felsefe olan bu araştırmalar, kesin ve kanıtlanabilir bir sonuca ulaşınca bilim niteliği kazanmıştır. Böylece her bilim, zamanla felsefeden koparak bağımsız hale gelmiştir; yani tüm bilimlerin kaynağında felsefe vardır. Ancak yine de felsefe ile bilim, birbiriyle yakından ilişkilidir. Çünkü bilim, felsefenin ufuk açıcı sorularına; felsefe ise var olanlarla ilgili sağlam bir zemin ve bağlayıcılık sağladığı için bilimin sonuçlarına her zaman muhtaçtır.

Buna göre bilim ve felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Her ikisi de karşılıklı olarak birbirlerini etkileyerek beslerler.
B) Aynı metodları kullanırlar.
C) Felsefe bilimden doğmuştur.
D) Her ikisi de eleştireldir.
E) Her ikisi de doğaya egemen olmayı hedefler.

8. Dil, iletişim, anlatma ve anlama aracıdır. İnsanların bir araya gelerek toplumları oluşturmaları iletişime bağlıdır, iletişimde kullanılan dile bağlıdır. Toplumlarda anlaşma, anlatma ve iletişimi sağlayan dildir. Felsefe ise birtakım önermeler kümesidir. Bu önermeler ise dil ile ifade edilir. Dil, zihinde ortaya çıkan herhangi bir faaliyetin, zihinden diğer zihinlere aktarılması için kullanılan işaretler sistemidir. Felsefede bir düşünce sistemi olduğu için dil, filozofların aklından geçen düşünceleri dışarı aktarıp insanla ve var olan şeyler arasında bağ kurar.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) İletişim toplum olabilmek için önemlidir.
B) İletişim dil ile sağlanmaktadır.
C) Zihinsel üretimler dil ile aktarılır.
D) Felsefede dil çok önemlidir.
E) Tek iletişim aracı dil değildir.

1. Felsefenin, varlığın var olup olmadığını, varsa ne olarak var olduğunu sorgulayan alt dalına varlık felsefesi denir. Varlık felsefesinin ana konusu varlıktır. Varlık kavramı felsefede dar bir anlamda değil, soyut veya somut var olan her şey anlamında kullanılır. Varlığın ilk anda şu iki ana türünden (reel varlık ve ideal varlık) söz edilebilir.

Bu parçadaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Epistemoloji B) Ontoloji C) Etik D) Metafizik E) Estetik

2. Bilimler, varlığı incelerken felsefi anlamda varlığın gerçekten var olup olmadığını ve hangi anlamda var olduğunu kendilerine sormazlar. Yani nesnelerin, algılananın dışında bir varlığının veya bir özünün olup olmadığıyla ilgilenmezler. Onlar, var olanı olduğu gibi ele alarak kendilerine özgü yöntemlerle incelerler ve elde ettikleri bilgileri de yine ilgili oldukları olgulara dönerek test ederler. Her bilim dalı, varlığın bir cephesini veya bir parçasını kendisine konu olarak ele alır. Örneğin, varlığın canlılık özelliği ile biyoloji, yapısal özelliği ile kimya, hareket ve oluşturduğu sonuç özelliğiyle ise fizik bilimi ilgilenir. Varlığın insan boyutunda ise sosyal bilimlerdeki ayrımlanmalar örnek verilebilir. Bilim, doğadaki determinizmi (nedenselliği) temel alarak varlığın sadece deney veya gözlem yoluyla açıklanıp anlaşılabilir olan yönünü konu edinir. Yani varlığın sadece maddi - fiziksel boyutuyla ilgilenir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Bilim varlıktan kuşku duymaz.
B) Bilim var olanı olduğu gibi ele alır.
C) Bilim varlığı parçalı olarak ele alır.
D) Bilim varlığın sadece maddi boyutuyla ilgilenmez.
E) Bilim deney ve gözlem metodunu kullanır.

3. Felsefe, varlığa eleştirel bir tarzda yaklaşarak varlığın ne anlama geldiğini, gerçekte var olanın ne olduğunu sorgular. Bu anlamda varlığın ne olduğu filozoflara göre değişir. Örneğin; Platon'a göre asıl varlık idea, Marx'a göre madde, Descartes'e göre ise hem madde hem de ideadır. Felsefenin, varlığı ele alma yöntemi biliminkinden farklıdır. Bilim, varlığı deneysel yöntemlerle ele alır. Oysa felsefe, varlığa akıl yoluyla çözümlemek üzere yaklaşır, onu düşünce yoluyla açıklamaya çalışır. Felsefe, varlığı şu ya da bu varlık olarak değil de bir bütün olarak ele alır. Varlığı bir yönüyle değil, genel olarak ve varlık olmak bakımından inceler.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Felsefe varlığı sorgulamaktadır.
B) Varlığın ne olduğu konusunda tam bir uzlaşma yoktur.
C) Bilim varlığa deneysel olarak yaklaşır.
D) Felsefe varlığı bir bütün olarak ele alır.
E) Bilim varlığı sorgulamaktadır.

4. I. İnsan gerçekten özgür müdür?
II. Bütün bu var olanların kendisinden çıktığı bir ana kaynak var mıdır? Varsa, o ana kaynaktan bu yana bu kadar çeşitliliğin nedeni ve anlamı nedir?
III. Rüyamda veya hayalimde gördüğüm veya düşündüğüm varlıklar, gerçekten var olduğu için mi onları ben rüyamda veya hayalimde görmekte veya düşünmekteyim? Yoksa bunların hiçbirinin bir gerçekliği yok mudur?
IV. Her var olduğunu kabul ettiğimiz şey, dış nesnel gerçeklik olarak mı vardır?

Yukarıdaki sorulardan hangileri ontolojinin ilgi alanında yer almaz?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) II ve III E) Yalnız IV

5. "Varlık bir midir, yoksa birden çok mudur?" sorusuna cevap veren monizm (tekçilik), düalizm (ikicilik) ve plüralizm (çokçuluk) olmak üzere üç çeşit görüş vardır. Monizm (tekçilik); Evreni tek bir ilke ile açıklar. Bu görüşe göre var olan her şey tek bir gerçeklikten oluşur. Yani gerçeklik tek bir tözdür. Tekçilik genel de tek (bir tür)bir varlığın olduğunu öngörür ve görünen çokluluğun ise bu tekin görünümleri olduğunu savunur.

Bu parçadaki açıklamalar varlığın hangi yönüne ait açıklamalardır?

A) Niteliğine B) Niceliğine C) Özelliklerine
D) Var olup olmadığına E) Soyutluğuna

6. Platon evreni, idealar evreni ve duyular evreni olmak üzere iki kısma ayırır. Platon'a göre, içinde yaşadığımız ve duyu organlarımızla kavradığımız evren gerçek evren değildir. Bu evren idealar evrenindeki varlıkların birer yansımasıdır. İdealar evrenindeki varlıklar ise asıl varlıklardır. Evrende duyularla algıladığımız ne varsa, idealar evreninde var olan kendi ideasından pay alır. Örneğin, insan, hayvan ve bitki gibi duyularla algıladığımız her şey gerçek değildir ve bunların gerçekleri idealar evrenindedir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Algıladığımız her şeyin gerçek olmadığı doğru değildir.
B) Evren, idealar ve duyular evreni olmak üzere ikiye ayrılır.
C) Varlıklar evreni ideaların yansımasıdır.
D) Asıl varlıklar idealardır.
E) Yaşanılan evrenin gerçekliğinden söz edilemez.

7. Varlığı bir idea, düşünce, ruh, zihinsel ya da manevi bir varlık olduğunu kabul eden düşünürlerdir. Varlığın zihinsel, soyut ve kavramsal olduğunu ileri süren bu düşünürlere materyalizm karşıtı düşünürler denir. Platon, Aristoteles, Fârâbî ve Hegel bu görüşün temsilcileridir.

Bu parçadaki açıklama aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Düalizm B) Materyalizm C) İdealizm
D) Nihilizm E) Kritisizm

8. Herakleitos, varlığın ilk ana maddesini yani arkhe'yi araştırmıştır ve ona göre varlığın ilk maddesi ateştir. Herakleitos'a göre var olan bir şey yoktur, olmakta olan bir şey vardır. Yani evren durmadan değişen, sürekli akan ve dönüşümlü olarak yok olup yeniden ortaya çıkan bir oluştur. Bu oluşta karşıt güçlerin çatışması da vardır. Karşıt güçler arasındaki bu savaş olmasaydı evrende nesneler olmazdı. Tüm bu karşıtlıkların uzlaştığı bir birlik vardır. Herakleitos'un bu görüşüne göre evrendeki her şey ateşten meydana gelmiştir ve yine ateşe dönecektir. Evrendeki buhar, su, toprak gibi her varlık ateşin çeşitli hallerle dönüşümüdür. Sonra tekrar aslına ateşe dönerler ve bu oluşumun bir başı ve bir sonu yoktur.

Buna göre Herakleitos'un varlık görüşünü özetleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Varlık durağan bir yapıdadır.
B) Aynı nehre iki kere girmek mümkün değildir.
C) Varlık soyut bir yapıdadır.
D) Evrendeki ateşin kaynağı topraktır.
E) Varlığın ana maddesi sudur.

1-B 2-D 3-E 4-A 5-B 6-A 7-C 8-B

1. Her bilim dalı kendi alanıyla ilgili bir varlığı inceleyerek onun bilgisine ulaşmayı amaçlar. Ancak hiçbiri bilginin ne olduğunu, yapısını ve değerini sorgulamaz. Bu soruları felsefenin bir alt dalı olan epistemoloji (bilgi felsefesi) sorgular. Epistemoloji, bilen ile bilinen arasındaki ilişki de dahil bilginin imkanını, kaynağını, sınırını ve doğruluğunun ölçütünü her yönüyle tartışır.

Aşağıdakilerden hangisi bilgi felsefesinin kavramlarından değildir?

A) Bilgi B) Suje C) Obje D) Doğruluk E) İyi

2. İlk Çağ doğa filozoflarının ana problemi, var olan her şeyin kendisinden çıktığı, ana kaynağı aramak olmuştur. Bir doğa felsefesi yapan bu filozoflar, insanın doğayı her yönüyle bilebileceğine inanmış bu nedenle de bilgiden hiç şüphe etmemişlerdir. Oysa bir sonraki dönemin filozofları olan sofistler, ilk filozofların bu ana soruya (Arkhe problemi) ortak bir cevap bulamamalarına ve yine yönetimde her siyasal iktidarın farklı politik görüşler ileri sürmelerine dikkat çekerek doğrunun hangi ölçüde mümkün olduğu sorusuyla bilgiyi tartışmaya açmışlardır. Bilgi konusu bu dönemden sonra felsefede sürekli olarak tartışılmaya başlanmıştır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) İlk Çağ filozofları arkhe problemine cevap aramıştır.
B) Doğa filozofları bilgiden kuşku duymamıştır.
C) Doğru bilginin kaynağı akıldır.
D) Sofistler doğru bilginin ölçütünü sorgulamıştır.
E) Bilgi konusunu sofistler tartışmaya açmıştır.

3. İnsan, yaratılışı gereği çevresini sürekli olarak araştırır. Bu araştırmalar sonucunda da çevresindekilerin ne olduğunu algılar. Bu algılama etkinliğine bilme, elde edilene de bilgi denir. Bilginin oluşumunda iki ana öge vardır: Bunlardan biri algılayan suje (özne), diğeri ise algılanan nesne (obje)dir. O halde bilgi suje ile obje arasında kurulan ilişkinin (bilgi aktı) sonucunda oluşan üründür. Suje ile obje arasındaki bağı kuran ise bilgi aktlarıdır. Bilgi aktının algılama, anlama, açıklama ve düşünme şeklinde türleri vardır.

Bu parçayla çelişen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Düşünme bir bilgi aktıdır.
B) Algılama etkinliğine bilgi denir.
C) Bilginin oluşumunda algılayana suje denir.
D) Bilginin oluşumunda algılanana obje denir.
E) Bilgi, suje ile obje arasında kurulan ilişki sonucunda oluşur.

4. Septisizm, dogmatizme karşı çıkan ve her şeyden şüphelenmeye yönelen düşünce biçimidir. Bu yaklaşıma göre doğru bilgi için sağlam kanıtlar yoktur ve bütün bilgiler olasılık değerindedir. Duyuların bize sağladığı bilginin güvensiz olmasından dolayı genelgeçer bir bilgiye ulaşmamız mümkün değildir.

Buna göre aşağıdaki verilen yargılardan hangisi septisizmle ilişkilendirilebilir?

A) Doğuştan insan zihni boş bir levhadır.
B) Deneyden gelmeyen bilgilerin doğru olduğu söylenemez.
C) Bütün bilgiler akılla elde edilir.
D) Kesin yargıda bulunulamadığı için doğru bilgiye ulaşmak mümkün değildir.
E) Doğru bilgiye sadece akılla ulaşılır.

5. Bilim doğanın kanun ve yasalarına dayanarak olmamış bir olayı önceden bilebilmektedir. Doğada meydana gelen olaylar belli bir nedensellik ilkesi içerisinde,belirli yasalara bağlı olarak meydana gelmektedir. Örneğin; bugün, güneşin ve ayın ne zaman tutulacağı önceden kesin bir şekilde haber verilmektedir.

Bu parçadaki açıklamada bilimsel bilginin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

A) Öngörü B) Evrensellik C) Akıl ve mantık
D) Gözlem ve deney E) Genel geçerlilik

6.
- Azınlığın verdiği kararlara doğru denilemez.
- Eğer bir bilgide genelin uzlaşması söz konusuysa o bilgi doğrudur.
- Bir önerme ya da bilgi hakkında çoğunluğun ya da herkesin aynı düşüncede birleşmesi durumudur.
- Çoğunluğun söylediğinin doğru olarak kabul edilmesidir.

Yukarıdaki açıklamalar bilginin doğruluk ölçütlerinden hangisiyle ilişkilidir?

A) Uygunluk B) Yarar C) Apaçıklık
D) Tümel uzlaşım E) Tutarlılık

7.
- Bilgi akla mı dayanır?
- Bilgi deneye mi dayanır?
- Bilgi sezgilere mi dayanır?
- Bilgi olgulara mı dayanır?

Yukarıdaki sorular bilginin hangi problemiyle ilişkilidir?

A) Doğru bilginin imkanı problemi
B) Bilginin kaynağı problemi
C) Doğru bilginin ölçütü problemi
D) Bilginin sınırı problemi
E) Bilginin uygulanabilirliği problemi

8. Septik yaklaşım, insanın gerçekliği kendisinin tam olarak bilemeyeceğini, bu nedenle kesin veya doğru bilginin mümkün olmadığını savunur. Düşünce tarihinde farklı türleri de bulunan bu şüpheci anlayışın dayandığı varsayımlar vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu varsayımlardan değildir?

A) Bugün için yanlış olan bazı durumların, geçmişte insanların yanılmaz doğrular olarak kabul etmesi
B) Bir dönem geçerliliği olan bilimsel bir kuramın, yerini başka bir kurama bırakması
C) Gündelik deneyimlerde, başlıca bilgi kaynağı olan duyumların sık sık yanılması
D) Elde edilen bilgilerin değişmesi
E) Bilgilerin somut verilerle ispatlanması

1-E 2-C 3-B 4-D 5-A 6-D 7-B 8-E

1. Aristoteles'in devlet felsefesi, onun ahlak anlayışına sıkı sıkıya bağlıdır. Ona göre, her şeyden önce sosyal bir varlık olan insan tek başına mutlu olamaz, amacına tek başına erişemez. İnsan, özünü veya gerçek benini ancak iyi bir toplumsal düzende gerçekleştirebilir ve başkalarıyla mutlu olabilir. Dolayısıyla bir devletin en temel amacı, yurttaşlarını ahlaki bakımdan eğitmek, biçimlendirmek ve olgunlaştırmak olmalıdır.

Bu parçadaki anlatılanları destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Devlet kurumlar içerisinde en güçlü olan kurumdur.
B) İnsanın hiç kimseye ihtiyacı yoktur.
C) Devlet insanın gelişiminde işlevselsdir.
D) İnsan kendi özünü kendisi oluşturur.
E) Ahlaklı olmak için devlete gerek yoktur.

2. Sanat eseri somut olarak var olan, sanatçının meydana getirdiği ona kendinden duygulanım, form ve güzellik kattığı bir yaratma ve estetik bir nesnedir.

Aşağıdakilerden hangisi sanat eserinin özelliklerinden biri olamaz?

A) Özgündür.
B) Kalıcıdır.
C) Evrenseldir.
D) Somut olarak vardır.
E) Fayda içerir.

3. Tanrı'nın varlığının da yokluğunun da kesin olarak bilinemeyeceğini savunan yaklaşımdır. Tanrı'nın varlığı hakkında şüpheci bir tutum sergilenir. İnsanların Tanrı'nın varlığı ile ilgili bilgi edinmede aciz ve çaresiz olduğu vurgulanır. Bu görüşe göre, Tanrı'nın varlığını da yokluğunu da kanıtlamaya yarayacak hiçbir yöntem yoktur. Bu yaklaşım, sofist filozoflardan Protagoras'ın kuşkucu ve göreceli görüşlerine benzer. Tanrı'nın varlığından da yokluğundan da kuşku duyarak kesin yargıda bulunmaktan kaçınırlar. Protagoras'a göre her şey görecelidir, mutlak hiçbir şey yoktur; hiçbir şey kesin olarak kanıtlanamaz. Bu görüş Tanrı'yı reddetmediği gibi kabul de etmez.

Bu parçada,

I. panteizm (Tümtanrıcılık),
II. agnostiszm (Bilinemezcilik),
III. ateizm (Tanrı tanımazcılık)

anlaşılarından hangileri vurgulanmaktadır?

A) Yalnız I B) I ve II C) Yalnız III
D) Yalnız II E) I, II ve III

4. Bazı düşünürler, uygulamadaki toplum düzenine bakarak, ideal bir düzen arayışı içinde olmuşlar ve ideal bir toplum düzeni anlamında tasarımlar geliştirmişlerdir. Bu kavram Yunancada, olmayan ülke anlamına gelir ve hayali bir toplumu ifade eder.

Yukarıda açıklaması yapılan siyaset felsefesi kavramı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bürokrasi B) Özgürlük C) Ütopya
D) Devlet E) Egemenlik

5. Hipotezde temel mantık toplanan veriler ışığında problemin çözümüne yönelik tahminlerde bulunmaktır. Farklı alanlarda yapılmış deney ve gözlemlerin sonucunda kurulmuş hipotezlerin bir araya getirilip kapsamlı olarak açıklanmasına da "Teori" denir. Örnek: Evolüsyon (Evrim Teorisi) Moleküler genetik, genetik, fizyoloji, paleontoloji vb. bilim dallarında geliştirilen hipotezlerden oluşmuştur. İyi bir teori anlaşılır ve ilerlemeye açık olmalıdır. Teori kontrollü deneylerle kanıtlanıp, bilim çevreleri tarafından genel kabul görürse kanunlaşır. Deneyler teoriyi doğrulayamazsa teori olarak kalır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine yer verilmemiştir?

A) Hipotez B) Teori C) Yasa
D) Öngörü E) Deney

6.
- Din felsefesi denilince akla dindar felsefe gelmemelidir. Felsefe tüm dinlere tarafsız yaklaşır.
- Felsefe için din de diğer problemler gibi bir problemdir. Bu nedenle felsefe, ne din içindir ne de dine karşıdır.
- Din felsefesi aynı zamanda nesnel olmak, yani bütün dinlere karşı tarafsız yaklaşmak, hepsine eşit mesafede olmak zorundadır.

Bu parçada din felsefesinin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

A) Temellendirmeye dayanması
B) Yansız olması
C) Eleştirel olması
D) Rasyonel olması
E) Tutarlı olması

7. Nesnellik, akla dayanmak ve tutarlı olmak din felsefesinin dinlere bakış tarzını oluşturur. Dolayısıyla felsefenin, dini temellendirmesinin ilk özelliği açıklamalarını aklın sınırları içerisinde kalarak yapmasıdır.

Bu parçada din felsefesinin hangi özelliği yer almamaktadır?

A) Nesnel olması B) Tutarlı olması
C) Rasyonel olması D) Temellendirilmiş olması
E) Kesin olması

8. Bilimin ne olduğu konusunda iki farklı yaklaşımdan söz edebiliriz. Birincisi, bilimi ürün olarak gören yaklaşım, ikincisi ise bilimi etkinlik olarak gören yaklaşımdır. Ürün olarak gören yaklaşıma göre, bilimin ne olduğunu anlamak için bilim adına ortaya konulmuş ürünlere bakılmalıdır. Dış faktörlerin, toplumsal koşulların, değer yargılarının bilim üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Bilimi etkinlik olarak gören yaklaşıma göre; bilimi anlamak için bilimsel bilgilerin oluştuğu kültürel ortamın ve toplumsal koşulların bilinmesi, incelenmesi gerekir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Bilim kendi başına kendi anlamını bilemez.
B) Bilim felsefesinin konusu, bilim üstüne düşünmektir.
C) Bilimin ne olduğu konusunda farklı görüşler vardır.
D) Bilimin yöntemi gözlem yapma, varsayımda bulunma ve bu varsayımı doğrulama şeklindedir.
E) Bilim felsefesi, bilimin yerini, anlamını ve kuramsal konumunu belirlemek üzere yürütülen felsefe içi çalışmaların bütünlüğüdür.

1-C 2-E 3-D 4-C 5-D 6-B 7-E 8-C

1.
- İnsanın estetik bir nesneye, nesnenin her türlü amacını bir kenara koyarak kendisi için bakmak (algılamak adına algılamaya yönelmek)tir.
- İnsanın, belli bir estetik değere sahip nesne ya da sanat eserlerine, sanatın bizatihi kendisine, onun asli değer ve algısal niteliklerine kıymet takdir edecek zihin halidir.
- Sanatla uğraşan, ondan anlayan kişinin sanat eserine karşı gösterdiği tepkidir.

Yukarıdaki açıklama aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Estetik tavır B) Estetik nesne C) Estetik özne
D) Estetik yüce E) Estetik suje

2. Doğadaki güzellik, estetik özneden bağımsız olarak kendiliğinden var olan uyumlu bir bütünlüktür. Denizle ormanın birleştiği muhteşem bir koy, doğadaki güzelliğe örnek verilebilir. Doğal güzelliği savunanlar (natüralist ve realist görüşün temsilcileri), doğal güzelliğin sanat güzelliğinden daha üstün olduğunu savunurlar. Çünkü onlara göre doğadaki güzellik doğaldır, sanattaki güzellik ise yapaydır.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada anlatılanlarla çelişir?

A) Doğadaki güzellik sanattaki güzellikten üstündür.
B) Sanattaki güzellik doğadaki güzellikten üstündür.
C) Doğal güzellikler bireyden bağımsızdır.
D) Natüralistler doğal güzelliği savunur.
E) Sanattaki güzellik doğal değildir.

3. Sanatın temelde doğanın bir yansıması olduğu görüşünün tam karşısında, onun sanatçının hayal gücünün özgür bir dışavurumu olduğu görüşü yer alır. Bu yaklaşım, doğayla sanat arasında mutlak bir ayrım yapar. Bu anlayış, doğada ideal olanın veya mükemmelliğin bulunmadığını savunur. Mükemmelliği (yetkinliği) arayan sanatın, doğada hiçbir şekilde olmayan bir şeyi yarattığını dile getirir. Çünkü mükemmellik, gerçekte var olmayan sadece ideal olan bir şeydir. Sanatın amacı, ideal veya mükemmel olanı oluşturmaktır. Sanatçı, mükemmelliği, hayal gücünü ve yaratıcı yanını kullanarak yaratır.

Buna göre sanattaki dışavurum kuramını destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sanat, sanatçının iç dünyasının yansımasıdır.
B) Sanat varolanı aktarmaktır.
C) Sanat aslını yansıtmaktır.
D) Güzellik doğada vardır.
E) Sanat doğanın taklididir.

4. Estetik yargı; estetik bir nesneye estetik bir tavırla yaklaşan, belli bir estetik beğeniyle, bir güzellik duygusuna sahip öznenin, söz konusu nesneye biçtiği değerin ifadesi olan, bu nesnenin güzel ya da hoş olduğu yönündeki yargıdır.

Aşağıdakilerden hangisi estetik yargıya örnek oluşturmaz?

A) Bu tablo çok güzeldir.
B) Çok çirkin bir resim.
C) Ağrı dağı çok yücedir.
D) Opera insanı coşturmaktadır.
E) Yardım etmemek kötüdür.

5. Aristoteles, güzellik kavramını nesnel ölçütlerle açıklar. Ona göre düzen, oran ve sınırlılık ölçütlerine uyan bir nesne "güzel"dir. Düzen, bir bütünün parçalarının birbirleriyle bir birlik oluşturacak biçimde uyumlu olmasıdır. Oran, parçaların birbirleriyle uyumlu ve simetrik olmasıdır. Bu nedenle orantıdan yoksun olan çok büyük ya da çok küçük şeyler güzel olamaz. Sınırlılık ise bir şeyin büyüklüğünün ya da küçüklüğünün gerektiği ölçüde olmasıdır.

Buna göre Aristoteles'in açıklamaları aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Güzelliğin içsel nitelikleriyle
B) Güzelliğin dışsal nitelikleriyle
C) Güzelliğin subjektif nitelikleriyle
D) Güzelliğin öznel nitelikleriyle
E) Güzelliğin canlı olmasıyla

6. Dinin doğru anlaşılması için öznel yargıların bir tarafa bırakılması zorunludur. Bütün bunlara ek olarak dinin felsefi temellendirilmesi sırasında ileri sürülen görüşler birbirleriyle tutarlı olmalıdır. Yani birbirleriyle çelişmeyen, birbirlerini yanlışlamayan görüşler oluşturulmalıdır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Din felsefesi tutarlı bilgiler ortaya koyar.
B) Din felsefesi teolojiden farklıdır.
C) Din felsefesi eleştirildir.
D) Din felsefesi tarafsızdır.
E) Din felsefesi sorgulayıcıdır.

7. Tanrı; vahiy yolu ile insanlara buyruklarını ileten, evreni yaratan ve yöneten, aklı ve iradesi olan, sonsuz bilgi ve iradesiyle evrenin varlığını devam ettiren, doğa üstü ve sonsuz niteliklere sahip olduğuna inanılan varlıktır. Ancak her dinin Tanrı anlayışı birbirinin aynısı değildir. Nitekim çok tanrıcılıkta (politeizm) çok sayıda Tanrı'ya inanılırken, tek tanrıcılıkta (monoteizm) tek bir Tanrı her şeyin yaratıcısı ve evrenin nedeni olduğuna inanılır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Tanrı insanlarla vahiy yoluyla görüşmektedir.
B) Evreni Tanrı yaratmıştır.
C) Politeizm çok tanrıcılıktır.
D) Monoteizm tek tanrıcılıktır.
E) Tanrı mesajlarını peygamberleriyle vermektedir.

8. Din felsefesi, belli bir dini değil de genel olarak din olgusunu, dinin kavramlarını, temel iddialarını, insan yaşamındaki yerini, akla dayalı olarak açıklamaya ve sorgulamaya çalışır. Din felsefesi özgür düşünmeyi ve sorgulamayı temel alır. Yani otoriteye bağlılığı yoktur. Din felsefesi dini yaymak gibi amaç gütmez. İnsanları daha inançlı ya da daha inançsız yapmaya da çalışmaz. Bu nedenle bütün dinlere eşit mesafede olur. Yani tarafsızdır. Ayrıca din felsefesi insan yaşamını düzenleyecek kurallar koymayı da amaçlamaz.

Bu parçadan aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılamaz?

A) Din felsefesi dine genel yaklaşır.
B) Din felsefesi felsefenin üstündedir.
C) Din felsefesi akılcıdır.
D) Din felsefesi kuralcı değildir.
E) Din felsefesi özgür düşünmeyi esas alır.

1-A 2-B 3-A 4-E 5-B 6-A 7-E 8-B

1. Felsefe sorularını "bir şaşma" açığa vurur. "Nedir?" sorusunu felsefe sorusu yapan, şaşmadır. Felsefede sorulan şey, şaşmaya konu olan şeydir. Soranın sorması ile şaşması birbirinden ayrılmaz. Felsefe soruları; sebebin sebebini, ilk nedeni sorgulayan sorulardır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisinin felsefi soru niteliğinde olduğu söylenebilir?

A) İnsanlar nasıl yaşamaktadır?
B) Varlığın ana maddesi nedir?
C) Canlılar nasıl ölmektedir?
D) Toplumun ögeleri nelerdir?
E) Suyun kaldırma kuvveti nasıl olmaktadır?

2. Felsefe her dönemde farklı işlevler görmüştür. Örneğin İlk Çağ'da felsefe doğa araştırması, Orta Çağ Hristiyan dünyasında dini kavramların temellendirilmesi, Yeni Çağ'da aklın aydınlanması, Yakın Çağ'da dil ve bilim kavramlarının açıklığa kavuşturulması, günümüzde ise dil, sanat, toplum ve bilim üzerinde çözümlemeler yapılması gibi amaçlara yönelik kullanılmıştır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Felsefe, sanatla iç içe olmuştur.
B) Felsefe, tarihten bağımsız düşünülemez.
C) Felsefeyi anlamak için dile hakim olmak gerekir.
D) Felsefeye yüklenen anlamlar her dönemde farklı olmuştur.
E) Felsefe yapmak için çok iyi bir eğitim almak gerekir.

3. Bir düşünsel etkinlik olan felsefenin en önemli özelliklerinden birisi eleştirel bir etkinlik olmasıdır. Felsefe, bu özelliği sayesinde bilime çeşitli sorular yöneltmiştir. Bilim de bu sorular doğrultusunda cevaplar bulmak için araştırmalara başlamıştır. İşte bu araştırmalar bilimin ufkunu açarak onun gelişmesine ve yeni bilim dallarının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Felsefenin soruları ile bilimin soruları birbirinden farklıdır.
B) Felsefenin soruları ile bilimin soruları özdeştir.
C) Felsefenin, bilimlerin gelişimine katkısı söz konusudur.
D) Bilimin, felsefenin gelişimine katkısı yadsınamaz.
E) Bilimin gelişimi, düşünsel etkinlik olan felsefeyle ilişkilendirilemez.

4. Felsefe, Antik Yunan'da M.Ö 6. yüzyılda Thales tarafından mitolojik düşünme biçiminin terk edilmesiyle başlamıştır. Thales doğa olaylarını kendi akıl ve gözlemleriyle, doğal güçlerle açıklayarak, evrenin ana maddesi arkheye su demiştir. Mitolojiler evrenin, dünyanın, insanın ve diğer canlıların yaradılışını hayal gücüne dayanarak masalsı bir şekilde açıklamışlardır. Her toplumun kendine özgü mitolojik (efsane) ürünleri vardır.

Buna göre, felsefenin mitolojiden farkı aşağıdakilerden hangisinde belirtilmiştir?

A) Hayal gücüne dayanması
B) Akıl ve gözlemlere dayanması
C) Destansı bir anlatım olması
D) İnanca dayalı açıklamaları içermesi
E) Doğaüstü güçlere dayanması

5. Felsefenin tanımı ve anlamı, sadece filozoflar arasında değil, kültürden kültüre de değişiklik göstermiştir. Örneğin, felsefenin en eski merkezlerinden biri olan Antik Yunan'da felsefe, milattan önce altıncı yüzyıldan başlayarak varlığa, neyin gerçekten var olduğuna ilişkin teorik bir araştırma olarak başlamıştı. Oysa yaklaşık olarak aynı dönemlerde, Doğu'da, düşünürlerin ilgileri daha farklı bir nitelik arz etti. Bu dönemde, örneğin Çinlilerin felsefelerinin daha somut ve pratik olduğu söylenebilir. Nitekim Çinli düşünürler felsefeden, sosyal çevre içinde ahenkli ilişkiler geliştirmenin yolları üzerine düşünmeyi anladılar.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Çin felsefesinin kaynağı Hint felsefesidir.
B) Çin felsefesi soyut bir felsefedir.
C) Çin felsefesi faydayı hedeflemektedir.
D) Çin felsefesi Yunan felsefesine dayanmaktadır.
E) Çin felsefesi Doğu'da en önemli felsefedir.

6. Felsefi tavır, hayatı ve hayata dair her şeyi sorgulamayı ve görünenlerin ardındaki gerçeği aramayı gerektirir. Bu tavır felsefeciyi diğer insanlardan farklı kılar. Sokrates'in de ifade ettiği gibi sorgulanmayan hayat yaşanmaya değmez. İnsan, merakını giderme, evreni ve yaşamın anlamını sorgulamaya ihtiyaç duyar.

Bu parçada anlatılanları özetleyen yargı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Bütün insanlar doğal olarak bilmek isterler.
B) Bilmek için felsefe yapmak gerekir.
C) Felsefede Sokrates önemli bir filozoftur.
D) Filozoflar mutlu yaşamın sırlarını açarlar.
E) Bilmek egemen olmaktır.

7. Bir düşünsel etkinlik olan felsefe, olay ve olguların belirli bir sistematik içinde, akılcı düşünme ilke ve tekniklerine dayandırılarak irdelenmesini amaçlar. Bu bağlamdaki felsefe, artık basit ve dar anlamda felsefeden farklıdır ve akademik değer taşır. Felsefe, insana birçok konuda doğru, açık ve neden-sonuç ilişkileriyle delillere dayalı olarak düşünmeyi öğretir. Felsefi düşünme yöntemleri, insana hemen her konuda akıl yürütebilmesi için gerekli temelleri hazırlar. Örneğin, günlük yaşamda olay ve olgulara bakışımızda tümevarım ve tümdengelim gibi mantık yürütme tekniklerinden yararlanabiliriz.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Felsefenin akılcı etkinlik olduğuna
B) Felsefenin sistemli olduğuna
C) Felsefenin kanıtlara önem verdiğine
D) Felsefenin metotlu düşünmeyi içerdiğine
E) Felsefenin tarihinden soyutlanamayacağına

8. Hikmet, bir tümel bilgidir, yani her şeyi kuşatan bilgidir. Bu, adeta temelinden çatısına kadar her şeyi ihtiva eden bir binaya benzemektedir. Bu binaya, hikmet binası adını da verebiliriz: Çünkü bunun içinde bilgiler mevcuttur. Her bilgi alanı, bu binanın içindeki bir oda gibidir. Odaların (bilgi alanlarının) hepsi de aynı çatı altındadır. İşte felsefe, bu çatıdan başka bir şey değildir: Demek ki felsefe, bütün bilgi alanlarını kendi kanatları altında toplayan en tümel bilgi alanı sayılmaktadır. Hikmet ise binanın bütünüdür.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Felsefe ile hikmet aynı şeydir.
B) Felsefe hikmeti kapsamaktadır.
C) Hikmet felsefeyi kapsamaktadır.
D) Felsefe binasının çatısı hikmettir.
E) Hikmet binasının odalarını felsefe oluşturmaktadır.

1. Sorduğu soruları göz önüne aldığımızda, Bochenski'nin de söylemiş olduğu gibi, felsefenin kapısını hiçbir alana kapatmadan ve kendini sadece önceden belirlenmiş yöntemlerle kısıtlamadan, ulaşabildiği her alana ulaşmaya çalışan evrensel bir bilim olduğunu düşünmek mümkün gibi görünmektedir. Sözgelimi felsefe de, kendisinden ayrılan bilimlerin uğraştığı alanlarla uğraşıp, onların boş bıraktıkları alanlarda, sorulmamış olan soruları sorabilmektedir. Dolayısıyla onu, bu bilimlerden ayıran özellikler, daha çok onun yöntemleri ve bakış açıları ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, yöntem bakımından bakıldığında felsefe, birçok bilme yönteminden hiçbirini kullanmayı yasaklamadığı gibi, kendisini sadece belli bir yöntemle sınırlamayı da düşünmemektedir. Sözgelimi, fizikçinin kendisini, her şeyi duyular aracılığıyla gözlenebilen görüngülere geri götürmekle yükümlü tutması, felsefeci için zorunlu ve bağlayıcı değildir. O kendini, sadece deneyci-indirgemeci yöntemle sınırlamaz, verilmiş olanın içinden kavrama yöntemini ya da daha başkalarını da kullanabilir.

Buna göre felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Evrensel olduğu
B) Kendini kısıtlamadığı
C) Yönteminin geniş olduğu
D) Soru alanının geniş olduğu
E) Sadece bir metodu kullandığı

2. I. İnanca dayanır.
II. Dogmatiktir.
III. Eleştireldir.
IV. Tanrı savunmasıdır.

Yukarıdaki özelliklerden hangileri teoloji için söylenemez?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) II ve IV

3. Platon'a göre iki evren vardır. Bu evrenler idealar ve duyular evrenidir. Ona göre asıl varlıklar idealar evreninde varolan ve duyular evrenindeki varlıkların özünü oluşturan idealardır. Duyular evrenindeki duyularla algılanan varlıklar gerçek değildir. Duyular evreni idealar evreninin gölgesi durumundadır. Varlığını idealara borçlu olan duyular evrenindeki her şey maddi cinstendir ve değişir. Asıl varlıklar olan idealar ise değişmez, ezeli ve ebedidir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi Platon'un varlık görüşüyle çelişir?

A) İki ayrı evren vardır.
B) İdealar evreni maddi cinstendir.
C) Duyular vereninde her şey değişir.
D) İdealar gerçek varlıklardır.
E) Duyular evrenindeki varlıklar ideaların kopyasıdır.

4. Felsefe, insanın sonsuz olan her şeyin temelinde yatan nedenleri ve yasaları kavrama yolunda sürekli bir arayış içinde olma çabasını içerir ve bu çaba, ulaşılmış olan her yeni bilgi ve kabulü yeniden sorgulamadan geçirmede istekli bir düşünce yapısını zorunlu kılar. Felsefenin ne olduğuna ilişkin hemen her filozofta farklılaşan düşünce ve söylemler arasında kişinin kaybolup gitmemesini sağlayacak olan yöntem felsefenin köküne dönmek olacaktır. Felsefe nerede ortaya çıkmıştır? Bazı toplumlarda daha hızlı, bazılarında daha yavaş gelişmesinin nedenleri nelerdir?

Bu parçada felsefenin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

A) Evrensel olması
B) Kümülatif olması
C) Refleksif olması
D) Bitmişliğinin olmaması
E) Tutarlı olması

5. Bilimin gelişmesi beraberinde tekniğin ve teknik bilginin gelişmesin sağlamıştır. Teknik bilgi somut varlık alanına ait bilgidir. Teknik tarihsel süreçte üç aşamalı bir gelişim göstermiştir. İlki alet tekniğidir. Özellikle başlangıç döneminde teknik bilgi, gündelik bilgiye dayanmaktadır. Bu dönemde yapılan aletler el emeğiyle yapılan işlerin etkinliğini artırmıştır. Örneğin, orak ekinin biçilmesini kolaylaştırmış, el arabası ise eşyaların az emekle taşınmasını sağlamıştır. İkinci aşama makine tekniği aşamasıdır. Bu aşamada el emeği yerini makinelere bırakmıştır. Her şey makinelerle yapılır, insan da makineye kumanda eden öge durumundadır. Üçüncü aşama ise otomasyon tekniği aşamasıdır. Bu aşamada her şey otomatikleşmiş, hemen her şey makineler tarafından yapılır olmuştur. İnsanın görevi bu süreci denetlemek ve planlamaktır. Otomosyan günümüzde gelişmiş toplumlarda tamamen bilimsel bilginin bir uygulama alanı biçimindedir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Teknik bilgi soyut varlık alanına ait bir bilgidir.
B) Bilim ve teknik birbirinden ayrılmaz bir bütünlük içerisindedir.
C) Gündelik bilgi teknik bilgiye dayanmaktadır.
D) İyi bir iş bölümü ile en iyi verim alınır.
E) Bilimsel bilginin kaynağı akıl ilkeleridir.

6. I. Felsefi bilgi yığılan (kümülatif) bir bilgidir. Buna göre yapılan akıl yürütmeler, her bir filozofun ulaştığı sonuçlar, birbirlerini etkileyerek tutarlı bir bütün elde edilmeye çalışılır.

II. Felsefe bilgisi, birleştirici ve bütünleştiricidir. Filozoflar evren hakkında açıklamalarda bulunurken, tek bir yönden bakmazlar. Varlığı, yaşamı bir bütün olarak ele alır ve ayırmadan da açıklamaya çalışır.

III. Felsefe bilgisi bilimler gibi ortaya kesin bilgiler koyar.

Yukarıdaki açıklamalardan hangileri felsefe bilgisi için karşı tez oluşturur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

7. I. İktidarın kaynağı nedir? (siyaset felsefesi)
II. Güzel nedir? (sanat felsefesi)
III. Din nedir? (din felsefesi)
IV. Bilim nedir? (bilim felsefesi)
V. Bilginin kaynağı nedir? (ahlak felsefesi)

Yukarıdaki felsefe bölümü ve felsefe sorusu eşleştirmelerinden hangileri yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) III ve IV E) Yalnız V

8. Mantık, önermelerin içerikleriyle ve dış dünyadaki karşılığına uyup uymadığı ile ilgilenmez. Mantık için önemli olan yargıların doğruluğu değil, yargılar arası ilişkilerin doğruluğudur. Formel bilimlerin konusunu oluşturan ideal varlıklar, yalnızca düşüncede bulunduğundan gözlem ve deneyle incelenemez. Bunun sonucu olarak formel bilimler genellikle tümdengelim (dedüksiyon) yöntemini kullanırlar.

Buna göre ideal varlıklar için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Dış dünyada bulunmazlar.
B) Gözleme konu olabilirler.
C) Deneye konu olabilirler.
D) Zihinden bağımsızdırlar.
E) Somut gerçeklikleri vardır.

1-E 2-C 3-B 4-D 5-B 6-C 7-E 8-A

FASİKÜL

7

MÖ 6. YÜZYIL - MS 2. YÜZYIL (İLK ÇAĞ) FELSEFESİ - I

5. ÜNİTE

MÖ 6. YÜZYIL - MS 2. YÜZYIL (İLK ÇAĞ) FELSEFESİ

Vip YAYINLARI

MEB KAZANIMLARI

1. Felsefenin ortaya çıkışını hazırlayan düşünce ortamını açıklar.

2. MÖ 6. yüzyıl – MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.

3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MÖ 6. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.

4. MÖ 6. yüzyıl – MS 2. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.

MÖ 6. YÜZYIL - MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ (İLK ÇAĞ FELSEFESİ)

İlk Çağ felsefesine ..... adı verilmektedir. Çünkü varlık, bilgi, ahlak gibi kavramlar ilk defa bu çağda ele alınmış ve kendisinden sonraki çağlara temel olmuştur.

Vip NOT

Felsefe İlk Çağ'da MÖ 6. yüzyılda İyonya'nın Milet kentinde ortaya çıkmıştır. **Kurucusu Thales'tir.**

MÖ 6. Yüzyıl - MS 2. Yüzyıl Felsefesi'nin Karakteristik Özellikleri

1. Sistemli, bağımsız ve kişiseldir.
2. ....., mantığa, analize dayalı ve eleştireldir.
3. Mitolojik anlamda dine ..... olarak doğmuştur.
4. Merak ve gözlem sonucu ortaya çıkmıştır.
5. Görünüşlerin, çokluğun arasındaki değişmez olan aranır. .....
6. ..... adı verilir.
7. Varlık, bilgi ve ahlak gibi konular ilk defa ele alınmıştır.

MÖ 6. Yüzyıl - MS 2. Yüzyıl Felsefesi (İlk Çağ Felsefesi)

Grek Felsefesi	İnsan Felsefesi	Sistematik Felsefe	Hellenistik-Roma Felsefesi
Thales	**Sofistler**	Platon	**Stoa Felsefesi**
Anaksimandros	Protagoras	Aristoteles	Epiktetos
Anaksimenes	Gorgias		Çiçero
Herakleitos	**Sokrates**		**Septik Felsefe**
Parmenides			Pyrrhon
Pythagoras			Timon
Empedokles			**Epiküros Felsefesi**
Anaksagoras			Epiküros
Demokritos			

FELSEFENİN ORTAYA ÇIKIŞINI ETKİLEYEN MEDENİYETLER:

1. Hint Düşüncesi

Hint düşüncesinin en önemli kısımları: Vedizm, Brahmanizm ve Budizm'dir. Hint düşüncesi MÖ 600 yy. da başlamıştır.

a) Vedizm:

Brahma dininin kuralları "veda" (bilgi) denilen kitaplarda toplanmıştır. Vedalar kutsal kitaplardır. Vedaların yeni bölümleri ilahi beyitlerin felsefi yorum ve açıklamalarıdır.

"Rig-Veda" (ilahi bilgisi) denilen eski bölümlerde bile bu ..... düşüncelere rastlanmıştır. Örneğin "Tanrılar ve insanlar henüz yokken bu evrende acaba ne vardı?

- Hint felsefesi de Batı felsefesinin bazı dönemlerinde görüldüğü gibi aklın gücünün hakikatı kavramada yetersiz kaldığını savunmuştur.
- "Upanişad" metinleri "Veda" metinlerine dayanmaktadır. Upanişad felsefesi düşünce tarihi boyunca ortaya koyulmuş olan felsefe öğretilerinin temel problemleriyle yüzyıllar önce ilgilenmiştir.

b) Brahmanizm:

Brahmanizm, tüm doğanın Brahman adı altında tanrısal tek güç olarak soyutlanmasıdır. Brahmanizme göre, evren oluş halindeki bir varlıktır.

Brahmanizmde de bilgi, varlık, ruh, ahlak gibi felsefi konular görülmektedir fakat bu konular ..... değil, inanca göre yorumlanmıştır.

c) Budizm:

Kurucusu ..... 'dır. Budha temelde varlığın gerçek olmadığını savunduğu için nihilisttir.

Budizm, bir öğreti olarak varlık, ahlak ve insan konularıyla ilgilenmiştir.

Vip NOT

Hint felsefesi kendisini dinden tam anlamıyla soyutlayamamıştır. Kendini dinden, mitolojiden tamamen soyutlayan felsefe eski Yunan felsefesidir.

Örnek 1

İnsan nerede kendi düşüncesiyle dinsel inançlara karşı bir reaksiyon göstermiş ve inancın dışına çıkmak gereksinimini duymuşsa o anda orada felsefi düşünce, saf ve gerçek anlamda başlamış olur.

Bu açıklama aşağıdaki sorulardan hangisine cevap olarak verilmiş olabilir?

A) Felsefe bilimden kopmuş mudur?
B) Felsefi düşünce nasıl başlamıştır?
C) Felsefe yapmak kaçınılmaz mıdır?
D) Felsefe bir eğitim gerektirir mi?
E) Felsefe yararlı mıdır?

Çözüm

2. Çin Düşüncesi

Çin düşüncesinin felsefe sayılabilecek niteliklere kavuşması MÖ 1000'li yılları içermiştir. Bu dönemde ruhçu inanç ve düşünceler ağırlık kazanır. Çin düşüncesinin temsilcileri Konfüçyüs ve Lao Tse'dir.

a) Konfüçyanizm:

Konfüçyüs, genelde bir ahlak öğretisidir ve gök anlayışına dayanır. Konfüçyüs erdemin kaynağı olarak bilgiyi göstermiştir. İlk Çağ Yunan felsefesi düşünürü Sokrates de erdemin kaynağını bilgiye dayandırmıştır.

- Konfüçyüs'e göre erdeme ulaşmanın yolu bilgiden geçmektedir.

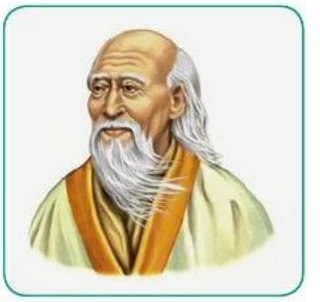
b) Taoizm:

Taoizmin kurucusu ..... 'dir. Taoizme göre, bir olan Tao'dur. Tao'nun maddi varlığı yoktur. Tao tek olan gerçekliktir.

- Tao erdemli hayatın ilkesidir. Asıl olan bireydir.
- Transa geçilerek duyusal bilginin dışına çıkılır ve evrenin birliğine ulaşılır.
- Tao, evrenin düzenidir. Taoizme bir tür nihilizm denilebilir.

Konfüçyüs

Lao Tse

3. Mısır ve Mezopotamya Düşüncesi

Sümer ve Mısır'da matematik, geometri ve astronomi bilimleri oluşmuştur.

Sümerlerin ve Babillilerin tapınakları aynı zamanda birer gözlemevi (rasathane) idi. Bu tapınaklarda ilk kez güneş ve ay tutulmalarının çizelgeleri düzenlenmiştir.

Buradaki astronomi dinle iç içe olduğundan daha çok astroloji niteliği taşmıştır. Bu nedenle bu eski toplumlarda gerçek anlamda bilim ve felsefeden söz edilemez.

- Özellikle Mısır geometriyi üreten ülkedir. Geometrinin gelişmesi Nil'in her yıl su taşmasına neden olmasından kaynaklanmaktadır.
- **Mısır'ın geometrisi pratik gereksinimlere dayanırken Antik Yunan'ın geometrisi teoriye dayanmıştır.**
- Sümer ve Mısır'da yazı öncesi dönemden kalan pek çok öge bulunmaktadır. Bu ögeler onların yazılı kültüre geçişini hızlandırmaktadır.
- Ayrıca yazılı kültüre de Sümer'lilerin çivi yazısı, Mısır'lıların hiyeroglif yazısı ile geçildiği kabul edilmektedir.
- Bunları hepsi Sümer ve Mısır'da "üst düşünce üretimi"nin olduğu anlamına gelir.

4. İran Düşüncesi

İran' da **Zerdüşt** dini doğmuştur. Bu din, iyi ile kötünün çatışmasına dayanır. Bu dinle ahlaki motifler birer metafizik güç haline gelmiştir. İyi ile kötünün çatışmasına dayanır. İyi ile kötünün çatışma alanı insan ruhudur. Bu çatışma sonunda iyi kötüye, aydınlık karanlığı üstün gelecektir.

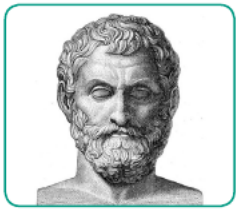
- Zerdüşt ikili (dualist) bir anlayış öne sürmüştür. **Ahuramazda** evrenlerin, **Ehirmen** ise kötülük ve yalanın yaratıcısıdır.

Vip NOT

Hint, Çin, İran, Mısır ve Mezopotamya sistemleri kendilerini dini ve mistik (mitolojik) öğelerden arındıramadıkları için felsefe kabul edilmemektedir. **Yunan düşünce sisteminin felsefe kabul edilmesi akla dayanmasındandır.**

ANADOLU'DA YAŞAMIŞ ANTİK FİLOZOFLAR

- MÖ 5 - 6. yüzyıl arasında Anadolu'nun batı kıyısında yaşamış ve doğa olayları hakkında açıklama yapmış bazı filozofların açıklamalarının ortak özelliği mitolojik unsurlar içermemesi, doğal gözleme ve incelemelere dayanmasıdır.
- Filozoflar; varlığı, doğayı ve evreni yapmış oldukları gözlemler çerçevesinde belli ilkelerle açıklamaya çalışmışlar ve çalışmaları ile felsefenin sistemli olarak başlamasına kaynaklık etmişlerdir.

İlk fiozof, Thales

1. THALES (MÖ 625 - 545): Milet (Didim, Aydın)

- Thales'ten önce varlık ..... (hikayelerle) anlatılıyordu.
- Varlığı ilk kez ..... güçlerle açıklamıştır.
- İlk ..... kabul edilmektedir, felsefenin ..... .
- Varlığın ilk nedenine ..... su demiştir.
- Mısır'dan geometri öğrenmiş, Thales teoremini bulmuştur.
- Güneş tutulmasını hesaplamıştır (23 Mayıs 585).

2. ANAKSİMANDROS (MÖ 610 - 547): Milet (Didim, Aydın)

- Milet'de (Didim - Aydın) doğmuştur.
- İlk nedene (arkhe) ..... (sonsuzluk, sınırsızlık) demiştir.
- Sonsuzluk kavramını ilk işleyen filozoftur.
- Doğayı somut değil, ... bir temele dayandırmıştır.
- İlk defa ..... haritasını çizmeye çalışmıştır.

3. ANAKSİMENES (MÖ 545 - 480): Milet (Didim, Aydın)

- Varlığın ilk nedenine (arkhe) ..... demiştir.
- İlk olarak ..... kavramını ortaya atmıştır.
- İlk madde olan havanın canlı olması gerektiğini düşünmüştür.
- İlk neden olan hava sıcak nefestir.

4. ANAKSAGORAS (MÖ 500 - 428): Klazomenai (Urla, İzmir)

- İlk nedene ..... (spermata) demiştir.
- Duyumları yanılsalar bile bilginin kaynağı olarak görmüştür.
- Evrene hükmeden ilkeye nous (ruh - akıl) demiştir.
- Felsefeye ilk olarak ..... görüşü getirmiştir.
- Teleolojik görüş evrenin bir amaca göre kurulup işlediğini savunan görüştür.

Örnek 2

İlk Çağ filozoflarından

- Anaksimenes varlığını ilk nedeninin (arkhe) hava olduğunu
- Demokritos ilk nedenin (arkhe) atomlar olduğunu
- Empedokles ilk nedenin (arkhe) su, hava, toprak, ateş olduğunu savunmuştur.

Bu açıklamalar aşağıdaki sorulardan hangisine cevap olarak verilmiş olabilir?

A) Evrenin bir başlanıcı var mıdır?
B) Bilginin kaynağı nedir?
C) Evrenin ilk nedeni, ögesi nedir?
D) Hak ve adaletin kaynağı nedir?
E) Evrensel ahlak yasaları var mıdır?

Çözüm

5. HERAKLEİTOS (MÖ 540 - 480): Ephesos (Efes, izmir)

- Varlığın ilk nedenine (arkhe) ..... demiştir.
- Her şeyin değiştiğini savunur. Ona göre her şey akar (Phanta rei).
- .....
- Her şey gelip geçicidir, değişmeyen tek şey .....
- Logos (evrenin aklı) evreni, varlığı düzenler.
- Fikirleri zor olduğu için lakabı "Karanlık Herakleitos"tur.

6. EPİKTETOS (MÖ 50 - 135): Hierapolis, Frigya (Pamukkale, Denizli)

- Stoacı bir filozoftur. ..... uygun yaşamı savunmuştur.
- ..... bir filozoftur.
- "Bize verilen rolü oynamalıyız" der.
- Mutluluğun şartı olarak gücün yetmediği şeylerle uğraşmamayı savunur.
- Köle olarak doğmuştur.

Vip FELSEFE EĞİTİM SETİ

Örnek 3

Deniz yolculuğuna çıkarken gemiyi, kaptanı ve mevsimi seçerim. Bu benim işimdir. Yolda bir fırtına koparsa asla umursamam. Bu benim işim değildir. Ben kaptanı seçerim, fırtınayla kaptan uğraşır.

Epiktetos'un bu sözleri, Stoacı düşünüşün hangi ilkesini örneklendirir?

A) En yüce iyilik, erdemli olmak için çaba göstermektir.
B) İnsanlar arasında eşitlik ve kardeşlik doğaya uygun yaşamakla sağlanır.
C) Bilge kişi tutkudan kaçınabilmeli, ona karşı duyarsız olabilmelidir.
D) Eğitimcinin görevi ispat etmek değil, ikna etmektir.
E) Kişi elinde olanı ve olmayanı bilmeli, ona göre davranmalıdır.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

7. DİOGENES (MÖ 412 - 323): Sinope (Sinop)

- Kinizmin (Köpeksi yaşam) önemli temsilcisidir.
- Uygarlık ve kültüre düşman olan ve adeta hayvanların doğal hayat tarzının taklit edilmesiyle gerçekleştirilmeye çalışılan "köpeksi" bir hayat tarzını savunur.
- Bir fıçıda yaşayarak doğal ve sade yaşamı savunur.
- Kendisine bir isteği olup olmadığını soran Büyük İskender'e "Gölge etme başka ihsan istemem." demiştir.
- Otoriteye baş kıldıran, alaycı ve saldırgan bir üslubu vardır.

8. LUKİANOS (MS 120 - 180): Samsat (Malatya)

- Sofistik, bilgeci bir felsefeyi benimseyerek sofist olmuştur.
- Retoriği (hitabet) benimseyerek, halka açık konuşmalar yaparak, dersler vererek para kazanıp, kent kent dolaşmıştır.
- Hiciv yazarıdır, nükteci ve alaycı özellikleriyle tanınır.
- Ay'a yolculuğu öykü kitabında anlattığı için ilk bilim kurgu yazarı sayılabilir.

9. KSENOFANES (MÖ 570 - 480): (Değirmendere, İzmir)

- İnsan ve toplumun kültürel yaşantısıyla ilgilenmiştir.
- İnsan biçimindeki çok Tanrıcılığa karşı çıkmıştır, eleştirmiştir.
- Daha üstün, daha ahlaki bir Tanrı anlayışını savunur, ... (tek tanrıcılığın)in ilk savunucusu denebilir.
- Uygarlığın ve kültürün zamanla ve insan çabalarıyla yavaş yavaş geliştiğini düşünmektedir.

Örnek 4

İlk Çağ düşünürlerinden biri olan Xenophanes mitolojiyi eleştirerek şöyle demiştir: "İnsanlar sanıyorlar ki tanrılar da kendileri gibi doğmuşlardır, kendileri gibi giyinirler ve kendileri ile aynı biçimdedirler. Nitekim Habeşler tanrılarını kendileri gibi kara ve yassı burunlu, Trakyalılar ise sarışın ve mavi gözlü olarak düşünürler. Bu düşünceyi biraz daha ileriye götürerek diyebiliriz ki atların, aslanların elleri olup da resim yapabilselerdi, atlar tanrılarını at gibi, aslanlar da aslan gibi çizerlerdi."

Xenophanes bu sözleriyle aşağıdakilerden hangisini eleştirmektedir?

A) İnsanların, tanrı düşüncesini kendi özellikleriyle sınırlamasını
B) İnsanların tek bir tanrı ideali üzerinde birleşememesini
C) Tanrıların insanüstü güçlerinin olduğunun düşünülmesini
D) İnsanların ibadet biçimlerinin birbirinden farklı olmasını
E) Hayvanların, tanrı tasarımının dışında tutulmasını

ÖSYM Sorusu

Çözüm

10. ARİSTOTELES (MÖ 384 - 322): Stagira (Makedonya)

- Çanakkale Assos'a gelerek felsefe okulu kurmuştur.
- Platon'un öğrencisidir. ..... kurucusudur.
- Büyük İskender'in hocasıdır.
- Mantık (organon), metafizik, fizik, biyoloji, psikoloji, siyaset ve ahlak alanında eserler vermiştir.
- Bilimlerin sınıflandırılmasını yapmıştır.
- İslam dünyasını etkilemiştir. Eserleri arapçaya çevrilmiştir.
- Orta Çağ Avrupasında tek ..... olmuş, eserleri okutulmuştur.
- Canlıları sınıflandırması bakımından da ilk biyolog olarak bilinir.

Örnek 5

I. Makedonya'nın Stagira kentinde doğmuştur

II. Siyasetle ilgili olan eseri "Devlet"tir.

III. Mantığın kurucusudur.

IV. Bilimlerin sınıflandırılmasını yapmıştır

Aristoteles'e ilişkin olarak verilen bilgilerden hangileri yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) III ve IV E) Yalnız IV

Çözüm

11. KLEANTHES (MÖ 331-233): Asos (Çanakkale -Ayvacık)

- Atina'ya gittikten sonra Zenon'un öğrencisi olmuştur.
- Zenon öldükten sonra onun okulunun başına geçmiştir.
- Kleanthes'in ilk mesleği boksörlüktür.

MÖ 6. YÜZYIL – MS 2. YÜZYIL FELSEFESİNİN AYIRICI NİTELİKLERİ

- MÖ 6-MS 2. yüzyıl felsefesi, **Antik Çağ** felsefesi olarak da bilinir.
- **Doğa felsefesi** olarak adlandırıldığı dönemde **ilk neden** ve **değişim** konusu tartışılmıştır.
- Felsefenin insana yöneldiği dönemde Sokrates ve sofistlerin bilgi ve ahlak görüşleri; sistematik felsefenin başladığı dönemde ise Platon ve Aristoteles'in varlık, bilgi ve değer alanına ait görüşleri ortaya çıkmıştır.

İLK NEDEN VE DEĞİŞİM DÜŞÜNCELERİ

Doğa filozofları varlığı ele almışlardır. Doğa filozofları ..... sorusuna cevap aramışlardır.

DOĞA FİLOZOFLARI

- Varlığın özü, evrenin ilk ögesi yani **arkhe**'yi konu almışlardır.
- Arkhe problemi zamanla hem varlığın özü (mahiyeti) hem de varlığın değişimi tartışmalarına dönmüştür.
- Thales, Anaksimandros, Anaksimenes, Empedokles ve Demokritos varlığın özü tartışmalarında ilk nedeni sorgulamışlardır.

1. THALES

- Thales'ten önce varlık mitolojiyle (efsanelerle) açıklanıyordu.
- İlk defa varlığı doğal güçlerle açıklamıştır.
- Varlığın özü, ilk neden (arkhe) .....dur.
- Her şey sudan türer ve yine ona döner. Düz bir tepsi olan Dünya su üzerinde, sonsuz Okyanus'ta yüzer.
- İlk filozoftur, felsefenin kurucusudur.
- Kendinden sonraki düşünürler için değişim, birlik ve çokluk gibi tartışma başlıkları açmıştır.

Vip NOT

Thales'i önemli kılan doğa görüşünü gözlemlere, doğal güçlere dayandırması ve bu gözlemleri düşünceyle temellendirmesidir. Suya önem vermesi deniz kıyısında yaşaması ve Mısır'a gidip orada suyun önemini kavramasındandır.

2. ANAKSİMANDROS

- İlk neden (arkhe) sınırsız, sonsuz olan .....
- İlk neden (arkhe) sınırsız ve tükenmezdir.
- Sonsuz kavramını ilk olarak belirleyip onu maddeye yükleyen düşünürdür.
- Dünya'nın silindir, yuvarlak olduğunu boşlukta durduğunu savunmuştur.
- İlk kez somut cisimleri; soyut, sınırsız bir varlıkla açıklamıştır.

3. ANAKSİMENES

- İlk neden (arkhe) .....
- Bizi hava (nefes alan ruhumuz) nasıl ayakta tutuyorsa evreni de hava ayakta tutmaktadır.
- İlk kez ..... kavramını ortaya atmıştır.
- Ana maddenin (arkhe) ..... olması gerektiğini savunmuştur.
- Anaksimenes'in havanın seyrekleşmesi ve yoğunlaşmasıyla varlıkların oluştuğu fikrini, atomculuk düşüncesinin ilk temellerini atmıştır.

4. EMPEDOKLES

- Varlığın ilk nedeni (arkhe) bir tane değil dört tanedir. Bunlar; .....
- ..... kavramını ilk ortaya atandır.
- Meydana gelme olayı bu dört elementin karışması, yok olma olayı ise bu karışımın dağılmasıdır. Bu hareketi sağlayan kuvvet ise sevgi ve nefrettir.
- Evrendeki tüm gelişme ..... ve ..... savaşıdır.

5. DEMOKRİTOS

- Varlığın ilk nedeni (arkhe) .....
- Atomlar boşluk üzerinde süzülürler.
- Evren sadece atomların çarpışmaları ve birbirleri üzerindeki basınçlarıyla oluşmuştur.
- Evrende rastlantı yoktur, kesin bir zorunluluk hakimdir.
- Mekanist bir doğa görüşünün temellerini atmıştır. Mekanizm, evreni nedensellik zinciriyle, zorunlulukla açıklamaktadır.
- Ruh, atomlardan oluşmuştur, madde cinsindedir.
- ..... bir filozoftur.

İlk neden (anamadde, arkhe) Nedir?

- **Thales** .....
- **Anaksimenes** .....
- **Anaksimandros** ..... (Sınırsızlık, sonsuzluk)
- **Demokritos** .....
- **Empedokles** .....

DEĞİŞİM DÜŞÜNCESİ

- Herakleitos, Parmenides ve Lao Tse varlığın değişimi tartışmalarını ele almışlardır.

6. HERAKLEİTOS (MÖ 540 - 480)

- Her şey değişir, çünkü her şey bir ateş durumundadır.
- Ateş değişimin simgesidir.
- ..... (phanta rei).
- İnsan bir nehirde iki defa yıkanamaz (ikinci defa girilen nehir başka bir nehirdir.)
- Değişimin maddesi ateş, ilkesi logostur.
- Logos ölçüdür, akıldır. Ancak bu aklın her şeyi yeniden başlatmanın dışında belirli bir amacı yoktur.
- Değişim bir yasaya göre (logos) olduğundan değişmiyormuş gibi algılanır.
- Değişmeyen tek şey ..... kendisidir.

Örnek 6

Herakleitos'a göre,

- Gölge ve ışık, kötülük ve iyilik birbirinden ayrılmaz; onların doğası bir ve aynıdır.
- Her an bir şeyin ölümü ya da doğumu evreni var eder ve güçlü kılar.
- Tanrı, gün ve gecedir, kış ve yazdır, savaş ve barıştır, verimlilik ve kıtlıktır.

Herakleitos, bu örneklerle hangi kavramı açıklamaktadır?

A) Evrensel dönüşüm B) Karşıtların birliği

C) Paradigma D) Kaos

E) Töz

ÖSYM Sorusu

Çözüm

7. LAO TSE (MÖ 604 - 531)

- Taoizmin kurucusudur.
- Gerçek tüm çeşitliliğine karşılık bir ..... dur.
- Tao evrenin düzenidir, tek gerçektir.
- Aldatıcı dünya varlıktan yoksundur.
- Tao'nun görüntüsü, maddesi ve biçimi yoktur.
- Nihilist (hiçci) bir öğretidir.

- Lao Tse,Tao düşüncesiyle doğa filozoflarındaki ilk maddeye benzetilebilecek bir kavramı açıklamıştır.
- Tao düşüncesiyle evrenin değişimine açıklama getirmeye çalışmıştır.

8. PARMENİDES (MÖ 580 - 500)

- O düşüncesinin merkezine "Varlık vardır, yokluk yoktur." ilkesini temel almıştır.
- Evrende hiçbir şey değişmez.
- Evrenin kaynağı, ilk neden "Bir olan (Tanrı)dır."
- ..... (Tanrı) değişmemiştir, hereket etmez, her şeyin var edicisidir.
- Duyular dış dünya doğal olarak yoktur, duyular bizi yanıltmaktadır.
- Var olan ..... ile kavranır.

Örnek 7

Anaksagoras'ın spermatalarının (tohum) özellikleri pek çok bakımdan Empedokles'in rizmotalarıyla aynıdır. Ne var ki aralarında en önemli farklılık spermataların sonsuz sayıda olmasıdır. Çünkü evrende nitelik bakımından ne kadar çeşitlilik varsa, nitelikçe birbirinden ayrılan o kadar da spermata olmalıdır. Her nesne kendi spermatası aracılığıyla var olur. Bu bakımdan sözgelimi bakır her zaman bakırdan, elma elma spermatasından oluşur. Fakat bunun anlamı bakırda yalnızca bakır spermatası bulunması değildir. Anaksagoras'ın yukarıda dile getirdiğimiz "Her şey her şeyin bir parçasındadır." düşüncesi bu durumu onaylar. Ona göre her şey, her şeyin bir parçasındadır. Bu yaklaşımın gerisinde ise Anaksagoras'ın canlıların beslenme sürecini gözlemlemiş olduğu düşünülür. Bir çocuk pek çok besin tüketerek büyüyebilmektedir. Demek ki çocuğun aldığı besinlerde kendisine katılan spermatalar bulunmaktadır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Anaksagoras'ın görüşleriyle Empedokles'in görüşleri arasında benzerlikler olduğuna
B) Anaksagoras'ın spermatalarının sonsuz sayıda olduğuna
C) Her nesnenin kendi spermatasının olduğuna
D) Her şeyin, her şeyin bir parçası olduğuna
E) Hiçbir şeyin yoktan var edilmediğine

Çözüm

Örnek 8

Demokritos, Yunan materyalizminin ve atomculuğun büyük isimlerinden biridir. Demokritos'a göre, evrendeki her şeyin temelinde maddi cinsten olan atomlar vardır. Atomlar hareketlidir, sayısızdır ve nitelik olarak birbirinin aynıdır. Atomlar boşluk içinde sürüklenir, birbirlerinin üzerine gelerek çarpışır. Kimisi hızlı kimisi yavaş hareket eder. Evren atomların çarpışmaları ve birbirleri üzerindeki basınçlarıyla oluşmuştur.

Demokritos'un görüşlerine dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Varlığın kaynağı atomlardır.
B) Atomlar hareket halindedir.
C) Atomlar durağan değildir.
D) Atomlar ancak akılla kavranır.
E) Evrenin oluşumu atomların çarpışmalarına bağlıdır.

Çözüm

Örnek 9

Lao Tse taoizmi kurmuştur. Taoculuk gerçeğin tüm çeşitliliğine karşılık bir "Tao" olduğunu ve bunun görüntüsünün, maddesinin, biçiminin ve adının olmadığını savunur. Tao'ya göre, aldatıcı dünya varlıktan yoksundur. Lao Tse'ye göre tek gerçek Tao'dur. Tao evrenin düzenidir. Tao ezeli ve ebedidir.

Buna göre, Taoizmi destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Varlık somut olarak vardır.
B) Her şeyin kaynağı Tao'dur.
C) Tao insanla özdeştir.
D) İnsan aldatıcı bir varlıktır.
E) Evren Tao'yu oluşturmuştur.

Çözüm

Örnek 10

Thales'e göre, evrendeki her şey tek bir ana maddeden türemiştir. Anaximenes ve Anaximandros, Thales'in bu görüşünü paylaşmakla birlikte, ana maddenin konusunda onunkinden çok farklı görüşler ortaya atmışlardır. Burada asıl önemli olan, Anaximenes ve Anaximandros'un Thales'in savını herhangi bir otoriteye ters düştüğü gerekçesiyle reddetmek yerine, mantık ve deneyimlere aykırı olduğunu göstererek çürütmeye çalışmalarıdır. Bu tavır o dönem için çok yenidir. Çünkü o güne kadar evrenle ilgili her şey doğaüstü güçlere bağlanarak inanç konusu kabul edilmiş ve hiçbir zaman tartışılmamıştır.

Bu parçaya göre Anaximenes ve Anaximandros aşağıdakilerden hangisine öncülük etmiştir?

A) Akılcı gerekçelere ve olgulara dayalı eleştiriye
B) Deneysel yöntemle yapılan araştırmalara
C) Bilgiye değer veren toplum düzeni arayışlarına
D) Devlet otoritesine karşı çıkan görüşlere
E) Meslektaşlar arasında dayanışmaya

ÖSYM Sorusu

Çözüm

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. Hint düşüncesinin en önemli kısımları Vedizm, Brahmanizm ve Budizmdir.
2. MÖ 6. yüzyıl ve MS 2. yüzyıl felsefesi mitolojik anlamda dinle uyumludur.
3. Thales evrenin ilk nedenine "su" adını vermiştir.
4. Sonsuzluk kavramını ilk işleyen filozof Demokritos'tur.
5. Empedokles, varlığın ilk nedenini dört unsur olan su, ateş, hava ve toprakla açıklamıştır.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. Herakleitos varlığı ilk neden olan ..... ile açıklamıştır.
2. Aristoteles'in mantık eserlerinin ismi ..... 'dur.
3. Epiktetos ..... bir filozoftur.
4. Felsefenin kurucusu ..... 'tir.
5. Anaksimandros ..... 'da doğmuştur.

Aydın | stoacı | Organon | ateş | Thales

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. Her şey değişir, her şey akar.		a. Lao Tse
2. Taoizmin kurucusudur.		b. Konfüçyüs
3. Evrende hiçbir şey değişmez.		c. Herakleitos
4. Erdemin kaynağı bilgidir.		d. Anaksimenes
5. Varlığın ilk nedeni (arkhe) havadır.		e. Anaksagoras
6. Evren bir amaca göre kurulup işlemektedir.		f. Parmenides

KAVRAMA TESTİ 1

1. Hindistan'da felsefe, dinsel bir nitelik taşır. Çeşitli ırkların kaynaştığı ve birbiri içinde eridiği bir ülke olan Hindistan, genellikle dini felsefenin beşiği sayılır. Hindistan'a özgü dini felsefenin ayırt edici özelliği, bireysel oluşudur. Bu felsefeye göre, dış görünüşün altındaki öz öğretilemez ve öğrenilemez. Kişi, kendi kurtuluşunu sağlayacak yolu, ancak kendi derin düşünmesiyle elde eder. Bu bakımdan Hindistan, mistisizmin vatanı da sayılabilir. Hindistan'ın en eski ve milli dini Vedizm'dir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Hint felsefesi dinsel içeriklidir.
B) Hindistan dini felsefenin önemli merkezlerindendir.
C) Hint felsefesi bireyseldir.
D) Hint felsefesi Yunan felsefesine dayanır.
E) Hint felsefesi derin düşünmeye dayanır.

2. MÖ 6. yüzyılda Buda, Budizm adını alan öğretisini ortaya koydu. Bu yeni öğreti, insanlara dünyadan vazgeçme (Nirvana) yoluyla, acıdan kurtulmayı öğütlüyordu. Yaşam acısız kılınamayınca, acı yaşamsızlıkla giderilecekti. Buda, Tanrı'dan söz etmiyor, kurtuluşu ahlaki arınmaya bağlıyordu. Bununla birlikte, Vedizm'in ruh göçü ve günah inançlarını olduğu gibi benimsemişti.

Buna göre Budizm için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) İnsanı yaşamsal anlamda zenginleştirmektedir.
B) Her şeyi tanımaya dayandırmaktadır.
C) Dünyevi zevklerden uzaklaşmayı önermektedir.
D) Olabildiğince hazzı savunmaktadır.
E) İyi bir dini eğitimi önermektedir.

3. Thales, yalnızca her şeyin oluştuğu ana maddelerin ne olduğunu araştırır. Bu ilk ana maddeden nasıl ve niçin birtakım şeylerin meydana geldiğini araştırmaz. Bunun nedeni, Thales ve onun ardından gelen diğer filozofların ana maddeyi canlı, yaratıcı bir şey olarak düşünmeleridir. Bu görüşe hylozoizm (hilozoizm) denir.

Bu parçaya dayanarak Thales ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Ana madde sorusuyla ilgilenmiştir.
B) Ana maddeyi canlı düşünmüştür.
C) Onu takip eden filozoflar ana maddeyi yaratıcı olarak ele almışlardır.
D) Hylozoizm ana maddeyi canlı ve yaratıcı olarak ele alır.
E) Hylozoizmin etkileri İlk Çağ boyunca devam etmiştir.

4. Anaksimandros'da Thales gibi var olanların kökünün, ana maddesinin ne olduğunu arar. İlk maddenin sonsuz, tükenmez olması gerekir; çünkü ilk madde sonsuz yaratmasında sınırsız ve tükenmez olduğunu gösteriyor. Sonsuz, kavramını ilk olarak açıkça belirleyip, onu maddeye yükleyen düşünür Anaksimandros'dur.

Buna göre Anaksimandros için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Önceki bilgi birikiminden beslendiği
B) Ana madde sorusuyla ilgilendiği
C) İlk maddenin ne olduğu konusunda Thales'le uzlaştığı
D) Var olanların kökünün bilinemeyeceğini savunduğu
E) Sonsuzluk kavramı konusunda diğer filozoflardan etkilendiği

5. Sonsuz, kavramını ilk olarak açıkça belirleyip, onu maddeye yükleyen düşünür Anaksimandros'tur. Bu sonsuz ilk maddeye o, Apeiron (sınırı olmayan) adını verir. Anaksimandros'a göre yer, Thales'in düşündüğü gibi, düz tepsi biçiminde değil, bir silindir, yuvarlak bir sütun biçimindedir. Boşlukta serbest olarak durur, gök de yerin etrafında döner. Böylece o, doğadaki karmaşık ve çeşitli olayları tek, yalın bir temele bağlamak istemiştir.

Buna göre Anaksimandros'un görüşlerini destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Somut cisimleri, soyut, sınırsız bir varlık kavramıyla açıklamak çabasındadır.
B) Doğanın karmaşıklığını savunmuştur.
C) İlk maddeyi doğal unsurlarla açıklamıştır.
D) Dünya'nın düz tepsi şeklinde olduğunu savunmuştur.
E) Görüşleriyle Thales'i etkilemiştir.

6. Anaksimenes, Thales gibi arkhe problemi üzerinde durmuştur. Anaksimenes'e göre ilk madde havadır. Hava, sonsuz bir hava denizi olarak evreni kuşatır ve yer de hava denizinde bir tepsi gibi yüzer. Anaksimenes, felsefe tarihi açısından soyut bir ilke olan Apeiron'un yerine somut bir şeyi, havayı koymakla, Anaksimandros'a göre bir geri adım atmış sayılabilir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Anaksimenes arkhe problemini ele almıştır.
B) Anaksimenes'e göre ilk madde havadır.
C) Thales ana maddeye su demiştir.
D) Anaksimandros'un ilk maddesi soyut niteliktedir.
E) Anaksimenes'in ilk maddesi somuttur.

7. Herakleitos, her şeyin bir akış durumunda olduğunu, sürekli değişime uğradığını söyler. Sürekli olan, değişmeyen hiçbir şey yoktur. Her şey, gelip hiçbir şey kalıcı değildir. "Bir insan için, aynı ırmağa iki kez girmek imkansızdır." sözleriyle bu değişmeyi vurgulamak istemiştir.

Herakleitos'un görüşlerini destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Doğada, sürekli bir değişim, bir koşuldan bir başkasına dönüşüm durumu vardır.
B) Doğada rastlantıya dayalı bir düzen vardır.
C) Değişim beraberinde bir durağanlık getirir.
D) Değişimin kaynağı Tanrı'dır.
E) Doğadaki değişim kesintili olarak devam etmektedir.

8. Herakleitos'a göre, doğada sürekli bir değişim, bir koşuldan bir başkasına dönüşüm durumu vardır. Bu, tıpkı bir insanın çocukluktan yetişkinliğe geçmek zorunda olması ve zamanla ilişkisinde, yaşlanmayı durdurma ya da değişimleri önleme yeteneğinde olmasına benzer.

Buna göre Herakleitos'un görüşlerini özetleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Doğadaki değişimin kaynağı "su"dur.
B) Her şey akar.
C) Değişimin de bir sınırı vardır.
D) Değişimin sonu durağanlıktır.
E) Doğada bir değişimin olduğu bir yanılgıdır.

KAVRAMA TESTİ

2

1. Her şey böylesine değiştiği halde, bize de değişmiyormuş gibi görünmesinin nedeni, değişmenin belli bir düzene, belli bir ölçü ve yasaya göre olması yüzündendir. Herakleitos, bu ölçüye, bu yasaya "Logos" der. "Logos", evrende egemen olan yasadır, düzen ve akıldır.

Buna göre "Logos" için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Evrenin kaynağı olduğu
B) Evrenin düzeni olduğu
C) Evrendeki düzeni kesintili hale getirdiği
D) Evrenin sonunu getirdiği
E) Evreni var ettiği

2. Parmenides, kendi içine kapalı, doğmamış, yok olmayacak, değişmez, bölünmez, yoğunlaşmaz, seyrekleşmez bir varlık kabul eder. Buna, "Bir olan" der. Bir olan en yüce varlık düşünmektir; yanılması da var olan içinde var olmayanı düşünmeye, bunu var saymaya kalkışmasıdır. "Yalnız var olan vardır ve ancak bu düşünülebilir; var olmayan yoktur ve düşünülemez de. "Parmenides var olmayan derken boş mekanı kasteder. "Bir Olan"ı da küre şeklinde bir cisim diye düşünür.

Buna göre Parmenides'in "Bir olan"**ı için aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?**

A) Yok olmayacağı
B) Değişmediği
C) Bölündüğü
D) Yüce varlık olduğu
E) Her şeyi var ettiği

3. Parmenides'te ilk olarak deney bir yana bırakılıyor, salt düşünceyle var olanın nitelikleri belirlenmeye çalışılıyor. Deneyin bir yana bırakılması, var olanın bilgisinin salt akıldan çıkarılmak istenmesi, onu, deneyle bir çekişmeye vardırmıştır; çünkü deney hareket eden, değişen, meydana gelip yok olan şeylerin renkli bir çokluğunu karşımıza çıkarır. Parmenides'e göreyse, o çokluk bir aldanma, bir yanılmadır. Bu çokluğu bize gösteren duyulardır. Oysa duyular bizi yanıltır.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisi Parmenides'in görüşleriyle örtüşür?

A) Her şeye deneyle ulaşılır.
B) Doğrunun yoluna düşünceyle girilir.
C) Doğru, bilginin nesneyle örtüşmesidir.
D) Salt düşünceyle var olan bilinemez.
E) Duyular bilginin kaynağıdır.

4. Doğa bilgisinin gelişmesinde çok önemli bir unsuru, element kavramını ilk ortaya koyan, Empedokles olmuştur. Elementler dört tanedir toprak, su, ateş, hava. Bunlar evren yapısının gerçekleridir. Fakat değişmez cevherlerdir ve kendiliklerinden birbirleriyle karışmazlar. Onun için bu dört unsurun yanı sıra, bir de hareket ettirici kuvvet gerekir. Bu kuvvet, sevgi ve nefrettir.

Buna göre Empedokles'in varlık görüşü için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Varlığı mistik bir güçle açıklamıştır.
B) Varlığı birden çok unsurla açıklamıştır.
C) En önemli elementin su olduğunu savunmuştur.
D) Dört element kendiliğinden karışarak maddeyi oluşturduğunu söylemiştir.
E) Sevgi ve nefretin insandaki doğal duygular olduğunu söylemiştir.

5. Anaksagoras, Empedokles'in görüşlerini geliştirir. Varlık, nitelik bakımından birbirinden farklı parçacıklardan oluşur. Dış dünyada ne kadar çeşitlilik varsa, nitelikçe birbirinden ayrılan o kadar da ana madde vardır. Anaksagoras, bu ana maddelere tohum (spermata) adını verir. Gözlediğimiz oluşmayla yok olma, bu ana maddelerin birleşmesi ve dağılmasıdır. Yoksa ne bir şeyin oluşması ne de yok olması söz konusu değildir. Duyularımız bu konuda yanılsa bile, yine de onlar bilgilerimizin çıkış noktası olarak alınmalıdır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Anaksagoras Empedokles'ten etkilenmiştir.
B) Ana maddeler karşıtlık göstermektedir.
C) Birçok ana madde aslında tek kaynaktan çıkmaktadır.
D) Bilgilerin kaynağı duyumlardır.
E) Ana maddeler tohumlardır.

6. Anaksagoras'a göre "Nous" (akıl, ruh) evrene hükmeden kuvvettir. Evrendeki hareketi sağlayan akıldır. O, bütün nesnelerin en temizi, en incesidir, sınırsızdır ve hiçbir nesneyle karışmamıştır. Evrendeki ilk hareketi sağlayan "Nous"tur. Bu oluş daha sonra yine Nous'un istediği bir yolda, mekanik bir şekilde (çarpma ve basınçlarla) olmuştur. Başlangıçta kaos halinde bulunan ana maddeler böylece bir düzene girmiştir. Kaos, evrenin düzene girmeden önceki karışık ve uyumsuz durumudur. Böylece var olan nesneler ya birleşip karışır ya da ayrılırlar.

Buna göre Anaksagoras, aşağıdaki sorulardan hangisine cevap aramış olabilir?

A) Evrenin bir amacı var mıdır?
B) Evreni kuran bu ana unsurların hareketi nasıl olmaktadır?
C) Evrenin ilk maddesi su mudur?
D) Varlık bir midir?
E) Evren niçin var olmuştur?

7. Çinliler, gökle yer arasında paralellik olduğunu kabul etmişlerdir. Doğa güçlerine bağlanmayla din anlayışı, ilkel bir doğa felsefesine dönüşmüştür. Bu doğa felsefesi, Antik Çağ Yunanlılarında olduğu gibi tümüyle materyalist bir yapıdadır. Maddecilik (materyalizm), varlığın maddeden kaynaklandığını savunan görüştür. Bu dönemde evrenin ve evrendeki her şeyin, bir ilk madde sayılan havadan oluştuğu ileri sürülmüştür. Daha sonra bu ilk ana maddeye su, ateş, toprak, maden eklenerek ilk unsurlar beşe çıkarılmıştır. Tüm nesneler, bu unsurların çeşitli birleşimleriyle oluşuyordu. Sonradan Yi King (Değişmeler Kitabı) ile bu unsurlara tahta da eklenir ve altıya çıkarılır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisi söylenemez?

A) Çin felsefesinde doğa güçlerine bağlanma söz konusudur.
B) Çin felsefesi materyalist bir yapıdadır.
C) Antik Çağ Yunan felsefesi materyalisttir.
D) Çin felsefesi Yunan felsefesine dayanmaktadır.
E) Çin felsefesi ilk maddeyi birden çok unsurla açıklamıştır.

8. Çin felsefesinde maddi karşılıklı etki anlayışı, "Yang" (etkin) ve "Yin" (edilgin) kavramlarıyla dile getirilen karşıt güçler ikiciliği (düalizm) ve "Yuan" (başlangıç) düşüncesi geliştirilmiştir. Çin felsefesi MÖ 6. yüzyıldan beri bu temeller üzerinde üç koldan gelişmiştir: Tao öğretisi, Konfüçyüs öğretisi ve Buda öğretisi. Çin Budacılığı özel bir nitelik taşımakla birlikte, temelde Hint felsefesine ait olduğundan, Çin'e özgü düşünceler Taoculuk Konfüçyüsçülükte biçimlenmiştir.

Buna göre Çin felsefesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Yang Ying kavramlarını içerdiği
B) Ana maddeyi sorgulamadığı
C) Düalizimi içerdiği
D) Taoculuğu içerdiği
E) Konfüçyüsçülüğü içerdiği

ÖDEV TESTİ

3

1. Çin felsefesinin ikinci kolu olan Konfüçyüs öğretisi, Çin İmparatorluğu'nun resmi felsefesi olmuş ve 1912 yılına kadar okullarda öğretilmesi zorunlu tutulmuştur. Bu sistem kurulu düzeni pekiştirmek ve düzene saygılı vatandaşlar yetiştirmek amacını güder. Öğütçüdür. "Yen" kavramıyla dostluğu, "Yin" kavramıyla adaleti öğütler. Konfüçyüs'e göre uzun ve iyi yaşamak için erdem gereklidir. Erdemli olmak bilgi işidir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Düzene saygı için hukuk kuralları gereklidir.
B) Erdemsizlik bilgisizlikten kaynaklanır.
C) Erdem beraberinde hüzün getirir.
D) En değerli erdem dürüstlüktür.
E) Ölçülü olmak başarıyı getirir.

2. I. Doğa üstü açıklamaları içerir.
II. Sistemli, bağımsız ve kişiseldir.
III. Merak ve gözlem sonucunda ortaya çıkmıştır.
IV. Arkhe sorunu ele alınmıştır.
V. Doğa sorununu ele almıştır.
VI. Ana madde sorununu ele almıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan hangileri İlk Çağ felsefesi için söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) III ve IV E) IV, V ve VI

3. Çin felsefesinin ünlü ismi Konfüçyüs, bu dünyayla ilgilenmiştir. Nasıl dua ettiğini soranlara "Benim duam, yaşamımdır."cevabını vermiştir.

Bu parçada savunulan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A) İyi niyetin eylemlerden önemli olduğu
B) Düşüncelerin davranışlara dönüşmesi gereği
C) Eylemlerin bilgiye dayanması gerektiği
D) Duanın ruh dünyasındaki önemi
E) Eylemlerin işe yaraması gereği

4. Konfüçyüs, insanlara iyi ve mutlu yaşamanın yollarını öğretmek istemiştir. O, "İnsan bildiği şeyi bildiğini bilmeli, bilmediği şeyi bilmediğini de bilmeli" der. Konfüçyüs'ün öğretisi genelde bir ahlak öğretisidir. Konfüçyüs erdemin kaynağı olarak bilgiyi göstermiştir.

Buna göre Konfüçyüs'ün görüşlerini destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bilmediğimi bilmiyorum
B) Bilmediğimi biliyorum
C) Hiçbir şey bilmiyorum
D) Her şeyi biliyorum
E) Bildiğimi bilmiyorum

5. "Sana yapılmasını istemediğin bir şeyi, sende başkasına yapma!" ahlak kuralını ilk ortaya atan düşünür Konfüçyüs'tür.

Konfüçyüs'ün bu sözü ile paralellik gösteren yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsan kendi davranışını da görmelidir.
B) Bir ipte iki cambaz oynamaz.
C) Atı alan Üsküdar'ı geçti.
D) Zorla güzellik olmaz.
E) İğneyi kendine çuvaldızı başkasına batır.

6. **Aşağıdaki filozoflardan hangisi Anadolu'da yaşamamıştır?**

A) Thales B) Aristoteles C) Diogenes
D) Epiktetos E) Konfüçyüs

7. I. Sistemli, bağımsız ve kişiseldir.
II. Mitolojiden doğmuştur.
III. Analize dayalı ve eleştireldir.
IV. Merak ve gözleme dayalıdır.

Yukarıdakilerden hangileri MÖ 6. yüzyıl - MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerinden değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) Yalnız II
D) III ve IV E) I ve III

8. Unutma ki sen bu oyunun yazarının sana vermek istediği rolü oynamak durumunda olan bir aktör gibisin. Bu rolün kısaysa kısa, uzunsa uzun oynamak zorundasın. Eğer O, senden bir dilenci rolünü oynamanı istiyorsa onu da uygun bir şekilde oynayacaksın. Bir topalın bir yargıcın veya sıradan insanın rolüyle ilgili olarak da aynı şeyi yapacaksın rolünü seçmek senden başkasına aittir ama verilen rolü iyi oynamak sana bağlıdır.

Epiktetos'un bu sözlerini özetleyen yargı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) İnsan tutkularının peşinden gitmelidir.
B) Kişi elinde olanı ve olmayanı bilmeli, ona göre davranmalıdır.
C) İnsan her söyleneni olduğu gibi kabul etmemelidir.
D) En mutlu insan en ahlaklı insandır.
E) Erdemsizliğin kaynağı bilgisizliktir.

9. Anaksimenes'e göre temel madde havadır. Bireysel ruhlar nasıl bizi sarıp kuşatıp ayakta tutuyorsa evreni de ayakta tutan öyle bir soluktur. O buna pneuma der. Doğadaki nesneler ısı ve yoğunluk farklarından dolayı pneuma da oluşan değişimlerin sonucudur. Anaksimenes evrenin ana maddesi olarak kabul ettiği havanın yoğunlaşarak sözgelimi, en yoğun ve en soğuk hal olan toprağa ya da seyrekleşerek örneğin; en seyrek ve sıcak hali alan ateşe dönüştüğünü savunmuştur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Temel madde havadır.
B) Hava evreni asılı tutmaktadır.
C) Toprağın kaynağı havadır.
D) Havanın kaynağı ateştir.
E) Hava yoğunlaşarak değişmektedir.

FASİKÜL

8

MÖ 6. YÜZYIL - MS 2. YÜZYIL (İLK ÇAĞ) FELSEFESİ - II

5. ÜNİTE

MÖ 6. YÜZYIL - MS 2. YÜZYIL (İLK ÇAĞ) FELSEFESİ

Vip YAYINLARI

MEB KAZANIMLARI

1. Felsefenin ortaya çıkışını hazırlayan düşünce ortamını açıklar.

2. MÖ 6. yüzyıl – MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.

3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MÖ 6. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.

4. MÖ 6. yüzyıl – MS 2. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.

SOKRATES VE SOFİSTLERİN BİLGİ VE AHLAK ANLAYIŞLARI

- Doğa filozoflarından sonra insanın merkeze alındığı felsefi düşünceler tartışılmaya başlanmıştır.
- Felsefe **insana** yönelmiştir. Sokrates ve sofistlerin bilgi ve ahlak tartışmaları öne çıkmıştır.

SOFİSTLER

- Felsefenin konusu varlıktan insana kaydığı için insan felsefesi adını alır. ..... bilen, bilgili kişi anlamına gelir.
- MÖ 5. yüzyılın ortalarında Atina'da başarılı yurttaş yetiştirmek için ..... özel felsefe, gramer, hitabet, siyaset dersleri vererek şehir şehir ..... filozoflardır.
- Onlara göre mutlak genelgeçer doğrular yoktur.
- Sofistler bilgi, değer, ahlak anlayışında .....
- İşe yarayan bilgiyi savunmuşlardır.
- Rölativizm, (görecelik) bilginin kişiden kişiye göre değiştiğini savunur. Sofistler bu düşünceleriyle septisizme (kuşkuculuk) giden yolu açmışlardır.
- Sofistlerin, felsefeyi doğadan insana çevirmeleri akla ve kuşkuya önem vermeleri 18. yüzyıl Aydınlanma Felsefesine ışık tutmuştur.

Vip NOT

Sofistler, septisizm, rölativizm, pragmatizm, nihilizm akımlarının temellerini atmışlardır.

1. PROTAGORAS (MÖ 482 - 411)

- Rölativist (görecelik) bir filozoftur.
- Fayda sağlayan bilgiyi savunmuştur.
- Bilginin kişiden kişiye göre değiştiğini söyleyerek genelgeçer bilginin olamayacağını savunmuştur.
- "İnsan her şeyin ölçüsüdür."ünlü sözüyle bilginin kişiden kişiye **değiştiğini** dile getirmiştir.
- Ona göre "Rüzgar üşüyen için soğuk, üşümeyen içinse soğuk değildir."
- Duyumların verdiği bilgiler, duyumlayanın o andaki durumuna bağlıdır.
- İyi ve kötü insanın kendinde anlam kazandığı için herkesin uymak zorunda olduğu ahlaki bir yasa, mümkün değildir.

Örnek 1

Protagoras, doğru bilginin göreceli olduğunu savunmuştur. Ona göre duyumların verdiği bilgiler, duyumlayanın o andaki durumuna bağlıdır. Bu bakımdan aynı şey hakkında birbirinin karşıtı iki görüş ileri sürülebilir. Ancak bunlardan herhangi biri mutlak doğru olarak nitelendirilemez.

Bu parça, aşağıdakilerden hangisinin bilgiyle ilgili görüşlerine örnek oluşturur?

A) Realizm B) Rasyonalizm C) Rölativizm D) Nihilizm E) Empirizm

Çözüm

Örnek 2

Sofistler, düşünürlerin o zamana kadar üzerinde durmadıkları kültür, ahlak ve siyasetle ilgili sorunları ele alıp tartışmış bu konuları felsefeye kazandırmışlardır. Bu felsefenin gelişmesi açısından büyük bir katkıdır.

Bu parçada felsefi düşünmenin gelişmesinde aşağıdakilerden hangisinin öneminden söz edilmektedir?

A) Bir konuda diğer filozofların da onaylayacağı görüşler oluşturmanın
B) Bir felsefi soruna yeni bir cevap aramanın
C) Felsefi sorunları birden fazla yöntemle incelemenin
D) Felsefenin tartıştığı konular evrenini genişletmenin
E) Bir felsefi konuyu tüm yönleriyle ele almanın

ÖSYM Sorusu

Çözüm

2. GORGİAS (MÖ 469 - 399)

- Şüpheciliği doruk noktaya çıkararak nihilizmin (hiççiliğin) ..... olmuştur.
- Gorgias'a göre varlık üzerinde hiçbir bilgi mümkün değildir.
- Gorgias, gerçeğin bilinemeyeceğini şu üç tez ile kanıtlamaya çalışmıştır.
  - **a.** Hiçbir şey yoktur. (Nihilizm)
  - **b.** Bir şey olsaydı da bilinemezdi. (Agnostisizm)
  - **c.** Bilseydik de başkalarına bildiremezdik.
- Bilginin imkânsızlığını ve varlığın kendisini inkar eden Gorgias aynı zamanda hiçbir ahlaki kuralı tanımamakta, her şeyi reddetmektedir.

Örnek 3

Gorgias varlık üzerine bir bilginin imkansız olduğunu savunur. Gorgias sadece bilginin imkansızlığını reddetmekle kalmaz, varlığın kendisini de inkar eder. Gorgias görüşlerini nihilizme kaydırmıştır.

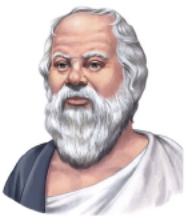
Bu parçadan aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

A) Doğru bilginin kaynağı akıldır.
B) Hiçbir şey yoktur.
C) Varlığın bilgisi kişiye göre değişir.
D) Dış gerçeklikten kuşku duyulamaz.
E) İnsan kendini geliştirirse gerçeği görebilir.

Çözüm

3. SOKRATES (MÖ 469 - 399)

- ✓ *Sorgulanmamış yaşam yaşanmaya değmez.*
- ✓ *Kendini bil, tanı.*
- ✓ *Bir şey biliyorum oda hiç bir şey bilmediğimdir.*
- ✓ *Bilgi erdemdir.*

Sokrates

a. Bilgi Görüşü

- Sofistlerin göreceliğine karşı çıkmıştır.
- Bireylere göre değişiklik göstermeyen, ... dayalı bilgiyi savunmuştur.
- Herkes için geçerli olan doğru bir bilgi mümkündür.
- İnsan zihni doğuştan bilgiye sahiptir ve doğru bilgi akla dayalıdır (rasyonalizm, akılcılık).
- Ruhta uyku halindeki düşünceleri maiyotik (doğurtma sanatı) yöntemiyle açığa çıkarır. İroni(alaya alma)yle kişiye aslında bir şey bilmediği kanıtlanır.
- "Öğretmen öğrencisine yeni bir şey öğretmez onun, zihnindekileri ona hatırlatır." der. Sokrates, maiyotik yöntemiyle okuma yazma bilmeyen bir köleye geometri problemini çözdürmüştür.

Sokratik Yöntem

1 İroni (Alaya alma)	2 Maiyotik (Doğurtma)
Sorulan sorularla bir şey bildiğini sananlara aslında hiçbir şey bilmediklerini kanıtlama aşaması	Sorularla kişide doğuştan var olan bilgileri ortaya çıkarma aşaması

Örnek 4

Platon, *Menon* diyaloğunda Sokrates'in okuma yazma bilmeyen bir köleye bir geometri problemini nasıl çözdürdüğünü anlatır. Sokrates bilerek geometri sorusunu seçmiştir çünkü bu tür bir problem duyu bilgisi ile çözülemez. Sokrates için bu durumun açıklaması şöyledir: Köle daha önce bilmediği veya bilmediğini sandığı bir şeyi bilmektedir. Buna göre ruh bedene hapsolmadan önce idealar evrenindeyken idealarla tanışıklık içindedir ancak bedene hapsolduğunda idealaların bilgisini unutmuştur. Köle çevresindeki şeyleri görerek bir zamanlar sahip olduğu şimdi ise gizil olarak bulunan yetkin bilgiyi yeniden kazanmış ve problemi çözmüştür.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) Bilmek, sadece bir anımsama sürecidir.
B) Önce duyulardan geçmemiş hiçbir şey zihinde bulunmaz.
C) Bilgi hem aklın hem de deneyimin ürünüdür.
D) Zihin, üzerine hiçbir şey yazılmamış boş bir levhadır.
E) Bilgi, duyu deneyiminden elde edildiği için aposterioridir.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

b. Ahlak Görüşü

- Ahlak felsefesinin kurucusu kabul edilmektedir.
- İyilik, kötülük, erdem gibi ahlaki değerler toplum ya da kişilere göre değişmez, genelgeçerdir.
- Erdemle ..... aynı şeydir.
- Ahlaklılığın özü "iyi"yi bilmektir, kimse bile bile kötülük yapmaz.
- Bütün kötülükler bilgisizlikten, cahillikten kaynaklanır.
- Ahlaki eylemin amacı mutluluktur, ahlaka, "iyi"ye bilgi ile ulaşılır.
- İyi ve kötünün ne olduğunu bilen kişiler erdemli mutlu yaşarlar.

Vip UYARI

Sokrates, sofistlerle aynı dönem yaşamasına karşın onların bilgi ve değer alanındaki görüşlerine karşı çıkar. O, doğuştan genel-geçer bilgileri, değerleri savunur. Sofistlerle ortak noktası, **insan sorununu** ele almasıdır.

Sokrates'in Savunması

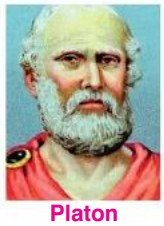
- Sokrates, 70 yaşında halk dininin (mitoloji, politeizm) boş inançlarına bağlı olmadığı için, tanrılar için yakışıksız tasavvurların ortadan kalkmasını istediği için dinsizlikle suçlanmış ve idam edilmiştir.
- Sokrates "Devletin Tanrı'larını tanımadığı" ve "Gençlerin düşüncelerini bozduğu" gerekçeleriyle beşyüz kişilik mahkeme jürüsinin yarısından fazlası tarafından suçlu bulundu ve ölüme mahkum edilmiştir.
- "Sokrates'in savunması" kendisinin yazılı olarak bıraktığı bir belge değildir. Olaydan yıllar sonra, Platon'un aklında kalanları derlemesiyle ortaya çıkmıştır. Bu savunmasıyla ahlakın kurucusu kabul edilmektedir.

PLATON VE ARİSTOTELES'İN VARLIK, BİLGİ VE DEĞER ANLAYIŞLARI

- Yunan felsefesinde ilk dönemde doğa, ikinci döneminde insan, üçüncü döneminde ise ilk iki dönemde elde edilen bilgilerin birleştirilmesi, sistemleştirilmesi sağlanmıştır.
- Platon ve Aristoteles problemleri çok yönlü ele alıp bunları bir sistem halinde ortaya koymuşlardır.
- Platon ve Aristoteles, ayrı ayrı alanlara ait olan bilgileri tutarlı bir bütün , bir sistem olarak ortaya koymuşlardır. Oysa onlardan önceki filozoflar gerçeğin belirli alanlarını incelemişlerdir.

1. PLATON (İDEAL FELSEFE) (MÖ 427 - 347)

✓ *Doğru bilgi ancak değişmeden kalan ideaların bilgisidir.*

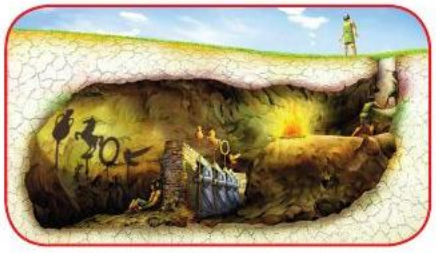

Platon

Sokrates'in öğrencisidir. Platon gençlik dönemlerinde Sokrates'in etkisinde kalmıştır. Sokratesçi dönemde erdem ve bilgi problemiyle ilgilenmiştir. Atina akademisinin kurucusudur. Asıl adı Aristokles'tir, diğer adı Eflatun'dur.

a. Varlık Anlayışı

- Varlık görüşü ..... kuramına dayanır.
- Varlığı idea ile açıkladığı için ..... (düşüncecilik) in kurucusu kabul edilir.
- Platon, idealar kuramını açıklamak için ..... benzetmesinden yararlanmıştır.
- Bir mağarada insanlar mağaranın duvarına zincirle bağlıdırlar. Arkalarında mağara kapısı vardır ve buradan güneş vurmaktadır. İnsanlar mağara dışındaki varlıkların duvara yansıyan gölgelerini görürler ve bu gölgeleri gerçek sanırlar.
- Bu örnekte mağara dışındaki nesneler idealar evrenini, duvara vuran gölgeler duyular evrenini, güneş ise "iyi ideasını" temsil etmektedir.
- Günlük hayatta nesneler dünyasında görülen her şeyin (taş, ağaç vs.) idealar dünyasında bir aslı vardır. Tüm ideaların üstünde bir iyi ideası (Tanrı) yer alır.
- Duyular evrenindeki her şey idealardan pay alarak dünyaya gelir.

Vip NOT

İdealar genel kavramlardır. Örneğin, çevremizdeki ağaçların yanı sıra bir de ağaç kavramı vardır. Çevremizdeki ağaçlar değiştiği, yok olduğu halde ağaç kavramı (ideası) değişmez, yok olmaz.

Vip NOT

İdealizm, varlığın kaynağını Tanrı, düşünce (idea), ruh gibi maddi olmayan ideal varlıklara bağlayan öğretidir.

Örnek 5

Bir mağara düşünün. Mahkûmlar, yüzleri mağaranın arka duvarına dönük zincirlenmiş. Ömürleri boyunca orada tutulmuşlar ve başları, duvar dışında hiçbir şey göremeyecek şekilde sabitlenmiş. Arkalarında bir ateş yanmakta ve sırtlarıyla ateş arasında bir yol var. Bu yolda yürüyen insanların gölgeleri mağaranın duvarına vurur; gelip geçenlerden bazıları ellerinde birtakım nesneler taşırlar ve bu nesnelerin gölgeleri de duvara yansır. Mağaranın içindeki mahkûmlar her zaman yalnızca gölgeleri görür. Gölgelerin gerçek şeyler olduklarına inanırlar, ama aslında gerçek şeyleri hiç görmezler.

Bu parçada betimlenen mağara metaforundan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

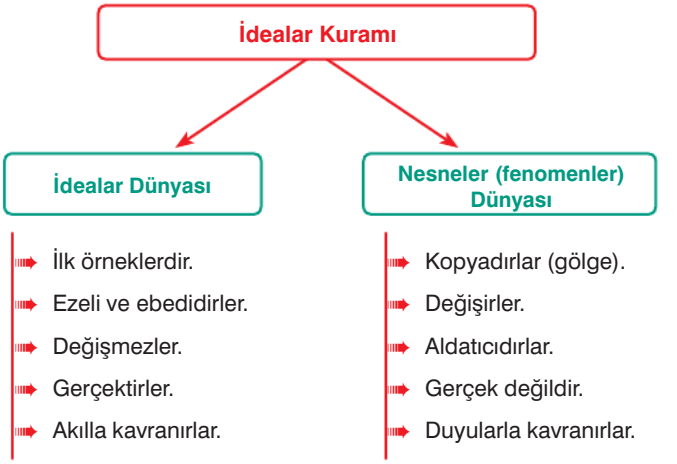
A) Gerçekliğin doğası değişmez ve farklı yüzleri bulunmaz.
B) Duyuların yanıltıcılığından kurtulmak için başkalarının yardımına ihtiyaç duyarız.
C) Aklın çalışma ilkelerini duyulardan gelen veriler belirler.
D) Duyuların kullanımı hakikate ulaşmak için bir ön koşuldur.
E) Duyular aracılığıyla bildiklerimiz tümüyle bir yanılsama olabilir.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

b. Bilgi Anlayışı

- Platon'a göre bilgilerimiz ..... , bilginin kaynağı ..... . Bilmek hatırlamaktır.
- Platon, doğru bilginin varlığını ..... kuramından hareketle açıklar. İdealar kuramı, iki farklı varlık alanına dayanır. Bunlar idealar dünyası ve görünüşler (fenomenler) dünyasıdır.
- ..... , akılla kavranan öncesiz ve sonrasız dünyadır. Asıl bilgi, değişmeyen ideaların bilgisidir. Bu bilgi kesin, zorunlu, genelgeçerdir. Bu bilgiye Platon episteme demiştir.
- ..... , duyularla kavranan, yaşanan dünyadır. Bu dünya ideaların bir kopyasıdır. Bu dünyanın bilgisi algı yanılmalarından dolayı aldatıcıdır, doğru değildir. Platon bu bilgiye doxa (sanı) adını vermiştir.

Örnek 6

Herakleitos'un tüm var olanların sürekli değişime uğradığı, varlığın sürekli oluş halinde olduğu görüşünü Platon da kabul eder. Fakat bunların ardında değişmeyen özellikler, değişmeyen bir özün bulunduğunu düşünür. Bu öze "idea" adını verir. İdealar değişmeyen, bölünmeyen kendi başlarına var olan gerçeklerdir. Bunlar evrendeki her şeyin ilk örnekleridir, maddi cinsten değildir, zaman ve uzayla ilişkileri yoktur.

Platon'un görüşlerini yansıtan bu düşünce ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Varlık sürekli değişim halindedir.
B) İdealar değişmeyen özlerdir.
C) Değişimin kaynağı idealardır.
D) İdealar kendi başına var olan gerçeklerdir.
E) İdealar somut varlıklardan değildir.

Çözüm

c. Değer (Ahlak, Siyaset, Sanat) Anlayışı

1. Ahlak Anlayışı

- İyinin ölçütü ..... dır, iyi ideası iyiliğin özüdür. Erdemli davranış ona uygun davranıştır.
- Temel erdemler; ölçülülük, adalet, cesaret ve bilgeliktir.
- Platon'un ahlakında toplumsal bir yön vardır. Ahlak toplumsal ahlaktır. Toplumun mutluluğunu önemser.
- Erdemli, adil ve doğru olmak gerekir.

2. Siyaset Anlayışı

- Devletin görevi insanların ortak yaşamlarını onlara mutluluk sağlayacak şekilde düzenlemektir.
- Devlet ..... devamıdır. İnsan ile devlet arasında büyük bir benzerlik vardır. İnsan mikroorganizma, devlet ise makroorganizmadır.
- Devlet; insanların iyi, güzel ve doğru bir hayat yaşamaları için ortaya çıkmıştır.

Platon'un Devlet Ütopyası "İdeal Devlet"

- Toplumsal sınıf sistemine dayalıdır.
- Devlet; ....., ..., ... olmak üzere üç sosyal sınıftan oluşur.
- İşçiler çalışarak üretir, bekçiler devleti korur, yöneticiler kanunları yapar ve yönetirler.
- İşçilerin erdemi çalışmak, bekçilerin cesaret, yöneticilerin ise bilgelik, ölçü ve adalettir.
- Devlet bir eğitim kurumudur, herkes yeteneğine göre eğitilir. Beden eğitimi, müzik ve geometri, felsefe eğitimi verilir.

- İdeal devlette bekçiler ve yöneticiler için **aile** kurmak ve **özel** mülkiyet ....., işçiler için yasak değildir.
- Ya filozoflar yönetici olmalı ya da ..... filozof olmalıdır.

Vip NOT

Platon, yaşlılığında yöneticilere verdiği sınırsız yetkileri ve özel mülk ile aile yasağını kaldırmıştır.

Örnek 7

Platon, "Devlet" adlı ütopyasında sınıflı bir toplumu öngörmüştür. Platon'un ideal devletinde toplum; işçiler, askerler ve yöneticilerden oluşur. İdeal devlette işçiler evlenip aile kurup mal mülk edinirken yöneticilerin evlenmeleri mal mülk edinmeleri yasaktır.

Buna göre, Platon'un "İdeal Devlet" ütopyasında asker ve yönetici sınıfının evlenmesinin ve mal edinmesinin yasaklanmasının nedeni ne olabilir?

A) Sınıflı toplumun gelişmesi için
B) Görevlerini aksatmamaları için
C) Sınıfların ortadan kalkması
D) Devletin zenginleşmesi için
E) İşçi sınıfının zenginleşmesi için

Çözüm

3. Sanat Anlayışı

- Sanat doğanın ..... Doğa ise idealların taklidi olduğundan sanat .....
- Güzel olan varlıklar "Güzel ideası"ndan (Mutlak güzel) pay alırlar.
- Güzel olan bir şey güzel ..... ne kadar pay alırsa o kadar güzel olur. (göreli güzel)
- Sanatçı, eserlerinde fenomenleri değil idealları yansıtabildiğinde mükemmelliğe ulaşır.

Örnek 8

Platon'a göre bütün nesneler kendi öncesiz-sonrasız arketiplerinin, yani idealarının taklitleri, kopyalarıdır. Taklitler ve kopyalar dünyası ontolojik olarak gerçek dünya değildir. Bu nedenle bilgi bu tek tek şeylerin bilgisi değil gerçek şeyler olan ideaların bilgisi olmalıdır. Bu da ancak ideaların kendilerinin akılla kavranması ile olanaklıdır. Sanat da bir taklittir ve şeylerin imgesel taklitlerini yaratır. Bu da gerçeklikten ontolojik olarak iki basamak uzaklaşmak ve epistemolojik olarak değersiz kabul edilmek anlamına gelmektedir.

Bu parçada Platon'un sanatı eleştirmesinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bu dünyaya has imgesel bir dışa vurum etkinliği olması
B) Taklidin taklidini yaparak bizi hakikatten uzaklaştırması
C) Görünüşler dünyasının ötesindeki ideal gerçekliği hatalı taklit etmesi
D) Taklit etme biçiminin bilgi yetisine değil, sadece hazlara hitap etmesi
E) Bilginin ötesinde ideal ve mükemmel bir şey yaratmayı amaçlıyor olması

ÖSYM Sorusu

Çözüm

2. ARİSTOTELES (MÖ 384 - 322)

✓ *Hakikat çevremizdeki dünyada yer alır.*

Aristoteles

Sistematik felsefe ve mantığın kurucusudur. Aristoteles'in felsefeyi sistematik hale getirmesinde öğrencisi Büyük İskender'in Uzakdoğu, Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinden getirdiği eserlerin etkisi olmuştur. Platon'un öğrencisidir. Atina'da Lykeion (Lise) okulunu kurmuştur. Derslerini gezinerek (peripatos) yapmıştır. İslam filozofları tarafından "..... **(ilk öğretmen)**" olarak isimlendirilmiştir. Eserleri İslam dünyasında Arapçaya çevrilmiş ve üzerinde yapılan çalışmalarla bilim ve felsefe alanında önemli gelişmeler sağlanmıştır.

a. Varlık Anlayışı

- Gerçekte var olanlar tekil ve bireysel olanlardır.
- Bu dünyadaki varlıklar ..... değil, ...
- Platon'un idealar ve nesneler dünyası ayrımına karşı çıkarak bu iki dünyayı .....
- İdealar ayrı bir evrende değildir. Bu evrende, varlıkların içinde bulunan özlerdir. Bu öze form adını verir. Form (öz, idea) maddeye biçim kazandırıp varlıkların ortaya çıkmasını sağlar.
- Varlıklar ..... (beden) ve ..... (idea) dan meydana gelmiştir.
- Formsuz bir madde düşünülemez. Madde bir olanaktır, form bu olanağın gerçekleşmesini sağlar. Örneğin, tahta maddedir ve vazo olanağı taşır. Vazo formu onun, vazo haline gelmesini sağlar.
- Aristoteles, varlığı dört nedene dayandırmıştır. Bunlar; ....., ..., ... ve ..... nedenidir.

Maddi Neden
Vazonun yapıldığı madde
(Tahta)

Formel Neden
Vazoyu yapan sanatçının zihnindeki fikir
(İdea)

Yapıcı ve Hareket Ettirici neden
(Sanatçı)

Ereksel Neden
(Vazonun yapılış amacı)

Vip NOT

Aristoteles varlığın oluşumunun, amaçsız ve rastlantısal olmadığını savunmuştur.

Vip UYARI

Platon'da asıl gerçeklik idealardı, bu dünya gölgeydi, kopyaydı. Aristoteles'te ise bu dünyadaki, varlıklar gerçektir. İdealar (formlar) nesneler dünyasının üstünde değil, nesnelerin özüdür. Form ve madde varlıklarda kaynaşmış olarak bulunur.

Örnek 9

Hareket ediyormuş gibi görünen bir aslan heykeline bakan Ayşe, hayranlıkla "Ne güzel! Kim yaptı acaba bunu?" der. Sonra merakı daha da artarak "Heykeltraş hareket eden bir aslan biçimini buna nasıl verdi?", "Peki bunu yapmaktaki amacı neydi?", "Bu heykeli yaparken hangi malzemeyi kullandı?" sorularını peşpeşe sorar. Orada bulunan heykeltraş, Ayşe'nin yanına yaklaşıp "Gördüğüm kadarıyla Aristoteles'in varlık anlayışını gayet iyi kavramışsınız." der. Ayşe'nin hayranlığına bir de şaşkınlık ifadesi eklenir.

Bu parçada heykeltraş, Ayşe'nin sorularından hareketle Aristoteles'in hangi düşüncesine gönderme yapmaktadır?

A) Felsefenin başlangıcının hayret olduğu görüşüne
B) Davranışlarda orta olma ilkesine
C) Madde-form öğretisine
D) Bilginin sanıdan (doksa) farklı olduğu görüşüne
E) Dört neden görüşüne

ÖSYM Sorusu

Çözüm

b. Bilgi Anlayışı

- Aristoteles'e göre bilinen şey, duyuları etkileyen form almış maddelerdir. İnsan, potansiyel olarak maddeleri algılar ve akıl yoluyla onların ne olduğunu anlar.
- İnsan dünyaya bilgiyle değil, bilgi edinme yetisiyle gelir. ..... bilgi taşıyıcısı değil, ... üreticisidir.
- Bilgi akılla elde edilir. Akıl ..... ve ..... olarak iki türlüdür. Pasif akıl duyuları saptayarak bilginin içeriğini, malzemesini sağlar. Aktif akıl ise pasif aklın sağladığı duyuları işleyerek, biçimlendirerek doğru bilgiye ulaşır.
- **Pasif (edilgen) Akıl** → Duyular (Ham maddeyi sağlar)
- ..... → Akıl (Ham maddeyi işler, bilgiyi oluşturur)
- Bilgi edinmenin yolu tek tek varlıkları bilmektir.
- Ağaç kavramıyla değil, tek tek ağaçlarla ilgilenilmelidir.
- Tekilin bilgisi tümele dayanmalıdır. Algılanan tek tek şeyler tümele dayanarak kavranmalıdır .....

Vip NOT

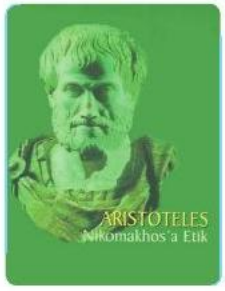
"Bütün insanlar duyguludur." önermesi tümel bir yargıdır. Bu tümel yargıdan Cemre'nin, Ali'nin (tekil) duygulu olduğunun bilgisi elde edlir.

Vip UYARI

Aristoteles'in en büyük başarısı bilimsel çalışmayı yöntemselleştirmesidir. Aristotelesten sonra bilimler felsefeden ayrılmaya başlamıştır.

c. Değer (Ahlak, Siyaset, Sanat) Anlayışı

1. Ahlak Anlayışı

- Ahlaki eylemin amacı .....
- Ahlaklı olmak ..... olmaktır.
- İnsanın özü akıl olduğuna göre, insan aklın etkinliği ile mutlu olabilir.
- Ahlakta ..... aşırılılıklardan kaçınarak orta yolu bulmadır.
- Adalet, cesaret, cömertlik, dostluk gibi iki aşırı uç arasında doğru orantıyı **(altın orta)** bulmaktan meydana gelen erdemler ahlaki erdemlerdir.
- Aristoteles'e göre "Düşünce" ve "karakter" olmak üzere iki tür erdem vardır. Düşünce erdemi eğitimle, karakter erdemi de alışkanlıkla elde edilir. Karakter erdemleri doğuştan kazanılan değil çevreyle olan etkileşimlerle oluşturulan erdemlerdir.

2. Siyaset Anlayışı

- Devlet ..... devamıdır.
- İnsan ..... bir canlıdır. Çünkü insanın topluluk içinde, devlet düzeninde yaşama, mutlu olma eğilimi vardır.
- Bunu "İnsan doğası gereği siyasi bir hayvandır." sözü ile ifade eder.
- İnsan potansiyelini ancak toplum, devlet içinde geliştirebilir.
- Devletin asıl amacı yurttaşların ahlaki bakımdan gelişip olgunlaşmalarını sağlamaktır. Devletler bu amaca hizmet ediyorsa ...., yoksa .....

3. Sanat Anlayışı

- Sanatçı, doğayı ..... eder ama olanları oldukları gibi değil, olmaları gerektiği gibi yansıtabilmelidir.
- Sanat, ahlaki bir yön taşımalıdır. Çünkü insanlar sanat eseri karşısında yoğun duygular yaşayarak ruhlarını arındırılar.
- Sanat; doğada yarım kalmış, mükemmelleşmemiş bir durumda kalanı tamamlamaya yönelik bir etkinliktir.
- Güzellik matematik olarak ..... ve ..... olandır.

Vip NOT

Sokrates, Platon, Aristoteles **rasyonalist** (akılcı) filozoflardır. Rasyonalizm, bilginin kaynağını akıl olarak kabul eden felsefi yaklaşımdır.

Vip NOT

Platon ve Aristoteles, varlığı idea ile açıkladıkları için **idealizm** felsefi yaklaşımını savunurlar.

Örnek 10

Aşağıdakilerden hangisi rasyonalizme ters düşer?

A) Bilginin kaynağı akıldır.
B) Hiçbir bilgi sonradan kazanılmaz.
C) Bilgi hatırlamaktır.
D) Hiçbir bilgi doğuştan kazanılmaz.
E) İnsan aklı ile bilgi edinme kapasitesi ile dünyaya gelir.

Çözüm

Vip FELSEFE EĞİTİM SETİ

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. Aristoteles'e göre, bilginin kaynağı akıldır ve akıl aktif ve pasif olarak ikiye ayrılır.
2. Sokrates'e göre, akıl bilgi taşıyıcısı değil, bilgi üreticisidir.
3. Platon'a göre, asıl gerçeklik idealar alemidir, nesneler alemi birer kopyadır.
4. Protagoras'a göre bilgilere güvenilemez çünkü duyulara dayanmaktadır.
5. Gorgias'a göre varlık gerçektir ve kaynağı maddedir.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. ..... felsefi yaklaşımı bilgilerin kişiden kişiye göre değiştiğini savunur.
2. Sofistler, felsefenin konusunu varlıktan insana kaydırdığı için ..... felsefesi adını alır.
3. Sokrates'e göre, ahlaki eylemin amacı .....
4. Platon'a göre, güzel bulduğumuz her şey ..... ideasından ne kadar pay alırsa o kadar güzel olur.
5. Aristoteles'e göre, varlıklar madde ve ..... dan meydana gelmiştir.

mutluluktur | güzel | form | Rölativizm | insan

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. Bir şey biliyorum o da hiçbir şey bilmediğimdir.
2. Gerçeğin bilgisi ideların bilgisidir.
3. Nesneler dünyasındaki varlıklar gerçektir.
4. İnsan her şeyin ölçüsüdür.
5. Varlığın kaynağını maddi olmayan soyut, düşünsel güçlerle açıklayan felsefi yaklaşımdır.
6. Bilginin kaynağını akılla açıklayan felsefi yaklaşımdır.

a. Platon
b. Protagoras
c. İdealizm
d. Rasyonalizm
e. Aristoteles
f. Sokrates

KAVRAMA TESTİ

1

1. Platon'a göre, "iyi"nin ölçütü; "iyi ideası"dır. İdealar evrenin bilgisi, insanın erdemli olmasını sağlar. "İyi ideası", ideaların en üstünde bulunur ve tüm idealar ondan pay alırlar. "İyi ideası", iyiliğin özüdür. Erdemli davranış ona uygun olan davranıştır. Temel erdemler ise; ölçülülük, adalet, cesaret ve bilgeliktir.

Buna göre, Platon'un ahlak felsefesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) İyi ideasına dayandığı
B) Erdemli davranışın iyi ideasına dayandığı
C) Temel erdemlerin ölçülülük, adalet, cesaret ve bilgelik olduğu
D) Devlet yönetimi ile sağlandığı
E) Tüm idealarn "iyi ideasına" dayandığı

2. Aristoteles'in devlet, toplum felsefesi onun ahlak anlayışıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Ona göre, sosyal bir varlık olan insan, ahlaki olgunluğa ancak toplum içerisinde erişebilir. Bu nedenle hükümet topluluğun ahlakça düzelmesini, iyiliğini başlıca amaç olarak göz önünde bulunduruyorsa, şekli ne olursa olsun doğrudur.

Buna göre, Aristoteles devlet görüşü için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Devleti doğanın devamı olarak gördüğü
B) En iyi yönetim biçimini demokrasi olarak nitelediği
C) Devlet yönetiminde seçimi desteklediği
D) Devletin güçlü olmasını savunduğu
E) Laik bir yönetimi savunduğu

3. Aristoteles döneminde hemen hemen her alanla ilgilenmiştir. Aristoteles mantığın kurucusudur. Aristoteles'in mantıkla ilgilenmesinde sofist filozoflar da etkili olmuştur. Sofistler mücadele etmeyi, güzel konuşma sanatını kullanarak insanları ikna etme yolunu seçmiştir. Aristoteles ise kanıtlama yoluna önem vermiştir. Bu nedenle Aristoteles metod konusuyla ilgilenmiştir. Öncelikle araştırmanın, kanıtlamanın tekniğini ortaya koymaya çalışmıştır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Aristoteles mantığın kurucusudur.
B) Sofistler güzel konuşmaya önem vermişlerdir.
C) Sofistler ikna yolunu seçmişlerdir.
D) Aristoteles metoda ağırlık vermiştir.
E) Sofistler ikna için mantığı kullanmışlardır.

4. Sokrates, hiç kimsenin kötülük yapmayı gerçekten arzulamadığına inandı. Kötü hareketler yapan kimselerin vicdanlarına karşı hareket ettiklerini ve bu yüzden rahatsızlık hissettiklerini, hepimiz iç huzuru için mücadele ettiğimize göre bunun isteyerek yapılan bir şey olmadığını düşünürdü. Kötülük bilgeliğin ve bilginin eksikliği yüzünden yapılırdı. Buradan da şu sonuca varır: "Sadece bir tek iyi vardır: bilgi, sadece bir tek kötü vardır: bilgisizlik." Bilgi ayrılmaz bir biçimde ahlaka bağlıdır o bir tek "iyi"dir ve bu nedenle sürekli hayatlarımızı "sorgulamalıyız."

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) Bilge olmak uzun bir uğraş gerektirir.
B) İç huzura ulaşabilmek için yardımsever olmak gerekir.
C) Kötülüklerin kaynağı cehalettir.
D) Bilgili olmak iyi bir eğitimden geçer.
E) Bilgili insanlar da kötülük yapabilir.

5. Platon gibi Aristoteles de daha sonra değişimle şekillenen dünyada değişmez ve ebedi bir esas aramayı düşünmeye başladı, ancak sadece ruhun algılayabileceği bir formlar dünyasında böyle bir çapa aramaya gerek olmadığı sonucuna vardı. Kanıt yine burada, duyularımızla algıladığımız çevremizdeki dünyadaydı. Aristoteles, maddi dünyadaki kusurlu şeylerin, kendilerinin bazı ideal formlarının kopyaları olmadığına, ama bir şeyin özünün onun her örneğinde doğuştan var olduğuna inanıyordu. Örneğin "köpek olma hali" sadece köpeklerin paylaştıkları ortak özellikler toplamı değildi; her köpekte doğuştan var olan bir şeydi. Bu nedenle farklı şeyler üzerinde çalışarak onların evrensel, değişmez doğalarının iç yüzünü anlayabilirdik.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi Aristoteles'in görüşlerini destekler?

A) Her varlığı o varlık yapan değişmez özler vardır.
B) Varlığın özü soyut yapıdadır.
C) Varlığın özü nesneden ayrıdır.
D) Hiçbir varlığın özü yoktur.
E) Varlıklar ideal özlerinin kopyalarıdır.

6. Aristoteles, doğadaki örnekler için geçerli olan her şeyin insanlarla ilgili kavramlarda da geçerli oldukları sonucuna varmıştı. "Erdem", "adalet", "güzellik" ve "iyi" gibi kavramlar da tam olarak aynı yolla incelenebilirdi. Ona göre hepimiz "boş birer tablet" gibi olan zihniyetlerimizle doğuyorduk ve sahip olduğumuz her fikre sadece duyularımız aracılığıyla ulaşıyorduk. Doğuştan gelen fikirlerimiz yoktu.

Bu parçaya dayanarak Aristoteles'in bilgi görüşüyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) Bilginin kaynağı tek başına olgulardır.
B) Bilgiler akılla sonradan kazanılmaktadır.
C) Aklın bilgi elde etmek için duyulara ihtiyacı yoktur.
D) Bilgiler akılla doğuştan gelmektedir.
E) Zihin doğuştan boş bir tablet gibi değildir.

7. Sokrates, hiçbir şey bilmeyen birinin görüşünü alır ve ona yavaş yavaş anlayışını geliştirecek argümanlarda çelişkiler, içlerinde bilgi boşlukları bulunan sorular sorar. Bu işlemi annesinin ebeliğine benzetir, fikirlerin doğumuna yardımcı olmaktadır. Bu tartışmalarla Sokrates, Delphi kahininin haklı olduğu sonucuna varır, o sadece bilgisi nedeniyle değil, hiçbir şey bilmediğini itiraf etmesi nedeniyle Atina'daki en bilge adamdır. Delphi'deki tapınağın girişinde gördüğü gnothi seauton (kendini bil) yazısı da ayrıca önemlidir. Bir kimsenin dünya ve kendisi hakkında bilgilenmek için kendi bilgisizliğinin sınırlarını fark etmesi ve tüm önyargılarından arınmış olması gerekir. Sadece ondan sonra hakikati belirlemeyi umabilir.

Bu parçaya dayanarak Sokrates için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Ortaya yeni fikirler çıkarmaktadır.
B) Ön yargısız olmayı aramaktadır.
C) Hiçbir şey bilmediğini bilmenin önemini kavramıştır.
D) Kendini bilmeyi önemsemektedir.
E) Çok bilgili olmayı önemsemektedir.

8. İlk ahlak filozofu olarak da tanınan Sokrates, insanın her şeyin ölçüsü olduğunu savunan sofistlerle aynı dönemde yaşamıştır. Her şeyin kişiden kişiye değişen bir yapıda olduğunu (rölativizm) savunan sofistlerin bu görüşü, toplumdaki bütün değerlerin reddini gerektiriyordu. Bu durumu Sokrates, durum ahlakı olarak görüp şiddetle karşı çıkmıştır. Çünkü Sokrates'e göre kişiler, durumlar değişmiş olsa da değerler, yasalar değişmez, çünkü değerler, yasalar kişilerden bağımsızdır.

Sokrates bu görüşleriyle aşağıdakilerden hangisini eleştirmektedir?

A) Değerlerin değiştiğini
B) Değerlerin değişmediğini
C) Yasaların değiştiğini
D) Değerlerin kişilerden bağımsız olduğunu
E) İnsanın her şeyin ölçüsü olmadığını

1-D 2-A 3-E 4-C 5-A 6-B 7-E 8-A

KAVRAMA TESTİ 2

1. Sokrates, tartışma yöntemi olarak diyalektik yöntemini kullanırdı. Bu yöntem maiotik (doğurtma) ve ironi (alay)'den oluşur. Sokrates tartıştığı kişilerin özelliklerine göre yöntemleri kullanırdı. Hiçbir şey bilmediğini söyleyen kişilere, maiotik yöntemiyle aslında birçok şey bildiğini gösterir. Sokrates'in bu düşüncelerinde ebe olan annesinin etkisi olmuştur. Bunu şöyle ifade eder; "Annem, nasıl var olan bir bebeğin dünyaya gelmesine yardımcı oluyorsa öğretmen de öğrencisine yeni bir şey öğretmez; ancak onun aklında var olan bilgileri gün ışığına çıkarır. Çünkü bilgiler aklımızda doğuştan vardır."

Buna göre Sokrates'in bilgi görüşü için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Doğru bilginin var olduğunu ve bilginin akıldan geldiğini savunur.
B) Hiçbir şeyin bilinemeyeceğini savunur.
C) Elde edilen bilgilerin kesin olmadığını savunur.
D) Bilgilerin sonradan kazanıldığını savunur.
E) Yeni bilgilerin eğitimle öğretilebileceğini savunur.

2. Sokrates'in öğrencisi Platon kesin, genelgeçer bilginin var olduğunu ve bu bilginin doğuştan geldiğini savunur. Ona göre, değişen hiçbir şeyin bilinemeyeceği için, insan zihninden bağımsız olan, değişmez bir varlık olmalıdır. Platon'a göre sabit, kalıcı ve değişmez olan birtakım varlıklar olmalıdır. O bu değişmez, sabit ve kalıcı varlıklara idealar adını verdi.

Buna göre Platon'un görüşlerini destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Doğuştan gelen bilgiler yoktur.
B) Elde edilen bilgilerden kuşku duyulmamalıdır.
C) Nesneler sabit ve kalıcı bir yapıdadır.
D) Değişen varlıklar duyularla kavranır.
E) Kesin, genelgeçer bilgilere ulaşılamaz.

3. Platon'un idea kuramındaki dünyaların ikincisi, varlıkların ilk örneklerinin yer aldığı idealar dünyasıdır. Bu dünya öncesiz ve sonrasız olan ideaların dünyasıdır. İdea değişmez, öz, şeylerin ilk örnekleridir. Asıl gerçek olan idealarn dünyasıdır. Her şeyin aslı oradadır. Asıl gerçeklik, idealar olduğundan doğru bilgi idealarn bilgisidir. İdealar dünyası ancak akılla kavranabilir. Nesneler dünyası, idealar dünyasının bir kopyası, bir gölgesidir. Platon'a göre idealar değişmez, gözle görülemez, duyularla algılanamaz. Ancak onlar akıl yoluyla bilinebilir. İdealar hakkındaki bilgilerimiz doğuştan gelmektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi idealar dünyasının özelliklerinden biri değildir?

A) Akılla kavranma
B) Asıl gerçeklik olma
C) Kopyalanabilme
D) Değişmeme
E) Duyulara dayanmama

4. Aristoteles'e göre insanın doğuştan getirdiği bilgileri yoktur. Ama, duyu organları aracılığıyla elde ettiği verileri işleme ve tümel kavramları oluşturma yeteneği vardır. Bu görüşünü şöyle dile getirir: "Bilgi duyumla başlar, ancak bilgi duyum değildir. Bilgide duyumun yanında başka bir öğenin, aklın işe karışması söz konusu olmazsa asla bilim ve felsefe meydana gelmez. "Aristoteles'e göre, bilgi edinme yetkisi akıldır."

Buna göre Aristoteles bilgi felsefesinin hangi sorusuna cevap aramış olabilir?

A) Bilginin değeri nedir?
B) Bilginin kaynağı nedir?
C) Nesneleri bilebilir miyiz?
D) Bilginin sınırı nedir?
E) Elde edilen bilgilere güvenilebilir mi?

5. Platon var olanları ikiye ayırarak, iki ayrı dünyanın var olduğunu ileri sürer: Birincisi, beş duyu organıyla algıladığımız, somut varlıklardan oluşan insanların da içinde yaşadığı dünyadır. Platon'un görünüşler dünyası ya da "nesneler dünyası" adını verdiği bu dünyada mutlak bir değişim hüküm sürer. Nesneler dünyasındaki varlıklar, sürekli olarak değiştikleri için bilinmez, çünkü değişen bir şey bilinmez. Nitekim beş duyu ile algıladığımız dünyadaki varlıklar belli bir zamanda belli bir şey iken, başka bir zamanda başka bir şey olacaktır. Bu nesne sürekli değiştiği için onun doğru bilgisine, tasvirine ulaşmak mümkün değildir. Beş duyu yoluyla yalnızca somut nesneler hakkında birtakım inanç veya sanılarımız olabilir.

Buna göre Platon'un nesneler dünyası için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Değişme içinde olduğu
B) Bilinemeyecekleri
C) Sanı oluşturdukları
D) Duyu organlarıyla algılandıkları
E) Değişmenin düzenli bilgi meydana getirdiği

6. Aristoteles'e göre bilgi değişmez olanın bilgisidir. Bazı konularda öğretmeni Platon'dan farklı düşünür. Platon, gerçek varlıkların idealar olduğunu ve ideaların nesneler dünyasının dışında olduğunu ileri sürmüştü. Aristoteles bu görüşe karşı çıkar. Ona göre idealar, Platon'un ileri sürdüğü gibi nesnelerin dışında, zaman ve uzayın ötesinde değildir.

Buna göre Aristoteles hocası olan Platon'dan hangi konuda ayrılmaktadır?

A) İdeaların nesnelerden kopuk olduğu fikrinde
B) İdeaların varlığı konusunda
C) Bilginin elde edilebileceği konusunda
D) Elde edilen bilgilerin kesinliği konusunda
E) İdeaların olmadığı konusunda

7. Sokrates, İlk Çağ felsefesinin çok önemli filozoflarından biridir. Kendisinin yazılı bir eseri yoktur. Düşüncelerini günümüze ulaştıran öğrencisi Platon olmuştur. Sokrates, yaz kış Atina sokaklarında dolaşır, herkesle her konuyu tartışırdı. "Sorgulanmamış yaşam yaşanmaya değmez." sözünden yola çıkar ve her şeyin sorgulanması gerektiğini öğütler. Tartıştığı kişilere, değer yargılarına körü körüne inanmanın yanlışlığını göstermeye çalışırdı. Ona göre, "Erdem bilgidir." Ancak her bilgi erdem değildir. Erdem olan bilgi, insanı kendisini gerçekleştirmeye ve mutluluğa götüren bilgidir.

Bu parçada anlatılanlara dayanarak aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılamaz?

A) Hayat sorgulanmalıdır.
B) Sorgulanmadan hiçbir şey kabul edilmemelidir.
C) Erdem bilgidir.
D) Bilgi insanı mutlu ediyorsa değerlidir.
E) İnsan değerleri sorgulamamalıdır.

8. İdealar, varlıkların içinde bulunan "öz"lerdir. Aristoteles'e göre varlıkların bir "öz"ü bir de "form"u (biçimi) vardır. Form (biçim) Platon'un idea dediği şeydir. Bu söylemiyle Aristoteles ideaların varlığını kabul eder. Ancak, idealların başka bir evrende değil, nesnelerin içindeki "öz"le beraber olduğunu düşünür.

Bu parçadaki açıklamaları destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) İdealar varlıklardan ayrıdır.
B) İdealar nesnelerle beraberdir.
C) İdealar nesnelerin üzerindedir ve asıl varlıklardır.
D) Nesnel varlıklar soyut yapıdadır.
E) Her varlığın özü aynıdır.

ÖDEV TESTİ

3

1. Aristoteles'in bilgi görüşünde akıl, edilgin (pasif) ve etkin (aktif) olmak üzere ikiye ayrılır. Bilginin malzemesini edilgin akıl yani duyular verir, onu biçimlendiren ise etkin akıldır. İnsan aklında doğuştan getirdiği bazı temel kalıplar (kategoriler) vardır. İşte bu kalıplar sayesinde insan bilgiyi biçimlendirir, genel kavramlar biçiminde ortaya koyar.

Aristoteles'in bilgi görüşünü destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Akıl bilgi taşıyıcısıdır.
B) Akıl bilgiyi işleyerek üretir.
C) Bilgiler doğuştan akılda vardır.
D) Bilginin kaynağı duyu organlarıdır.
E) Bilginin oluşumunda edilgin akıl daha etkilidir.

2. Aristoteles'e göre, gerçekte var olanlar tek tek şeylerdir. İnsan, yazı tahtası, yoldaki otobüs vb. Görmediğimiz ideaların gerçekliği yoktur. Ancak tek tek var olanları bir kavram altında birleştirerek tümel önermeler elde etmek gerekir. Çünkü bu tümel önermeler sayesinde bilgiye ulaşılabilir. Tümel önermeler, tekil önermelerden oluştuğundan yapılması gereken tekilleri tümellerden üretmektir. O, bu akıl yürütme biçimine ise tümdengelim (dedüksiyon) adını verir.

Buna göre, Aristoteles'in varlık anlayışını destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nesnelerin varlığı idealara bağlıdır.
B) Gördüğümüz varlıklar gerçektir.
C) Varlıkların varlığı aldatıcıdır.
D) Duyular dünyası sürekli değişir.
E) İdealar soyut varlıklardır.

3. I. Bilginin kaynağı akıldır.
II. Bilgiler doğuştan gelir.
III. Bilgi hatırlamaktır.
IV. Bilgiler deneyimlerle kazanılır.

Yukarıdaki açıklamalardan hangileri rasyonalizm felsefi yaklaşımına ters düşer?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) Yalnız IV

4. Sofistlere göre bilgilerin kaynağı duyumlardır. Duyum ve algılar ise özneldir. Kişiden kişiye değişir. Bu nedenle herkesin kabul etmesi gereken genelgeçer doğrular yoktur. Sofist düşünürler Eski Yunan'da kentleri dolaşarak para karşılığı ders veren öğretmenlerdi. İnsanlara güzel konuşma ve politikada başarılı olmanın yollarını öğretiyorlardı. Sofist düşünürlerin en ünlüleri Protagoras ve Gorgias'dır. Protagoras'a göre "İnsan her şeyin ölçüsüdür." Buna göre herhangi bir konuda genelgeçer bir yargıda bulunamayız. Herkesin üzerinde uzlaşabileceği doğru ya da yanlış hiçbir şey yoktur. Gorgias ise; "1. Hiçbir şey var değildir. 2. Bir şey olsa bile, bilinemez. 3. Bir şey var olsa ve bilinse bile, bu bilgi başkalarına aktarılamaz." görüşüyle genelgeçer doğrunun olmadığını belirtmiştir.

Buna göre sofistlerin görüşünün temelini aşağıdaki yargılardan hangisi oluşturur?

A) Sezgi doğru bilgiyi verir.
B) Mutlak doğrular yoktur.
C) Bilgiler doğuştan gelmektedir.
D) Hiçbir şey sonradan öğrenilmez.
E) Akla dayanan bilgiler doğrudur.

5. Protagoras, sofist olarak tanınan bir grup gezgin hukuk ve belagat hocası arasındaydı ve etkileyici olanıydı. Sokrates ve Platon, sofistlerle birer belagatçı olmaktan öteye gidemeyeceklerini söyleyerek alay ettilerse de, Protagoras'la birlikte etik alanında, ahlaki yargıların da aralarında bulunduğu her yargının sübjektif olduğu ve mutlak diye bir şeyin olmadığı görüşüne doğru çok önemli bir adım atılmış oldu.

Bu parçada anlatılanlar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Rasyonalizm B) Nihilizm C) Rölativizm
D) Dogmatizm E) Realizm

6. Felsefede nihilizm, hiçbir şeyin var olmadığını, hiçbir şeyin bilinemeyeceğini savunan görüştür. Nihilizm hem bilgi felsefesiyle, hem değer felsefesiyle hem de varlık felsefesiyle ilgili bir öğretidir. Nihilizm öğretisi, bilgi felsefesinde her tür bilginin bir aldanma olduğunu, bilginin olmadığını; ahlak felsefesinde insan eylemlerini belirleyen değerlerin olmadığını; varlık felsefesinde ise hiçbir şeyin var olmadığını savunur.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi nihilizme karşı tez oluşturur?

A) Hiçbir şey yoktur.
B) Varsa da bilinemez.
C) Değerler kabul edilemez.
D) Bilgiler elde edilebilir.
E) Bilgiler yanıltıcıdır.

7. Bir sofist olan Gorgias'a göre; hiçbir şey var değildir (Herkesin üzerinde uzlaşarak var diyebileceği bir varlık yoktur.), bir şey bir biçimde var olsa bile o bilinemez, bir şey bir biçimde var olsa ve bilinse bile bu bilgi başkalarına aktarılamaz. Örnekten de anlaşılacağı üzere sofistler varlığın bilinemeyeceği şeklindeki görüşlerini, dil ve duyum sorunuyla açıklar. Onlara göre düşüncelerimizi aktarmada kullandığımız, sembollerden oluşan dil güvenilir değildir. İnsanlar arasında dil aracılığı ile kurulan iletişim tam değil görecelidir. Duyum ve algıya dayanan bilgiler de görecelidir. O halde onlara göre varlıklar üzerinde ortak bir anlam da olmayacaktır.

Buna göre Gorgias ve sofistlerin varlığın bilinemeyeceğini savunmalarının nedeni ne olabilir?

A) Akla güvenmedikleri
B) Bilgi kaynaklarının güvensizliği
C) Eğitim yetersizliği
D) Varlığın soyut olması
E) Bilimin gelişmemesi

8.
- Varolmak algılanmış olmaktır.
- Varlık düşüncedir.
- Varlığın kaynağı madde değildir.
- Varlığın kaynağı soyuttur.
- Varlığın kaynağı ideadır.

Yukarıdaki açıklamaları benimseyen felsefi yaklaşım, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Rasyonalizm B) Empirizm C) İdealizm
D) Nihilizm E) Düalizm

FASİKÜL

9

ÜNİTE DEĞERLENDİRME TESTLERİ

5. ÜNİTE

MÖ 6. YÜZYIL - MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Vip YAYINLARI

Vip
YAYINLARI

1. Thales, felsefenin kurucusu kabul edilir. Çünkü ondan önceki doğa açıklamalarının kaynağı mitolojiye dayanmaktadır. Düşünce tarihinde ilk defa Thales, doğa olaylarını doğaüstü güçlerle değil de kendi gözlemleriyle ve suyla açıklamıştır.

Buna göre, Thales'i felsefenin kurucusu yapan hangi niteliğidir?

A) Mitolojiye önem vermesi
B) Eleştiriye önem vermesi
C) Doğa olaylarını doğal güçlerle açıklaması
D) Doğa olaylarını doğaüstü güçlerle açıklaması
E) Doğa olaylarını mitolojiyle açıklaması

2. Sofistler, para karşılığı hitabet dersleri vermişler ve Zenon'un fikirlerini kendileri için kullanmışlardır. Sofist filozoflar becerikli yurttaşlar yetiştirmek için Atina sokaklarında dolaşarak zengin çocuklarına para ile hitabet, edebiyat dersleri vermişlerdir.

Buna göre Sofistlerin bilgi görüşünü özetleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Para eden bilgiler doğrudur.
B) Edebiyat önemlidir.
C) İnsanın işine yarayan bilgiler değerlidir.
D) Soyut bilgiler değerlidir.
E) Bilgilerin işe yaraması şart değildir.

3. Sokrates "Bildiğim tek şey hiçbir şey bilmediğimdir." der. Doğuştan gelen ve ruhta uyku hâlinde bulunan düşünceleri doğurtmaya çalışır. Sokrates'in amacı, doğuştan insan aklında bulunan bilgilerin ortaya çıkarılmasını sağlamaktır. Sokrates'e göre öğretmen öğrencisine bir şey öğretmez, sadece onda doğuştan bulunan bilgileri hatırlatır. Bundan dolayı Sokrates'in yöntemine "doğurtma sanatı" (mayotik) adı verilir.

Buna göre Sokrates'in bilgi görüşünü destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hiçbir şey sonradan öğrenilemez.
B) Bilgi doğuştan değildir.
C) Doğuştan bilgilere güvenilemez.
D) Her şey sonradan öğrenilir.
E) İnsan hiçbir şey bilmediğini bilmemelidir.

4. Protagoras, bilgide göreceliği ünlü sözü "İnsan her şeyin ölçüsüdür." ile temellendirir. Protagoras bu yargısı ile herkes için geçerli bir bilginin olamayacağını belirtmiştir. Yine Protagoras, herkes için geçerli bir bilgi olmadığına göre gerçeği değil, kişiye yararlı olanı aramak gerekir demiştir.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisi Protagoras'ın görüşleriyle çelişir?

A) Her insan bir ölçü kriteridir.
B) Hava üşüyen için soğuk üşümeyen içinse sıcaktır.
C) Genelgeçer bilgiler yoktur.
D) Genelgeçer bilgiler vardır.
E) Yararlı olan bilgiler değerlidir.

5. Platon, çevremizdeki durmadan değişen varlıklar hakkında kesin bir bilgi edinilemeyeceğini düşünür; çünkü sağlam bilgi ancak değişmeden kalan varlıklara ait olabilir. Doğru bilgi duyulara dayanmaz, akla dayanır.

Buna göre Platon'un bilgiyi akla dayandırmasının nedeni ne olabilir?

A) Dış dünyanın sürekli değişmesi
B) Duyuların sağlam olması
C) Bilgilerin matematiği içermemesi
D) Bilgilerin sezgilere dayanmaması
E) Dış dünyanın değişmez yapıda olması

6. Aristoteles, Platon'un idealar yaklaşımının yerine mantık ilkelerini koymuştur. Platon'da tümel ideaların bilgisi söz konusu iken Aristoteles'te tikelin bilgisi söz konusudur. Bunun için de Aristoteles kıyas metodunu geliştirmiştir. Dolayısıyla mantığın kurucusu olmuştur. Ona göre tikelin bilgisi tümelin bilgisi ile olur. Bu durum insanlara özgü bir durumdur. Buradan da anlaşılacağı üzere gerçek bilgi, akla dayalı olan bilgidir. Tikelin bilgisi duyularla elde edilirken, tümelin bilgisi genel kavramlar ve yargılara bağlıdır. Aristoteles bu tümele öz (cevher) adını verir. Böylece tümelin bilgisinden yola çıkarak tikelin bilgisine ulaşılır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Tikelin bilgisinin kaynağı tümeldir.
B) Mantığın kurucusu Aristoteles'tir.
C) Tikelin bilgisinin kaynağı duyulardır.
D) Gerçek bilgi akla dayalı olan bilgidir.
E) Tümelin bilgisinin kaynağı tikeldir.

7. Sokrates sofist filozofların aksine doğru, genelgeçer bilgilere ulaşılabileceğini savunmuştur. Sokrates'e göre insan dünyaya bilgilerle beraber gelir. O bilgiler aklımızda doğuştan vardır. Bu bilgilerin açığa çıkartılması gerekir der ve kendini bu bilgileri ortaya çıkarmaya adar. Sokrates'e göre bilgi erdemdir. Erdemlerin bilgisi de doğuştan gelir.

Buna göre Sokrates'in bilgi görüşü için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Doğru bilgileri savunduğu
B) Kuşkuculuğu savunduğu
C) Göreceliği savunduğu
D) Hiççiliği savunduğu
E) Doğruların değişken olduğunu savunduğu

8. Protagoras'a göre

- Tüm bilgilerimiz duyumdan gelir.
- Duyumlar insandan insana değişir.
- Her bir şey bana nasıl görünürse benim için öyledir, sana nasıl görünüyorsa yine senin için öyledir.
- Üşüyen için rüzgar soğuk, üşümeyen insan için soğuk değildir.

Buna göre Protagoras'ın görüşlerini özetleyen yargı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) İnsan hiçbir şeyin ölçüsü değildir.
B) Bilgiler kişilere göre değişmez.
C) Ne kadar insan varsa o kadar ölçü yoktur.
D) İnsan her şeyin ölçüsüdür.
E) İnsan olayların değişmez bilgisine ulaşır.

1-C 2-C 3-A 4-D 5-A 6-E 7-A 8-D

1. Platon asıl gerçeğin idealar dünyası olduğunu, her şeyin aslının orada bulunduğunu ve bunların da akılla kavrandığını belirtir. Duyu organları ile algılanan nesneler dünyası idealar dünyasının gölgesidir. Sözgelimi odamızdaki bilgisayar gerçek bir bilgisayar değildir. Sadece gerçek olan bilgisayar ideasının bir gölgesidir, kopyasıdır. Bu nedenle duyuların bilgisine güvenilemez. İdeaların verdiği bilgi kesin, doğru ve genelgeçerdir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi Platon'un görüşlerine karşı tez oluşturur?

A) İdealar akılla kavranmaktadır.

B) Varlıklar dünyası birer gölgedir.

C) Gerçek olan ideal varlıklardır.

D) En güvenilir bilgi duyulara dayanan bilgidir.

E) İdealara dayanan bilgiler genelgeçerdir.

2. Aklın verdiği bilgi kesin ve doğru bilgidir. Akıl, asıl gerçek olan ideaları konu olarak alır. İnsan ruhuyla idealar alemine, bedeniyle duyular evrenine aittir. Ruh ait olduğu idealar evrenini hatırlar. Dolayısıyla bilgi, deneyden gelmeyen, akılda doğuştan olarak bulunan ve hatırlanan bilgidir.

Yukarıda bilgi görüşü verilen filozof, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Aristoteles B) Platon C) Sokrates

D) Protagoras E) Gorgias

3. Nihilizmin kurucusu kabul edilen sofist Gorgias'a göre hiçbir şey yoktur. Ona göre eğer bir varlık olsaydı ancak ezeli ve ebedi olabilirdi. Ezeli ve ebedi olan varlık sonsuzdur. Sonsuz bir varlık kendisini sınırlayacak olan zamanda ve mekanda bulunamaz. Bu nedenle de hiçbir yerde olmayan bir şey yoktur. Eğer olsaydı bile, biz onu bilemeyiz. Çünkü düşüncelerimizin yapısı nesnelerin yapısına karşıttır. Düşünceler durağandır, fakat nesneler değişkendir. Bu nedenle düşünceler insana nesneleri tanıtamaz.

Buna göre nihilizmi destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Akıl bilgi elde etme yetisidir.

B) İnsan aklına güvenilmelidir.

C) İnsan eğitimle her şeyi bilebilir.

D) Düşünceler ancak dil ile aktarılır.

E) Varlık bilinse de başkasına aktarılamaz.

4. Sokrates, erdem ile bilginin özdeş olduğunu iddia etmiştir. Sokrates'e göre bilgi erdemdir. Hiç kimse bile bile kötülük yapamaz. Kötülüklerin kaynağı cahilliktir, bilgisizliktir. Kötülüğün kaynağı bilgi eksikliğidir. Çünkü erdem bilgiye dayanır. Mutlulukta erdeme dayanır. Sokrates zamanında anlaşılamamış, çekilememiş ve ölüme mahkum edilmiştir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) Erdem ödeve dayanır.

B) Ahlakın kaynağı bilgidir.

C) En değerli erdem cesarettir.

D) Erdem toplumun istediği değerlerdir.

E) Bazı bilgili insanlar da kötülük yapmaktadır.

5. Platon, hocası Sokrates gibi zorunlu, kesin genelgeçer bilginin olduğunu ve bunun doğuştan akılla geldiğini savunur. Ona göre bilgi hatırlamaktır. Duyuların bilgisi kişiden kişiye göre değişebilir, fakat akla dayanan bilgiler nesneldir. Örneğin, matematik bilgileri gibi.

Buna göre, Platon'un bilgi görüşüyle örtüşen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hiçbir konuda kesin bir yargıda bulunulamaz.

B) Bilgiler sonradan öğrenilemez.

C) Doğuştan bilgi yoktur.

D) Akla dayalı olan bilgiler değişkendir.

E) Genelgeçer bilgilere ulaşılamaz.

6. Aristoteles'e göre insanın doğuştan getirdiği bilgiler yoktur. İnsan doğuştan duyu organlarının getirdiği verileri işleyerek tümel kavramlar oluşturma yeteneğine sahiptir. Doğuştan akıl gelmiştir. Ona göre bilgi duyumla başlar ancak duyum değildir. Bilginin oluşması için duyumun yanında aklın da işin içine girmesi gerekmektedir.

Buna göre Aristoteles'in bilgi görüşünü destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Doğru bilgilere hiçbir zaman ulaşılamaz.

B) Bilginin tek kaynağı akıldır.

C) Doğru bilgi doğuştan gelir.

D) Bilgi için duyunun verilerine ve akla ihtiyaç vardır.

E) Bilgi akılla başlar duyumla devam eder.

7. Rasyonalizmi ilk defa sistemli bir şekilde sunan Sokrates'in öğrencisi Platon olmuştur. Platon İslam dünyasında Eflatun olarak ünlenmiştir. İdealizmin kurucusu olan iki tür evrenden söz eden Platon tek tek varlıklardansa genel varlıktan bahseder. Platon doğadaki tek tek çiçeklerdense genel olarak çiçek kavramı ile ilgilenir. İdealar evreninde değişme yoktur ve idealar ancak akılla kavranabilir. Duyulara dayanan bilgiye ise doxa (sanı) adını verir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Duyuların verdiği bilgilere güvenilemez.

B) İdeaların bilgisine akılla ulaşılabilir.

C) İdealar evreninde değişme söz konusu değildir.

D) Doxa ya da sanı denilen bilgilerin kaynağı akıldır.

E) Genel varlıklar tek tek varlıklardan daha değerlidir.

8. Platon, bilgi görüşünü "idealar kuramı" ile açıklamıştır. Ona göre iki dünya vardır. Bunlardan birincisi bu dünyadaki sürekli oluşan, değişen, yok olan gölgeler olan nesneler dünyası ikincisi ise gerçek olan, değişmeyen idealar dünyasıdır. İdealar dünyası öncesiz ve sonrasızdır. Asıl olan gerçek olan idealar dünyasıdır. Buradakiler onların gölgesidir kopyasıdır. İdealar, akılla kavrandıkları için akla dayalı bilgiler doğrudur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Nesneler dünyası gölgeden ibarettir.

B) İdealar dünyası gerçektir.

C) Nesneler dünyası değişmez niteliktedir.

D) İdealar öncesiz ve sonrasızdır.

E) Doğru bilginin kaynağı akıldır.

1. Thales, evrenin ana maddesi "su"dur diyerek evrene ilişkin "dinsel olmayan" bir açıklamada bulunmuştur. Evrene ilişkin bu açıklamasıyla doğa bilimlerinin temelini atmıştır. Thales'le başlayan bu süreç felsefe tarihinde "doğa felsefesi" olarak adlandırılmaktadır.

Bu parçaya dayanarak Thales'in aşağıdaki sorulardan hangisine cevap aradığı söylenebilir?

A) Varlık var mıdır?

B) Varlığın ana maddesi nedir?

C) Varlık çokluk mudur?

D) Varlık değişmekte midir?

E) Varlık yokluk mudur?

2. Empedokles ve Anaksagoras niteliksel bir çokçuluktan yanadır. Başka türlü söyleyecek olursak onlar açısından ancak benzer nitelikteki ana maddeler bir araya gelerek nesneleri oluşturur. Empedokles ve Anaksagoras'tan farklı olarak atomcular niceliksel bir çokçuluğu savunur. Bu bakımdan atomculara göre bir nesnenin özelliklerini nesneyi oluşturmak için bir araya gelen atomların sayısı ve bir araya geliş biçimleri belirler. Örneğin, katı olarak duyumsadığımız bir şeyde atomlar sıkı, yumuşak olarak duyumsadığımız şeyde ise atomlar gevşektir. Benzer biçimde, belli koşullarda bir araya gelen atomlar odunu, başka türlü koşullarda bir araya gelenler ise örneğin demiri oluştururlar.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Ana madde konusunda filozofların farklı düşünebildiklerine

B) Varlığın, düşüncenin ürünü olduğuna

C) Evrenin değişimden ibaret olduğuna

D) Filozofların ana madde konusunda aynı düşündüklerine

E) Filozofların birbirlerinden etkilendiklerine

3. Anaksagoras için spermata çeşitliliğinden düzenli evrene geçilmesi için bir gücün var olması gerekir. Bu güce nous adını verir. O, bütün nesnelerin en incesidir, en arınmışıdır, yalnız başına olduğunda yalın ve hiçbir şeyle karışmamış bir durumdadır; çeşitli niteliklerde görünmesine karşın, hep kendi kendisine eşittir, kendi kendine hareket edebilen biricik maddedir, bütün öteki varlıkların hareket ilkesidir. Anaksagoras nous için şunları söyler: "Nous'tan başka her şeyde, her şeyin bir parçası ve bazı şeyler vardır ki, onların içinde Nous vardır." Nous, şeyleri harekete geçirmeye başladığı zaman, bütün hareket eden şeylerde bir ayrılma oluşur ve Nous, onu harekete geçirdikçe hepsi ayrılmış olur."

Bu parçada Anaksagoras aşağıdaki sorulardan hangisine cevap aramış olabilir?

A) İlk hareket ettirici neden nedir?

B) Kaç türlü varlık vardır?

C) Evren sonlu mu sonsuz mudur?

D) Varlık var mıdır, yok mudur?

E) Varlık tek midir, yoksa çok mudur?

4. Anaksagoras, çokçu bir yaklaşımı benimseyerek varlığın kök ögelerinin sonsuz sayıdaki spermata olduğunu savunur. Bu bakımdan Anaksagoras, Empedokles'e oranla daha ileri bir adım atmıştır. Empedokles, dört ana maddeden söz eder. Oysa Anaksagoras, ana maddenin dört olduğu görüşüne karşıdır. Ona göre, ne kadar var olan varsa, o kadar da ana madde bulunmalıdır. Çünkü bir şeyin o şey olmayan başka bir şeyden oluşması açıklanamazdır.

Buna göre, Anaksagoras'ın varlık görüşü aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Monizm B) Düalizm C) Plüralizm D) İdealizm E) Dogmatizm

5. Empedokles, kendisinden önce felsefede hiç ele alınmamış bir sorunu inceler: nesneler arasında görülen var oluş ve bozuluşun nedeni nedir ve hangi güçler bu sürece aracılık eder? Bu soruya Empedokles sevgi ve nefret olarak adlandırdığı iki etkin güç öne sürerek cevap verir. Empedokles'e göre sevginin etkisiyle kök öğeler birleşir, nefretin etkisiyle ayrışır. Sevgi, insanların iyi düşünceler üretmelerini ve iyi işler yapmalarını sağlayan güçtür. Öte yandan, nefret ise dünyaya acı ve günah getiren güçtür. Bu iki güç sırayla birbirine üstünlük sağlar. Evren sevginin egemen olduğu bir dönemde başlamıştır. Daha sonra, her şeyin birlik içinde ve uyumlu olduğu bir zamanda, nefret işe girerek şeyleri birbirinden ayırmaya başlar. Sonuçta sürekli olarak evrende bu iki etkin güç birbirlerini izleyerek etki eder.

Buna göre Empedokles için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) İnsan sorununu ele aldığı
B) Varlık sorununu ele aldığı
C) Bilgi sorununu ele aldığı
D) Ahlak sorununu ele aldığı
E) Siyaset sorununu ele aldığı

6. Demokritos, varlığın atomlardan meydana geldiğini söyler. Atomlar sonsuz sayıda ve sonsuz küçüklüktedir. Onlar baştan beri boşlukta kendiliğinden hareket ederler. Atomların hareketleri en küçük bir sapma göstermez yani evrende tam bir mekanizma ve determinizm hakimdir.

Demokritos'un bu açıklamaları onun, felsefe tarihinde hangi görüşün temsilcisi olduğunun göstergesidir?

A) Materyalizm
B) Dogmatizm
C) Sezgicilik
D) İdealizm
E) Kuşkuculuk

7. Demokritos, ruhu atomlarla açıklar. Ona göre ruh; en ince, en düzgün ve en hareketli atomlardan oluşur. Bu atomlar çokluk halinde birleşince duygu kazanırlar. Ruh, atomları bütün vücuda yayılsalar da beyinde, kalpte ve karaciğerde daha yoğundurlar. Evrendeki değişmeler atomların yapısal özelliklerine bağlı hareket etmeleri sonucunda oluşur. Atomlar hareketlerini dış bir güçten değil kendi özlerinden alırlar, bu açıdan evrende rastlantıya yer yoktur.

Bu parçaya göre, Demokritos'un varlığa yaklaşımının aşağıdakilerden hangisi olduğu söylenebilir?

A) Soyut varlıkları atomlarla açıklama
B) Sadece nesnel varlıkları atomlarla açıklama
C) Atomları ruhla açıklama
D) Ruhu soyut olarak kabul etme
E) Varlıkları soyut güçlerle açıklama

8. Empedokles, gerçek anlamda bir var oluş ve yok oluşun olmadığını savunur. Empedoklese göre evrende mutlak bir değişme yoktur. Her şeyin kaynağı olan kök ögeler belli oranlarda birbirleriyle birleşir ve daha sonra ayrışır. Değişimler herhangi bir ereğe yönelik değildir. Evrendeki her nesnenin var oluşu, bu dört kök öğenin birleşmesi ya da ayrılması hareketidir. Empedokles'e göre, bu dört kök öge su, hava, ateş, toprak uzayı tamamen doldurur, boş yer bırakmaz. Yani boşluk yoktur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Evrende mutlak bir değişme yoktur.
B) Her şeyin kökeninde su, hava, ateş ve toprak vardır.
C) Hiçbir şey vardan yok olmaz.
D) Hiçbir şey yoktan var edilemez.
E) Kök ögelerden en önemlisi havadır.

1. Tek gerçekliğin madde olduğunu ve her şeyin maddeden oluştuğunu söyleyen felsefi görüşe materyalizm denir. Materyalistlere göre ilk ve tek varlık maddedir. Düşünce maddeden sonra gelir ve varlığı maddeye bağlıdır. Buna göre materyalizm diyalektik ve mekanik olmak üzere ikiye ayrılır. Demokritos, Thomas Hobbes, De La Mettrie'nin savunduğu mekanik materyalizme göre var olan her şey maddedir, evren bir makine gibi düşünülür.

Bu parçaya dayanarak materyalizm için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Varlığı düşünceye dayandırdığı

B) Düşünceyi maddeye dayandırdığı

C) Var olan her şeyi soyut kabul ettiği

D) Varlığı düşünceden ibaret saydığı

E) Görünen gerçekliği aldatıcı gördüğü

2. Başlangıçta felsefe ile bilim iç içeydi. Filozof ile bilim insanı aynı kişilerdi. Hatta Batı felsefesinde ilk filozof Thales, "Evrenin ana maddesi nedir?" sorusuna "su" yanıtını verirken filozoftur. Aynı zamanda evrendeki doğal değişmelerle ilgili olarak "güneş tutulmasını" önceden haber verirken de bir astronomdur. Yine Platon, evrenin "idealar" ve "görünüşler" diye ikiye ayrıldığını belirtirken filozof, ama akademiasına hitaben "Geometri bilmeyen içeri girmesin." derken de bilim insanıdır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Eski çağlarda felsefe ile bilim ayrımı yoktu.

B) Bilim felsefeden ayrılmadan önce filozoflar aynı zamanda bilim insanı idi.

C) Thales evrenin ana maddesine cevap aramıştır.

D) Platon filozof olarak geometriyle ilgilenmiştir.

E) Platon evreni idealar ve görünüşler olarak ikiye ayırmıştır.

3. Bilginin mümkün olmadığını savunan görüşe septisizm (kuşkuculuk) denir. İlk Çağ felsefesinin ilk dönemindeki filozofları evreni duyular aracılığı ile açıklamaya çalışırlar. Ama duyularımızın bize sağladığı bilgi karmaşık, aldatıcı ve değişkendir. Oysa bilgi; mutlak, açık seçik ve genelgeçer olmalıdır. Evrenin oluşumu ile ilgili her filozofun farklı fikirler ileri sürmeleri MÖ 5. yüzyılda sofist olarak adlandırılan yeni bir düşünür sınıfının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sofistler, genelgeçer bilgiden ilk kez şüphe edenlerdir. Protagoras ve Gorgias önde gelen sofistlerdendir.

Buna göre sofist filozofların genelgeçer bilgiden şüphe duymalarının nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Elde edilen bilgilerin değişken olması

B) Duyuların sağlam bilgiler sunması

C) Evrenin oluşumuna dair aynı bilgilerin bulunması

D) Açık seçik bilgilere ulaşılması

E) Genelgeçer bilgilerin elde edilmesi

4. Protagoras'a göre, tüm bilgiler duyu algısına dayanır. Algılar, içinde bulunulan koşullara göre değiştiğinden genelgeçer bir bilgi olamaz. Böyle bir düşünüşe relativizm (görelilik) adı verilir. Protagoras, doğruluğun insana göre değiştiğini ve değişmez bir doğruluğun bulunmadığını söyler. Bu görüşünü de "İnsan her şeyin ölçüsüdür." sözü ile özetler.

Protagoras'ın bu parçadaki görüşü aşağıdaki yargılardan hangisiyle ifade edilebilir?

A) İnsan zihni boş bir şekilde dünyaya gelir.

B) Elde edilen bilgiler değişkendir.

C) Her bilgi birbiriyle tutarlıdır.

D) Akla dayalı bilgiler kesindir.

E) Deneye dayalı bilgiler kesindir.

5. Gorgias, felsefesini görecelikten hareketle hiççiliğe vardırmıştır. Onun üç temel tezi şudur: Hiçbir şey var değildir, var olsa bile bilinemez ve bilinebilse bile bir başkasına aktarılamaz. Çünkü bilmek düşünmek demektir. Dolayısıyla düşünülen her şey vardır. Ama birisi gelse "Nil Nehri üzerinde atlı arabalar savaş yapıyor." dese bu da düşünülmüş olduğu için doğru olması gerekir. Oysa düşünülen bu şey gerçeklikte olması mümkün olmayan bir durumdur.

Bu parçada anlatılanlar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Nihilizm
B) Relativizm
C) Septisizm
D) İdealizm
E) Materyalizm

6. Platon'un bilgi yorumu, onun varlık öğretisine dayanır. Ona göre iki ayrı varlık dünyası vardır: Birisi içinde yaşadığımız bu duyular dünyası, diğeri ise varlıkların asıllarının yer aldığı idealar dünyasıdır. Ona göre duyular dünyasının sürekli değişen varlıkları hakkında doğru bilgiye ulaşamayız. Doğru bilgi idealara ait olan bilgidir ve insan aklı bu bilgiye doğuştan sahiptir. Çünkü insan, ruhuyla idealara, bedeniyle duyular evrenine aittir. Ruh ait olduğu idealar evrenini hatırlar.

Bu parçaya dayanarak Platon'un bilgi görüşü için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Doğru bilginin kaynağı duyular dünyasıdır.
B) Doğru bilgi, duyum veya deneyimlerle ilgisi olmayan sadece akılda saklı olan hatırlamalara dayanan bilgidir.
C) Duyular dünyasına ait bilgi doğru bilgidir.
D) İnsan bedeniyle idealar evrenine aittir.
E) Doğru bilginin tek kaynağı akıl değildir.

7. Sokrates, bilgi konusunda sofistlerin göreceliğine karşı çıkarak insan aklında doğuştan gelen kesin ve genelgeçer bilgiler olduğunu savunur. Ona göre insanlar, unuttukları bu bilgilerin farkında değildirler. O, bu bilgilerin hatırlatılması amacıyla kendisine özgü karşılıklı konuşmaya dayalı bir yöntem kullanır. Bu yöntemin ironi (alay) adı verilen birinci aşamasında, sorduğu ustaca sorularla karşısındakinin zihnini yanlış bilgilerden arındırarak aslında onun bir şey bilmediğini kanıtlamaya çalışır. İkinci aşama olan maiotik (doğurtma) aşamasında ise kişinin aklında doğuştan var olan bilgileri açığa çıkarır. O, bunu ispatlamak için hiç eğitim almamış bir köleye yöneltmiş olduğu sorularla bir geometri problemini çözdürmüştür.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

A) Bilgi hatırlamadan ibarettir.
B) Öğretmenler öğrencilerine yeni bilgiler öğretirler.
C) Öğrenciler her şeyi sonradan öğrenirler.
D) Doğuştan gelen hiç bir bilgi yoktur.
E) Bilginin kaynağı yaşantılardır.

8. Bu yaklaşım, bilginin doğuştan akılda bulunduğunu veya gerçek bilgiye ancak akılla ulaşılabileceğini savunur. Bu yaklaşıma göre bilgi, kesin ve genelgeçer olmalıdır. Böyle bir bilgiye de deneyimlerle değil, ancak akılla ulaşılır. Çünkü deneyimlerin bilgisi kişi ve koşullara göre değişir. Oysa akıl, herkesin üzerinde uzlaştığı kesin bilgiler verir. Bu akımın başlıca temsilcileri Sokrates, Platon, Aristoteles, Fârâbî, Descartes ve Hegel'dir.

Bu parçada açıklanan felsefi görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Emprizm
B) Rasyonalizm
C) Entüisyonizm
D) Septisizm
E) Nihilizm

1-B 2-D 3-A 4-B 5-A 6-B 7-A 8-B

1. Aristoteles'e göre madde ve form ilişkisi, insan için de geçerlidir. İnsan beden ve ruhtan meydana gelir. Örneğin; insanın bitki ile ortak özelliği, her ikisinin de canlı olmasıdır. Bitkiden ayrılan ve hayvanla ortak olan özelliği ise her ikisinin de hissetmesidir. İnsanı hayvandan ayıran ve onu insan yapan özellik ise düşünme ve akıldır.

Buna göre Aristoteles aşağıdaki felsefi görüşlerden hangisini benimser?

A) Materyalizm
B) Septisizm
C) Rasyonalizm
D) Empirizm
E) Kritisizm

2. Ona göre iki evren vardır. Bunlardan biri, görünüşler evrenidir. Bu evren, içinde yaşadığımız evrendir ve aldatıcıdır. Diğer evren ise idealar evrenidir. Asıl gerçek, idealar evrenidir. İdealar, her biri değişmez bir gerçekliği karşılayan duyular dünyasındaki gerçekliklerin özünü oluştururlar. Örneğin; tek tek güzel dediğimiz şeyler güzellik ideasından; tek tek iyi dediğimiz şeyler iyilik ideasından pay alırlar ve bundan dolayı güzel ve iyi olurlar. Günlük hayatta görülenlerin (at, ağaç, güzel, iyi vb.) bir ideası vardır.

Bu parçada görüşleri verilen filozof aşağıdakilerden hangisidir?

A) Platon
B) Hegel
C) Aristoteles
D) Descartes
E) Sokrates

3. Tüm ideaların üstünde iyi ideası vardır. Platon Devlet adlı eserinde iyi ideasını şu şekilde açıklamaktadır. İnsan onu kolay kolay göremez, görebilmek için de dünyada iyi ve güzel ne varsa ondan gelmiş olduğunu anlamış olması gerekir. Görülen dünyada ışığı yaratan ve dağıtan odur. Kavranan dünyada doğruluk ve kavrayış ondan gelir. İnsan ancak onu gördükten sonra iç ve dış dünyada bilgece davranabilir.

Buna göre "iyi" **ideası için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

A) Tüm idealara kaynaklık etmesi
B) İyi ve güzelin ona dayanması
C) Doğruluğa kaynaklık etmesi
D) Bilgece davranışa kaynaklık etmesi
E) Devletin doğuşuna kaynaklık etmesi

4. Herakleitos, iki düşüncesi ile ünlüdür. Birincisi, karşıtların birliği düşüncesidir. Genç ve yaşlı Herakleitos, iki farklı kişi değildir, aynı Herakleitos'tur. O, düşüncesinde karşıt eğilimlerin birliğine varır. Her şey, her zaman akış hâlindedir. İşte bu görüş akla her zaman Herakleitos'u getiren ikinci düşüncedir. O da her şey akar düşüncesidir.

Buna göre, Herakleitos "Her şey akar." **yargısıyla aşağıdakilerden hangisini ifade etmiş olabilir?**

A) Her şeyin durağan olduğunu
B) Her şeyin değiştiğini
C) Her şeyin değiştiğinin bir yanılgı olduğunu
D) Varlığın statik bir yapıda olduğunu
E) Varlığın düşünceden ibaret olduğunu

5. Bu dünyadaki hiçbir şey olduğu gibi durmaz. Her şey her zaman değişir. Yok oluncaya kadar şeyler, farklı yollardan varlığa gelirler. Var oldukları süre boyunca iki an yoktur ki birbiriyle aynı olsun. Evrendeki her şey böyledir. Belki evrenin kendisi de bu şekildedir. Şeyler dediklerimiz gerçekten de hiçbir zaman durağan nesneler değildir. Sürekli oluş hâlindedirler. Ateş, nesneymiş gibi görünür ama nesneden çok, süreçtir. O, doğadaki değişme ve oluş sürecini bir yasaya, evreni yöneten Tanrısal akla yani Logos'a göre gerçekleşen bir süreç olarak ifade etmektedir.

Bu parçadaki düşünceleri savunan filozof aşağıdakilerden hangisidir?

A) Empedokles
B) Herakleitos
C) Demokritos
D) Aristoteles
E) Anaksimenes

6. Taoizm; Lao Tse'nun kurduğu bir öğretidir. "Taoculuk" gerçeğin tüm çeşitliliğine karşılık bir "Tao" olduğunu ve bunun görüntüsünün maddesinin, biçiminin ve adının olmadığını savunur. Tao'ya göre aldatıcı dünya varlıktan yoksundur. Ona göre tek gerçek Tao'dur. Tao, evrenin düzenidir. Tao, ezeli ve ebedidir. Kişi, Tao'ya uygun hareket ettiği zaman Tao, söz konusu varlığın karakteri ya da erdemi olur. Taoizme göre Tao'ya aykırı hareket etmemek gerekir. İnsan kendi kendisini tanıyınca Tao ve evren ruhu ile birleşir. Görünüşlerdeki bütün çelişkiler Tao'da ortadan kalkar. Gözlem ve düşünce ile Tao bilinemez. Bu birleşme mistik bir tecrübe ile olabilir. Tao ile birleşen insan aldatıcı dünyadan uzaklaşarak ölümsüzlüğe ulaşır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılamaz?

A) Tao maddesel bir yapıda değildir.
B) Taoizme göre dünya varlıktan yoksundur.
C) Taoizme göre dünya aldatıcıdır.
D) Tao çelişkileri barındırır.
E) Tao'ya gözlem ve düşünce ile ulaşılamaz.

7. Nihilizm, hiçbir değer, ilke, kural tanımayan bir görüştür. "Varlık var mıdır?" sorusuna "yoktur" diye cevap veren bir felsefi düşüncedir. Nihilizm, hem bilgi felsefesi hem değer felsefesi hem de varlık felsefesi ile ilgili bir tutumdur. Ontolojik anlamda "Varlık yoktur." diyen nihilizm, epistemolojik anlamda bir doğruya ulaşılamayacağını iddia eder. Değer anlamında ise herhangi bir kuralı, ahlaki ilkeyi kabul etmez. Nihilizm'e göre gerçekten "bir şey" yoktur.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi "nihilizme" **karşı bir tez oluşturur?**

A) Hiçbir şey yoktur.
B) Varlık yoktur.
C) Herhangi bir değer yoktur.
D) İşe yarayan bilgiler doğrudur.
E) Doğru bilgiye ulaşılamaz.

8. Bir şeyin gerçekten var olup olmadığı sorusu, felsefe tarihinde ontolojinin temel sorunlarından birisi olmuştur. Bu konu hakkında İlk Çağ'dan günümüze kadar farklı uğraş alanları ve farklı düşünceler olagelmiştir. Yine de ne kadar farklı bakış açıları ve sorunla uğraşıyor olsalar da öncelikle bütün düşünürlerin cevap vermek zorunda olduğu soru "Bir şey gerçekten var mıdır? (Varlık var mıdır?)" sorusudur. Bu soru varlık felsefesinin en temel sorusudur. Bu soruya ilişkin "Bir şey gerçekten yoktur." (Varlık yoktur.), "Bir şey gerçekten vardır." (Varlık vardır), şeklinde iki temel cevap verilmiştir.

Bu parçada savunulanlar;

I. nihilizm,
II. realizm,
III. septisizm

anlayışlarından hangilerine uygundur?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) I ve III
E) II ve III

1-C 2-A 3-E 4-B 5-B 6-D 7-D 8-C

1. Aristoteles'e göre, gerçekten var olanlar tekil ve bireysel olanlardır. Bunlar, üzerinde yazı yazdığımız bahçede gördüğümüz ağaç vb. dir. Aristoteles bilgiye ancak tümel önermelerle ulaşılabileceğini söyler. Tümel önermelerin içinde tekiller olduğundan yapılması gereken, tekilleri tümellerden üretmektir. Bunu da tümdengelim yöntemi ile yapabiliriz. Örneğin; "Bütün insanlar ölümlüdür." önermesi tümel bir yargıdır. Bu tümel yargıdan Ali'nin ve Ayşe'nin ölümlü olduğu bilgisi elde edilir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Dış dünyadaki varlıklar gerçektir.
B) Tümel önermelerle bilgiye ulaşılabilir.
C) Tümel önermeler tekil önermeleri de kapsamaktadır.
D) Tümdengelim yöntemi ile tekiller tümellerden üretilir.
E) Doğru bilgiye tümevarım yöntemi ile ulaşılır.

2. O, idealar dünyasını bilmemizi ruhun ölümsüzlüğüne dayandırır. İnsan doğmadan önce idealar dünyasını tanımıştır. Yani ruh, idealar dünyasından bu dünyaya gelmiştir. Onun için oranın bilgisine sahiptir. İdealar dünyasının bilgisini insan ancak akılla kavrar. Bu anlamda bilmek, ideaları düşünmektir. Yani ideaları anımsamaktır. Çünkü insan görünüşler dünyasında yaşarken ruhu önceden bildiklerini anımsamaya başlar.

Bu parçadaki düşünceler, aşağıdaki görüşlerden hangisine en yakındır?

A) Sokrates'in rasyonalizmine
B) Aristoteles'in rasyonalizmine
C) Platon'un rasyonalizmine
D) Descartes'ın rasyonalizmine
E) Hegel'in rasyonalizmine

3. Sokrates, insanlarda doğuştan var olan bilgiyi açığa çıkarırken karşılıklı konuşma yöntemini uygular. Bu yöntem iki aşamadan oluşur. İroni (alaya alma) ve maiotik (doğurtma). Sokrates, ilk aşamada karşısındakiyle konuşurken bir şeyler bildiğini sanan kişiye aslında hiçbir şey bilmediğini alaylı bir şekilde kanıtlar. İkinci aşamada ise, yine ustaca sorduğu sorularla hiçbir şey bilmediğini benimsemiş olan kişinin, aklında doğuştan var olan bilgilerini açığa çıkarır.

Bu parçaya dayanarak Sokrates için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Bilginin doğuştan geldiğini savunduğu
B) Karşılıklı konuşma yöntemini kullandığı
C) En doğru yöntemin karşılıklı konuşma yöntemi olduğunu savunduğu
D) Kendi yöntemiyle bilgileri açığa çıkarttığı
E) Rasyonalist düşünceye sahip olduğu

4. **Aşağıdaki filozoflardan hangisi** "Mutlak bilgi yoktur." **görüşünü savunmaktadır?**

A) Bergson B) Pyrrhon C) Fârâbî D) Aristoteles E) Thales

5. Sokrates'e göre, herkesin "doğru" olarak kabul edebileceği bilgiler vardır. Bu bilgiler deney ve tecrübeyle edinilmez; onlar doğuştandır. Yani insan dünyaya bilgi ile gelir. Bunu kanıtlamak için Sokrates, geometri bilmeyen bir köleye yöneltmiş olduğu sorularla bir geometri problemini çözdürür. Bununla demek ister ki; öğretmen öğrenciye yeni bir şey öğretmez, sadece doğuştan onun aklında var olan bilgiyi açığa çıkarır.

Bu parçaya göre Sokrates'in bilgiye yaklaşımının aşağıdakilerden hangisi olduğu söylenebilir?

A) Bilgi hatırlamaktır.
B) Bilginin kaynağı duyumdur.
C) Doğru bilgi yarar sağlayan bilgidir.
D) Bilgi deneyle edinilir.
E) Bilgi sonradan kazanılır.

6. Platon, doğru bilginin varlığını idealar kuramından hareketle açıklar. O, birbirinden tümüyle farklı iki varlık alanının olduğu düşüncesindedir. Bunlardan biri, akıl yolu ile kavradığımız öncesiz ve sonrasız (ezeli ve ebedi) olan idealar dünyası diğeri ise içinde yaşadığımız ve duyularımızla kavradığımız görünüşler (Fenomenler) dünyasıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi fenomenler dünyasının bir özelliğidir?

A) Akıl yoluyla kavranma
B) Duyularla kavranma
C) Öncesiz ve sonrasız olma
D) Ezeli ve ebedi olma
E) İdeal olma

7. Bilgi mümkündür. Bunun imkânı akıldır. Çünkü aklını kullanan insan doğru bilgiye ulaşabilir. Rasyonalizm (akılcılık)'e göre bilgi akıldan doğar. Akıl, doğuştan bilgi edinme yetisi ile donatılmıştır. Bunun için duyum ve algılar bize zorunlu, kesin, genelgeçer bilgileri veremezler. Bu nitelikteki bilgiyi bize aklımız, düşüncemiz sağlayabilir. Deneyden gelmeyen, deney öncesi olan bu bilgiye felsefe alanında a priori bilgi denir.

Buna göre rasyonalizme karşı tez oluşturan yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bilginin kaynağı akıldır.
B) Doğru bilgiye akılla ulaşılır.
C) İnsan bilgi edinme yetisiyle doğar.
D) Genelgeçer bilgiler duyuma dayanır.
E) A priori bilgi deney öncesidir.

8. Ona göre, dış dünyadaki varlıklar iki ögeden meydana gelmiştir. Bu ögeler madde (beden) ve form (idea)dur. Onu, hocası Platon'dan ayıran en önemli özelliği onun, formları nesneler dünyasının üstün mutlak bir varlık olarak değil bizzat nesnelerin özü olarak kabul etmesidir. Örneğin; çamurdan yapılan bir heykeli ele alalım. Heykelin maddesi toprak, formu ise heykeli yapan sanatçının heykele vermiş olduğu şekil ya da yapıdır. Yani heykele sanatçı tarafından kazandırılmış olan fonksiyondur. Heykeli heykel yapan şey heykelin maddesi değil, formudur.

Bu parçada ifade edilen görüşleri savunan filozof aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hegel B) Aristoteles C) Herakleitos
D) Empedokles E) Descartes

1-E 2-C 3-C 4-B 5-A 6-B 7-D 8-B

1. Aristoteles, hocası Platon'un iki ayrı evren fikrine karşı çıkar. Ona göre asıl gerçeklik bu dünyadaki nesneler, gerçek bilgi de bu nesnelerin bilgisidir. Bu nesnelerin doğru bilgisine ise şöyle ulaşılır: O, aklı etkin ve edilgin akıl olarak ikiye ayırır. Edilgin akıl, duyuların nesneler hakkında bilgi getirmesini sağlar ve getirilen bu bilgileri düzenler. Etkin akıl ise duyuların sağladığı ve edilgin aklın düzenlediği bu bilgilerdeki ortak yanları bularak tümel önermelere ulaşır. Ancak bilgideki asıl amaç ,tümelin değil tekil olanın kesin bilgisine ulaşmaktır. Bu ise etkin aklın tümel bir önermeden tekil olanın duyuya dayanmayan, sağlam ve kesin bilgisinin mantıksal olarak çıkarılmasıyla sağlanır.

Bu parçaya dayanarak Aristoteles'in görüşleri için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Tüm öğrenilmiş bilgiler doğuştandır.
B) Asıl bilgi edilgin akla dayanır.
C) İnsan doğuştan bilgi sahibi değil, akıl sahibidir.
D) Gerçek bilgi ideaların bilgisidir.
E) Doğru bilgi duyulara dayanan bilgidir.

2. I. Kinizmin önemli temsilcisidir.
II. Sinop'ta bir fıçıda yaşamıştır.
III. Doğal ve sade bir yaşamı savunmuştur.
IV. Otoritelerle uyumlu yaşamıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan hangileri Diogenes için söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) Yalnız III E) Yalnız IV

3. **Aşağıdakilerden hangisi felsefe öncesi düşüncelerin ortak özelliklerinden biri değildir?**

A) Akla değil inanca dayanmaları
B) Mitolojiye tepkiyi içermeleri
C) Dinden kendilerini soyutlayamamaları
D) İnanca dayanmaları
E) Metafizik düşünceye dayanmaları

4. İnsanoğlu yüzyıllar boyunca sırrını çözemediği doğayı ve evreni kendi yaratmış olduğu birtakım öykülerle anlatmaya, açıklamaya çalışmıştır. Daha çok kişileştirilmiş yorumlamalara dayanan bu öyküler, dünyanın oluşumu, tanrılar ve kahramanlık döngülerini içeren anlatılardan oluşur. Bu anlatılar, bilimsel gerçekleri yansıtmaz ancak yaşanılan dönemin toplumsal ve kültürel olaylarını geniş bir zaman diliminde taşır; toplumları ve kültürleri etkileyerek gelişimini sürdürür. İnsanoğlunun, doğadaki güçler karşısında duyduğu korkuların ürünü olan ve bu bağlamda hayatta kalabilme mücadelesi ve korkularını kontrol altına alabilme bilincini yansıtırlar.

Bu parçada sözü edilen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mitos düşüncesi B) Antik düşünce
C) Metafizik düşünce D) Teolojik düşünce
E) Doğa Felsefesi

5. I. İnsan zihninde deneye bağlı olmaksızın gelen hiçbir önsel bilgi yoktur.

II. Kesin ve evrensel bilgilere ancak akıl aracılığıyla ulaşılabilir.

III. Düşünmek, akıl yürütmek ancak dışarıdan sağlanacak gereçlerle olanaklıdır.

IV. Doğruluğun tek ölçütü mantıksal tutarlılıktır.

Yukarıdakilerden hangileri "rasyonalizm" **bilgi kuramına uygun açıklamaları içermektedir?**

A) I ve II B) II ve III C) III ve IV D) I ve III E) II ve IV

6. Sokrates insanlarda doğuştan var olan bilgiyi açığa çıkartırken karşılıklı konuşma yöntemini uygular. Bu yöntem iki aşamadan oluşur: İroni (alaya alma) ve maiotik (doğurtma). Sokrates, ilk aşamada karşısındakiyle konuşurken bir şeyler bildiğini sanan kişiye aslında hiçbir şey bilmediğini alaylı bir şekilde kanıtlar. İkinci aşamada ise, yine ustaca sorduğu sorularla hiçbir şey bilmediğini düşünen kişinin, aklında doğuştan var olan bilgilerini açığa çıkarır.

Bu yaklaşım Sokrates'i hangi felsefi anlayışa dâhil etmektedir?

A) Empirizm B) Rasyonalizm C) Kritisizm D) Septisizm E) Entüisyonizm

7. İlk Çağ filozoflarından Herakleitos'un ilgisi, Anaksimenes gibi varlık sorununa yönelmiştir. O da öz varlığın, bütün değişiklikler içinde birliğini yitirmeyen gerçek varlığın, ana maddenin ne olduğunu araştırmıştır. Ona göre, evrenin temel maddesi ateştir. Ateş, bütün varolanların ilk gerçek temelidir, bütün karşıtların birliğidir, içinde bütün karşıtların eridiği birliktir. Varlık sorusuna verilen bu yanıtta, Herakleitos ile Anaksimenes'in görüşü karşılaştırılırsa, pek bir yenilik olmadığı görülür. Burada bir madde yerine başka bir madde, hava yerine ateş konulmuştur.

Bu parçada, aşağıdaki problemlerden hangisinin sorgulandığı söylenebilir?

A) Varlığın ilk ögesi nedir?

B) Felsefe nasıl doğmuştur?

C) Evren sonsuz mudur?

D) Bilginin kaynağı nedir?

E) Evreni Tanrı mı yaratmıştır?

8. Felsefenin ilk olarak ortaya çıktığı yer olarak İzmir'in Milet bölgesi gösterilir. O günün Milet'i ticaret, tarım ve balıkçılığın yapıldığı bir yerdi. Bütün bunlar Miletliler'in zengin olmalarını sağlamıştır. Zenginleşen Miletliler de felsefe yapmak için bol bol zaman buluyor; varlık, bilgi ve değer üzerinde düşünüyorlardı.

Bu parçaya göre, Milet'te felsefenin yapılmasında etkili olan faktör aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kültürel etkileşimin yoğun olması

B) Özgür düşünce ortamının olması

C) Felsefeye duyulan ilgi ve merak

D) Bölgenin coğrafi konumu

E) Refah ortamının olması

1-C 2-E 3-B 4-A 5-E 6-B 7-A 8-E

FASİKÜL

10

MS 2. YÜZYIL - MS 15. YÜZYIL (ORTA ÇAĞ) FELSEFESİ

6. ÜNİTE

MS 2. YÜZYIL - MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Vip YAYINLARI

MEB KAZANIMLARI

1. MS 2. yüzyıl-MS 15.yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar.
2. MS 2. yüzyıl-MS 15.yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.
3. MS 2.yüzyıl-MS 15.yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.
4. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.

MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

- Bu dönem felsefesi, **Hristiyan felsefesi** ve **İslam felsefesi** olmak üzere iki farklı din anlayışından oluşan iki farklı felsefedir.
- Yine bu dönemde ya inancın pekiştirilmesi amacıyla felsefeye başvurulmuş ya da inanca zarar verdiği düşüncesiyle felsefe dışlanmıştır.
- Hristiyan felsefesi ve İslam felsefesi her ne kadar kendinden önceki felsefelerden etkilense de kendine has karakteristik özellikleri vardır.

İLK ÇAĞ FELSEFESİNİN ORTA ÇAĞ FELSEFESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

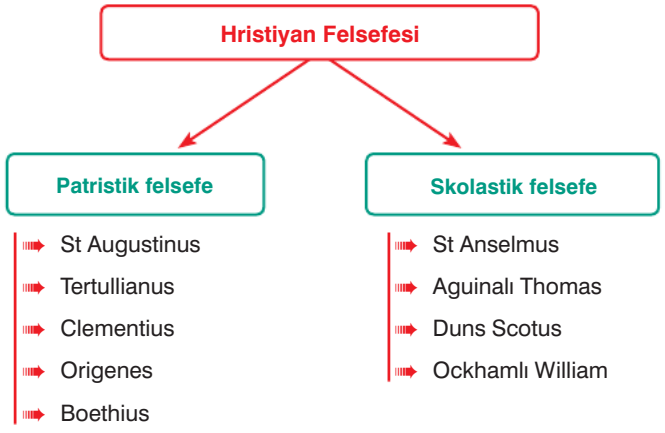
- Orta Çağ'da genellikle yapılan şey, Antik Çağ'ın düşünce dünyasını benimsemek olmuştur. Bundan dolayı, Orta Çağ felsefesi ancak, Antik felsefenin belli bir açıdan sürüp gitmesi diye anlaşılabilir. Bu felsefe .....
- Orta Çağ felsefesinin temelinde ..... vardır. Oysa Antik felsefenin temelinde ..... ve ..... vardır.
- Hristiyanlığı yaymak ve savunmak için **Platon**'un düşüncelerinden etkilenilmiştir.
- Yeni Platonculuk adı verilen **Plotinos** felsefesi "Tanrı ve ruh" kavramları konusunda bu dönem felsefesini etkilemiştir.
- **Aristoteles** mantığı ve **Stoa öğretisi** Orta Çağ felsefesini etkilemiştir.
- **Epikrosçuluğun** dünyevi hazlardan uzak durulması gerektiği görüşünden yararlanılmıştır.
- Orta Çağ'ın ..... bir felsefe anlayışı vardır. Antik Çağ'ınkiyse .....
- Orta Çağ felsefesinde Antik Çağ filozoflarından bazılarının ve Kilise düşünürlerinin doğruyu bulduklarına inanılır. Oysa Antik Çağ'da doğrunun elde edilmediği, onun ..... gerektiği düşünülmüştür.
- İlk Çağ Yunan felsefesi, belli bir halkın felsefesiydi. Oysa Orta Çağ felsefesi ..... bir topluluğun, Hristiyan toplumunun felsefesidir.
- Orta Çağ felsefesi, din çerçevesinde ..... duyulan saygıya dayanır. Oysa Antik felsefede; **özgür** düşünce, ..., araştırıcılık ve merak ağır basar.

STOA AHLAKI

- Stoa felsefe okulu ..... tarafından MÖ 300 civarında kurulmuştur. ..... ve imparator ..... diğer üyeleridir.
- Stoa felsefesine göre doğanın kendi yasaları içinde işleyişi vardır ve insan kendi dışında gelişen olayları değiştirebilme gücüne sahip değildir.
- Onlar kaderci bir yaklaşımla her şeyin önceden belirlenmiş olduğuna inanırlar.
- İnsan doğa karşısında özgür değildir fakat iyiyi seçebilme konusunda özgürdür. Mutluluğun sağlanabilmesi için iyinin seçilmesi gerekmektedir.

HRİSTİYAN FELSEFESİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE ÖNE ÇIKAN PROBLEMLERİ

- Felsefeyle dini temellendirme denemesi olarak Hristiyan felsefesi MS 200-1500 yıllarını kapsar. Patristik felsefe ve Skolastik felsefe olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- Hristiyanlığı korumak ve savunmak için inancı, felsefe ile temellendirmeyi amaçlamıştır.
- Hristiyanlık dininin ortaya çıkmasıyla başlamıştır.
- Hristiyanlık, yayılma sürecinde bazı eleştirilere maruz kalmış, din içinden bazı filozoflarda bu eleştirilere karşı dini savunmuştur. Bundan dolayı bu filozofların felsefesi, ... (savunma) olarak bilinir.

1. PATRİSTİK FELSEFE

- Patristik felsefe, **Kilise Babalarının** felsefesidir. "Kilise Babaları" 2 - 6. yüzyıllar arasında yaşayıp, Hristiyan öğretisinin temellerini kurmaya çalışmış olan din adamlarıdır.
- Kilise Babalarının felsefesi (Patristik felsefe); Hristiyan dininin öğretisini oluşturmak, bu öğretiye bir biçim vermek çaba ve denemelerini kapsamıştır.
- Akılla dini açıklama yolu inancın ..... öğretisi haline gelmiştir.
- Temsilcileri: St.AUGUSTİNUS, TERTULLİANUS, CLEMENTİUS, ORİGENES

2. SKOLASTİK FELSEFE

- Skolastik felsefe " ..... " demektir; çünkü bu felsefe Orta Çağ'da din adamlarını yetiştiren manastır ve katedral okullarında işlenip gelişmiştir.
- Skolastik felsefenin yöntem bakımından yapmak istediği, dinin dogmalarını akıl ve felsefeyle ..... bunları olabildiğince kavranılır yapmak; böylece inanca karşı akıl yönünden ileri sürülmüş olan itirazları karşılayabilmektir.
- Temsilcileri: ST.ANSELMUS, AGUİNALI THOMAS, DUNS SCOTUS, OCKHAMLI WİLLİAM

Örnek 1

Orta Çağ felsefesi, din çevresinde otoriteleri duyulan saygıya dayanır. Oysa Antik felsefede; özgür düşünce, eleştiricilik, araştırıcılık ve merak ağır basar. Bu nedenle Orta Çağ'da felsefe dinsel bir nitelik kazanır, özgür ve araştırıcı niteliğini yitirir. Felsefe inanca, inanç da dinsel dogmalara bağlıdır. Bilimsel çalışmalar engellenir. Hristiyan öğretisine aykırı felsefi ve bilimsel düşünceler dile getirilemez. Bunu yapanlar acımasızca cezalandırılır.

Bu parçaya dayanarak Orta Çağ felsefesi ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Din ağırlıklıdır.
B) Teolojinin hizmetindedir.
C) Eleştiriye kapalıdır.
D) Bilimsel çalışmaları destekler.
E) Dini dogmalar etkilidir.

Çözüm

Hristiyan Felsefesinin Genel Özellikleri

- Din merkezli düşünce görülmüştür.
- Akılla dinin temellendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.
- Akıl ve inanç tartışmaları ön plana çıkmıştır.
- İnancın bilgiyi mümkün kıldığı düşüncesi egemendir.
- Antik Yunan felsefesinden etkilenilmiştir.
- Tanrı'nın varlığı kanıtlanmaya çalışılmıştır.
- ..... metinlerin doğruluğu merkeze alınmıştır.
- Oluşturulan fikirlerde dinsel otoriteye karşı gelinmemesi gerektiği söylenmiştir.
- Felsefenin tüm alanlarında din etkili olmaya başladığı için bilim dışlanmıştır.
- Bu felsefede amaç yeni bilgiler oluşturmak değil, var olanı anlamaya çalışmaktır.
- ..... kapalıdır.
- Konusu dini **dogmalardır**.
- Statiktir, durağandır.
- Teoloji, felsefe ön plandadır.
- Tek otorite İncil ve Aristoteles'tir.
- Filozoflar ..... adamıdır.
- Felsefe dini temellendirmek için vardır.
- Hristiyanlığın ilkeleriyle felsefi akılcılık uzlaştırılmaya çalışılmıştır.

1. TANRI'NIN VARLIĞINI KANITLAMA PROBLEMİ

....., şüpheciliği eleştirerek, mutlak doğruların bulunduğunu ve bunların elde edilebileceğini savunmuştur. Böyle doğruların olması, bunları karşılayan mutlak bir varlığın, Tanrı'nın da olması demektir. Augustinus"un tüm düşünceleri iki konu üzerinde toplanmıştır: .....

a. Ontolojik Kanıtlama

- Tanrı kavramından yola çıkarak mantıksal olarak Tanrı'yı ve onun varlığını kanıtlama yoludur.
- Hristiyan felsefesinde Anselmus tarafından ileri sürülmüştür.
- .....'a göre Tanrı'nın var olmadığını düşünürsek, Tanrı "en yetkin varlık" olmaz. Bu yüzden Tanrı'nın "var olması" gerekir.

b. Kozmolojik Kanıtlama

- Tanrı'nın varlığını her şeyin bir nedeni olduğu fikrine dayanarak evrenden hareketle kanıtlamaya çalışır.
- Evren sonradan olmadır.Her sonradan olanın bir var edene ihtiyacı vardır. Geriye doğru gidildiğinde mantıksal olarak bir ilk varlığın olması gerekir ve o varlık Tanrı'dır.
- Aristoteles'in ilk neden görüşünden etkilenen ..... tarafından ileri sürülmüştür.

2. KÖTÜLÜK PROBLEMİ

- Kötülük problemi genelde Tanrı'nın yokluğunu ispat için kullanılmaktadır.
- Tanrı, kötülüğü kaldırmıyorsa ve kötülük de varsa o hâlde Tanrı yoktur.
- Eğer Tanrı varsa, mutlak güç sahibiyse ve insanın iyiliğini istiyorsa dünyadaki kötülükleri önlemeli ve kaldırmalıdır.
- Hristiyanlığa göre Tanrı; insanlara iyiliği emreden, kötülükten uzak durmalarını isteyen ve her şeyi yaratan tek varlıktır.

Kötülük Problemine Yönelik Görüşler

Augistunus

Augistunus Tanrı'nın her zaman iyiyi emrettiğinin; insana iradesi aracılığıyla seçme özgürlüğü verdiğini savunur. Bu yüzden, kötülük irade zayıflığıdır.
Ona göre Tanrı en yüksek iyidir. Tanrı'nın dışında var olan her şey Tanrı'dan gelmektedir. İyi şeylerin sadece en yüksek iyiden geldiklerini kabul edecek olduğumuzda, maddenin de iyi bir şey olduğunu söylemek gerekmektedir.

Aquinalı Thomas

Kötülüğü irade zayıflığına bağlayan Aquinalı Thomas'a göre kötülük, hatalı olan insanın erdemden uzak oluşundan kaynaklanmaktadır. Bu görüşünde İbn Sînâ'dan etkilenmiştir. (İbn Sînâ'ya göre kötülük insanın erdemden uzaklaşmasından kaynaklanır. İyinin anlaşılması için kötülük gereklidir.)

3. TÜMELLER PROBLEMİ

- Tümeller sorunu, tümellerin var olup olmadığına ilişkin felsefe sorunudur. Tümeller, tekillere ya da tikellere yüklemlenebilen ..... ya da soyut nitelikler, belirleyici özellikler, türler, bağıntılardır.
- Söz gelimi kavak, dut, limon ortak olarak ağaç olma niteliğini taşır. Burada tikel ile tümel arasındaki farkı şöyle dile getirebiliriz. Tekilden söz ettiğimizde gösterilebilir bir örnek söz konusudur, tümel ise gösterilemeyen bir kavramdır, soyutlamadır, addır.
- **Platon** ile **Aristoteles** tümeller tartışmasında esin kaynağı olup ve tartışmanın sonraki genişlemelerine kaynaklık etmiştir.
- **Platon**'a göre tümeller (İdealar) tek tek nesnelerde değil ayrı bir varoluş niteliğindedir.
- **Aristoteles**'e göre ise tümeller özler olarak nesnelerin kendi kapsamındadır.
- Tümellerin varoluşuyla ilgili başlıca üç grup görülür: ..... (Gerçekçiler), ... (Konseptualizm) ve ..... (nominalizm)

Kavram realizmi (Gerçekçiler)

Gerçekliğin yapısını ve doğasını bütüncül olarak açıklar. Bu yaklaşıma göre tümeller, ayrı bir varlık olarak Tanrı'nın zihnindedir.

Augustinus
Anselmus

Kavramcılık (Konseptualizm)

Kavramların genel düşüncelerden ibaret bulunduğunu ve bunların gerçek olduklarını ileri sürer. Kavramcılığa göre tümeller, tek tek varlıkların içinde yer alır.

Aquinalı Thomas

Adcılık (Nominalizm)

Genel kavramların hiçbir gerçekliği yoktur, birer addan ibarettir. Adcılar tümellerin var olmadığını yalnızca tikellerin bulunduğunu savunur.

Ockhamlı William

İSLAM FELSEFESİ

İSLAM FELSEFESİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE ÖNE ÇIKAN PROBLEMLERİ

- İslam felsefesi, İslam dininin ilkeleriyle ..... uzlaştırmaya, dinin ana konularını ..... bağdaştırmaya çalışan bir felsefedir.
- Yunan düşüncesi, her şeyden önce, varlığın ne olduğu sorunu üzerinde duruyordu. Evrende, bir düzenin egemen olduğunu, var olanların, belli değişmez yasalara ve biçimlere bağlı bulunduğunu ileri sürüyordu.
- İslam felsefesindeyse, "İnsanla mutlak Tanrı arasında ne gibi ilişki vardır?" sorusu ele alınmıştır. Başka bir deyişle, insan iradesinin özgür olup olmadığı, İslam düşüncesinin ana sorunudur. Bundan dolayı, İslam düşüncesinde din ve ahlak felsefesi ön plana çıkmıştır.

İslam Felsefesinin Genel Özellikleri

- Tanrı'nın varlığının akıl yoluyla ispatlanması
- Çeviri faaliyetlerinin yapılması
- Antik Yunan felsefesinin etkisinin görülmesi
- Batı felsefesini etkilemesi
- ..... ,iman ve inanaç gibi konuların ele alınması
- Din ve ahlak felsefesinin ön planda olması
- Kur'an ve hadisin çıkış noktası yapılması
- Eski Mezopotamya, Hint, İran, Yunan, Arap, Türk kültürlerinden beslenmesi
- İslam felsefesinden önceki problemlerin tartışılması
- Farklı milletlerden fakat çoğunluğu ..... filozoflar tarafından yapılmış olması
- Felsefi gelişime katkı sağlaması

İSLAM FELSEFESİNİN BAZI PROBLEMLERİ

- Yaratıcının Varlığını Kanıtlama Problemi
- İrade Özgürlüğü Problemi
- Toplumsal Yaşama Yönelik Problemler

1. YARATICININ VARLIĞINI KANITLAMA PROBLEMİ

- İslam felsefesinde yaratıcının varlığının delilleri probleminde, Yaradan'ın varlığının akılsal olarak temellendirilmeye çalışılmıştır.

Eş'ari

- İslam kelamcılarından **Eş'arî** insanın doğumdan ölüme kadar farklı biyolojik süreçlerden geçerek olgun bir varlık haline geldiğini, insanın bu olgunluğa herhangi bir yaratıcı olmadan kendi kendine ulaşamayacağını dolayısıyla bir yaratıcının olması gerektiğini söylemiştir.

El Kindî

- El Kindî "Sonradan yaratılan" anlamına gelen ..... deliline" başvurmuştur. Bu delile göre sonradan yaratılan, zorunlu olarak bir yaratıcıyı gerektirir.
- El Kindî'ye göre evren kadim değil hadistir. Yani öncesiz değil, sonradan olandır. Evren sonlu olduğuna göre bir başlangıcı ve bir başlatıcısı vardır. O da Tanrı'dır.
- Yine evrende düzen ve uyum olmasının Yaradan'ın varlığına ilişkin bir başka delildir.

İbn Sînâ

- İbn Sînâ varlığı **zorunlu** (vacib-ül vücud), **mümkün** (mümkin-ül vücud) ve ..... (mümteni-ul vücud) varlıklar olmak üzere üçe ayırır.
- **Zorunlu varlık**, varlığı başka bir varlığa muhtaç olmayan, ezelî ve ebedî varlıktır. **Mümkün varlıklar** ise zorunlu varlıktan taşma sonucunda çıkan, sürekli bir şekilde var olan ama daha sonra yok olan varlıklardır.
- İbn Sina Tanrı'da öz ve tözün aynı olduğunu, yarattıklarındaysa ayrı olduğunu savunmuştur. Bu nedenle Tanrı'nın varlığı zorunlu, yarattıkların varlığı mümkündür. Yaratılanların var olması için onlara varlıklarını veren bir unsur olmalıdır. Bu da Tanrı'dır.
- Varlıklar Tanrı'dan ..... (sudûr) yoluyla çıkar. Tanrı'dan çıkan ilk varlık, "İlk Akıl"dır. "İlk Akıl" kendisinde bir ikilik taşır. Bu ikilik varlık ve bilgidir. Bu "akıl"dan, yine bir başka "akıl" çıkar ve bu oluşum onuncu "akıl"a kadar gider. Onuncu ve sonuncu "akıl" "Hep Etkin Akıl"dır ve dünyamızı yönetir. Bu görüş, İslam felsefesinde **sudûr nazariyesi** (kuramı) olarak da bilinir.

2. İRADE ÖZGÜRLÜĞÜ PROBLEMİ

Kader ve irade kavramlarınında ele alındığı iradenin özgürlüğü problemi, İslam felsefesinde insanın seçme ve eylemde bulunma mantığı üzerinde ele alınmıştır.

Cebriye

- İnsan hiçbir şeye muktedir değildir. Bütün davranışların eyleme dönüşmesini sağlayan tek şey, evreni ve içindekileri yaratan Allah'tır.
- İnsan eylemlerinde mecbur olduğu için davranışlarından sorumlu değildir. Bundan dolayı " ..... "

Fârâbî

- Fârâbî'ye göre akıl ve irade insanın kendi eylemlerini seçebilme özgürlüğünün kanıtıdır. Yani insanda akıl vardır ve kendi iradesiyle iyi ve kötüye yönelir. İnsan aklıyla düşündüğünü yapıyorsa özgürdür, yapamıyorsa köledir.

3. TOPLUMSAL YAŞAMA YÖNELİK PROBLEMLER

İslam felsefesinde toplumsal yaşama yönelik problemler arasında devletle ilgili olarak **Farabi'nin El Medinet-ül Fazıla'sı (Erdemli Kent) ve İbn Haldun'un Mukaddime'si** ön plana çıkmıştır.

Fârâbi (870 – 950)

- Erdemli yaşam ancak **devlette** mümkündür.
- Mutluluk adaletle mümkündür.
- Adaleti ancak devlet sağlayabilir.
- İnsan erdemli devlette mutlu olabilir.
- Bütün insanlar, ihtiyaçlarını giderebilme hususunda birbiriyle yardımlaşmaya ve birlikte bulunmaya **muhtaçtır**. Kendi türüyle bir arada bulunmak diğer canlılarda olduğu gibi, insanın doğasında da vardır.
- Fârâbî, insan için **Toplumsal ve siyasi hayvan (canlı) der.** Ona göre ailelerin, köylere; köylerin şehirlere ve şehirlerin de **devlete yönelmesi doğal bir zorunluluktur.** Fârâbî, bilgi görüşünde rasyonalisttir. Yani akılcılığı savunur.

İbn Haldun

- Toplumsal varlık olarak bir arada yaşamak zorunda olan insanlar arasında çatışma olur.
- Eğer ortada uyuşmazlıkları önleyecek bir güç olmazsa çatışmalar insanlığın yok olmasına neden olur. Bundan dolayı da **devletin varlığı doğal ve zorunludur.**
- Devletin olmadığı yerde anarşi olur. Anarşinin olduğu yerde de hayat olmaz.
- Felsefedeki madde ve şekil arasındaki ilişki gibi devlet ve toplum arasında da bir ilişki vardır. Herhangi birindeki çözülme diğerinin de etkiler.

İSLAM FELSEFESİNDE BAZI FELSEFİ GÖRÜŞLER

1. Naturalistler (Tabiyyun)

- Her şeyi doğa içinde gören bir anlayışa sahiptir.
- Bilgilerin ..... yoluyla kazanıldığını savunurlar.
- **Deist** anlayışa yakındırlar. Çünkü Tanrı ile insan arasında aracı kabul etmezler.
- En büyük temsilcisi ..... 'dir.

2. Dehriyye (Materyalizm)

- Varlığın ..... den meydan geldiğini savunurlar.
- Gerçek olan tek şey ezeli ve ebedi olan maddedir.
- Bu nedenle bu akım **Tanrı'nın varlığını kabul etmez**.
- En büyük temsilcisi ..... 'dir.

3. Meşşailik Felsefesi

- Aristoteles'ten etkilenmiş olan bir düşünce sistemidir. Meşşailik mantık ve matematiğe dayanır, akılcı, ... bir akımdır. Bir bakıma Aristoteles'çiliktir.
- Bu sistemde, temelde İslam düşüncesine dayanılır. Yöntem olarak da Aristoteles mantığı ve felsefesi benimsenir.
- Başlıca temsilcileri; ..... gibi düşünürlerdir.
- Meşşaiye filozofları, akıl ile dinin inançla ilgili temel problemlerini açıklamaya çalışmışlardır. Akla dayalı inancı savunurlar.

MS 2. YÜZYIL- MS 15. YÜZYIL FELSEFESİNDE İNANÇ VE AKIL İLİŞKİSİ

MS 2- MS 15. yüzyıl felsefesinde inanç, din alanında, akıl ise felsefe alanında konumlandırılmıştır.

Hristiyan Felsefesinde İnanç ve Akıl İlişkisi

- Hristiyanlığın 6. yy. dan itibaren resmi din olarak Batı'ya yayılmasıyla, kilise ve din adamları felsefeye daha derin tepki gösterip, felsefi düşünce ve bilime kapılarını kapatmışlardır.
- Bundan dolayı Hristiyan felsefesi düşünürleri için inanç ile akıl ilişkisi daha çok ..... merkezindedir.
- Skolastik düşüncenin etkisiyle din adamları ve kilise, insanlara kendi doğrularını ve dogmaları kesin ve katı kurallarla kabul ettirmeye çalışmıştır. Bu durum insanları akılcılıktan uzaklaştırmıştır. **Akıl inancı anlamak için vardır**.
- **Tertullian**, "**Akıl almaz olduğu için inanıyorum**" düşüncesiyle akılla inancı kıyaslar. Ona göre aklın bir sınırı vardır. Akılla bazı şeyler anlaşılamadığı için o sadece inandığını söyler.
- **Clemens**, inanılan şeyin akıl tarafından onaylanması gerektiğini savunur. " ..... " yargısıyla Tertullian'u eleştirmiştir.
- **Anselmus** akılla inanmayı kanıtlamaya değil inanmanın getirdiği bilgiyi akılla açıklamaya çalıştığı için "**Anlamak için inanıyorum.**" yargısına katılmıştır.
- **Aquinolu Thomas**, "Anlamak için inanıyorum." yargısını " ..... " yargısına dönüştürmüştür. O inanç ve aklın birbirinden ayrı iki bilgi alanına ait olduğunu ama bu alanlara ait bazı bilgilerin bilinmesinin zor olduğunu savunmuştur.
- **Ockhamlı William** inanç ile aklın birbirinden bağımsız iki ayrı alan olduğunu savunur. O inancın akla, aklın da inanca müdahalesine karşı çıkmıştır.
- Hristiyan felsefesinde sorgulanan herhangi bir konuya ..... değil ..... cevap verilmiştir. Bu durum Hristiyan felsefesi için 11. yy.ın sonlarında değişmiştir. 9. yy. ın 2. yarısında İslam bilimine ilgi duyan Batılılar eserler Latinceye çevirdikçe zamanla felsefeye merak sarmıştır.

İslam Felsefesinde İnanç ve Akıl İlişkisi

- İslam filozofları Kur'an-ı Kerim'i delil göstererek akıl ile inancı uzlaşı içinde görmüştür.
- İslam dini, düşünceye ve meraka ilgi uyandırtan bir dindir. Kur'an'ın bir çok ayetinde "Düşünmez misiniz?", "Anlamaz mısınız?", "Aklınızı kullanmaz mısınız?" ifadeleri yer almaktadır.
- İslam düşüncesi hem Kur'an naslarında hem de diğer dini konularda ..... önem vermiştir.
- İnancın bilgisi,aklın bilgisiyle çelişkiye düşmez.
- Müslümanların Yunan felsefesini benimsemesinin nedenlerinin başında akılcılık gelmektedir.
- Kelamcılar aklı ..... (teorik) ve ..... (pratik) olarak ikiye ayırır. İnsanın davranışlarda var olmayan bilgileri anlamasını ve kavramasını sağlayan akıl **nazari akıl**; insan bir şeye yönelik davranışta bulunurken onun yapılıp yapılmamasına karar verdiği akıl ise **amelî akıl**dır. Fakat .....
- **Mutezile** ekolü, Allah akla aykırı bir düzen kurmadığı ve akılla insana çeşitli sorumluluklar yüklediği için akılla inancın bilgisine ulaşılabileceğini savunmuştur.
- **Mâturidi** ekolü akılla Allah'ın varlığı ile ilgili delil sunulabileceğini savunmuştur. Hurafelerin kaldırılmasıyla aklın önemini savunmuştur.

Gazâlî

- Felsefeye şüphe ile bakar. Bilginin amacı mutlak hakikattır. Bu hakikatı; ne duyular ne de akıl verebilir. Çünkü duyular aldatıcı ve aklımız ise çelişkili yargılar verebildiğinden yanıltıcıdır.
- Mutlak bilgiyi sadece inanç (.....) verir. İnanç da kaynağını kalpten alır. Mutlak bilgi Tanrı'da olduğundan bu bilgiye sadece ..... ile ulaşırız. Kalp gözü ile kavramak, ... ile kavramaktır.
- Gazâlî'ye göre, bir beden gözü bir de kalp gözü vardır. "Kalp gözü" dediği, tasavvufa göre "Gönül gözü" olarak bilinir. İçe doğuş şeklinde bir kavramadır. Bir çeşit sezgi ya da iç görüdür. Bunlara bağlı olarak iki de akıl vardır. Birincisi duyuların, deneylerin oluşturduğu akıldır. Diğeri ise Tanrısal bir şey olan, "Tanrı vergisi olan akıl"dır. Bilim ve felsefe birinci göz ve birinci akıl ile çalışır. Ortaya koyduğu bilgiler, güvenilir değildir.
- Tanrı vergisi olan akıl, Gazâlî'nin " ..... " dediğidir. Tanrıyı ve gerçeği de ancak onunla bilebiliriz. Bu bilgi kanıtlayıcı değil, ikna edicidir.
- Gerçek bilgi inanç, ilham ve ..... ile kalbe dolaysız gelen bilgilerdir.
- Vahiy bilgisi akıl bilgisinden öncedir.

İbn Rüşd

- İbn Rüşd'e göre akılla doğru bilgiye ulaşılır ve akılsal olan inançsal olandır. O felsefenin dinle çatışmadığı aksine ..... içinde olduğu savunmuştur.
- Ona göre felsefe ile din ..... içindedir ve **akılsal olan inançsal olandır**.

Akıl – İnanç İlişkisinde Dört Farklı Bakış Açısı

Gerçeğin anlaşılmasında inancın ve aklın rolü ile ilgili dört farklı bakış açısı vardır.

Dogmatik Bakış → Gerçek akılla değil, inanç ve vahiyle kavranabilir. Akıl hatalı çıkarımlarda bulunarak insanı yanıltabilir. Ama inanç kesin ve tartışmaya kapalıdır. Doğru ve her zaman geçerli gerçeği inanç kavrayabilir. İnanç için akıl gerekli değildir.

Eleştirel Bakış

Dogmatik anlayışın tersine, merkezde akıl ve eleştiri vardır. Gerçeğin anlaşılması konusunda akıl her durumda belirleyicidir. Akıl kullanılması için insana verilmiş bir hediyedir. İnsan akıl yürütme, analiz ve değerlendirme gibi zihinsel süreçleri bir kenara bırakmamalıdır. Aklın doğru kullanılması ile gerçeğin anlaşılmasındaki safsatalar ortadan kalkar ve hakikate ulaşılır.

Faydacı Bakış

Gerçeğin kavranmasında inanç, insanın ilkel yönünü terbiye ederken akılda insanın eğilimlerini eğitir ve inancın şekillenmesini sağlar. Ayrıca inanç ve akıl bağı insan yaşamına pozitif etki eder, insan yaşamında değerler birliğini sağlayarak, hayatı olumlu yönde şekillendirir.

Uzlaştırıcı Bakış

İnancın bilgisi ile aklın bilgisi çelişkiye düşmez. Gerçeğin kavranması ne sadece inanç meselesidir, ne de sadece akıl işidir. Gerçeğin kavranmasında akıl ve inanç uzlaşmalıdır. İnsan inanç ile akıl arasında kuracağı doğru ilişki sayesinde gerçeği kavrayabilir.

8. YÜZYIL- 12. YÜZYIL ÇEVİRİ FAALİYETLERİNİN İSLAM VE BATI FELSEFESİNE ETKİSİ

8 -12. yüzyıl arasındaki çeviri faaliyetlerinin Batı Felsefesine etkileri

- İslam dünyasındaki fizik, astronomi ve felsefe alanındaki eserlerin Latinceye çevrilmesiyle başlayan gelişme, karanlık çağını yaşayan Batı dünyasında ortaya çıkacak olan .....'ın da temelini oluşturmuştur.
- Grekçeden ve Latinceden Arapçaya çevrilmiş eserlerin X. yüzyıldan itibaren tekrar Latinceye çevrilmesiyle Aristoteles, Orta Çağ Avrupasında tanınmaya başlamıştır. Spinoza, Kant ve Dante gibi filozoflar, İbn Arabî gibi İslam filozoflarından etkilenerek eserler vermeye başlamıştır.
- Platon ve Aristoteles'i eserlerinden, Hristiyanlık öğretilerine dayanak oluşturmak amacıyla, Hristiyan inançlarına yatkın olan ve aykırı olmayan bölümler çevrilmiştir.
- Bacon'dan Descartes'e kadar Aydınlanma Dönemi'nin filozof ve bilim adamları söz konusu çeviri döneminden ilham almışlardır. Dolayısıyla bu çeviriler modern Batı medeniyetinin köklerini oluşturan en önemli unsurlardan birisi olmuştur.
- Batı kültürünün temelini oluşturan ....., ardından gelen ..... ve ..... hareketlerinin temeli eski metinlerin ve İncil'in diğer dillere çevrilmesiyle başlayan yeni bir kültür dili oluşturma amacına dayanır.
- Hristiyan inancını mantık üzerinden temellendirme amacıyla Grekçeden Latinceye Porphyrius eserlerinin çeviri faaliyetleri yapılmıştır.
- İslâm dünyası İbn Bâcce, İbn Tufeyl, İbn Sînâ ve İbn Rüşd'ün eserleriyle çok erken dönemlerde Avrupa'ya ve Batı dünyasına intikal etmeye başlamıştır. İslam düşünürlerinin eserlerinin aktarımı Arapça'yı öğrenen batılı mütercim ve düşünürlerin doğrudan Arapça'dan yaptıkları çevirilerle de sağlanmıştır.
- İbn Rüşd'ün eserleri sadece müslüman bir filozofun bireysel bir serüveni ve kendi medeniyeti açısından bir işlevselliği değil, gerek Batı medeniyetinin oluşumuna katkıları gerekse ortak mirasın intikalini ve devamlılığını sağlaması açısından çok önemli bir görevi de ifa etmiştir. Eserlerinin tercüme edilerek Batı'ya aktarılması sonucunda İbn Rüşd'ün fikir sistemi, Batı dünyasında çok ciddi yankı bulmuş ve pek çok Batılı bilginin de ifade ettiği gibi o, Rönesans'tan Aydınlanma hareketine kadar modern Batı düşüncesinin oluşumunda etkili olmuştur.
- İbn Rüşd, Orta Çağ'da Aristoculuğun temsilcisi sayılır. Latin dünyası Aristo'yu İbn Rüşd'ün eserleriyle tanımıştır. Batıda ..... adıyla da anılmıştır.
- İbn Sînâ, Batıda ..... adıyla da anılmıştır, ... isimli tıp eseri Batı üniversitelerinde yüzyıllarca yıl okutulmuştur.
- Avrupa'da özgür ve bilimsel düşüncenin ortaya çıkışında söz konusu çeviri faaliyetleri önemli bir rol oynamıştır.

Örnek 2

Felsefenin İslam dünyasına, ilk önce Yunanca'dan yapılan çeviriler yoluyla girmesi gibi, Batıya da felsefe İslam felsefesinden yapılan çevirilerle girmiştir. Fakat birinci çeviri döneminde felsefenin İslam dünyasına girişi, sadece çeviriler kanalıyla olmuştur. İkinci dönemde yapılan ise, daha önce unutulan Yunanlı filozoflar ile birlikte, Müslüman filozofların özgün felsefeleri de aktarılmıştır. Batıdaki hür düşünce ve dinsizlik akımları, İbn Rüşd'ün akılcılığı ile birlikte bu akılcılığın yanlış yorumunun sonucu ortaya çıkmıştır. XV. yüzyılda İbn Rüşd ve onun doğurduğu akımlar etkin bir hale gelerek, Rönesans ve Reform hareketlerinin alt yapısını hazırlamıştır. Bilindiği gibi bu dönemin rağbet gören felsefi akımı, gerçekte İbn Rüşdcülük'ten başka bir şey olmayan ve Descartes'in öncülüğünü yaptığı "Kartezyanizm" akımıdır. XVII. yüzyılda İbn Tufeyl'in fikirlerinin katkılarıyla "Aydınlanma Çağı" denilen yeni bir devir başlamıştır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Batı düşüncesi İslam filozoflarından etkilenmiştir.
B) İslam dünyası felsefeyi Yunancadan yapılan çeviriler ile öğrenmiştir.
C) Batıya felsefe İslam felsefesinden yapılan çeviriler ile geçmiştir.
D) İslam dünyasındaki gelişmeler Rönesans ve Reform hareketlerine zemin hazırlamıştır.
E) Batı Felsefesi kendi içinden beslenen bağımsız bir felsefedir.

Çözüm

8. - 12. yüzyıl arasındaki çeviri faaliyetlerinin İslam felsefesine etkileri

- Müslüman entelektüeller arasında başlayan düşünsel tartışmalar Aristoteles mantığı ve Yunan felsefesinden gelen çevirilerle hız kazanmıştır.
- İslam'dan başka inançlara sahip olduklarını ilan edenlerin kitapları yaygınlaşmaya başlamıştı. İslamiyet ise bir dindi ve dogmalara dayanıyordu. Özellikle felsefe çevirileriyle birlikte bu dogmalar **akılla** temellendirilmiş ve şüphe duymaya başlayanlara gerçekler açık ifadelerle izah edilmiştir.
- Çeviriler sadece felsefe alanında olmamıştır. İdari, mantık, tıp, astronomi ve diğer pozitif ilimler alanında da olmuştur. İslam felsefesi birçok alanda genişlemeye başlamıştır. Tercüme faaliyetleriyle birlikte İslam felsefesi diğer medeniyetler arasında köprü görevi görmüştür.
- Müslümanlar arasında teolojik anlamdaki tartışmaların odağında halifeliğin meşruiyeti, liderliğin din ile ilişkisi ve bu ilişkilerin yetersizliğinin sorgulanması gibi siyasi konuların yanı sıra, Kur'an'ın yaratılıp yaratılmadığı, kabir azabının olup olmadığı, Tanrı'nın varlığının ispatlanmaya çalışıldığı, kelam denilen teolojik konular da vardır. Çevirilerle birlikte Yunan felsefesi ve mantığının etkisiyle bu teolojik tartışmalarda İslam felsefesi kendi görüşlerini daha iyi savunabilir duruma gelmiştir.
- Çevirilerle birlikte İslam felsefesinde Yunan filozoflarından, tanınmayan filozof yok denecek kadar azdır. Başta Aristoteles olmak üzere Platon, Phytagoras, Demokritos gibi filozoflar, derinden derine incelenmiştir.
- ..... döneminde fethedilen yerlerden getirilen eserler, Bağdat'ta ..... adında kurulan kütüphanede toplatılmış ve dönemin Abbasi halifesi ..... tarafından çeviri faaliyetleri başlatılmıştır. Bu faaliyetler kapsamında Aristoteles'in "Organon", Porphyrius'un "....." eserleri, Plotınus'un ..... çevrilmiştir. ..... bilim ve felsefe akademisi olarak kullanılmıştır.
- Arapçaya çevrilen ilk temel metin **Plotinus'un En-nead**'lar eserinin bir çeviri yorumudur.
- Müslüman filozoflar çoğunlukla Platon, Aristoteles"in kurmuş olduğu felsefeden etkilenmişlerdir. Bu felsefeyi aynı zamanda Kuran-ı Kerim'deki inanç önermeleriyle bağdaştırmışlardır. Böylece İslam felsefesi farklı düşüncelerle daha da zenginleşmiştir. Fârâbî, İbn Sînâ, İbn Rüşd, Gazâlî, Yusuf Has Hâcib bu dönemin en önemli düşünürleridir.
- Çeviriler yoluyla Yunanlılardan alınan sadece felsefe olmamıştır. Bilimsel çalışmaları da inceleyen İslam dünyası doğa felsefesiyle de tanışmıştır.
- Çevirilerle birlikte Müslümanların kendilerine has felsefi düşünceleri de Batıya geçmiştir. İslam felsefesinin Batı felsefesine katkıları metafizik, mantık, ahlak felsefesi, bilim felsefesi, musiki, psikoloji alanlarında olmuştur. Böylece İslam felsefesi hızla farklı medeniyetlerde büyümeye başlamıştır.

Vip NOT

8 - 9. yüzyıl arasında İslam coğrafyasında çeviri faaliyetleri Antakya, Urfa, Cundişapur, Harran, Nisibis (Nusaybin) ve Bağdat'ta kurulan çeşitli okullarda Yunan, Hint ve Fars (İran) medeniyetlerinden yapılan çeviriler ile gerçeklemiştir.

TASAVVUF DÜŞÜNCESİ

- Tasavvuf, Tanrı'ya sezgi ve ..... yoluyla ulaşılabileceğini savunan düşünce sistemidir.
- Tasavvuf düşüncesinde insan değerli bir varlıktır. Çünkü, insan, özünü ortaya koyabilir, özgürdür ve kendisini geliştirebilir. O, Tanrı'dan gelir ve Tanrı'ya döner. İnsanla Tanrı birdir. Tanrı, insanda dile gelir.
- İnsanın Tanrı'ya dönebilmesi için gönül bilgisi edinmesi ve aydınlanması gerekir. İnsanın bunu yapabilmesi aşama aşama gerçekleşir. İnsan, önce olgunlaşır, geçici varlıklardan kendisini sıyırır ve kalıcı özlere yönelir. Böylece, Tanrı'ya doğru aşama aşama ilerler.

Örnek 3

İslamiyette Tanrı'yı, evreni ve insanı bir bütün içinde gören, insanın Tanrı ile başka insanlarla ve kendisiyle olan ilişkilerini bu bütün içinde arayan ve açıklayan felsefi akıma ne ad verilir?

A) Kelam B) Tefsir C) Tasavvuf D) Mutezile E) Eş'ariye

ÖSYM Sorusu

Çözüm

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. Orta Çağ'ın durgun (statik) bir felsefe anlayışı varken Antik Çağ'ın ise dinamik bir felsefe anlayışı vardır.
2. Skolastik felsefe kilise babalarının felsefesidir.
3. Orta Çağ felsefesinde teolojik felsefe ön plandadır, filozoflar din adamıdır.
4. Konseptüalizm tümelleri ayrı bir varlık olarak kabul eder.
5. Meşşaiye Aristoteles'ten etkilenmiş bir düşünce sistemidir; mantık ve matematiğe dayanır, akılcıdır.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. Patristik felsefeye sistemli bir bütünlük kazandıran, Hristiyan inançlarını felsefi bir sistem içine yerleştiren düşünür ..... olmuştur.
2. ..... felsefe okul felsefesi demektir; çünkü bu felsefe Orta Çağ'da din adamlarını yetiştiren manastır ve katedral okullarında işlenip gelişmiştir.
3. Antik Çağ Yunan felsefesinin İslam dünyasında gelişmesinde ..... faaliyetleri etkili olmuştur.
4. İslam felsefesi, İslam dininin ilkeleri ile ..... uzlaştırmaya çalışan bir felsefedir.
5. ..... kelamcılarına göre insan özgür değildir ve eylemlerinde mecburdur.

Skolastik | aklı | çeviri | Augustinus | Cebriye

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. Fârâbî'nin ideal toplum ütopyasıdır.	a. İslam felsefesi
2. Hakikat, hakikate ters düşmez, aksine birbirini destekler. İfadesini savunan İslam filozofudur. Yaradanın varlığını inayet ve ihtira deliliyle savunur.	b. Erdemli Şehir
3. İslam kültür ve medeniyeti çevresi içindeki her türlü felsefe faaliyetini kapsar.	c. İbn Rüşd
4. Meşşailik ekolüne mensup bir İslam filozofudur. Tıp Kanunu isimli eseri ile ünlüdür.	d. Tanrı
5. İbn Sînâ'ya göre zorunlu ilk varlıktır.	e. İbn Sînâ

KAVRAMA TESTİ 1

1. İspanya'da yaşayan İbn Rüşd, Orta Çağ'da Aristoculuğun temsilcisi sayılır. Latin dünyası Aristo'yu İbn Rüşd'ün eserleriyle tanımıştır. Batıda Averroes adıyla da anılır. İbn Rüşd, dinde açıklanmış olan her şeyin akıl yoluyla ispatlanabileceğini savunduğu için görüşleri Katolik kilisesi tarafından yüzyıllarca yasaklanmıştır.

Buna göre, İbn Rüşd aşağıdakilerden hangisiyle nitelenebilir?

A) Sezgici
B) Akılcı
C) Deneyci
D) Ruhçu
E) Septik

2. Felsefeyle birlikte İslam dünyası Orta Çağ Avrupası'na teknolojik ve bilimsel bilgi anlamında zengin kaynaklar sunmuştur. Aristoteles'in bilimsel yöntemleri Pers ülkesindeki gelişmiş entelektüel seviyeye göre geliştirilmişti; kimya fizik, tıp ve özellikle astronomi alanındaki ilerlemeler Avrupa'ya ulaştıklarında Kilise'nin nüfuzunu sarstılar.

Buna göre, Orta Çağ Avrupası'nda Kilise'nin gücünün sarsılmasının nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Felsefi ve bilimsel gelişmeler
B) Artan demokratik ortam
C) Ekonomik gelişmeler
D) Siyasal hareketler
E) Tarikat gelişmeleri

3. Roma İmparatorluğu önce küçülüp sonunda yıkıldıktan sonra Orta Çağ'da Avrupa "Karanlık Çağ"a gömüldü ve Yunan ve Roma'dan miras kalan kültürün çoğu yok oldu. Kilise, bilimin üzerindeki tek hakimdi ve ayakta kalabilen tek felsefe Hristiyanlıkla uyumlu olduğu varsayılan Platonculuğun bir biçimi ve Boethius'un çevirdiği Aristoteles'in Mantık kitabıydı.

Buna göre, Orta Çağ'da Avrupa'nın "Karanlık Çağ"**a gömülmesinin nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?**

A) Platonculuğun gelişmiş olması
B) Aristoteles'in Mantık kitabının yetersiz kalması
C) Platonculuğun Hristiyanlıkla uyumlu olması
D) Kültürel aktarımın kesintiye uğraması
E) Kilise kurumlarının yeterince yaygınlaşmaması

4. Skolastik dönemin tam olarak ne zaman başladığı konusunda tartışma bulunsa da genellikle bu Skolastik, Latince "schola" sözcüğünden gelir. Bu bakımdan bu döneme niteliğini veren okul, manastır ya da başka kurumsallaşmış eğitim alanlarında yürütülen çalışmalardır. Skolastik Dönemde "yedi özgür sanat"a ilişkin eğitim verilir. Bu santlar dilbilgisi, astronomi, müzik, hitabet, mantık (diyalektik), aritmetik, geometridir. Ünlü Orta Çağ uzmanı Gilson'a göre "Skolastik diye nitelenen o dönemde gerçekten de okullarda gelişen teknolojinin ve felsefenin altın çağı, daha çok Albertus Magnus'un Köln'de ders vermesine karşılık gelen 1228'den, Ockham'lı William ölüm tarihine karşılık gelen 1350'ye uzanır." Bu dönemin önde gelen filozofları Aquinaslı Thomas, Duns Scotus, Ockhamlı William sayılır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Skolastik felsefe okul felsefesi anlamına gelmektedir.
B) Skolastik kurumlarda dilbilgisi, astronomi, geometri eğitimleri verilmektedir.
C) Skolastik okullarda teoloji ve felsefe eğitimi verilmektedir.
D) Skolastik felsefeye Patristik felsefe de denilmiştir.
E) Skolastik dönemde okullarda bir çok alanda eğitim verilmiştir.

5. Gâzâlî'ye göre, felsefi açıklamalarla kesin bilgiye ulaşılması imkansızdır; çünkü, maddenin başsız, sonsuz olduğu düşünülemez. Düşünülse bile bu din dogmalarıyla bağdaşmaz. Evrenin bir yapıcısı, bir nedeni olduğunu kanıtlamak için ileri sürülen kanıtlar fizikidir. Metafizik ilkeleri filozoflar açıklayamaz. Fiziki ilkelerden kalkarak Tanrı'nın varlığını kanıtlamaya kalkanların yolu tanrısızlığa varır. Dolayısıyla fiziki bir ilkeden yola çıkılıyorsa, Tanrı'nın varlığını kanıtlamaya girişilmemelidir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

A) Tanrı ezeli ve ebedidir.
B) Tanrı'nın varlığı fiziki ilkelerle kanıtlanamaz.
C) Doğadaki olaylar Tanrı'nın varlığının kanıtıdır.
D) Filozoflar kesin bilgilere ulaşabilirler.
E) İnsan aklıyla metafiziği bilebilir.

6. İşte iki şehir yan yana. Seçiminizi bekliyor: Biri faziletli (erdemli) şehir, diğeri cahil (bilgisiz) şehir. Bir şehrin halkı ancak erdemli yöneticisiyle huzurlu ve birliktelik içinde olabilir. Yöneticide aranan şartlara gelince: Keskin bir zeka, güçlü bir hafıza, sağlam bir beden, etkili konuşma yeteneği, kötü alışkanlıklarının olmaması, mal ve mülk hırsı taşımaması, kötülere karşı sert mizaçlı olması ... Ve hepsini içeren, hikmet sahibi olması. Halk ise istediği yerde yaşama özgürlüğüne sahip olmalıdır.

Bu açıklama aşağıdaki problemlerinden hangisinin cevabı niteliğindedir?

A) Bilgi problemi
B) Tümeller problemi
C) Toplumsal yaşama yönelik problemler
D) Yaratıcının varlığını kanıtlama problemi
E) İrade özgürlüğü problemi

7. İslam felsefesindeki akımlardan Meşşai, sözcüğünün kökü olan "Meşy" yürümek anlamına gelir. "Meşha" ise çok yürüyen demektir. Aristoteles'çi perepatetik geleneğine öykünene ve Aristoteles'in öğretisine bağlı kalarak 9. yy dan 12. yya kadar süren gelenek Meşaiye olarak anılmıştır.

Buna göre, Meşşai felsefesi için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Aristoteles'i takipciliği ön plandadır.
B) Eleştireldir.
C) Bilimsel düşünceye önem verir.
D) Sezgi ön plandadır.
E) Deneye ağırlık verir.

8. İbn Sînâ'ya göre, var olanlar iki kısma ayrılır; (1) Tanrı, akıl/melek ve doğal nesneler gibi varlığın insanın irade ve fiiline bağlı olmayan varlıklar. (2) Varlığı insan irade ve fiili ile meydana gelen şeylerdir. İlk kısımdaki varlıklara ilişkin teorik felsefe, ikinci grupta yer alan şeylere ilişkin bilgiye ise pratik felsefe denilir. Teorik felsefenin amacı insanın bilmek suretiyle yetkinleşmesini sağlamak iken, pratik felsefe insanın bildiklerini yapıp uygulayarak ahlaki yetkinliğe ulaşmasını amaçlar.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Pratik felsefe metafizik alanı kendisine konu olarak almalıdır.
B) Teorik felsefe uygulamaya yönelik felsefedir.
C) Pratik felsefenin konusu Tanrı ve meleklerdir.
D) Teorik felsefenin konusu insan iradesine dayanan varlıklardır.
E) Pratik felsefe doğru bilgi ve doğru davranış ile yetkinleşmeyi sağlayan bir disiplin ve çabanın adıdır.

1-B 2-A 3-D 4-D 5-B 6-C 7-A 8-E

KAVRAMA TESTİ 2

1. Avrupa, IV. yüzyıldan sonra uğradığı saldırılar ve istilalar sonucu darmadağınık bir duruma gelir. Avrupa kentleri ve yerleşik kurumları yağmalanıp, yıkıma uğratılır. Bu yıkımlar sırasında yaşanan yağmalardan ötürü İlk Çağ felsefesine ait Yunanca metinler yok edilir, bu nedenle geleneksel Yunan felsefesiyle bağ yok denecek kadar zayıflar. Orta Çağ felsefesi, İlk Çağ felsefesinin ardından ortaya çıkmış olsa da başlangıçta aradaki bağ son derece zayıftır. Orta Çağ düşünürleri ancak 12. yüzyıla gelindiğinde kimi İlk Çağ felsefesi metinlerine ulaşabildiler. Bu metinler de çoğunlukla Aristoteles'in mantıkla ilgili çalışmalarına ilişkindir. Bu sınırlılık Orta Çağ filozoflarının özellikle dile ve mantığa yönelmelerine yol açar.

Buna göre, Orta Çağ felsefesinin sınırlı kalmasının nedeni aşağıdakilerdn hangisi olabilir?

A) Filozofların yeterince yetkin olamamaları
B) Ulaşılan kaynakların kısıtlı olması
C) İlk Çağ Yunan metinlerinin zengin olması
D) Orta Çağ filozoflarının çok iyi mantık eğitimi almaları
E) Orta Çağ filozoflarının dili çok iyi kullanmaları

2. "Patristik felsefe", Kilise Babalarının çalışmalarını nitelemek için kullanılan ifadedir. Bu arada söz edilen "babalar" daha çok öğretmenler olarak düşünülmelidir. Diğer bir değişle bu kimseler, kilise kurumlarında görev yapan sıradan kimseler olmaktan öte, Hristiyan teolojisi hakkında kuramsal çalışmalar yapan kimselerdir. Bu dönemin önde gelen filozofları; Augustinus, Boethius'tur. Söz konusu dönemin filozoflarının belirgin özelliği kendilerini filozof olarak görmekten öte, teolog (ilahiyatçı) olarak görmeleridir.

Bu parçaya dayanarak Patristik felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Kilise babalarının felsefesi olarak anıldığı
B) Hristiyanlık inancına bağlı kaldığı
C) Temsilcilerinin ilahiyatçı olduğu
D) Temsilcilerinin kuramsal çalışmalar yaptığı
E) Kökeninin Antik Çağ'a dayandığı

3. Orta Çağ felsefesinde genellikle yapılan şey, Antik Çağ'ın dünyasını benimsemek olmuştur. Bundan dolayı Orta Çağ felsefesi ancak, Antik felsefenin belli bir açıdan sürüp gitmesi diye anlaşılabilir. Bu felsefe Hristiyanlaştırılmış Antik felsefedir. Orta Çağ'ın durgun (statik) bir felsefe anlayışı vardır. Antik Çağ'ınkiyse dinamiktir. Orta Çağ felsefesinde Antik Çağ filozoflarından bazılarının ve kilise düşünürlerinin doğruyu bulduklarına inanılır. Oysa Antik Çağ'da doğrunun elde edilemediği, onun aranması gerektiği düşünülmüştür.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Orta Çağ felsefesi Antik Çağ felsefesinden etkilenmiştir.
B) Orta Çağ'da Antik Çağ felsefesi Hristiyanlaştırılmıştır.
C) Orta Çağ felsefesi Antik Çağ felsefesiyle tamamen aynıdır.
D) Orta Çağ'da felsefe statik bir yapıdadır.
E) Antik Çağ felsefesi dinamik bir yapıdadır.

4. İbn Rüşd'e göre, dünya bir raslantı sonucu oluşmamıştır; bir Yaradan'ın eseridir. Var olan her şey, hep insan için vardır. Bu nedenle İbn Rüşd insani bilme ve Tanrı'nın bilmesi olmak üzere iki bilme düzeyi ile bunlara karşılık gelen iki gerçeklik tarzını birbirinden ayırır. Bu gerçeklikler; doğaüstü olan gizli unsurlardan oluşan gerçeklikle, insanın duyu organlarıyla algıladığı nesnelerin oluşturduğu gerçekliktir. Bu iki gerçekliğe karşılık gelen bilme türü ise, insani bilmeyle Tanrı'nın bilmesidir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Evreni bir Tanrı yaratmıştır.
B) Varlık, düşünsel bir niteliğe sahiptir.
C) Dünya tesadüfen oluşmamıştır.
D) İnsanın bilmesi duyu organlarına dayanır.
E) İnsan duyu organlarıyla doğaüstü gerçekliği bilebilir.

5. Tanrı neden dünyayı, içinde doğal ve ahlaki kötülükler olmasına izin verecek şekilde yaratmıştır? Augustinus bu sorunun cevabını insanların akılcı varlıklar olduğu fikri etrafında örmüştür. Ona göre Tanrı'nın insanlar gibi akılcı varlıklar yaratabilmesi için onlara özgür irade vermesi gerekir. Özgür iradeye sahip olmak da seçme kudretine sahip olmak demektir ve bunun içinde iyi ile kötü arasında seçim yapmak da vardır. Bu nedenle Tanrı ilk insan olan Adem'in kötüyü iyiye tercih edebileceği olasılığını da açık bırakmak zorunda kalmıştır. İncil'e göre olan tam da budur: Adem, Tanrı'nın buyruğuna karşı gelerek Bilgi Ağacı'nın meyvesini yemiştir.

Augustinus'un bu görüşlerine dayanarak insan için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Akıl sahibi olduğu
B) Özgür irade sahibi olduğu
C) Seçim yapabildiği
D) Seçimini hep kötüden yana kullandığı
E) İyi ve kötüyü kendi tercih ettiği

6. Eş'ari her şeyin ilkini yaratan bir yaratıcı olduğunu söyler. El Kindi âlemde bir düzen ve uyum olduğunu, âlemin sonlu olduğunu bundan dolayı bir başlangıcı ve bir başlatıcısının olduğunu söyler. İbnî Sinâ'ya göre zorunlu varlık olan bir yaratıcı vrdır ve bu yaratıcı ilk olarak aklı yaratır. Akıld da ikinci aklı yaratır ve bu yaratma sürekli olarak devam eder.

Bu açıklama aşağıdaki problemlerden hangisinin cevabı niteliğindedir?

A) Yaratıcının varlığını kanıtlama problemi
B) İrade özgürlüğü problemi
C) Toplumsal yaşama yönelik problemler
D) Bilgi problemi
E) Tümeller problemi

7. İbn Sînâ önemli bir filozof, hekim ve bilim adamı olarak İslam felsefesinin büyük doruklarından biridir. Çalışmaları Aristotelesçilik ve Platonculuğun özgün bir birleşimi olarak görülür. Bu özgün felsefesini İslam teolojisiyle birleştiren bir öğreti ortaya koyar. İbn Sînâ İslam felsefe tarihinde kendisinden önceki felsefe geleneğini unutturmuş ve otorite haline gelmiş bir düşünürdür. İslam felsefesini İbn Sînâ öncesi ve İbn Sina sonrası diye ayırmak dahi mümkündür. Onu bu kadar önemli kılan hususların başında metafizik anlayışı gelmektedir. Aristoteles'ten sonra müstakil bir metafizik kitabı İbn Sînâ dışında yazılmamıştır. Onun kendinden önce daha çok mantık terimi olarak kullanılan zorunlu-mümkün ve varlık-mahiyet gibi kavram çiftlerini metafiziği için elverişli kavram çiftleri haline getirip açıklama gücü yüksek bir metafizik sistem inşa etmesi, onu düşünce tarihinde önemli kılan hususların başında gelmektedir.

Buna göre İbn Sînâ için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Aristoteles ve Platon'dan etkilendiği
B) İslam felsefesinde otorite olduğu
C) Metafiziğe önem verdiği
D) Metafiziği geliştirdiği
E) Mantık çalışmalarını başlattığı

8. Fârâbî, varlıkları, var olmak için başka bir unsura bağlı olanlar ve bir başkasına muhtaç olmayanlar diye ayırır. Tanrı var olmak için başkasına muhtaç olmayan varlıktır ve diğer varlıkların varlık nedenidir. Bu nedenle zorunlu varlık (Vacibülvücut). Diğer tüm varlıklar, varlıklarını Tanrı'ya borçlu olduklarından mümkün varlıklardır. Tanrı, zamandan bağımsızdır, öncesi ve sonrası yoktur. O'nun maddesi ve biçimi söz konusu olamaz. O, bu ikisinden yapılmış karma bir unsur değildir. Aristoteles gibi Fârâbî de Tanrı dışındaki diğer varlıkların madde ve biçimden oluştuğunu söyler.

Fârâbî'nin varlık görüşüne göre, aşağıdakilerden hangisi zorunlu varlıktır?

A) İnsan B) Tanrı C) Nesneler
D) Hayvanlar E) Bitkiler

1-B 2-E 3-C 4-E 5-D 6-A 7-E 8-B

ÖDEV TESTİ

3

1. İbn Sînâ'ya göre "duyularla idrak edilebilen varlıklar" ve "sadece akıl yoluyla idrak edilebilen varlıklar" şeklinde iki sınıf varlık vardır. Sözgelimi Ali isimli herhangi bir "insan" ele alındığında bu zaman ve mekan içinde bulunan, çeşitli hal ve nitelikleri olan bir varlıktır. Fakat "insan" sadece şu veya bu birey olmanın ötesinde bütün insanlarda ortak olan tümel bir anlamı da işaret eder ki bu tümel mananın zihin dışında duyular tarafından kavranabilecek bağımsız bir varlığı yoktur. Yani onun varlığı zihni olup sadece akıl yoluyla kavranabilir.

İbn Sînâ'nın varlık görüşüne dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Varlıkların ikiye ayrıldığı
B) Duyularla kavranan varlıklar olduğu
C) Akıl yoluyla kavranan varlıklar olduğu
D) Tümel kavramların sadece akıl ile kavrandığı
E) Tümel kavramların zaman ve mekan içinde var olduğu

2. Augustinus açısından insanı bütün diğer tüm varlıklardan ayıran akıldır. Akıl, hakikat ile bağ kurabilen bir tözdür. Ne var ki akıl kendi başına hakikatlere ulaşamaz. Bağı sağlayacak olan inanmadır. İnanma, Tanrı'ya iman etme anlamındadır. Akıl, inanarak hakikatlere ulaşabilir. Augustinus'un ünlü deyişinde dile gelir: "Anlamak için inanıyorum."

Augustinus'a göre hakikatin kaynağı nedir?

A) Akıl
B) İnanma
C) Deney ve gözlem
D) Felsefe
E) Mantık

3. İslam felsefesinin gelişmesinde payı olan bir başka neden refahtır. Refah, bir başka deyişle toplumsal emek yoluyla üretilen artı değerin belli kişilerin kullanımına sunulmasıyla sağlanan rahatlık, felsefenin gelişimi için önemli koşullardan biridir. Bu dönemde filozofları ve bilginleri himayesi altına alan hükümdarlara rastlanır. Bu himaye filozof ve bilginlere maaş bağlanması, kaynak toplanması, yazım araçlarının sağlanması türünde destekleri içerir.

Bu parçada İslam felsefesinin gelişimindeki hangi faktör vurgulanmaktadır?

A) Çeviri faaliyetleri
B) Fetihler
C) Ekonomik zenginlik
D) Kültürel etkileşim
E) Kur'an ve Hadis

4. Skolastik felsefenin istediği, dini akıl ile temellendirmek ve dine yapılan itirazları akıl ile çürütmektir; yeniden bir şey bulmak değildir. Skolastik felsefenin en belirleyici yönü yöntemidir. Düşünürler, Hristiyan inancını sistematik bir biçimde ifade etmek, savunmak ve geliştirmek için mantıksal ve dinsel analize yönelmişlerdir.

Bu parçaya dayanarak Skolastik felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Dini akılla temellendirdiği
B) Dini savunduğu
C) Metod olarak mantığı kullandığı
D) Özgür düşünceyi desteklediği
E) Dogmatik bir tavır sergilediği

5. Patristik felsefe, Hristiyan inancına bir öğreti niteliği kazandırmak yolundaki çaba ve denemelerden oluşmuştur. Skolastik felsefe ise Patristik felsefede artık biçimi belirmiş olan bu öğretiyi temellendirmek ve sistematik olarak derleyip toplamak yönündeki çalışmalardan meydana gelmiştir. Skolastik felsefe dar anlamıyla Orta Çağ felsefesidir. Skolastik felsefe gelişmesi bakımından üç döneme ayrılır: 1. Başlangıç dönemi (erken Skolastik, 800-1200) 2. Yükseliş dönemi (Yüksek Skolastik, 1200-1300) 3. Sona erme dönemi (Geç Skolastik, 1300-1500).

Buna göre, skolastik felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Hristiyan inancına bir öğreti niteliği kazandırdığı
B) Hristiyan inancını temellendirdiği
C) Hristiyan inancından dogmaları ayırdığı
D) Akıl dışı hiçbir bilgiyi kabul etmediği
E) Hristiyanlığa eleştirel yaklaştığı

6. Augustinus'a göre insan, doğruları kendi ruhunda ve kutsal kitapta arayabilir. Nasıl ruhumuz birse ve bedenin her yerinde ise, Tanrı da birdir ve heran, her yerdedir. Tanrı zaman dışında (öncesiz-sonrasız) olduğu halde onun yarattıkları zaman içindedir. Zamanın kendisi de varlık ile yokluk karışımıdır; çünkü geçmişi hatırlama geleceği bekleme şeklinde var olabilen birşeydir. Zaman içinde olan varlıklar, bu nedenle, zamanın dışındaki Tanrı karşısında "hiç"tir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Kutsal kitap doğru bilginin kaynağıdır.
B) Tanrı her yerdedir.
C) Tanrı öncesiz ve sonrasızdır.
D) Tanrı birdir.
E) Tek bilgi kaynağı akıldır.

7. Yunanlılarda felsefe, bilmek için bilmek fikri ile, sadece bilme olayından duyulacak sevinçle başlamış, sonraları yavaş yavaş değişerek Roma döneminde pratikte yararlı olma yoluna girmiştir. Orta Çağ ise felsefeyi işin başında, bile dinin temellendirilmesi amacıyla kullanmıştır.

Buna göre, Orta Çağ felsefesinde felsefenin işlevi ne olmuştur?

A) Bilmek için bilmek
B) Pratik yarar
C) Dini açıklamak
D) Yaşamsal işlev
E) Bilgelik sevgisi

8. Aquinalı Thomas'a göre tümeller tek tek varlıkların içinde yer alır.

Yukarıdaki açıklama aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Kavram Realizmi
B) Konseptualizm
C) Nominalizm
D) Adcılık
E) Özcülük

FASİKÜL

11

ÜNİTE DEĞERLENDİRME TESTLERİ

6. ÜNİTE

MS 2. YÜZYIL - MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Vip YAYINLARI

Vip
YAYINLARI

1. Orta Çağ felsefesi 12. yüzyıldan sonra Aristoteles'in mantık dışındaki eserlerinin gün yüzüne çıkmasıyla dönüşüme uğrar. Söz konusu dönüşümde en büyük pay, o dönemde bilinmeyen pek çok felsefi metnin Arap ve Yunan kaynaklardan Latinceye çevrilmesidir. Özellikle, İbn Sînâ ve İbn Rüşd'ün, Aristoteles'in metinlerine ilişkin yazdıkları bu dönüşümde çok etkili olmuştur.

Buna göre, 12. yüzyılda Orta Çağ felsefesinin gelişiminin nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Toplumsal kurumların varlığı
B) Kültürel etkileşim
C) Arapça'dan ve Yunanca'dan Latinceye çeviriler
D) Aristoteles'in mantık eserlerinin çevrilmesi
E) İslamın Avrupa'nın içlerine kadar ilerlemesi

2. Batı Roma İmparatorluğu Kavimler Göçü'yle yıkılınca, bilim kültürü de yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Avrupa'da Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkıntıları içinde, Antik Çağ'ın kültür değerlerini ele alıp, ilerisi için kurtaran "Kilise" olmuştur. Doğaldır ki önce, "Kilise"nin Antik kültürden kendisine uygun bulup aldığı düşünceler ayakta kalabilmiş, "Kiliseye" aykırı olanlarda kesin olarak dışarda bırakılmıştır. Bu yüzden Antik kültürün birçok değerleri yok olmuş, yıllar sonra ancak Rönesans'ta yeniden ortaya çıkarılmıştır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Antik Çağ'ın kültürel değerlerinin aktarımında kilise etkili olmuştur.
B) Kilise Antik Çağ'ın kültürel değerlerinin tamamını almamıştır.
C) Rönesans'a kadar ancak kiliseyle uyumlu olan Antik Çağ değerleri ayakta kalmıştır.
D) Kavimler Göçü'nün Antik Çağ kültürel değerlerine zararı olmuştur.
E) Kilise Antik Çağ'ın kültürel değerlerine zararlı olmuştur.

3. İbn Rüşd, felsefenin gerekliliğini ortaya koymak için Kur'an ayetlerinden delil getirmeye devam eden filozofumuz, uzay ve yer, varlık âlemlerine dikkat çeken ve bunlar üzerinde düşünmeye davet eden ayetlere dikkat çeker. Ona göre bu ayetler açık bir şekilde insanı nazara, düşünmeye yani felsefe yapmaya davet etmekte ve felsefenin bilgiye ulaşmada aleti olan kıyası teşvik etmektedir. Felsefenin, diğer bir ifadeyle aklımızın varlık hakkında bilgiye ulaşmasının ve bilinenden bilinmeyeni çıkarmanın metodu ve aleti kıyastır. Durum böyle olduğuna göre doğru bilgilere ulaşabilmemiz için bu metod hakkında yeterince bilgiye sahip olmamız; kıyası, kıyas türlerini, mutlak kıyası, mutlak olmayan kıyasları ve kıyası meydan getiren bölümleri, öncülleri ve bunların çeşitlerini bilmemiz gerekir.

Bu parçada İbn Rüşd, aşağıdakilerden hangisini savunmaktadır?

A) Felsefe yapmayı
B) Otoritelerin düşüncelerini
C) Vahyi
D) Duyu organlarını
E) Metodsuz sezgiyi

4. Patristik felsefe, bütünüyle Platonizmin damgasını taşır. Skolastik felsefeyse, Aristoteles, felsefesine yönelecektir. Platonizmde hep dini bir tutum ağır basar. Buna karşılık Aristoteles'te hep bir bilime yönelme, olgular dünyasına bir ilgi duyma, olgular yığınını sistematik olarak düzenleme, bunları kavramlarla işleme kaygısı vardır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Patristik felsefe Platonizmden etkilenmiştir.
B) Skolastik felsefe üzerinde Aristoteles etkili olmuştur.
C) Patristik felsefede dini tutum etkili olmuştur.
D) Patristik felsefenin son dönemi Aristoteles'çi olmuştur.
E) Skolastik felsefe patristik felsefeden daha bilime yöneliktir.

5. İbn Sînâ'ya göre, varlık ve genel olarak metafizik alana ilişkin bilgi, mantıki kanıtlara dayalı ve dolaylı bir bilgi olmayıp doğrudan doğruya akıl yoluyla kavranan bilgidir. Ayrıca varlık ve metafizik alana ilişkin bilgi ve kavramlar salt biçimsel değil, içeriği ve fiili gerçekliği olan kavramlardır. Şu var ki zihinde tasavvur edilen her şeyin zihin dışında da mutlaka bulunduğu / bulunacağı konusunda kuşku duyulacağı açıktır. İbn Sînâ'ya göre bu kuşku, zihinde tasavvur edilen şeyin "neliği" ile "varlığı"nın ayrı şeyler olmasıyla ilgilidir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Metafizik alanın bilgisine akıl ile ulaşılabilir.
B) Gerçek olan, sadece somut olan ve algılanandır.
C) Zihindeki tüm tasavvurların kaynağı dış dünyadadır.
D) Bir varlığın neliği ile varlığı ayrı şeylerdir.
E) Her neliği olanın varlığı kuşkuludur.

6. Hacı Bektaş-ı Veli'nin ahlak görüşünün temelinde insana verilen değer vardır. İyiliğin kötülüğün ve her şeyin başı insandır. İnsanın amacı, kendi içindeki Tanrısal ışığa ulaşmak, ruh aydınlanması yaşamaktır. İnsanı karanlıktan kurtaracak olan sevgi insanı "ilahi aşk"tır. Aşk, tasavvuf yoluyla Tanrı'nın sırrına ermesi, onun varlığına ulaşmayı amaçlar. Çünkü tüm iyiliklerin özü Tanrı'dır. Tanrı'nın özü ise sevgidir.

Buna göre, Hacı Bektaş-ı Veli'nin görüşlerinin temelinde hangi düşünce vardır?

A) Dostluk
B) İnsan sevgisi
C) Bilgi
D) İbadet
E) Dayanışma

7. "Erdemli kentin insanları" adlı eseriyle İslam dünyasında siyaset felsefenin temelini atan filozoftur. Platon gibi devletin erdemli kişi ya da erdemli insanlardan oluşan bir meclis tarafından yönetilmesini savunur. Erdemli şehir tasarımı, Platon'un etkisiyle oluşturulan bir ütopyadır. Erdemli bir şehirde her iş, yetenek ve liyakat dikkate alınarak paylaştırılır. Herkes kendine düşeni yapmak durumundadır. Erdemli şehir yapı itibariyle organizmaya benzer. Her organ görevini yaptığı sürece beden de varlığını ve sağlığını sürdürür.

Bu parçada eseri anlatılan filozof, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Gazâlî B) Fârâbî C) İbn Sînâ
D) İbn Rüşd E) İbn Haldun

8. Fetihler sonrası ele geçirilen coğrafyada Araplar, Yunan, Mısır, İran, Yahudi, Hristiyan ve mistik geleneklerin sürdürüldüğü bir ortamla karşılaşır. Buralarda yaşayan çeşitli topluluklar karşısında İslam'ı savunma çabası düşünsel bir canlılığa neden olur. Dünya tarihinin merkezi olan bölgede yer alan köklü gelenekleri ve inançları benimsemiş kimselere karşı İslam'ı diri tutma ve onlara egemen kılmak ancak bu eski kültürlerin birikimini tanımakla ve birikimlerini sindirmekle olanaklıdır. Böylece İslam teolojisini derinleştirme ve diğer inanç topluluklarına karşı savunma çabası felsefenin İslam egemenliğindeki topraklarda gündeme gelmesini sağlar.

Bu parçada İslam felsefesinin doğuşuna kaynaklık eden faktörlerden,

I. fetihler
II. kültürel etkileşim
III. İslamiyeti destekleme
IV. çeviri faaliyetlerinden

hangilerine değinilmemiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) Yalnız IV E) II ve III

1-C 2-E 3-A 4-D 5-C 6-B 7-B 8-D

1. Orta Çağ felsefesini etkileyen nedenlerden birisi de üniversitelerin kurulmasıdır. 11. yüzyıldan sonra Paris, Oxford, Bologna, Montpellier, Padua, Cambridge, Viyana, Prag, Krakow, Leibzig, Salamanca gibi şehirlerde kurulan üniversiteler felsefi araştırmaların merkezi olur. Üniversiteler belli bir bilgi birikimini tam zamanlı öğreten, belirli bir müfredatı ve öğretim yöntemi bulunan kurumlar olarak ortaya çıkar. Dersler tartışmalı düzenlenir, öğretmen, öğrencilerin belli tezler savunarak birbirlerine karşı çıkmalarına aracılık ederdi. Tartışma kanıtlara dayalı yapılırdı. Bu bakımdan mantık üniversitelerin önemli derslerinden biriydi çünkü kanıtlamalı akıl yürütme açısından mantık vazgeçilmezdir. Üniversiteler tümüyle çok ulusluydu. Avrupa'nın birçok farklı yerinden öğrenciler, ortak öğretim dili olan Latince'de eğitim görürdü. Böylece Hristiyanlık ve Hristiyan uluslar tek bir akademik topluluk oluşturur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Üniversitelerin Avrupa'da kurulması Orta Çağ felsefesini olumlu etkilemiştir.
B) Orta Çağ'da felsefi araştırmalar üniversitelerde yapılmıştır.
C) Orta Çağ Avrupa'sında sistemli eğitimi üniversiteler vermiştir.
D) Orta Çağ'da üniversitelerde mantıktan etkili bir şekilde yararlanılmıştır.
E) Orta Çağ'da üniversitelerde eleştiriye yer yoktur.

2. Bu İslam felsefesi yaklaşımı, her şeyden önce bir yaşama felsefesidir. Bu yaklaşımda dünyadan uzaklaşma, varlıktan sıyrılma ve yoklukla bir olma düşüncesi ağır basmaz. Dış görünüşlerden bunların arasındaki gerçek varlığa ulaşma düşüncesi vardır; ama gerçek varlığa ulaştıktan sonra, yeniden dış varlığa dönmek, olgun bir kimse olarak günlük yaşama katılmak ve diğer insanların arasına girmek düşüncesi de vardır.

Yukarıdaki açıklama aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Meşşailik B) Eş'ariye C) Tasavvuf
D) Kelam E) İşrakilik

3. İbn Rüşd'e göre din ile felsefe, hakikatleri insanlara öğretmek bakımından gaye birliği içerisindedirler, onlar birbirinin süt kardeşidir. Dinin gayesi Allah'ı ve var olanları olduğu şekilde bilmek olan gerçek bilgiyle, insanı mutluluğa götüren ve mutsuzluktan alıkoyan bedeni ve nefsanî fiillerden oluşan gerçek ameli insanlara öğretmektir.

Aşağıdaki yargılardan hangisi İbn Rüşd'ün din ile felsefe görüşlerini desteklemektedir?

A) Din ile felsefe aynı kaynaktan çıkmıştır.
B) Gerçeği insana öğretmeye çalışmaktadırlar.
C) Felsefe dini kapsamaktadır.
D) Din daha çok ahirete yöneliktir.
E) Felsefe olgulara yöneliktir.

4. Gazâlî, Nizâmiye Medresesi'nde kelâm dersleri verirken felsefeye derin bir merak sarmıştır. Aristoteles ve Meşşaî filozoflarının felsefesini iyice öğrenmiştir. Bu felsefeyi doğru biçimde özetleyen "Makâsidu'l Felâsife" adlı eserini kaleme almıştır. Bu arada daha önce hem fıkıh hem de felsefe için gerekli Aristoteles mantık geleneğini öğrenmiştir. Aristocu-Yeni Eflatuncu, Fârâbî ve İbn Sina metafiziğini, hem kendi felsefesine hem de İslam'a aykırı gördüğünden, ikinci önemli felsefe kitabı olan "Tehâfüt'ül Felâsife" yi yazarak, özellikle Fârâbî ve İbn Sînâ'yı eleştirmiştir.

Bu parçaya dayanarak Gazâlî için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Kelam dersleri verdiği
B) Meşşai filozoflarının felsefesini öğrendiği
C) Makasidu'l-Felasife eserini yazdığı
D) İslam inancına ters olan düşünceleri eleştirdiği
E) Her şeyi akıl yoluyla açıkladığı

5. İbn Sînâ tümelleri (kavramları) Platon'da olduğu gibi zihin dışında bir şekilde gerçekliği bulunan şeyler olarak görmez. Mesela boşluk ve sonsuz kavramı zihinde tasavvur edebileceği halde dış dünyada fiilen bulundukları düşünülemez. Fakat bir şekilde var oldukları kabul edilmeden de bir şeyin "var olmadığı" da söylenemez ki bu durum "zihinde varlık" ve "dış dünyada varlık" ayrımının en önemli dayanağını oluşturmaktadır. Varlığın zihinde varlık ve dış dünyada varlık şeklinde ikiye ayrılması, biraz önce değinilen "nelik" ve "varlık" (mahiyet ve vûcud) ilişkisini gündeme getirir ki bu konuyu ontolojinin en temel problemlerinden biri olarak irdeleyip tartışan ilk düşünür İbn Sina olmuştur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Platon kavramları ayrı bir varlık olarak görmüştür.
B) İbn Sînâ kavramları zihin dışında gerçeklik olarak görmemiştir.
C) Bazı zihinsel varlıklar dış dünyada yoktur.
D) Her zihinsel varlık dış dünyada olmalıdır.
E) Varlığı zihinde ve dış dünyada olmak üzere ayırmak mümkündür.

6. Tasavvuf düşüncesinde insan değerli bir varlıktır. Çünkü, insan özünü ortaya koyabilir, özgürdür ve kendisini geliştirebilir. O Tanrı'dan gelir ve Tanrı'ya döner, insanla Tanrı birdir. Tanrı, insanda dile gelir. İnsanın Tanrı'ya dönebilmesi için gönül bilgisi edinmesi ve aydınlanması gerekir. İnsanın bunu yapabilmesi aşama aşama gerçekleşir. İnsan, önce olgunlaşır, geçici varlıklardan kendisini sıyırır ve kalıcı özlere yönelir. Böylece, Tanrı'ya doğru aşama aşama ilerler.

Buna, göre tasavvuf düşüncesinin temelinde aşağıdakilerden hangisinde yer alır?

A) Tanrı'da bütünleşme
B) Özgür düşünceye önem verme
C) İslam'ı akılla temellendirme
D) Toplumla iç içe olma
E) İnsanlardan soyutlanıp ibadet etme

7. Kelam, İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim hakkında yapılan kavramsal çalışmaların adıdır. Kelam aynı zamanda bir yorumlama ve tartışma geleneğidir. Böylece Kelam, felsefenin alanı olan adalet, hukuk gibi konuların soyut ve kavramsal bir düzeyde tartışılmasına zemin hazırlar. İslam'ın daha önce kabile düzeninde yaşayan Arap toplulukların devletleşmesine aracılık etmesi, toplumsal düzenin İslam uyarınca düzenlenmesine yol açar. İşte Kelam, İslam öğretisinin toplumsal yaşamın türlü aşamalarına yönelik yorumlanmasını sağlar. Bu bakımdan Kelam kanıtlamalı akıl yürütmelerin yapılmasını gerektirir. Gündelik yaşamın sorunlarının Kur'an öğretisi çerçevesinde yorumlanması çabası, mantıksal, dilsel ve düşünsel zeminin gelişmesine olanak sağlar.

Buna göre, "Kelam" **için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?**

A) Felsefeye dayandığı
B) Akıl yürütmeyi içerdiği
C) Kur'an'ın tercümesi olduğu
D) Yaşam felsefesi olduğu
E) Her şeyin sezgi ile bilinebileceğine inandığı

8. İbn Rüşd'e göre, var olanların nedenidir, Tanrı'nın bilgisi. Buna karşı var olanlar bizim bilgimizin nedenidir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Bilgilerimiz var olanların nedenidir.
B) Biz bildiğimiz için varlık vardır.
C) Varlığın nedeni Tanrı'nın bilgisidir.
D) Tanrı'nın varlığından kuşku duyulmaz.
E) Tanrı evrenden aşkın bir şekildedir.

1. Gazâlî'ye göre, filozofların kullandığı nedensellik ilkesi yanlıştır; çünkü o zaman Tanrı iradesi gereksiz olur. Tanrı iradesi varsa, her doğal olayın nedeninin Tanrı olması gerekir. Tüm nesneler arasında zorunlu bir bağ yoktur. Doğadaki nesneler hiçbir şey oluşturamaz. Yanlızca Tanrı her şeyi yapabilir. Tanrı bu işi ya doğrudan ya da melekleri aracılığıyla yapar.

Bu parçada Gazâlî aşağıdakilerden hangisini eleştirmiştir?

A) Doğadaki determinist ilkeyi
B) Tanrı'nın her şeyi yaratmasını
C) Doğadaki her şeyin kendi kendine olmadığını
D) Her doğa olayının nedeninin Tanrı olduğunu
E) Nesneler arasında zorunlu bir bağ olmadığını

2. Yunan dünyasında ortaya çıkan felsefi birikimin İslam felsefesi aracılığıyla korunmuş ve geliştirilmiş olması çok önemlidir. Bu durumun önemi Avrupa'nın söz konusu dönem içerisinde yaşadığı yıkım göz önünde tutulduğunda ortaya çıkar. Barbar akınlarının Avrupa'daki kentleri yakıp yıkması sonucu geçmiş felsefi birikimle bağ kurmaya aracılık edecek kütüphaneler ve insanlar ortadan kalkar. İslam felsefesi kapsamında ortaya konmuş felsefe metinleri aracılığıyla Avrupa klasik kültürle yeniden bağlantı kurar. Bu İslam felsefesinin ilk başarısıdır. Bundan daha önemlisi ise İslam felsefesinin ortaya koyduğu özgün metinlerdir. Özellikle Aristoteles gibi dizgeci bir filozof ardından onu aşacak ya da onun gölgesinde kalmadan felsefe yapabilen filozoflar ortaya çıkmış olması bu dönemin bir başka büyük yanıdır.

Buna göre, İslam felsefesinin önemi nedir?

A) Antik felsefeyi koruma, geliştirme ve Avrupa'ya aktarma
B) Antik felsefeyi sadece taklit etme
C) Bilimsel buluşlar bulma
D) Antik felsefeyi İslam düşüncesiyle sentezleme
E) Özgün metinler üretme

3. İslam tasavvufunun temelinde, "Tanrı'dan başka varlık yoktur." fikri yer alır. Varlık tektir ve Tanrı'dır. Evren, Tanrı'nın dünyada varlık kazanması, kendini göstermesidir. Tanrı, varlıkları kendi özüne duyduğu aşk nedeniyle meydana getirmiştir. Bu nedenle, Tanrı'ya korku ya da çıkar umarak değil, aşkla yaklaşılmalıdır. Tanrı'ya duyulan aşk, gerçek aşktır gerçek aşkı ancak Tanrı gibi ölümsüz varlıklar duyabilir. İnsan da gerçek aşkı duyabilir, çünkü o da Tanrı'dan bir parçadır ve ölümsüzdür.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi tasavvuf düşüncesine ters düşer?

A) İnsan tanrısal bir öz taşımaktadır.
B) Tanrı'ya aşkla bağlanılmalıdır.
C) Gerçek aşk Tanrı'ya duyulandır.
D) İnsan özü itibariyle bencildir.
E) İnsan Tanrı'dan bir parçadır.

4. **Aşağıdakilerden hangisi Orta Çağ felsefesinin özelliklerinden biri değildir?**

A) Konusunu din dogmalarının oluşturması
B) Eleştiriye kapalı olması
C) Özgür düşünceyi esas alması
D) Aritsoteles mantığını kullanması
E) Din merkezli olması

5. Augustinus, sonlu ve sınırlı olan insanın sonsuz ve sınırsız olan Tanrı'yı bilmesini Tanrısal akla bağlamıştır. İnsan sonsuz ve sınırsız olanın bilgisine ancak, kutsal kitaplar ve akıl ile ulaşır. İnsan aklı sayesinde sonsuz olanı bilebilir.

Augustinus'a göre, Tanrı'nın bilgisinin kaynakları nelerdir?

A) Akıl ve kutsal kitap
B) Duygular ve kutsal kitap
C) Duygular ve akıl
D) Yaşantılar ve kutsal kitap
E) Özgür düşünce

6. – Tümeller yoktur, sadece tikeller vardır.
– Tümeller soyutlama ve genelleme sözlerinden ibarettir.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Kavram Realizmi
B) Konseptualizm
C) Nominalizm
D) Kavramcılık
E) Gerçekçilik

7. Tasavvuf, evrenin tümünü Tanrı'nın görünümü sayan din felsefesi; vahdet-i vücud (varlık birliği), kamutanrıcılık. Dinsel düşünce Allah'ın yaratan (hâlik), insanın yaratık (mahlûk) oluşuna, kulluğun Tanrı buyruklarına inanıp boyun eğişine bağlıdır; yani Tanrı başka bir güç kaynağıdır, evren onun yarattığı bir üründür. Çeşitli gereksinimlere cevap veren tasavvuf felsefesi ise yaratanla yaratılanın ayrılığına değil, Tanrı ile evrenin birliğine dayanır. Evrenin tümünü Tanrı'nın görünümü sayarak Ehl-i Sünnet'ten temelde ayrılır. Uzun tartışmalara yol açan bu ayrılık evren ve doğa dışında bir Tanrı'nın bulunamayacağı için tasavvuf felsefesi içinde de çeşitli bölünmeler yaratmıştır.

Bu parçaya dayanarak tasavvuf ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Evreni Tanrı'nın görünümü saydığına
B) Tanrı ile evreni bir kabul ettiğine
C) Evreni Tanrı'nın ürünü saydığına
D) Tanrı'yı evrenden aşkın gördüğüne
E) Tanrı ile evrenin birliğini savunduğuna

8. Augustinus, iki tür bilgiden bahseder. Birinci bilgi duyuların bilgisidir. İkinci bilgi ise ancak akılla kavranabilen kavramlar ve ezeli ebedi olan doğruların bilgisidir. Dünya bilgileri değişirken akıl bilgileri değişmez niteliktedir ve doğrudur.

Buna göre Augustinus, doğru bilginin kaynağı olarak neyi görmektedir?

A) Deneyi B) Duyuları C) Aklı
D) Dış dünyayı E) Yaşantıları

9. I. Dogmaları akılla temellendirme
II. Kıyas metodunu kullanma
III. Statik, durağan olma
IV. Eleştirel olma

Yukarıdaki özelliklerden hangileri Orta Çağ felsefesinin özelliklerinden biri değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) Yalnız IV

10. Fârâbî, geniş çapta bir hümanizm anlayışına ve dünya devleti düşüncesine sahiptir. Medinetü'l Fazıla (Erdemli Toplumun İlkeleri Üzerine Kitap) adlı eserinde erdemsiz bir toplumu oluşturan ilkeleri belirtir ve buna karşı erdemli toplum modelini önerir. Erdemli toplumda insanlar birbirini sever ve aynı yüce varlığın yarattığı varlıklar olarak görürler. Bu nedenle birbirlerine yardım eder ve birbirlerini tamamlarlar.

Buna göre, Fârâbî'nin Erdemli Toplum ütopyasının temelini aşağıdakilerden hangisi oluşturur?

A) Toplumun dayanışma içerisinde olması
B) Yöneticilerin seçimle iş başına gelmesi
C) Erdemsiz toplumun ilkelerini belirtmesi
D) Yöneticinin niteliklerini ön plana çıkarması
E) En iyi ekonomik modelin hangisi olduğunu belirtmesi

1. Antik Çağ'da filozofa hakim (sofos) denilirdi. Hakim, hikmet sahibi, bütün bilgileri kendinde bulunduran kimse demekti. Fakat bir insan için bunun mümkün olmadığı anlaşılınca, özellikle Pisagor'un zamanından itibaren hakim kelimesinin kullanılmasından vazgeçildi ve yerine filozof kelimesi kullanılmaya başlandı. İslam dünyasında feylesof (filozof) ve hakim kelimeleri aynı anlamda yan yana kullanılmaya devam etmiştir. Hakim kelimesinin çoğulu "Hukemâ" dır ki, "filozoflar" demektir. Bununla birlikte, bazı özel kullanışlara hâkim sözü, her zaman tam manasıyla filozof demek değildir. Hakim sözünün filozof sözünden daha umumî ve derin bir manâsı vardır. Her hakim filozoftur, fakat her filozof hakim değildir.

Buna göre, hakimin filozoflardan farkını belirten yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Her insan hakim olabilir.
B) Hakim olmak filozof olmak demektir.
C) Hakim, ilahi bilgiye mazhar kimsedir.
D) Hakim, filozofu kapsamaktadır.
E) Hakim olabilmek için iyi bir eğitim almak gerekir.

2. İslam filozofları toplum ve devlet konusunu da ele alırlar. Onların toplumun yaşayışı üzerine oluşan devletle ilgili birbirinden farklı görüşleri vardır. Örneğin Fârâbi insanların kendi aralarında düzen kurmak için devleti oluşturduğunu ileri sürer. Ona göre insanlar ihtiyaçlarını da kurmuş oldukları bu düzenin içinde gidebilmektedirler. İbn Haldun'a göre de devlet insanların birbirine ihtiyaç duyma zemininde doğal olarak meydana gelmiştir.

Bu açıklama aşağıdaki İslam felsefesinin problemlerinden hangisinin cevabı niteliğindedir?

A) Bilgi problemi
B) Ruhun ölümsüzlüğü problemi
C) Toplumsal yaşama yönelik problemler
D) Kötülük problemi
E) İrade özgürlüğü problemi

3. **Kindî:** "Felsefe, insanını kapasitesi ölçüsünde sahip olduğu ve ebedî küllî şeylerin hakikatinin mahiyetlerinin ve sebeplerinin bilgisidir. "Bu tarifte felsefe, nesnelerin mahiyetlerinin ve nedenlerinin bilinmesi olarak anlatılıyor.

Fârâbî: "Felsefe (hikmet), bizatihî Vâcibi Vücûd olarak Hakk'ın vücûdunun, vucûd (varlık) olarak bilinmesidir. Bu tarifte felsefe, zorunlu varlığın ve genel olanağın bilgisi olduğu söylenmektedir.

İbn Rüşd: Felsefe "Sanat eseri olarak varlıklar üzerine düşünme ve Yapıcı (esisânî) yı tanımadır." İbn Rüşd'e göre felsefe o halde, Allah'ı ve O'nun sanatını bilmektir.

İbn Hindû: Felsefe "Ruhun, ilim ve âmelle terbiye edilmesidir." Bu tarife göre ise, felsefe ilim ve âmelle ruh terbiyesi olarak görülmektedir.

Buna göre her filozofun kendine göre bir felsefe tanımının olması, felsefenin hangi özelliği ile ilişkilendirilebilir?

A) Akla ve mantığa dayanması
B) Öznel bir düşünce olması
C) Kümülatif olması
D) Refleksif olması
E) Tümel bir bilgi olması

4. Fârâbî'ye göre Tanrı, varlıkların en üstünüdür. Tanrı; asıl gerçek ve asıl doğrudur. Tanrı var olmamazlık edemez. Çünkü, Tanrı demek, varlığı zorunlu olan demektir. Tanrı'nın varlığı her ne ise özü de odur. Tanrı'da öz ve töz aynıdır. Oysa yarattıklarında öz ve töz ayrıdır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Tanrı zorunlu varlıktır.
B) Tanrı'nın özü ve tözü biridir.
C) Tanrı'nın dışındaki varlıkların özü ve tözü aynı değildir.
D) Tanrı'dan ilk taşan varlık akıldır.
E) Asıl gerçeklik Tanrı'dır.

5. Kelam'dan felsefeye geçişte İslam düşüncesini etkileyen önde gelen akım Plotinus ve öğrencisi Porfirius başını çektiği Yeni Platonculuktur. Güçlü bir gelenek olan Porfirius tekçi bir felsefeden yanadır. Mutlak varlık ilkin Nous (Akıl) biçimindedir, daha sonra südûr (türüm, taşma) yolu ile tüm var olanlar ortaya çıkar. Bu bakımdan İslam'ın Tanrı'sı ve evren tasarımı ile Yeni Platonculuk arasında bağ kurulur. Arapçaya çevrilen ilk temel metin Plotinus'un En-nead'lar eserinin bir çeviri yorumudur. Benzer biçimde felsefe hakkında Arapça yazan ilk düşünür olan Kindî İslam felsefesinin ilk dönemlerinin bu Yeni Platoncu eğilimlerinde, sonra gelen Fârâbî, İbn Sînâ, İbn Rüşd gibi filozoflar ise Platon, Aristoteles ve Plotinus'un düşünceleriyle İslam dininin temel ilkelerinin sentezini yapma arayışında olmuştur.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Yeni Platonculuk İslam düşüncesini etkilemiştir.
B) Yeni Platonculukta tüm var olanlar mutlak varlıktan taşmıştır.
C) İslam'ın Tanrı anlayışı ile Yeni Platonculuğun içinde paralellikler söz konusudur.
D) Yeni Platonculuk Platon'un idea düşüncesini savunur.
E) İslam filozofları Antik Çağ düşüncesi ile İslam dininin sentezini yapmaya çalışmışlardır.

6. Kelime anlamı "yürüyücülük" demektir. Bilindiği gibi, Aristoteles derslerini talebelerine onların önünde yürüyerek verirdi. Bunun için onun talebelerine "yürüyenler" veya "yürüyücüler" anlamına Batı'da "Peripataticiens" denmektedir. Bir terim olarak, "İslam Aristoculuğu" anlamına gelir. Bu ekole İslam dünyasında, genelde; Kindî, Fârâbî, İbn Sînâ, İbn Bacce ve İbn Rüşd gibi büyük filozoflar ile onların takipçileri ve öğrencileri dahil edilir.

Yukarıdaki açıklama ve temsilcileri verilen İslam felsefesi akımı, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Meşşailik B) Eş'ariye C) İşrakilik D) Kelam E) Tasavvuf

7. İslamiyet doğuda Asya'ya, kuzey Afrika'ya ve İspanya'ya yayıldıkça etkisi Avrupa'da da hissedilmeye başlandı. 12. yüzyılla birlikte İslam dünyasındaki fikir ve icatların haberleri İngiltere'ye kadar ulaşmaya başladı, Avrupalı bilim adamları Yunan matematiğini ve felsefesini İslami felsefe kaynakları aracılığıyla yeniden keşfetmeye başladılar. Özellikle Aristoteles'in eserleri bir türesin kaynağı oldular ve felsefi düşüncenin Orta Çağ Hristiyan kilisesinde yeniden canlanması için bir kıvılcım oluşturdular.

Bu parçada vurgulanan temel düşünce, aşağıdakilerden hangisidir?

A) İslamiyetin yayılması
B) İslam felsefesinin Avrupa felsefesine etkisi
C) Orta Çağ kilisesinin kurumsallaşması
D) İngiltere'nin felsefedeki önemi
E) İslami yaşantının toplumsal önemi

8. Yunus Emre'ye göre insan, beden ve ruhtan meydana gelmiştir. İnsanı insan yapan "öz" onun ruhudur. Ruh, yüce değerlerin ve asıl varlığın çıkmış olduğu köktür. Ruhun ise özü gönüldür. Gönülün özü ise sevgidir. Gönül, Tanrı'nın evidir. O halde insanları insan yapan şey, gönül sahibi olmalarıdır. Tanrı'yı ve birbirlerini sevmekle birleşmeleridir. Ona göre, Tanrı'nın yarattıklarını sevmeyen, onların hakkına saygı göstermeyen Tanrı'ya ulaşamaz. Gerçek ve yüce değer, iyilik yapmaktır.

Bu parçada anlatılanları ifade eden yargı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Yaratılmış her varlığı sevmek ve iyilik yapmak iyidir.
B) Bu dünyadaki en akıllı varlık insandır.
C) Sevgiyi hak edene vermek gerekir.
D) İnsan bedenine ruhu kadar önem vermelidir.
E) İyilik yapan iyilik görmelidir.

1-C 2-C 3-B 4-D 5-D 6-A 7-B 8-A

1. "Ölürse, tenler ölür, canlar ölesi değil.
Düşmanımız kindir bizim. Biz kimseye kin tutmayız.
Kamu âlem birdir bize."

Yunus Emre

Yunus Emre'nin bu dizelerinde hangi ahlaksal erdem vurgulanmış olabilir?

A) Ahlak
B) Dürüstlük
C) Sevgi
D) Cesaret
E) Ölçülü olmak

2. Fârâbî'ye göre, Tanrı'nın varlığı çeşitli biçimlerde kanıtlanabilir. Örneğin, dünyada hareket eden şeyler vardır. Hareket eden şey, hareketini bir hareket ettiriciden alır. Hareket ettirici kendisi de hareketliyse, o da hareketini bir başka hareket ettiriciden alır. Bu böyle sürüp gider, ama bu dizi sonsuza kadar gidemez. Demek ki, hareket etmeyen bir hareket ettirici vardır ki, o da Tanrı'dır. Yine, dünyadaki değişim içinde her nedenin dışında, kendisi de nedensiz olan bir etkin nedenin bulunması zorunludur, bu da Tanrı'dır.

Bu parça, aşağıdaki sorulardan hangisine bir cevap niteliğindedir?

A) Evren sonlu mudur?
B) Evren sonsuz mudur?
C) Tanrı var mıdır?
D) Ruh ölümsüz müdür?
E) Vahiy mümkün müdür?

3. Türkçemizdeki felsefe kelimesi Arapça "falsafa" kelimesinden gelmektedir. "Falsafa" kelimesi, Arapça'ya Yunanca'dan geçmiştir. Bu kelime, Yunanca "filosofia" (Philosophia) kelimesinin Arapça telaffuza uydurulmuş şeklidir. Bilindiği gibi, ilk defa Pisagor'un kullandığı sanılan bu Yunanca "filosofia" kelimesi, "sevgi" anlamına gelen "filo" ve "hikmet" anlamına gelen "sofia" gibi iki kelimeden müşekkildir. Dolayısıyla felsefe kelimesinin karşılığı olan "filosofia"nın kelime manası "hikmet sevgisi" demektir.

Bu parça aşağıdaki sorulardan hangisine cevap olabilir?

A) Felsefenin tanımı nedir?
B) Felsefe kelimesinin sözlük anlamı nedir?
C) Felsefe bilim midir?
D) Felsefede bitmişlik var mıdır?
E) Felsefe evrensel midir?

4. Orta Çağ Avrupa'sının çeviri faaliyetleriyle Yunan düşüncesiyle yeniden tanışması ve 15. yüzyıl sonlarında Avrupa Rönesansına yol açan yeni fikirler kıtadaki atmosferi değiştiren bir kıvılcım oldu; insanlar sorularına cevap almak için dinden çok akla yönelmeye başladılar. Erasmus gibi hümanistlerin Reform için bastırmalarıyla kilisede bile görüş ayrılıkları ortaya çıktı. Filozoflar da dikkatlerini Tanrı ve ölümsüz ruh fikrinden bilimin ve doğanın ortaya attığı sorulara çevirdiler.

Bu parçada sözü edilen dönemdeki düşünsel gelişme, aşağıdakilerden hangisine bağlanmıştır?

A) Hristiyan öğretisine
B) Çeviri faaliyetlerine
C) Bilimsel gelişmelere
D) Dini cevaplara
E) Tanrı ve ölümsüz ruh fikrine

5. Yunus Emre için insan sevgisi demek, Tanrı sevgisi demektir. Yunus'ta iyi olan yaradandan ötürü yaratılmışı özellikle de insanı sevmektir. Kine, öfkeye ve korkuya yer yoktur.

Buna göre Yunus Emre'nin görüşlerini destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yaratılanı hoş gördük, Yaradan'dan ötürü.
B) İnsan toplumsal barış için sevilmelidir.
C) İnsan akıllı bir varlıktır.
D) İnsanlar birbirini iyi tanımalıdır.
E) İnsan erdemli bir varlıktır.

6. Fârâbî'ye göre, Tanrı evreni hür iradesiyle yaratmıştır. Fârâbî, varlığı ikiye ayırır. Zorunlu varlık, Tanrı'dır. Yani özü bakımından varlığı zorunlu olan, var olmak için başka bir nedene gereksinim duymayan, kendi kendinin nedeni olan varlıktır. Mümkün varlıklar ise, var olmak için başka bir nedene gereksinim duyarlar.

Buna göre Fârâbî'nin varlık görüşü, aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Materyalizm B) İdealizm C) Düalizm
D) Nihilizm E) Pozitivizm

7. Gazâlî, duyular ve akılla elde edilen bilgilerin mutlak gerçekliği kavramada yetersiz olduğunu söyler. Gazali, aklın yetersizliğini akla dayanan ve birbiriyle çelişen felsefe sistemlerini öne sürerek temellendirmeye çalışır ve gerçeğin bilgisini sezgiye dayandırır.

Buna göre Gazâlî, aşağıdaki yaklaşımlardan hangisini benimser?

A) Rasyonalizm B) Pozitivizm C) Empirizm
D) Entüisyonizm E) Kritisizm

8. Cündişapur'un yanı sıra bir başka felsefe merkezi İskenderiye'dedir. İskenderiye, Platinus, Porfirus ve Jamblikus'un Platonculuk, Aristotelesçilik ve Pyhagorascılığı harmanlayarak oluşturduğu felsefi bakışın etkisi altındadır. İslam'ın ortaya çıkışıyla birlikte Hz. Muhammed Arap Yarımadası'nda daha önce dağınık hatta savaş durumunda olan aşiretlerin siyasi birliğini sağlayarak onları İslam Devleti altında birleştirir. Hz. Muhammed'in ardından da yapılan fetihler sonrasında dünyanın kültürel ve düşünsel bakımdan önemli kentleri de ele geçirilir. 641 yılında Mısır, Emeviler döneminde Şam, daha sonra Abbasiler döneminde Bağdat elde edilir. Bu kentlerin yanı sıra İslam Devleti egemenliğine geçen Antakya, Harran, Urfa, Kinnesrin ve Nusaybin önemli düşünsel merkezler arasındadır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

A) Antik Çağ ilk felsefe merkezidir.
B) Fetihler sonrasında İslam düşüncesi diğer kültürler ve düşüncelerle karşılaşmıştır.
C) Platonculuk İslam düşüncesini etkilemiştir.
D) Mısır'da felsefe çok gelişmiştir.
E) Orta Doğu'nun düşünce merkezi Antakya'dır.

1-C 2-C 3-B 4-B 5-A 6-B 7-D 8-B

1. Orta Çağ felsefesinde tümeller (kavramlar) sorununa yönelik ikinci büyük akım adcılıktır. Gerçekçilerin, tümellerin bağımsız varoluşuna ilişkin görüşlerine karşın adcılar tümellerin var olmadığını yalnızca tikellerin var olduğunu savunur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Tümeller sorununda adcılar ve gerçekçiler olmak üzere iki akım vardır.
B) Gerçekçilere göre tümeller vardır.
C) Adcılara göre tümeller yoktur.
D) Adcılar tikellerin varlığını savunur.
E) Tümeller ve tikeller bir arada vardır.

2. Ege merkezli olmak üzere Akdeniz havzasında MÖ 7.-6. yüzyılları arasında felsefenin ortaya çıkıp serpilmesinden sonra felsefi tartışmanın merkezinin Orta Doğu'ya kaydığı görülmüştür. O dönem İslam egemenliğindeki Orta Doğu, sonraki yüzyıllarda bir daha asla ulaşamayacağı bir birikimi ortaya çıkarır. Üstelik bu olağanüstü birikim yalnızca felsefeyle sınırlı değil bilimi ve teolojiyi de içermektedir. Yunan dünyasından sonra insanlığın düşünsel birikimi İslam coğrafyasında hem korunup hem de yükseltilmiştir.

Buna göre, İslam dünyasının felsefeye nasıl bir katkısı olmuştur?

A) Ortaya çıkarma
B) Yeniden üretme
C) Koruyup geliştirme
D) Sadece koruma
E) Hiçbir katkıda bulunmama

3. Dünya tikellerinden ve onların niteliklerinden oluşmuştur. Tümeller (kavramlar) yalnızca dilimiz ve bilme yetilerimizle ilgilidir. Tümellerin (kavramlar) insandan bağımsız varoluşunun olduğu düşünülemez. Adcılığın en önemli iki savunucusu Ockhamlı William ve Jhon Buridan'dır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılamaz?

A) Dünyadaki varlıklar tikellerdir.
B) Tümeller dış dünyada yoktur.
C) Tümeller insan zihnine bağımlıdır.
D) Tümeller bilme yetisine bağlıdır.
E) Tümeller olmadan tikeller olamaz.

4. 5. yüzyılın başlarında Romalı Boethius, Platon'un az sayıdaki diyaloğunu ve Aristoteles'in eserlerini hem Latince'ye çevirir; hem de bu eserler hakkında yorumlar yazar. Bu çeviriler ve yorumlar, 12. yüzyılın ortalarına kadar Orta Çağ düşünürleri üzerinde etkisini sürdürür. Ne var ki Boethius, Aristoteles'in yalnızca mantık üzerine yazdıklarını, Porphyios'un İsagogesi'nde Aristoteles'in Kategorileri'ne girişini ve daha az önemde kimi başka eserleri çevirmiştir. Bu nedenle Orta Çağ düşünürleri, Aristoteles'in özellikle doğa felsefesi, metafizik, etik hakkındaki ve Platon'un Timaeus'un bir bölümü dışında hiçbir eserine ulaşamazlar.

Buna göre Orta Çağ felsefesinin kısıtlı kalmasının nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Çeviri faaliyetlerinin az olması
B) Orta Çağ'ın her esere ilgi göstermemesi
C) Hristiyanlığın engellemeleri
D) Papaların bağnaz düşünceleri
E) Aristoteles'in düşüncelerinin Hristiyanlıkla uyuşmaması

5. İbn Sînâ, zorunlu varlık ile zorunsuz varlık ayrımını ilk defa vurgulu bir şekilde ortaya koyarken, bunların arasındaki temel farkı yahut ayırıcı özelliği sebebinin olup olmaması şeklinde belirler. Özü itibariyle zorunlu varlığın bir sebebinin olmaması, İbn Sina'ya göre, bir sebebi olması durumunda varlığını o sebepten almak durumunda kalacağı ve bunun da onun özü itibariyle zorunlu varlık olmaktan çıkartacağı düşüncesinden ileri gelir. Zorunlu varlığın bir sebebinin bulunmamasının anlamı ise varlığın bir başka varlığa denk, göreli ve değişken olmaması; çokluk içermemesi ve hiçbir şeyin hiçbir açıdan O'nun hakikatine ortak olmamasıdır. Mümkün varlık ise zorunlu varlığa bağlıdır.

İbn Sînâ'nın "zorunlu varlık" **kavramı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

A) Sebebi yoktur.
B) Başka bir varlığa bağlı değildir.
C) Değişken değildir.
D) Çokluk içermez.
E) Mümkün varlıktır.

6. Fârâbî, bilgi konusunda akılcıdır. Akılda bir sezgi gücü bulunduğunu, insan zihninde doğuştan gelen düşünceler olduğunu savunur. Ona göre, bilginin üç kaynağı vardır: Duyu, akıl ve nazar. Duyu ve akıl ile doğrudan ve aracısız bir bilgiye, nazar ile de aracılı, dolaylı bir bilgiye sahip oluruz. Duyu ile dış dünyayı kavrarız. Akıl ile kendi iç dünyamızı, kendi zihinsel durumlarımızı biliriz.

Bu parçada sözü edilen filozof, aşağıdakilerden hangisi ile nitelendirilebilir?

A) Septik B) Empirist C) Rasyonalist
D) Pozitivist E) Kritisist

7. İbn Sînâ, gerçek anlamda felsefeden (hikmet) söz edilebilmesi için bu disiplinin metafizik ve teolojiyi (ilahiyat) kapsaması gerektiğini vurgular. Çünkü ona göre gerçek anlamda varlık Zorunlu Varlık yani Tanrı olup O'na ilişkin bilgiye sahip olmayan kişi bilge (hakim) sayılamaz. Bununla birlikte insan, varlıkların ve Tanrı'nın hakikatini tam olarak bilemeyeceğinden onun bilge oluşu gerçek anlamda değil, ancak mecaz olarak anlaşılmalıdır. Bu arada İbn Sina'nın felsefeyi metafizik ve teolojiye indirgediği gibi çıkarımın felsefenin vazgeçilmez unsuru olarak gördüğü belirtilmelidir.

İbn Sînâ'nın bu görüşünün dayandığı temel varsayım, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Felsefeyi metafizikten ayırma
B) Felsefenin olgusal olması gerektiği
C) Felsefenin, metafiziksiz düşünülemeyeceği
D) Teolojinin felsefeye dayanması zorunluluğu
E) Felsefenin metafiziği kapsaması gereği

8. Fârâbî, felsefi birikime son derece değerli katkılar yapar. Hem bir Aristoteles yorumcusu hem de bağımsız görüşleri ileri süren bir filozoftur. Aristoteles'in mantık külliyatının bir bütün olarak ilk defa İslam dünyasına tanıtması ve öğretmesinden ötürü ona ikinci öğretmen yakıştırması yapılır. İlk öğretmen ise Aristoteles'tir. Bilgi kuramı, metafizik, mantık alanında önemli çalışmalar yapar ve böylece İslam felsefesine önemli bir birikim kazandırır.

Bu parçaya dayanılarak Fârâbî için, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) İkinci öğretmen olarak ünlendiği
B) Aristotelesçi bir filozof olduğu
C) İslam dünyasına Aristoteles'in mantığını tanıttığı
D) İslam felsefesine katkılarının olduğu
E) Eş'ariye ekolüne mensup olduğu

1-E 2-C 3-E 4-A 5-E 6-C 7-C 8-E

1. Boethius, Eski Yunanca'dan yaptığı Aristoteles'in mantık eserlerinin çevirileriyle Aristoteles mantığını Orta Çağ'a tanıtmıştır. Boethius, tümellerin kendi başına bir gerçekliği olamayacağını savunur. Şöyle demektedir: "tümeller duyulabilir nesnelerde bulunur, ama cisimsel nesnelerden bağımsız anlaşılabilir." Tümeller, bireysellerde, tikellerde varoluş sergilerler. Çünkü tümellerin bireysellerin dışında var olma olanakları yoktur.

Buna göre Boethius'un görüşünü destekleyen yargı, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Gerçek olan düşüncelerdir.
B) Tümeller tikellerden bağımsızdır.
C) Tümeller tikellere bağımlıdır.
D) Tümeller bireysellerin dışında vardır.
E) Tümeller ayrı bir varlık alanıdır.

2. Meşşailik ekolünün varlık kuramında; tümellerin somut dünyada gerçeklikleri yoktur; tikellerin gerçeklikleri vardır. Varlığı en genel olarak üç kısma ayırırlar: Zorunlu (vâcib), mümkün, mümteni. Tanrı, zorunlu varlıktır; Tanrı'dan başka bütün varlıklar mümkün varlıklardır. Mümteni varlık, gerçekliği hiçbir şekilde düşünülemeyen varlıktır.

Aşağıdaki filozoflardan hangisi meşşailik ekolüne mensuptur?

A) Gazâlî B) Fârâbî C) Sühreverdi
D) Yunus Emre E) Hallac-ı Mansur

3. Gazâlî, bilimsel bilgilerin elde edilmesinde akıl, duyum ve deneyin verilerini kabul eder. Fakat akıl, duyum ve deneyle elde edilen bilgilerin mutlak gerçekliğin bilgisini veremeyeceğini belirtir. Gazâlî'ye göre, mutlak gerçeklik ancak aracısız olarak gönül (kalp) gözüyle yani insanın gönlüne yüce bir nur olarak inen ışık ile bilinebilir.

Gazâlî aşağıdakilerden hangisi ile nitelenebilir?

A) Akılcı B) Deneyci C) Sezgici
D) Duyumcu E) Olgucu

4. İslâm düşüncesinde kelâm geleneği ile Fârâbî'nin de tespit ettiği üzere "savunma" rolünü oynamıştır. Kelam bir yandan İslâm inanç esaslarına yöneltilen eleştirileri akli yöntemlerle cevaplandırmıştır. Diğer yandan da eleştirilerden de istifade ederek İslâm inancını tutarlı bir akli sistem haline getirmeye çalışmıştır.

Buna göre kelam aşağıdakilerden <u>en çok</u> hangisini kullanır?

A) Deney B) Gözlem C) Duyular
D) Tümevarım E) Akıl

5. Orta Çağ Hristiyan düşüncesinin önde gelen düşünürlerinden Aquinalı Thomas, varlık alanında iyilik-kötülük zıtlığını kabul etmez. Nasıl ki karanlık, ışığın yokluğu anlamında bir varlığa sahipse aynı şekilde kötülüğün de "iyiliğin yokluğu" anlamında bir varlığa sahip olduğunu belirtir.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) Kötülük özü itibariyle ontolojik bir varlığa sahiptir.
B) Evrende kötülük insanın olgunlaşması için vardır.
C) Kötülüğün doğrudan amaçlanmış bir varlığı yoktur.
D) Tanrı'nın yüce kudreti iyiliği de kötülüğü de yaratır.
E) Her kötülükte gizli bir iyilik saklıdır.

6. Ockhamlı William'a göre, bütün gerçek nesnelerden kurulmuştur. Tümel kavramlar yapma şeylerdir. Birbirlerine benzeyen şeylere, bu benzerlik yüzünden bizim bağladığımız genel anlamların işaretleridir. Ockhamlı William için ancak "birey"in gerçekliği vardır, dolayısıyla duyular ve deneyim her türlü bilginin temelidir. Tanrı'yla, gerçeği aşan dünyayla ilgili bütün bilgilerimiz sadece inanç önermeleridir. Bunlar ne kanıtlanabilir ne de kanıtlamada ilke olarak kullanılabilir. Ockhamlı William bu yaklaşımıyla inanç ve akıl arasına bir ayrılık koyar.

Bu parçaya dayanarak, Ockhamlı William ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Tümeller problemine genelgeçer bir çözüm sunmuştur.
B) Tümeller gerçektir savına karşı durmuştur.
C) Akıl ilkelerini tümel kavramlarla temellendirmiştir.
D) Nesnelerin varlığını tümellere bağlamıştır.
E) Tümellerin gerçekte var olduğunu savunmuştur.

7. Gazâlî, bilgi görüşünde duyuları, deneyi ve aklı aşan, ayrıca sıradan insanda bulunmayan bir bilme gücünün varlığından söz eder. O bu gücü "İnsanda açılan başka bir göz" olarak niteler. Gazâlî, en üstün bilgi kaynağı olan bu gücü, "Allah'ın insanın kalbine attığı nur, verdiği ilham" diye niteler. Bu görüşünü de, "Bilmiş ol ki, ilmin yeri kalptir. Kalp derken, bütün organlarımızı sevk ve idare eden, bütün organlarımızın kendine hizmet ve itaat ettikleri, saygı duydukları manevi benliğimizi kastediyoruz." ifadeleriyle açıklar. Gazâlî, insanın bu güçle gizli olanı, görünmeyeni, gelecekte olacakları ve aklı aşan bazı şeyleri görüp bildiğini ileri sürer.

Gazâlî'nin parçada anlatılan bu görüşü, felsefede hangi yaklaşımın içinde değerlendirilmektedir?

A) İdealizm B) Yeni Platonculuk C) Kritisizm
D) Entüisyonizm E) Rasyonalizm

8. "Bir eylemin ahlaklı olduğunu bilip de ona uygun davranmayan kişi, o eylemin ahlaklı olduğunu bilmeden ahlaklı davranan kişiden daha üstündür."

Fârâbî'nin bu sözü, aşağıdakilerden hangisinin önemini vurgulamaktadır?

A) Eylemlerin sonucunu üstlenmenin
B) Eylemlerin özgürlüğe dayanmasının
C) Eylemlerde bilinçli olmanın
D) Eylemlerinde iyi niyetli olmanın
E) Koşulsuz eylemde bulunmanın

FASİKÜL

12

15. YÜZYIL (RÖNESANS) - 17. YÜZYIL FELSEFESİ

7. ÜNİTE

15. YÜZYIL - 17. YÜZYIL FELSEFESİ

Vip YAYINLARI

MEB KAZANIMLARI

1. 15. yüzyıl - 17. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar.
2. 15. yüzyıl - 17. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.
3. Örnek felsefi metinlerden hareketle 15. yüzyıl - 17. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.
4. 15. yüzyıl - 17. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.

15. YÜZYIL – 17. YÜZYIL FELSEFESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

- 15 - 17. yüzyıl, bilgi alanlarında ..... değişikliklerin olduğu bir dönemdir. Bu dönem 12. yüzyıl felsefesi ..... faaliyetlerinden etkilenmiştir.
- Bu dönemde bilgi alanında yaşanan değişiklikler, toplumsal yaşamı etkilemiş, zamanla benimsenmiş ve bir yaşam kültürü hâline gelmiştir.
- Orta Çağ felsefesi 12. yüzyıldan itibaden değişime uğramaya başlamıştır. 15. yüzyıldan itibaren İtalya'da başlayan ve tüm Avrupa'ya yayılan bu değişmeye **Rönesans** adı verilmiştir.
- Dar anlamda, Rönesans ..... üzerindeki incelemelerin yenilenmesi, yeniden doğmasıdır.
- Rönesans, her alanda olduğu gibi felsefe alanında da bir patlama çağıdır. 17. yüzyıl felsefesi ise, bir ..... ve Rönesans'ta elde edilen kazançları toplayıp düzenleyerek bunlara dayalı, birliği olan bir dünya görüşüne varmayı amaçlayan bir felsefedir.

12. YÜZYIL ÇEVİRİ FAALİYETLERİNİN 15. YÜZYIL - 17. YÜZYIL FELSEFESİNE ETKİSİ

- Avrupa'da özgür ve bilimsel düşüncenin ortaya çıkışında çeviri faaliyetlerinin önemli bir rol oynamaktadır. Çeviri faaliyetlerinin hemen hepsi İslam medeniyetinin kendinden önceki medeniyetlerden alıp özümsediği ve geliştirdiği bilimsel birikimdir.
- **Abbasi** ve **Emeviler**'in İslamiyeti yaymak için yaptığı fetihlerle, gittikleri coğrafyalara bilim ve felsefeyi de taşımışlardır.
- Çeviri faaliyetleri 12. yüzyıldan sonra İspanya'nın ....., İtalya'nın ..... ve **Salerno** şehirlerinde başlamış ve bu merkezlerden Avrupa'ya yayılmıştır.
- Batı öncelikle İslam ilimleri **Antik Yunan, Hint ve Mısır** eserlerini ..... kendi dillerine çevirmişler.
- Müslüman, Yahudi ve Hristiyan mütercimler tıp, astronomi, kimya, felsefe ve mantık gibi alanların eserlerini çevirmiştir.
- İslam kültür ve düşüncesi Endülüs köprüsünün Yahudi mütercimleri, yaptıkları çevirilerle İslam medeniyetinin kendinden önceki medeniyetlerden (Antik Yunan, Mısır, Mezopotamya) alıp özümsediği ve geliştirdiği bilimsel birikimi (İbn Rüşd, İbn Sinâ katkılarıyla) Avrupa'ya nakletmişler ve bu sayede Rönesans'ın ortaya çıkışını hazırlamışlardır.
- Patristik Dönem'e ait kilise teolojisinde Platon ve St. Augustinus'un fikirleri egemendi. Fakat Grek metinlerinin Arapça versiyonlarıyla İslam düşünürlerinin özgün eserleri ve yorumları Batı'ya ulaştığında Platon'a karşı olan ilgi Aristoteles'e doğru yön değiştirmiştir.

12. yüzyıldan itibaren;

- Aristoteles'in "Metafizik", İbn Sînâ'nın "el- Kanun fi't Tıp" ve Sahl b. Bişr'in "Astronomi Risalesi" gibi bilim ve felsefe eserleri çevrilmiştir.
- Kur'an-ı Kerim tercüme edilmiştir.
- Afrikalı Konstantin, Tunus'tan getirdiği tıp alanındaki eserleri Salerno'da Latinceye kazandırmıştır.
- Roma İmparatoru II. Frederick, İslam ilimlerinin yakından öğrenilmesi için Salerno'da bir üniversite kurdurmuş, mütercimlerin atanmasını sağlamıştır.

15. ve 17. yüzyılda;

- Yunancadan Farsçaya çevirilen eserler, Tebriz ve Trabzon üzerinden Anadolu'ya ve Bizans'a geçmiştir.
- Ünlü matematikçi ve astronom Nasreddin-i Tusî'nin trigonometriye yönelik eserinin ilk kez Osmanlı Dönemi'nde çevirisi yapılmıştır.
- Çeviride ulaşılan kitap, buluş, harita ve aletler Avrupa'daki bilim çalışmalarında tekniğin ilerlemesini sağlamıştır.

15. Yüzyıl - 17. Yüzyıl Felsefesine Önceki Felsefi Dönemlerin Etkisi

- 13. yüzyılda Endülüs'ten itibaren ..... gibi İslam, ... gibi klasik Yunan düşüncesinin zirve düşünürlerinin eserleri Arapçadan Latinceye çevrilmeye başlanıp üniversitelerde okutulmaya başlanmıştır.
- Eğitim ve kültür dünyasında ortaya çıkan bu değişiklik, ... gözetiminde olsa da kiliseden gittikçe bağımsızlaşan yeni bir kültürel akımın ve bu akımı sürdürecek veya izleyecek olan toplulukların meydana gelmesinde etkili olmuştur.
- Din sınıfından olmayan krallar ve prenslerle birlikte, kiliseden bağımsızlaşan seçkin aydınların **Antik Çağ** ve bir ölçüde **İslam kültüründen** beslenmeleri Orta Çağ'ın değerlerine ve tabi ki bu arada ..... eleştirel yaklaşımlarına yol açmıştır.
- Dinsel otoritenin zayıflamasına paralel olarak Rönesans'ta felsefe, kendini bağımsızlaştırmaya başlamıştır, bunu da ..... ve ..... öne çıkararak yapmaya çalışmıştır.
- Rönesans'ı hazırlayan gelişmenin hızlandığı dönem, **14. yüzyıldır**.
- Bu dönemde Orta Çağ'a özgü toplumsal, siyasal ve ekonomik yapıda büyük bir değişiklik başlamıştır. 14. yüzyılda ayrı ayrı ..... ortaya çıkmıştır.

- Ekonomide yeni gelişmeler görülmüştür. Bunlar da **kilisenin maddi gücünü** sarsmış, **şehirli orta sınıfın** yeni hayat görüşü artık "kilise"den yavaş yavaş kopmaya başlayan yeni bir eğitime yol açmıştır.
- Coğrafi keşifler sonucu matbaanın kullanılması okuryazarlığı artırmıştır.
- 15-17. yüzyıl felsefesinde Platon ve Aristoteles'in etkilerinden dolayı "**Platon ve Aristoteles akademileri**" kurulmuştur. Bu dönemde Platon ve Aristoteles'in felsefelerine yoğunlaşmak insan aklını merkeze alan hümanizm anlayışını meydana çıkarmıştır.
- Hristiyen ve İslam felsefesindeki akıl – inanç konusu, özellikle **Aquinalı Thomas**'ın "**İnancın Tanrı'yı, aklınsa Tanrı'nın yarattıklarını bilmekle ilgili**" olduğu düşüncesi; 15-17. yüzyıl felsefesine kaynaklık etmiştir. Fakat bu dönemde akıl inançtan bağımsızlaşmıştır.
- 15-17. yüzyıl felsefesinde yaşanan değişim öncelikle sanat alanında gözlenmiştir. Edebiyatta **Cervantes** ve **Dante**, tiyatroda **Shakespeare**, resimde **Leonardo da Vinci**, mimaride **P. Brunelleschi**, heykel ve resimde _____ gibi büyük sanatçılar Rönesans Dönemi'nde ürünler vermiştir.

15. YÜZYIL – 17. YÜZYIL FELSEFESİNİN AYIRICI NİTELİKLERİ

SKOLASTİK DÜŞÜNCE İLE MODERN DÜŞÜNCENİN TEMEL FARKLARI

- Terim anlamı "Okul felsefesi" olan _____, 2-15. yüzyıl felsefesinin sonunda Hristiyan felsefesi için kullanılan terimdir.
- _____ ise Rönesansla başlayıp 17. yüzyılda pekişen düşünce sistemidir.
- Skolastik düşüncede Aristoteles'in fizik görüşü ve diğer bilimsel görüşler tartışmasız doğru kabul edilmiştir.

SKOLASTİK DÜŞÜNCE	MODERN DÜŞÜNCE
Felsefenin konusu dindir.	Felsefenin konusu; insan, doğa ve evrendir.
Teoloji, bilim ve felsefeye egemendir.	Bilim ve felsefe laikleşmiştir; bilim, felsefenin kılavuzudur.
Doğa din ve akıl ile açıklanabilir.	Doğa, deney ve akılla açıklanabilir.
Hayatın tüm unsurları dine bağlıdır.	Toplumsal hayat dünyevidir.
Birey geri plandadır.	Birey ön plana çıkmıştır.
Bilim, Tanrı'nın yarattığını anlamak için önemlidir.	Bilim, sağlayacağı yarardan dolayı önemlidir.
Düşünürler, kiliseye bağlıdır.	Düşünürler, kiliseye bağlı değildir.
Tanrı (İnanç) merkezlidir.	İnsan merkezlidir.
Hukuk, kiliseye bağlıdır.	Hukuk, devlete bağlı olmalıdır.
Kullanılan dil Latincedir.	Ulusal diller kullanılmıştır.
Filozoflar din adamlarından çıkmıştır.	Filozoflar yazarlar, araştırmacılar ve üniversite hocalarıdır.
Kendi içinde kapalı bir sistemdir.	Sistemler çokluğu vardır.

15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİNDE ÖNE ÇIKAN KONULAR VE GÖRÜŞLER

1. HÜMANİZM

- İnsanı arayan, insanın özüyle, dünyadaki yerinin ne olduğunu araştıran çalışmalara Rönesans'ta _____ adı verilmiştir.
- Bu anlayış, insanı MS 2 - MS 15. yüzyıl felsefesinin dogmatik etkisinden uzaklaştıran ve Antik Yunan felsefesine geri götüren bir düşünüşün eseridir.
- Rönesans felsefesinin ilk problemi _____ problemidir. **İnsanı** ve _____ yeniden yorumlama anlamı taşır.
- Hümanizm bir felsefe değil, insanı öznelleştiren bir çaba içeren yönelimdir. _____ merkeze alır ve _____ öne çıkarır.
- Hümanizm _____da gelişmiştir. felsefeye dair ilk çalışmalar, Floransa'da kurulan "**Platon Akademisi**"nde görülmüştür.
- İtalya, hem Roma İmparatorluğu'nun ana yurdu olması nedeniyle, **Antik Çağ** kültürünün yoğunlaştığı hem de **Orta Çağ** kültürünün ağırlık merkezinin bulunduğu yerdir.
- İtalyan şairi _____, hümanizm akımının ilk temsilcisidir.
- Bu dönemin başlıca önemli hümanistçileri; _____ ve _____'dur.

Örnek 1

İnsanı arayan, insanın özünü, bu dünyadaki yerini sorgulayan, insana değer veren, insanı merkeze alan Rönesans dönemi yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın ünlü temsilcileri; Dante, Petrarca ve Boccacio'dur.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Hümanizm B) Platonizm C) Aristoculuk D) Atomizm E) Şüphecilik

Çözüm

2. BİLİMSEL YÖNTEM

- İnsanların dikkati Arapça'dan Latince'ye yapılan çeviriler ve coğrafi keşifler sonucu ..... yönelmiştir.
- Doğa sonsuz bir ..... içindedir. Bu değişme, doğada hiçbir şeyin yok olmayacağı fikrini de beraberinde getirir. Her şey sadece şekil değiştirir. Ölüm bile hayatın değişmesidir.
- ..... ölçüsüne vurulmayan hiçbir düşünce doğruyu vermez. Bu nedenle peşin yargılardan kaçınmak gerekir.
- Yeryüzü ve gökyüzü aynı yasalara bağlıdır. Her ikisinde de aynı gelişme değişme gözlenir.
- İnsan doğayı anlayabilir; çünkü kendisi de doğanın bir parçasıdır. Bu nedenle insanı araştırmak, doğayı da araştırmaya götüren yoldur.
- Bu dönemde ..... ve **hesaplanabilir bilimsel çalışmalara** yönelinmiştir.
- Rönesans'ın yeni bilgilere ulaşma eğilimi **tümevarım** yöntemini de ortaya çıkarmıştır. Bir ispat ve çürütme yolu olan tümdengelim, eleştirilerek reddedilmiş, deney ve gözlemlere dayanan tümevarım yolu izlenmiştir.
- Bilim ve bilimsel yöntemin geliştiği bu dönemde gözlem, kontrollü deney, hipotez ve matematiksel hesaplama bilimin **yöntem** kazanmasına katkı sağlamıştır.

Francis Bacon'a Göre Bilimsel Yöntem

- Ona göre **"Bilmek egemen olmak demekdir."** Yaşamda bilgi önemlidir. Çok ünlü ifadesi ile ..... Burada kastedilen bilgi bilimseldir.
- Bacon, bilimsel yöntemi aklın bir aracı olarak ifade eder. Ona göre, doğruya ulaşmanın iki yolu vardır. Bunlar, tümdengelim ve tümevarımdır.
- Bacon, Aristoteles mantığına karşı çıkarak, tümdengelim yönteminin yeni buluşlar için yeterli bir araç olamayacağını savunmuştur. Özellikle Francis Bacon, deney ve gözleme dayanmayan yeni bir bilgi ortaya koyma yerine, bir savı (iddia) kanıtlama yöntemi olarak gördüğü tümdengelimi reddetmiştir.
- O, bilimsel araştırmanın ....., tek tek olaylardan genel sonuçlara giden **tümevarımsal** yönteme dayanması gerektiğini savunmuştur.

3. KARTEZYEN FELSEFE

- Bilimsel bilgiyi temel alır. Descartes'ın felsefi anlayışını, bilim - din arasındaki ilişkiye ve bunu da ..... dayandırmıştır.
- Bilimsel bilgiye güven sağlamanın en önemli şartı; bilimsel bilgiyi, bilimsel yöntemin basamaklarını kullanarak oluşturmaktır.
- Descartes'ın düalist töz anlayışını olduğu gibi kabul ederek bu çerçevede soruna çözüm arayan kişilere Descartesçiler diğer adıyla ..... adı verilir. Bunlar; ..... .

RENE DESCARTES (1523-1650) DÜALİZM

Bilgi Görüşü

- Descartes, Tanrı'nın insana doğuştan Tanrı fikrini, aritmetiğin sayılarını, mantıkla metafiziğin kavramlarını bir de ..... doğru bilgiye ulaşma yeteneği verdiğini savunmuştur. Eğer insan, aklını dikkatli ve yöntemli bir şekilde kullanırsa her anlamda doğruluğu kesin olan bilgiye ulaşır.
- Ona göre doğuştan akılda bulunan bu açık ve kesin bilgilerin dışında duyular aracılığıyla da bilgi elde ederiz. Ancak duyuların bilgisi ..... olmayan şüphe edilmesi gereken bulanık bilgilerdir. İşte ....., bu bilgilere analiz ve sentez yoluyla akla dayanan kesin dayanaklar bulur. O metodik şüphe adı verilen bu yöntemiyle ünlü çıkarımı olan " ..... " sonucuna ulaşmıştır.
- Descartes'e göre bilgi üç yoldan: **duyu** organlarından, **düş** (hayal) gücünden (yapma bilgi) ve **doğuştan** gelir. Doğuştan gelen düşünceler tıpkı kalıtsal hastalıklara benzer.
- Ona göre yalnızca doğuştan gelen bilgiler doğruluğu ..... olan bilgilerdir. Bu tür bilgiler doğası gereği genelgeçer, doğru ve zorunlu bilgilerdir.
- Descartes, doğuştan gelen bilgileri en değerli bilgi kabul etmekle ..... benimsemiş bir bilgi kuramcısıdır.

Örnek 2

Balmumu parçasını alalım; bal peteğinden yeni gelmiş ve henüz kapsadığı balın tatlılığını yitirmemiştir; toplandığı çiçeklerin kokusunun birazını korumaktadır; rengi, betisi görünürdedir; serttir, soğuktur, kolayca ele alınabilir ve parmakla vurulduğunda bir ses çıkarır; kısaca, onda bir cismi seçik olarak tanımak için gerekli her şey bulunur. Ama şimdi konuşurken onu ateşe yaklaştırıyorum, tattan geri kalanı uçup gider, kokusu yiter, rengi değişir, betisi yok olur, büyüklüğü artar, sıvılaşır, ısınır, güçlükle dokunulabilir olur ve vurulduğu zaman ses çıkarmaz. Bu değişimden sonra aynı balmumu kalır mı? Kaldığı kabul edilmelidir; hiç kimse bunu yadsımaz, hiç kimse başka türlü yargıda bulunmaz. O zaman bu balmumu parçasında öyle seçik olarak bildiğim neydi?

Descartes, Meditasyonlar adlı eserinden alınan bu örneğinde bilginin kaynaklarından hangisini eleştirmektedir?

A) Akıl B) Duyu C) Vahiy D) Sezgi E) İlham

ÖSYM Sorusu

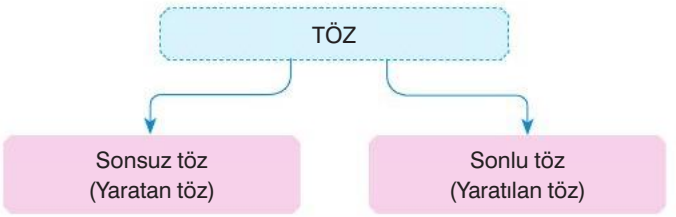
Çözüm

Vip FELSEFE EĞİTİM SETİ

Varlık Görüşü

- Descartes'ın varlık anlayışı, asıl varlığın **ide** olduğunu savunan filozoflarla ..... olduğunu savunan görüşlerin ..... şeklindedir.
- Descartes'a göre birbirinden özce farklı ..... vardır. Bunları önce yaratan ve yaratılan töz diye ikiye ayırır.
- Yaratan töz kendinden var olan, kendisinden başka hiçbir varlığa ihtiyaç duymayan Tanrı'dır. Buna sonsuz töz de der.
- Tanrı tözü, varlığını kendisine borçlu, başka bir şeyin katkısına ihtiyacı olmadığına değinilir.
- Tanrı öncesiz ve sonrasız olarak kendiliğinden vardır. ....
- Yaratılan töz ise ..... ve ..... . Ruh düşünen madde ise yer kaplayan tözdür.
- Madde yer kaplar ama düşünemez, ruh ise düşünür ama yer kaplayamaz. Bunlara da ..... adını verir.
- Bu iki varlık tamamen birbirinden ayrıdır.
- Düşünce maddeden bağımsız, madde de düşünceden bağımsız olarak var olur.
- Yaratılan tözler, kendi başlarına varlığa gelmek için Tanrı'ya muhtaç olan varlıklardır.
- Descartes, varlığı ruh ve madde ile açıkladığı için Düalist olmaktadır.

➡ Tanrı ➡ Ruh ve madde

4. HUKUK FELSEFESİ

- Yeni Çağ tarihinin ana düşüncelerinden biri olan ....., Rönesans'a dayanır.
- Belli birtakım hakların insanın doğasında bulunduğu ve Tanrı'nın bile onları değiştiremeyeceği fikri, yine Rönesans'la gelir.
- Rönesans'ın doğalcı tavrı sonucu ....., insanların doğaları gereği sahip oldukları haklar, ... gibi kavramlar hukuk ve **siyaset felsefelerinin** temel ilgileri haline gelmiştir.
- **Demokratik devlet** fikrinin de kökünü yine Rönesans'ta bulabiliriz.
- Siyaset kapsamında devlet ve hukuk üzerine .... ve ..... 'un görüşleri önemlidir.

NİCCOLO MACHİAVELLİ - MAKYAVELİZM

- **"Prens"** adlı eserinde politikada aldatıcı taktiklerin kullanımını içeren bir siyaset yapma biçimi olan "Makyavelizm"i savunmuştur. Tüm yaşamı boyunca İtalya'nın birliği ve ideali için mücadele vermiştir.
- Machiavelli'ye göre İtalya'da ulusal birliğin sağlanabilmesi için bir prens tarafından yönetilmesi gerekmektedir. O, prensin mutlak güç sahibi olması ve bütün kurumların ona bağlı olması gerektiğini savunmuştur.
- Makyavelizm **"Hedefe götüren tüm yollar meşrudur."** şeklinde özetlenebilir. Mutlak monarşiyi savunmuştur. Bireysel çıkarları değil, ... çıkarını savunmuştur. Devlet, güç ve iktidarı için her türlü ..... başvurulabilir.

THOMAS HOBBES (1588-1679)

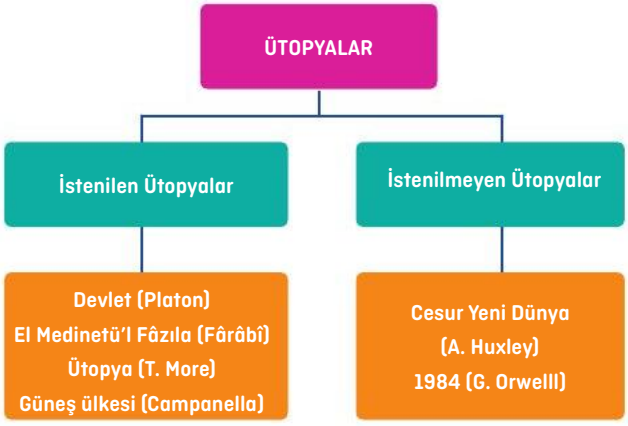
Thomas Hobbes, İngiliz felsefecisidir. 1651 tarihli ..... adlı çalışması, batı siyaset felsefesinin izleyeceği yolu çizmiş ve başucu eseri olmuştur. Bugün bir siyaset felsefecisi olarak tanınsa da, tarih, geometri, etik, genel felsefe gibi pek çok alanla ilgilenmiştir.

- Devlet, insanlar tarafından bir ..... ile iradeli bir şekilde oluşmuş yapay bir kurumdur.
- " ..... " deyişinin sahibi Thomas Hobbes'a göre insanlar doğuştan ..... . Bu eşitlik sonuçta amaçlarına erişme umudunun eşitliğini sağlar. Buradan hareketle aynı anda sahip olamayacakları bir şeyi isterlerse çatışma doğar. Çatışma, düşmanlığı ve diğerini baskı altına almayı ya da yok etmeyi doğurur. Kişi kendi varlığını korumak için gerekli her şeyi yapacaktır.
- İnsan doğuştan ..... ve onda egemen olan kendini koruma güdüsüdür. Herkes kendi çıkarlarını korumaya çalışır, bu yüzden başkalarıyla çatışma durumuna girer.
- Toplumda ortak otoriteyi temsil eden devletin yokluğunda, herkes herkesle savaş içerisinde olur. Ancak insanlar bir araya gelerek ortak bir güç olan ..... çatısında örgütlenebilir. Bu devlet kimsenin hiçe sayamayacağı mutlak güce sahip olmalıdır. Bu örgütlenme (.....) aralarındaki ..... ürünüdür.

ÜTOPYALAR

- Toplumsal düzensizlik ve hukuksuzluklar Rönesans döneminde insanların nasıl bir toplumda yaşayacakları problemlerini ortaya çıkarmıştır.
- Rönesans döneminde ütopya adı verilen ideal düzen arayışları ortaya çıkmıştır.
- Felsefede ütopya, gerçekleştirilmesi olanaksız tasarı, düş anlamında kullanılır.

- Bazı düşünürler, içinde yaşadıkları toplumsal düzenin iyileştirilemeyeceğine inandıkları için, gerçekleştirilmesi çok fazla mümkün olmayan, ideal ya da ..... bir toplum düzeni ya da ütopya tasarlamışlardır.
- **Ütopya:** Olmayan yer anlamına gelir.

a. İstenilen Ütopyalar

İstenilen ütopyalarda düşünürler, her bakımdan mükemmel olduğuna inandıkları ideal bir toplum düzeni tasarlarlar.

b. Korku (İstenilmeyen) Ütopyaları

- Gelecekte toplumu bekleyen tehlikelere dikkat çeken ütopyalara korku ütopyaları denir.

Örnek 3

- Thomas More, Ütopya adlı eserinde para ve bireysel mülkiyetin yer almadığı, mutlak eşitliğe bağlı,
- Tommaso Campanella, Güneş Devleti adlı eserinde bilim ve felsefenin egemen olduğu, her türlü eylemde bütünün, iyiliğinin ölçü alındığı,
- Francis Bacon, Yeni Atlantis adlı eserinde bilim ve onun verilerinin tek dayanak olduğu birer toplumsal düzen tasarlamışlardır.

Bu üç düşünürün toplumsal düzen anlayışları için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Hoşgörü ve erdemin önemini savunmuşlardır.
B) Ulusal birliği temel alan görüşlerdir.
C) Gerçekleştirilmesi bugün için olanaksız, düşsel yaklaşımlardır.
D) Toplumsal değişmede liderliğe önem vermektedirler.
E) Hukukun üstünlüğü düşüncesinin doğmasını sağlamışlardır.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN 15. YÜZYIL - 17. YÜZYIL FELSEFESİNE ETKİSİ

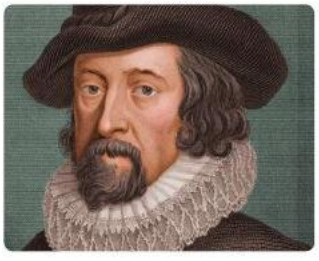
- 15 - 17. yüzyıl felsefesinin düşünürleri, hem fikirleri hem de eylemleri ve bilgi alanlarındaki üretkenlikleriyle öne çıkmışlardır.

1. NİCOLAUS COPERNİCUS (1473 – 1543)

- Kopernik, Yunan Dönemi'nden beri yürürlükte bulunan Batlamyus'un Yer Merkezli Evren Kuramı'nın yerine, ... kurmuş ve yerin, Güneş'in çevresinde dairesel bir yörünge üzerinde dolaşan bir gezegen olduğunu savunmuştur.
- Böylece, Yer'in evrenin merkezinden kaldırılmasına bağlı olarak insanın evrendeki konumu da yeniden sorgulanmaya başlanmıştır.
- Kopernik'le birlikte insanoğlunun kendini evrenin merkezinde sayma iddiası yıkılmış, doğanın bir uzantısı, bir parçası olduğu düşüncesi doğmuştur. Bu devrimin kaynağı "..... " adlı yapıtıdır.
- Dünya kendi ekseninde bir günde Güneş'in etrafında ise bir yılda döner.
- Kopernikten önce Aristoteles'ten etkilenen Ptolemy (Batlamyus) tarafından ileri sürülen düalist evren sistemi kabul edilirdi.
- Bu sisteme göre dünya merkezde sabit durur; diğer gezegenler, yıldızlar ve Güneş Dünya'nın etrafında dönerdi.
- İbn Bacce'den etkilenen Kopernik bu düalist anlayışakarşı çıkmıştır.
- Kopernik'in güneş merkezli evren görüşü, ... anlayışından ..... anlayışına geçilmesinde etkili olmuştur.

2. FRANCİS BACON (1561-1626)

- Francis Bacon Rönesans filozoflarındandır. Bacon, modern **deney** bilgisinin .....
- Bacon, Aristoteles'i otorite kabul etmenin doğru olmadığını söyler. Bacon'un bu düşüncesini Galileo şu sözleriyle destekler: **"Doğa olaylarının açıklanması gözlem ve deneye dayanmalıdır. Aristoteles'in kitaplarına değil."**
- Bacon, Aristoteles'in düşüncelerini topladığı eseri olan Organon'a karşı, ... yazmıştır. Ayrıca "Denemeler" ve "Yeni Atlantis"de onun eserleri arasındadır.

- Bacon tümdengelimi reddetmiştir. O, bilimsel araştırmanın **gözlem ve deneye**, tek tek olaylardan genel sonuçlara giden ..... yönteme dayanması gerektiğini savunmuştur.
- O, bilimin hangi metodu takip etmesi ve nasıl elde edilmesi gerektiği problemiyle ilgilenmiştir.
- Bacon'un ..... önemlidir. Bacon'a göre insan doğal yapısı, yetiştiriliş biçimi, toplumsal ilişkileri ve inandığı öğretiler sonucu belirli görüşlerin insan zihnini yanılttığını, kişinin olanı olduğu gibi görmesini güçleştirdiğini ileri sürer.
- Bacon, kişinin doğrulara ulaşmak için önce zihninin bazı ön yargılardan temizlenmesi gerektiğini düşünmüş bu ön yargılara zihinsel putlar ..... adını vermiştir.
- Bacon'un idol öğretisinin temelinde, Orta Çağ'daki bilimsel gelişmelere engel olan kilise baskılarını sona erdirmek arzusu vardır.

İDOLLER (Dört Zihin Putu)

Soy idolleri

- İnsanın doğasına yerleşmiş ön yargılardır.
- İnsanın, insan olmasından kaynaklanan zayıflıklarıdır.
- Duyu organlarımızın dış dünyayı yanlış anlaması örnek olarak verilebilir.

Mağara idolleri

- Kişisel özelliklerden oluşur.
- Bir tür algıda seçiciliktir.
- Kişinin kendi bireyselliğinden, geçmişinden, cinsiyet, ırk, dinden kaynaklanan ön yargılardır.

Çarşı-pazar idolleri

- Toplumsal yapının bir yönü olan dil alanındaki ön yargılardır.
- Kavram ve tanımların yarattığı ön yargılardır.

Tiyatro idolleri

- Bazı düşüncelerin otorite kabul edilmesinden kaynaklanan ön yargılardır.
- Dogmatik inanışlardır.

GALİLEO GALİLEİ (1564-1642)

- Çağdaş ..... ve ..... bilimlerini kurmuştur.
- Galilei, Pisa Üniversitesinde matematik profesörlüğü ve ileri düzeyde ..... çalışmaları da yapmıştır.

- Galileo, büyük mercekler kullanarak ..... icat etmiştir. ..... icat etmiştir. Galileo, kinematiksel yaklaşımı benimseyerek çağdaş mekaniğin temel problemlerini matematiksel olarak açıklamış ve çözüme kavuşturmuştur.
- Teleskobu ile gökyüzünü incelerken Güneş üzerinde bulunan ve dünyadan bakıldığında gölge olarak düşünülen karartının aslında Güneş'e ait **özel lekeler** olduğunu keşfetmiştir.
- Eylemsizlik ilkesinin formüle edilmesi ile birlikte klasik mekaniğin doğal yer, ivme ve kütle gibi temel kavramlarını matematiksel bir biçimde yeniden ifade etmiş ve hareketi bir problem olmaktan çıkarmıştır.
- "....." ile duran bir cisme dışarıdan bir kuvvetle müdahale edilmediği sürece cismin hareketsizliğini sürdürdüğünü söylemiş; "....." ile yüksek bir yerden serbest bırakılan cisimlerin sabit ivme göstereceğini savunmuştur.
- Galileo, doğanın işleyiş yasalarını bulabilmek için **analiz ve sentez** yöntemini geliştirmiştir. Bu yöntemle önce konunun ölçülebilen yanları ayrılır (analiz) sonra bu parçalar yeniden birleştirilerek bütünlük sağlanır (sentez).
- **"Dünyanın İki Büyük Sistemi Üzerine Diyaloglar", "Küçük Terazi", "Mekanik" ve "Güneş Lekesi Üzerine Mektuplar"** adlı kitapları yazmıştır.

Örnek 4

Bilimlerin keşfi için önerdiğim yol, düşüncelerin keskinliğine ve güçsüzlüğüne çok az şey bırakır. Tersine tüm düşünceleri ve anlayışları neredeyse aynı düzeye yerleştirir. Tıpkı düz bir çizgi ya da kusursuz bir daire çizmede olduğu gibi, eğer tek başına elle yapılıyorsa her şey elin titremesine ve alışkanlığına bağlıdır. Oysa bu cetvel veya pergel yardımıyla çiziliyorsa ya ele çok az bağlıdır ya da hiç bağlı değildir.

Francis Bacon'un Novum Organon adlı eserinden alınan bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Bilimsel bilgi
B) Bilimsel yöntem
C) Bilimsel etkinlik
D) Bilimsel ürün
E) Bilimsel yasa

ÖSYM Sorusu

Çözüm

Örnek 5

Galileo'nun başarısı sadece teleskobu gökyüzüne çeviren ilk kişi olmasından kaynaklanmaz. O topladığı verilerin anlamını şöyle veya böyle farketmiştir. Verinin anlama dönüşmesi nasıl gerçekleşir? Aynı şekilde ölçümlerinde bir tuhaflık olduğunu farkeden Marie Curi'e, üzerinde çalıştırdığı maddeler arasında bilinmeyen bir element olduğunu anlamaya nasıl başlamıştır? Diğer yandan Alfred Wegner, kendinden önce birçoklarının yaptığı gibi küre şeklinde bir haritaya bakmış ancak Afrika ve Güney Amerika'nın biçimlerinin birbirine çok iyi uyduğunu nasıl farketmişti?

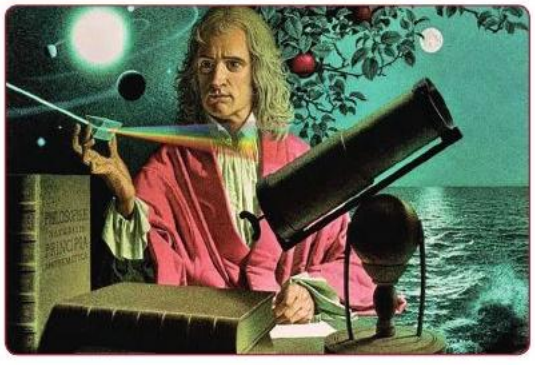
Bu parça, bilimsel buluşlarda aşağıdakilerden hangisinin önemine vurgu yapmaktadır?

A) Eski bilgilerin gereğine
B) Evrende düzenin olduğunun kabulüne
C) İnsan aklına olan güvene
D) Yaratıcı hayal gücünün gereğine
E) Bilim insanları topluluğunun varlığına

ÖSYM Sorusu

Çözüm

4. ISAAC NEWTON (1642-1727)

- İngiltere'de çiftçi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Newton 27 yaşında Cambridge Üniversitesi'nde profesör olmuştur. Bilime yaptığı katkılardan dolayı kraliyet adına şövalye ilan edilmiştir.
- Matematik, astronomi ve fizik alanlarında buluşlar yapmıştır. Klasik fizik onunla doruğa erişmiştir.
- Çalışmalarını ..... ve ..... adlı eserlerinde toplamıştır.
- Newton, bütün evreni yöneten tek bir kanun olduğunu kanıtlamıştır. Bundan dolayı da bu kanuna ..... denmiştir.

Newton'un bilime katkılarını şu şekilde sıralabiliriz:

- Türev ve integralin birbirinin karşıtı olduğunu buldu.
- Hareket yasalarını buldu.
- Şekillerin alanlarının hesaplanabilmesi için integrali buldu.
- Eylemsizlik yasasını buldu.
- Kütle çekim yasasını buldu.
- Newton Mekaniği kuramını buldu.
- Eğrilerin eğimlerini ortaya çıkardı.
- Diferansiyel ve integrali hesapladı.

Örnek 6

Newton meslek yaşamının başında ışığı oluşturan parçaların özelliklerini doğru biçimde analiz etti ve matematik alanında buluşlar yaptı. Kütle çekimi kavramını sadece formüle etmekle kalmadı, kütle çekimi kanununu da buldu. Çalışmalarıyla Kepler ve Galileo'nun çalışmalarını hem düzeltti hem de daha yetkin hale getirdi. Kepler'in gezegenlerin hareketleriyle ilgili yasalarını formüle etti. Böylece Pythagoras'ın bütün maddi evrenin, matematiğin terimleriyle açıklanabileceği yolundaki görüşü iki bin yıl sonra doğrulanma olanağı buldu.

Bu parçada bilimsel bilginin aşağıdaki özelliklerinden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Evrensel olma
B) Nesnel olma
C) Olgusal olma
D) Birikimsel olma
E) Tutarlı olma

ÖSYM Sorusu

Çözüm

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. Rönesans adı verilen çağ, bir geçiş dönemidir ve Avrupa kültür çevresinin iki büyük çağı arasında bir köprüdür.
2. 15. ve 17.yüzyıl felsefesine İslam kültür ve düşüncesinin hiçbir katkısı yoktur.
3. Thomas Hobbes'un ünlü sözü "İnsan insanın kurdudur."
4. 15.-17. yüzyıl felsefesinde aklın ve bilimin yerini din ve gelenekler almıştır.
5. Rene Descartes varlığı, ruh ve madde gibi iki unsurla açıkladığı için düalist bir filozoftur.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. Rönesans'ta Tanrı merkezli felsefe yerini; ..... merkezli felsefeye bırakmıştır.
2. ..... varlığı özce farklı iki töz ile açıklamaktadır.
3. 15.-17. yüzyıl felsefesi ..... bir felsefedir.
4. "Düşünüyorum o halde varım." sözünü ..... söylemiştir.
5. Rönesans adı verilen çağ bir geçiş dönemidir. Rönesans ..... demektir.

rasyonalist | yeniden doğuş | insan | Düalizm | Rene Descartes

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1.	Varlığı ruh ve madde olarak açıklayan düalist filozof	a.	Machiavelli
2.	Bilginin kaynağını akıl olarak gören yaklaşım	b.	Rasyonalizm
3.	Rene Descartes'ın düalist töz anlayışını devam ettiren yaklaşım	c.	Rene Descartes
4.	İnsanın merkeze alındığı ve aklının öne çıkarıldığı bakış açısı	d.	Kartezyenler
5.	"Hedefe götüren tüm yollar meşrudur." sözünü söyleyen düşünür	e.	Hümanizm

KAVRAMA TESTİ

1

1. Rönesans adı verilen çağ bir geçiş dönemidir. Avrupa kültür çevresinin iki büyük çağı arasında bir köprüdür. Yeni Çağ'ın girişi ve ilk basamağıdır. Rönesans "yeniden doğuş" demektir. Dar anlamda, "Antik Çağ" üzerindeki incelemelerin yenilenmesi, yeniden doğmasıdır. Rönesans düşüncesi, kendini bütün tarihi otoritelerden bağımsız kılmaya ve hayat üzerindeki görüşlerine yalnız deneyin ve aklın sağladığı doğrularla biçim vermeye çalışması bakımından Orta Çağ düşüncesinden ayrılır. Bu doğrular da hazır olarak verilmiş değillerdir, aranmalı ve bulunmalıdırlar.

Bu parçada anlatılanlara aşağıdaki yargılardan hangisi karşı bir tez oluşturur?

A) Rönesans dönemi bir geçiş dönemidir.
B) Rönesans "yeniden doğuş" demektir.
C) Rönesans'ta otoriteler önem kazanmıştır.
D) Rönesans'ta deney ve akıl esas alınır.
E) Rönesans dönemi otoritelere bir başkaldırıştır.

2. Rönesans'tan sonra doğa bilimlerinin doğması ve gelişmesi, bilimsel şüpheyi de yanında getirmiştir. Bu konuda Descartes özel bir yere sahiptir. Onun şüphesine metodik şüphe adı verilir. Descartes, şüpheyi kesin bilgiyi buluncaya kadar, tüm bilgileri gözden geçirme anlamında bir yöntem olarak kullanmıştır. Daha önceki şüphecilerde şüphe bir amaçken, Descartes'ta doğru bilgiye ulaşmak için bir araç olmuştur. 18. yüzyılda David Hume ve Kant, şüpheci düşünüşe katkılarda bulunmuşlardır.

Buna göre Descartes'ın şüphesi için, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Yöntem olarak kullandığı
B) Amaç olarak kullandığı
C) Her şeyden şüphe ettiği
D) Hiçbir şeyden şüphe etmediği
E) Kesin bilgiye götürmediği

3.
- Aklın ve deneyin gücüne güvenilmiştir.
- İnsan ve onun değerleri merkeze alınmıştır.
- Antik Çağ üzerindeki incelemelerin yenilendiği ve yeniden doğduğu bir dönemdir.

Bu parçada açıklanan felsefi dönem, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Rönesans felsefesi
B) İlk Çağ felsefesi
C) 18. yüzyıl Aydınlanma felsefesi
D) Orta Çağ felsefesi
E) Skolastik felsefe

4. Bacon'un 1620 yılında kaleme aldığı Yeni Organon eseri deneysel temeller üzerine kurulu yeni bir bilim önerir. Bu bilimin yöntemi tümevarım olmalıdır. Bilindiği üzere Aristoteles sağlam akıl yürütmenin yöntemi olarak tümdengelimi önerir. Aristoteles'in önerdiği bağlam içinde tümdengelim ya da kıyas gerçekten de sağlam akıl yürütmenin önemli aracıdır. Oysa uzun yüzyıllar Aristoteles'in söz konusu düşüncelerini aşındırmış, tümdengelim adeta kör bir bıçak durumuna gelmiştir. Tümdengelim açısından öncüllerin kesinlikle doğru olması gerekir. İşte Bacon bu tür bir tümdengelime karşı tümevarımı savunur ve deneyciliği önemser. Bacon'a göre doğa bilimi gerçek bilimdir. Duyular tüm bilgimizin kaynağıdır. Tüm bilim deneyime dayanır ve duyulardan gelen veriyi işler. Tümevarım, çözümleme, karşılaştırma, gözlem, deneyim araştırmanın rasyonel yöntemidir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılamaz?

A) Bacon "Yeni Organon" isimli eseri yazmıştır.
B) Bacon tümevarım yöntemini savunmuştur.
C) Aristoteles tümdengelim yöntemini savunmuştur.
D) Tümevarım yöntemi çözümleme ve karşılaştırmayı içerir.
E) Tümdengelim yöntemi gözlem ve deneyi içerir.

5. Tüm insanları bağlayacak ve zorunlu bir iyilik ve doğruluğun olmadığı yerde, güçlünün haklı olduğu zihniyeti baskın çıkabilir. Böylece güç ve iktidar, kendini aşan bir ilke ya da normun aracı değildir, fakat kendi başına politik amacı oluşturur. Amaç ise güç ve iktidardır. Bu durumda güç haktır ya da adalet güçlünün işine gelendir. Onun için hedefe götüren bütün yollar meşrudur.

Bu parçada görüşleri verilen düşünür, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Machiavelli B) Platon C) Fârâbî
D) Adous Huxley E) George Orwel

6. Siyasal düşünce ve iktidarın, dinsel inancın ve kilisenin gölgesinde iş gördüğü Skolastik dönemin sonunu haber veren Rönesans'ın, kendine özgü bir çeşitlilikle karşımıza çıkan düşünürleri vardır. Bu düşünürlerin birisi de, Niccolo Machiavelli'dir. Her türlü aşkın tanrısal ilkelerin gözden düştüğü, tümüyle dünyevileşmiş ilgi ve yönelimlere sahip yöneticilere seslenen "Prens", Machiavelli'nin en tanınmış yapıtıdır. Machiavelli adı geçen yapıtında, siyasetin tümüyle tikel ve bireysel çıkarların alanı olduğu düşüncesini temel alır. Siyasette amaç her türlü aracı haklı kılar. Amaç ise güç ve iktidardır.

Parçaya göre, Machiavelli'nin siyaset anlayışının özünü aşağıdakilerden hangisinin oluşturduğu söylenebilir?

A) Adalet çoğunluğun istediğidir.
B) Devlet, hukukun üstünlüğü ilkesini esas almaktadır.
C) Güç haktır ya da adalet güçlünün işine gelendir.
D) Kişisel hak ve özgürlükler yüceltilmelidir.
E) Devletin görevi vatandaşların eşitliğidir.

7. Rene Descartes, varlık alanında iki tür gerçeklikten (töz) bahseder. Bunlar: Ruh ve maddedir. Bu iki varlık tamamen birbirinden ayrıdır. Ruh, bilinçli bir yapıda olup, uzayda yer kaplamaz. Madde ise; uzayda yer kaplar. Düşünce maddeden bağımsız, madde de düşünceden bağımsız olarak var olur.

Rene Descartes'ın açıklamaları aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

A) Düalizm B) Monizm C) Pluralizm
D) Sofizm E) Agnostisizm

8. I. Bilginin kaynağı akıldır.
II. Hiçbir bilgi sonradan kazanılamaz.
III. Bilgi hatırlamaktır.
IV. Tüm bilgiler sonradan kazanılır.
V. Zihin doğuştan boş değildir.

Yukarıdaki açıklamalardan hangileri rasyonalizme karşı tez oluşturur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) II ve III
D) Yalnız IV E) Yalnız V

1-C 2-A 3-A 4-E 5-A 6-C 7-A 8-D

KAVRAMA TESTİ

2

1. **Aşağıdakilerden hangisi T. More'un ve Campanella'nın önerdikleri ütopik toplum düzenlerinin özelliklerinden biridir?**

A) Paranın olmaması
B) Sınıfsız bir toplum sunması
C) Toplumun bilimle yönetilmesi
D) Zorba bir yönetimin olması
E) İnsanların korkak ve kaypak olması

2. Thomas Hobbes'a göre, insan doğuştan bencildir ve onda egemen olan kendini koruma güdüsüdür. Herkes kendi çıkarlarını korumaya çalışır, bu yüzden başkalarıyla çatışma durumunu önlemek için bir araçtır. Bu durumda ahlakî eylemde önemli olan yasa değil, bireyin çıkarına uygun yasalardır. Hobbes, insanların toplumlar kurmasına yol açan şeyin, ölüm korkusu olduğuna inanmaktadır. Hiçbir kuralın, düzenin ya da adaletin olmadığı "doğa durumu" herkesin herkese karşı savaşından ibarettir. Sonucu belirleyen ise "zor ve hile"dir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) İnsan kendi güvenliğini ön plana alır.
B) İnsan özellikle kendini düşünür.
C) Çatışmanın kaynağı herkesin bencil olmasıdır.
D) İnsan doğası gereği uyumlu bir varlıktır.
E) Toplumsal yaşam güvenli yaşam içindir.

3. Rönesans'ta yeniden ortaya çıkan şey Eski Çağ'ın insan merkezli tutumudur. Rönesans'ın bu doğalcı tavrı bu dönemde ortaya konulan siyaset görüşlerine de yansımıştır. Bu dönemde ortaya çıkan görüşler bir bakıma Orta Çağ'ın Tanrı merkezli bakış açısına tepki olarak çıkmıştır.

Bu parçaya dayanılarak Rönesans için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Teolojik bir tavır sergilediği
B) İnsana değer verdiği
C) Siyasette monarşiyi savunduğu
D) Bilimde ve teknolojide çok ilerlediği
E) Kilisenin eğitimin önünü açtığı

4. I. İnsan kendi geleceği için gerektiğinde kısıtlanmalıdır.
II. Tanrı, insanı evrenin merkezine koymuş, her şeyin bilgisini elde etmesini kolaylaştırmıştır.
III. İnsanın kendini gerçekleştirmesi için Tanrı ona seçme özgürlüğü ve onur vermiştir.
IV. İnsan evrenin en değerli ve en nadide varlığıdır.

Mirandola'nın bu görüşlerinden hangileri hümanizmle ilgili değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) Yalnız IV

5. Thomas Hobbes, Leviathan'ında yönetici toplumsal sözleşmenin, siyasal yasaların bir tarafı değildir. O her türlü yasa ve kısıtlamanın üzerinde bir güç ve yetkiye sahiptir. Onun görevi yasaya uymak değil, her türlü güç ve yetkiyle toplumu oluşturan diğer bireylerin yasaya, sözleşmeye mutlak şekilde uymalarıdır. Egemenin; sözleşmenin ve yasaların üzerinde olması, yurttaşların sözleşmenin ruhuna ve yasalara tabi olmasının güvencesidir. Ancak korkutucu güç ve yetkilerle donatılmış bir yarı Tanrı, bir canavar toplumu oluşturan bencil bireyleri sindirebilir ve yasaya tâbi kılabilir. Burada kuşkusuz egemen bütün mutlak güç ve yetkilerine karşın, toplumu oluşturan yurttaşların iradeleriyle iktidar sahibidir. Fakat bir kez iktidara geldikten ve devletin meşru monarkı olduktan sonra, onun gücünü ve iktidarını kimse sorgulayamaz ve sınırlayamaz. Aksi taktirde toplumun ve devletin tikel ve bireysel ilgi ve çıkarların manipülasyon alanı olmasını ve böylece oluşacak politik kaosu kimse engelleyemez.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Toplumda, devlette kargaşayı yöneticinin gücü engeller.
B) Yönetici yasaların üstünde bir güce sahiptir.
C) Yönetici güçle donatılmalıdır.
D) Bireyleri zorla yasalara uydurmalıdır.
E) Yönetici yasaların dışındaki yetkileri kullanamaz.

6. Francis Bacon, gelecekte insan dünyasının bilimle aydınlanacağını sezmiştir. Yaşamda bilgi önemlidir. Çok ünlü bir ifadesi ise "Bilgi güçtür." Burada kastedilen bilgi bilimsel bilgidir. Çünkü bilimsel bilgi bize doğanın işleyişini bilmemizi ve doğa olaylarını kontrol altına almamızı sağlar. Yani bilmek doğaya hakim olmak anlamına gelir. Ancak doğa olaylarının işleyişini bilmek pek kolay değildir.

Buna göre, F. Bacon'un görüşlerini özetleyen yargı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Bilginin doğruluğunun ölçütü, nesnesine uygunluğudur.
B) Bilmek için bilmek gerekir.
C) Bilmek doğaya egemen olmaktır.
D) Bilgi, suje ile obje arasındaki bağdan doğar.
E) Her olayın nedenini doğada aramamak gerekir.

7. Francis Bacon, 16. yüzyılda insan zihninde yanlış düşünceler oluşmasına neden olan idoller adını verdiği kusurlardan söz eder. Bu idoller soy idolleri, mağara idolleri, çarşı-pazar idolleri, tiyatro idolleri olmak üzere dört çeşitlidir. Soy idolleri, tüm insanlarda kaynağı abartma, çarpıtma eğiliminden doğan soyutlamalardır. Mağara idolleri, kişinin kendi bireyselliğinde ortaya çıkan kısıtlayıcı düşüncelerdir. Sözgelimi bir akciğer doktorunun olur olmaz her şeyi bu uzmanlığına göre açıklaması mağara idolüne bir örnektir. Çarşı-pazar idolleri, insanlar arasında iletişim aracı olan dilin yanlış düzenlenmesinden kaynaklanır. Tiyatro idolleri ise, dış dünyanın gerçekliğini bir kenara bırakan dogmatik inanışlardır. Bu idoller insan zihnini kısıtlamaktadır.

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

A) İnsanı tanımak için aklı tanımak gerekir.
B) Akıl bilginin tek aracı değildir.
C) İnsan zihni idollerden arındığı ölçüde özgürleşir.
D) İnsan zihninin haritasını çıkarmak gerekir.
E) Soy idolleri dogmatik inanışları içerir.

8. Determinizme göre, ahlakın kapsamına giren seçimler de dahil bütün olayların özgür iradeyi ve insanın başka türlü nedenler zincirinin zorunlu olarak belirlendiğini savunan öğretidir. Deterministlere göre, insanın eylemleri dıştan gelen nedenlerle belirlenmiştir. İnsanın eylemleri içinde bulunduğu koşullara bağlıdır. Bu koşullar özgür karar vermesini engellemektedir.

Buna göre determinizmi destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ahlaki eylemlerde insanın iradesi yoktur.
B) İnsan özgür iradesiyle davranır.
C) İnsan kendi kararlarını kendisi verir.
D) İnsan akıllı ve şuurlu bir varlıktır.
E) İnsan hiçbir değerle, kuralla sınırlandırılamaz.

ÖDEV TESTİ

3

1. Descartes, kendisinde mükemmel ve yetkin bir varlık düşüncesinin olduğuna dair inancından hareketle, bu fikrin insana mükemmel ve yetkin olan Tanrı tarafından verilmiş olacağını savunur. Mükemmel ve yetkin bir varlığın mükemmel olabilmesi için Tanrı'nın var olması gerekir.

Descartes bu açıklamalarıyla aşağıdaki problemlerden hangisine cevap vermiştir?

A) Evrenin yaratılışı
B) Bilginin imkânı
C) Tanrı'nın varlığı
D) Varlığın imkânı
E) İnsanın özgürlüğü

2. Montaigne "Ne biliyorum?" sorusunu sormuş ve kendini yargılayarak dünyayı sorgulamaya başlamıştır. Bir kişi eğer mutlu olmak istiyorsa hiçbir görüşe bağlanmamalı, sürekli araştırma ve keşfetme durumu içinde olmalıdır.

Bu parça aşağıdakilerden hangisi ile ilişkilendirilebilir?

A) Hümanizm
B) Septisizm
C) İdealizm
D) Atomizm
E) Platonizm

3. Descartes Tanrı evren ilişkisi hakkında şunları söyler: "Tanrı maddeyi ilk yarattığı andan itibaren, maddenin çeşitli şekillerde yalnız hareket ettirmekle kalmamış, fakat bunun yanında o andan itibaren, birbirlerini itecek ve hareketlerini birbirine geçirecek bir tabiat da yaratmıştır. Ve onları yaratırken kullandığı aynı etkiyi ve uyguladığı aynı kanunlarla onları hala devam ettirdiği için, şimdi de o zaman onlara koyduğu aynı hareketi, bütün özelliği ile onlarda koruması gerekir.

Bu parçadaki açıklama aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabı niteliğindedir?

A) Evrenin bir amacı var mıdır?
B) Tanrı ile evren arasında nasıl bir ilişki vardır?
C) Tanrı ile insan arasında nasıl bir ilişki vardır?
D) Ruh ölümsüz müdür?
E) Evrenin ana maddesi nedir?

4. Felsefe tarihinde "Tanrısal özne"nin yerine "Düşünen özne" kavramının yer aldığı yeniden doğuş anlamına gelen bir dönem başlamıştır.

Bu parçada;

I. Orta Çağ,
II. Rönesans,
III. Antik Çağ

felsefelerinden hangilerine değinilmemiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) Yalnız III E) I, II ve III

5. Platon'un "Devlet" adlı eserinde üç sınıflı bir toplum yapısı önerilmektedir. Bunlar; yönetici, asker, halk tabakasıdır. Yönetici ve askerler için sosyalizm benzeri bir düzen önerilirken, halk tabakası için kendi haline bırakılıp istedikleri şekilde bir düzen oluşturmaları ön görülmüştür. Yönetici ve askerlerin mülk edinmesi yasaklanmıştır. Sadece işçi kesimin mülk edinebileceği açıklanmıştır. Yönetici sınıfın aile kurması yasaklanmıştır. Platon yaşlılık döneminde yazdığı eserlerinde ise bazı fikirlerinden vazgeçmiştir.

Buna göre, Platon'un düşünceleri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Sınıflı bir toplum önerdiği
B) Bazı sınıflara aile kurmayı yasakladığı
C) Bazı sınıflara mülk edinmeyi yasakladığı
D) Halk sınıfına özgürlükler tanıdığı
E) Demokrasiyi savunduğu

6. Toplumda ortak otoriteyi temsil eden devletin yokluğunda, herkes herkesle savaş içerisinde olur. Ancak insanlar bir araya gelerek ortak bir güç olan devlet çatısında örgütlenebilir. Bu devlet kimsenin hiçe sayamayacağı mutlak güce sahip olmalıdır. Bu örgütlenme aralarındaki toplumsal sözleşmenin ürünüdür. Bu sözleşme insan aklının ortaya koyduğu doğal bir çıkarımdır. Çünkü insanlar yaşamlarını koruma güdüsüne sahiptirler bu amaca ancak toplumsal sözleşmeyle yönelebileceklerini görür ve yasa düzenine kendi isteğiyle geçer.

Bu parçaya göre, insanların devlet kurmalarına neden olan unsur aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsanların kendilerini yüceltmek istemesi
B) İnsanların birbirlerine zarar vermesi
C) Temel ihtiyaçların giderilmesi
D) İnsanın doğal arzularının onu geliştirmesi
E) İnsanların, ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak istemesi

7. Hobbes'a göre, insanlar bir şeye ancak bencilliklerinden dolayı uyarlar. İnsanlardan kendi doğalarına aykırı bir şey istemek nafiledir. Hobbes'un tüm etik ve politik anlayışını biçimlendiren temel insani belirlenim bencilliktir. Bencillik üzerinden biçimlenmiş bir ahlak ve siyaset anlayışı söz konusudur. Doğadaki eşitsizliğe dayalı bencil güç savaşını ve onun yarattığı yaşam tehlikesini aşmanın yolu, toplum sözleşmesidir. Bir toplum sözleşmesiyle toplumu oluşturan bireyler, doğal durumda olağan olan öldürme, el koyma ve çalma gibi haklarından vazgeçerler. Bunu yapmalarının nedeni, herkesin herkesle savaşı olarak doğa durumunda tehlike altında olan can ve mal güvenliklerini koruma isteğidir. Böylece bireyleri birer yurttaşa çevirecek ve doğal yasadan politik bir yasaya geçişi sağlayacak olan "toplum sözleşmesi"nin gerçekliği, yine insan bencilliği üzerinde mümkündür.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) İnsan doğuştan iyidir, toplum insanı bozar.
B) Yasalar insanı yüceltmelidir.
C) İnsan eylemlerinin değerini belirleyen bencillliğidir.
D) İnsan diğer insanların da iyiliğini düşünmelidir.
E) İnsan özü itibariyle medeni bir yapıdadır.

8.
- Kendi çıkarlarını düşünmedir.
- Başkalarını dikkate almamadır.
- Eylemleri ben sevgisi belirler.
- Evrensel bir ahlak yasasını reddeder.
- Thomas Hobbes bu öğretinin temsilcisidir.

Yukarıdaki açıklamaları savunan ahlaksal yaklaşım, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nihilizm B) Egoizm C) Hedonizm D) Pragmatizm E) Egzistansiyalizm

FASİKÜL

13

ÜNİTE DEĞERLENDİRME TESTLERİ

7. ÜNİTE

15. YÜZYIL - 17. YÜZYIL FELSEFESİ

Vip YAYINLARI

Vip
YAYINLARI

1. İnsan hakkında söylenebilecek önermeler ikiye ayrılmaktadır. Birincisi bedensel durum ve özellikleri ile ilgili olan önermelerdir. İkincisi ise duygu, düşünce, anı, istekleri ve karakter özellikleriyle ilgili olan önermelerdir. Yani bedensel ve zihinsel özellikleri içeren önermelerdir. Zihin-beden problemi, zihin ve bedenin nasıl bir etkileşim içinde olduğunun sorgulanmasıdır. Zihin ve beden gibi iki uzlaşamaz tözün bir araya gelmesini Descartes, teolojik bir cevap olarak, Tanrı'nın bu şekilde yaratmış olmasıyla açıklamaktadır.

Bu parçada Descartes insanın hangi yönünü vurgulamıştır?

A) Beden-zihin ilişkisini
B) Toplumsal yönünü
C) Siyaset yönünü
D) Dini yönünü
E) Ahlaksal yönünü

2. Platon'un "Devlet" adlı eserinde yönetici sınıfın aile kurması yasaklanmıştır. Askerlerin evlilikleri de denetim altına alınmıştır. Platon'a göre özel mülkiyet ve aile düzeni insanların genel ahlakını bozduğu için yönetici sınıf bunlardan uzak tutulmuştur. Halk için mülk edinme ve aile kurma söz konusu olabileceğine Devlet ütopyasında değinilmiştir.

Platon "Devlet" **ütopyasında yönetici sınıfa neden özel mülkiyet ve aile kurmasını yasaklamıştır?**

A) Daha mutlu olabilmeleri için
B) Devleti daha adil yönetebilmeleri için
C) Daha iyi bir aile kurmaları için
D) Daha iyi bir eğitim alabilmeleri için
E) Daha iyi felsefe yapabilmeleri için

3. I. Platon: Devlet
II. Thomas More: Ütopya
III. Francis Bacon: Icaria'ya Yolculuk
IV. Campanella: Güneş Ülkesi

Yukarıdaki ütopya eşleştirmelerinden hangileri yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) III ve IV E) Yalnız IV

4. Hugo Grotius Doğal yasa kavramını ilk defa kullanmıştır. Sofistlerin physei-nomoi ayrımından ve Stoacı Evrensel yasa fikrinden etkilenerek insan aklına ve doğasına dayalı doğal yasa ile sonradan konan hukuk yasaları arasında ayrım yapmış, ilkini ikincisine üstün kılmıştır. Devletin görevinin insanların doğuştan getirdiği doğal hakları korumak olduğunu savunmuştur.

Bu parçada aşağıdaki yargılardan hangisi vurgulanmaktadır?

A) Hukuk yasalarının önemli olduğu
B) Devletin insanın güvencesi olduğu
C) Devletin bireyden önemli olduğu
D) Bireye sınırsız özgürlükler verilmesi gerektiği
E) Devletin adaleti sağlaması gerektiği

5. Ütopya sözcüğü Thomas More'un "Utopia" eserinde yaptığı açıklamasına göre Yunancada olmayan anlamına gelen "ou" ve yer anlamına gelen "topos" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuştur. Yani "olmayan yer" anlamına gelir. Ütopik devlet modelinin ilk örnekleri Platon'un "Devlet" adlı eserinde görülmüştür. Bu eserde üç sınıflı bir toplum yapısı önerilmektedir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Ütopya "olmayan yer" anlamına gelir.
B) İlk ütopya Platon'un "Devlet"idir.
C) Thomas More ütopyasında çok çalışmayı savunur.
D) Platon Devlet isimli eseri sınıflı toplumu savunur.
E) Thomas More ütopya sözcüğünü açıklamıştır.

6. T. More'nin ütopyasında, tüm dinlere hatta dinsiz insanlara hoşgörü ile yaklaşılır. Bu da Rönesans ruhunun verdiği en temel düşüncelerdendir. Para ve lüks tüketim yasaklanır, ataerkil bir aile düzeni vurgulanır. Yönetici, bilgeliği kanıtlanmış kişiler arasından seçimle belirlenir.

Buna göre, Thomas More'un ütopyası için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Tüm dinlere saygılı olduğu
B) İsrafı yadsıdığı
C) Bilgelerin yönetici olduğu
D) Anaerkil bir aile yapısı önerdiği
E) Yöneticilerin seçimle belirlendiği

7. Prens adlı eserinin politikada aldatıcı taktiklerin kullanımını içeren bir siyaset yapma biçimi olan "Makyavelizm" terimi özdeşleşmiştir. Ancak düşünürümüzün amacı kötü ve çirkin politika yapma yollarını olumlamak değildir. Yaşadığı dönemin siyasi karışıklıkları nedeniyle güçlü bir devlet yönetimini savunmuş, mutlak monarşiye duyulan gereksinimi koşulları ve araçlarıyla gözler önüne sermiştir.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Tommaso Campanella
B) Nicola Machiavelli
C) Thomas Hobbes
D) Rene Descartes
E) B. Spinoza

8. Spinoza, iyiyi ve kötüyü "haz ve acı" kavramlarına bağlı olarak açıklamaktadır. İyi haz, kötü acı hoşlandığımız ve istediğimiz şeyler "iyi"; hoşlanmadığımız istemediğimiz şeylere ise "kötü" deriz. Bu yüzden iyilik ve kötülük kavramları kişiden kişiye farklılık gösterdiği için öznellik özelliği gösterir. Arzularımız belirlendiği için yargılarımız da belirlenmiş olur.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Hoşlanılan şeyler iyidir.
B) Hoşlanılmayan şeyler kötüdür.
C) İyilik ve kötülük özneldir.
D) İyilik ve kötülük kişilere göre değişmektedir.
E) Yargılarımız arzularımızı belirlemektedir.

1-A 2-B 3-C 4-B 5-C 6-D 7-B 8-E

1. Spinoza'ya göre, iyi olan insanın kendi doğasına uygun davranması ve kötü olan ise kendi doğası ve özüne aykırı davranmasıdır. İnsanın akılsal düşünme yetisine sahip bir varlık olarak davranması, kendi doğasına ve özüne uygun davranmasıdır. Duygularına edilgin bir şekilde teslim olmayan insan, bilge insandır. Erdemli olmak öyleyse aklın kılavuzluğu altında kendine yararlı olanı ve varlığını koruyup arttıran şeyi seçmektir.

Buna göre Spinoza'nın görüşlerini destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsan duygularının esiri olmamalıdır.
B) Ahlaksal olanda akıl aranmamalıdır.
C) İnsan değerlerini kendi oluşturmalıdır.
D) Cesaret en büyük erdemdir.
E) İnsan doğası gelişime açıktır.

2. Hümanist Boccaccio'nin, dinlerin kişiye göre doğrulukları olduğunu öne sürmesi Rönesans dönemine özgü bir düşünce olması yönüyle önem taşımaktadır. O insanın doğasını, duygusal kapasitesini ve duygularını tüm doğallığı içinde betimlemiş, insan yaşamını kilise ve törelerin baskılarının ötesinde bir gerçeklikle ele almıştır.

Buna göre Boccaccio'nin düşüncelerinin temelinde aşağıdakilerden hangisi yatmaktadır?

A) Kültürel değerler
B) İnsani değerler
C) Toplumsal değerler
D) Yasalar
E) Dini değerler

3. I. Rönesans terimi "yeniden doğuş" anlamına gelmektedir.
II. Yeniden doğuş kavramı, özgür düşünce ve özgün ürünler ortaya konulmasıdır.
III. Rönesans'ın ana vatanı İtalya'dır.
IV. Rönesans dönemi özgürleşme ve keşif dönemidir. Her alanda yenilik ve keşifler yapılmıştır.
V. Rönesans İslam felsefesine kaynaklık etmiştir.

Yukarıdaki açıklamalardan hangileri Rönesans felsefesine ait değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) II ve III
D) III ve IV E) Yalnız V

4. Toplumsal düzensizlik ve huzursuzluklar Rönesans döneminde insanların, nasıl bir toplumda yaşayacakları problemini ortaya çıkarmıştır. Rönesans döneminde ütopya adı verilen ideal düzen arayışları ortaya çıkmıştır. T. More'un, lüks üretimi ve tüketimi yasakladığını, buna karşın Campanella'nın, insanların lüks tüketim ihtiyaçları da dahil her türlü ihtiyacın devlet tarafından karşılanmasını ön görmektedir.

Bu parçada ütopyaları ortaya çıkaran hangi faktör vurgulanmaktadır?

A) Yaşanılan düzenden duyulan memnuniyetsizlikler
B) Devletteki adil yönetimler
C) Eğitim düzeyinin yüksekliği
D) Yaşanılan toplumlarda refah düzeyinin yüksekliği
E) Yöneticilerine duyulan güven

5. Hobbes'un, etik ve politik gerçeklik bağlamında önemsediği temel duygu, korku olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar modern ilişkilerin arifesinde mutlak ve ölümsüz bir Tanrı inancı ve dinin himayesinde bir toplum ve devlet modelinden vazgeçmeye başlamışlardır. Hobbes bu tarihsel dönüşümü kabul etmekle birlikte, ölümsüz Tanrı'ya karşı ölümlü bir Tanrı fikirinin himayesinde bir toplum ve devlet modeli sunmaktadır. Bu anlamda Hobbes, modern öncesi toplumlarda egemen olan teokratik devlet anlayışını yadsımakla birlikte, sınırsız güç ve yetilere sahip bir mutlak monarşi anlayışını devam ettirmektedir. Kuşkusuz bu tek kişinin egemenliğini, insan doğasının bir gereği olarak sunmaktadır.

Buna göre Hobbes'un devlet anlayışını destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Devleti yönetenler halka saygılı olmalıdır.
B) Devleti güçlü yetkilerle donatılmış tek kişi yönetmelidir.
C) İnsanın doğası uzlaşmayı gerektirir.
D) Gücün tek kişide toplanması düşünülemez.
E) İnsan yüceltilirse devlet de yüceltilir.

6. Descartes'a göre, ruhu olan tek varlık insandır. İnsanın hem ruhu hem de bedeni vardır. O, insanı hem düşünen hem de uzayda yer kaplayan bir varlık olduğunu söylemektedir. Hayvanlar uzaydaki maddi gerçekliğin bir parçasıdır. Yaşamları ve devinimleri tamamen mekaniktir.

Buna göre Descartes'ın düşünceleri için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Düalist bir anlayışı benimsediği
B) Tek tözü savunduğu
C) Ruha önem verdiği
D) Bedene önem verdiği
E) Bedeni değersizleştirdiği

7. T. Campenella'nın "Güneş Ülkesi" ütopyasında tüm yapılanlar devlet ve toplum adına yapılır. Devleti yönetenler kurumsal ve pratik bilgi bakımından iyi yetişmiş kişiler olmalıdır. Güneş Ülkesinin başında hem filozof hem de rahip kimliği olan hükümdar bulunmalıdır. En bilge kişi devleti yönetir. Hükümdarın üç yardımcısı devlette "gücü, aklı, sevgiyi" temsil eder. Güneş Ülkesi sınıfsız bir toplum ön görür. Bu ülkede kimsenin hiçbir şeyinin olmaması temel ilkedir. Çünkü sahiplik ilkesinin bencilliği ortaya çıkaracağına inanılmaktadır.

T. Campanella'nın "Güneş Ülkesi" **için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

A) Devletin çıkarlarının önemsendiği
B) Yöneticilerin eğitiminin önemsendiği
C) Yöneticinin en yetkin kişi olduğu
D) Eşitliğin savunulduğu
E) Özel mülkiyetin desteklendiği

8. Hümanizm en genel anlamıyla; insan aklını, etik ve adalet kavramlarını temele alan, batıl inanışları ve doğaüstü her şeyi yok sayan düşünce olarak açıklanmaktadır. Hümanizm, çalışmalarda, felsefede, pratikte insansal değerlere ve ilgilere yönelen bir yaklaşımdır. Hümanizm; bütün insanların değerli ve onurlu olduğunu anlatan bir düşüncedir. Hümanizmin de en çok önem kazandığı yer İtalya'dır.

Aşağıdaki yargılardan hangisi hümanizmle ilgilidir?

A) İnsan metafizikle ilgilenmemelidir.
B) İnsan kendine empoze edilen değerleri kabul etmelidir.
C) İnsan değerli bir varlıktır.
D) İnsan kendini topluma adamalıdır.
E) İnanç insanın en üstün değeridir.

1. "Söyleşiler" isimli eserinde cumhuriyeti savunan Machiavelli, Prens eserinde ise mutlak monarşiyi savunmuştur. Amaca giden her fikrin meşru olduğunu, önemli olanın devletin dirlik ve düzenini korumak olduğunu savunmuştur. Bu amaç uğruna etik olmayan yollara dahi başvurulacağına değinir. Bireysel çıkarı değil, devletin çıkarını savunmuştur.

Machiavelli'nin görüşlerini destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bireysel özgürlükler her şeyin üstündedir.
B) Devleti yaşatmak için her şey yapılmalıdır.
C) Devletin yönetim kademesi eğitim almalıdır.
D) Devletin en önemli kademesi halktır.
E) Yönetici aklını çok iyi kullanmalıdır.

2. Descartes, felsefede kesin ve sağlam bilgiye ulaşabilmek için matematiğe kesinliğini kazandıran yöntemleri izlemek gerektiğini düşünmekteydi. Matematikte tümdengelim ve sezgi yöntemi kullanılmaktadır. Descartes'a göre tümdengelim yöntemi kesin olarak bilinen olgulardan yapılan çıkarımlar ve tüm bilgiler sezgisel olarak kavranan açık seçik başlangıç önermelere dayanmaktadır. Matematikteki başlangıç önermelerin doğruluğu sezgisel olarak bilinen doğrulardır. Bu yüzden felsefe için de başlangıç önermelerin sezgisel anlamda açık seçik olması gerektiğini düşünmektedir.

Bu parçada Descartes, aşağıdakilerden hangisini vurgulamaktadır?

A) Tümevarımı
B) Açık ve seçikliği
C) Şüpheciliği
D) Eleştiriciliği
E) Kümülatif olmayı

3. F. Bacon, doğaya ait bilinmezlikleri ancak sistematik bir biçimde sıralı, güvenilir adımlarla çözümleyebilmek için doğanın yapısına uygun hale gelen, bilinçle seçilmiş ve oluşturulmuş bir yöntemin olması gerektiğine değinmiştir. Bu şekilde elde edilmemiş bilginin rastlantısal olduğunu açıklamıştır. Bacon bilimsel çalışmalarda ussal yapılı yöntemin gerekliliğini savunmaktadır. Bu ussal yapılı bilimsel yöntemin de tümevarımsal yöntem olduğunu söylemiştir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Doğa bilimlerinde yöntem kullanılmalıdır.
B) Bilimsel yöntemler akla dayanmalıdır.
C) Bilimsel yöntem tümevarım olmalıdır.
D) Doğanın bilinmezleri sistematik olarak akılcı yöntemlerle bilinebilir.
E) Doğanın sırları tümdengelimsel yöntemle çözülebilir.

4. Descartes, zihin ve bedenin nasıl bir etkileşim içinde olduğunu sorgulamıştır. İki uzlaşamaz zihin ve beden tözünün insan varlığında birlikte bulunmaları ve iş birliği içinde bulunmalarını inandırıcı bir şekilde açıklaması gerekiyordu. Descartes bu açıklamayı da "karşılıklı etkileşimcilik" olarak açıklamıştır. Yani zihin ister, buna karşılık beden yapar, ayrıca bedenin bir isteği olduğu zamanda zihin bunu karşılama yoluna gider şeklinde "karşılıklı etkileşimciliğini" açıklar. Çünkü Descartes zihin ve bedenin uyumlu bir şekilde iş gördüğünü gözlemlemesi sonucu açıklamıştır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

A) Ruh ve beden karşılıklı etkileşim halindedir.
B) Ruh bedeni her yönüyle yönetmektedir.
C) Beden olmadan ruhun hiçbir yetkinliği olamaz.
D) Ruh, insan eylemlerinde tek egemen güçtür.
E) Ruhun iyi beslenmesi için bedenin iyi beslenmesi gerekir.

5. Hobbes, doğada insanın bencil olduğunu savunur. İnsanı bu doğa durumundan, herkesin herkesle savaşından kurtaracak olan nedir? Hobbes'e göre bir "toplum sözleşmesi" insanları doğal savaş durumundan, çatışan yönelim ve çıkarların kısır döngüsünden kurtarabilir. Doğa durumunda yalnızca güç sahibi olmak insan ilişkilerinde belirleyicidir. Güçlü olan kazanır ve ayakta kalır. Doğa durumunda yalnızca doğa yasaları geçerlidir. Doğa yasaları temelinde gerçeklik kazanan doğa durumunu aşabilmenin tek yolu, bir toplum sözleşmesi yoluyla bir toplumsal ya da siyasal yasaya tâbi olmaktır. Yunancasıyla "Physis"ten "Nomos"a doğadan normatif gerçekliğe geçişin zeminini "toplum sözleşmesi" oluşturur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) İnsanın doğası kötüdür.
B) Toplum sözleşmesi insanı doğa durumundan kurtarır.
C) Doğa durumunda insan aklını kullanır.
D) Doğa durumunda güç etkilidir.
E) İnsanların güç kullanmaları ancak siyasal yaşamla mümkündür.

6. Spinoza'ya göre gerçek Tanrı'dır. Çünkü Etike I. Kitap tanımlarında belirlediği gibi Tanrı, kendi kendisinin nedeni (causa sui) olan, töz, mutlak sonsuz öz nitelikleri nedeniyle sonsuz, öncesiz-sonrasız, kendi zorunluluğu nedeniyle var olduğu için özgür olandır. Tanrı böylece en gerçek varlıktır. Onun dışındaki tüm varlıklar ondan aynı zorunlulukta türemişlerdir ve evrenin sonsuz dokusu böyle oluşmuştur. Tanrı yarattığı tüm her şeye eşit, Tanrı'nın yaratıları ise sonsuz kere sonsuzla belirlenebilir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Tanrı her şeyin ve kendinin nedenidir.
B) Tüm varlıklar Tanrı'dan türemiştir.
C) Tanrı sonsuzdur.
D) Tanrı öncesiz ve sonrasızdır.
E) Tanrı'nın varlığı hakkında bilgi edinilemez.

7. Descartes'e göre kesin bilgi, açık ve seçik bilgidir. Yani doğrudan doğruya, başka herhangi bir şeyin aracılığı olmadan, dolaysız bilinç ile, düşünce ile kavranan bilgidir. Descartes, kesin bilgiye ulaşmak için gerekli olanın kuşkuya dayalı bir yöntem olduğunu savunur. Bu metodik kuşkudur; yani kesin bilgiye ulaşmak için kuşkuyu bir yöntem olarak kullanmaktır.

Descartes bu açıklamalarıyla aşağıdakilerden hangisinin temsilcisi kabul edilebilir?

A) Kritisizm B) Rasyonalizm C) Empirizm
D) Septisizm E) Pragmatizm

8.
- "Yeni Organon" eseriyle kendisinin tümevarım anlayışını detaylı bir şekilde gözler önüne sermiştir.
- "Bilgi güçtür ve bilmek doğaya egemen olmaktır." ünlü sözleridir.
- Bilimsel yöntemin de tümevarımsal yöntem olduğunu söylemiştir.
- Kişinin önce zihnini bazı ön yargılardan temizlemesi gerektiğini düşünmüş bu ön yargılara zihinsel putlar adını vermiştir.

Yukarıdaki özellikleri verilen Rönesans düşünürü, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nicolaus Copernicus
B) Giardona Bruno
C) Francis Bacon
D) Isaac Newton
E) Galileo Galilei

1-B 2-B 3-E 4-A 5-C 6-E 7-B 8-C

1. Ütopya kavramı; gerçekte var olmayan ama var olması gereken ideal toplum yapısı şeklinde Rönesans döneminde açıklanmıştır. Bu dönemde ütopik toplum düzenini anlatan bazı eserler ortaya çıkmıştır.

Aşağıda ütopik toplum düzeni için verilen eser eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) Thomas More - Ütopya
B) Platon - Devlet
C) Fârâbî - Erdemli Toplum
D) Campanella - Güneş Ülkesi
E) A. Huxley - 1984

2. 17. yüzyıl, Rönesans'ın birikimlerini değerlendiren ve sistemler kuran bir yüzyıl olmuştur. Rönesans'ta kuşku ön plana çıkarken 17. yüzyılda akıl öne çıkmıştır kesin ve güvenilir bilgi kaynağı olarak matematik seçilmiştir. Ancak bu fizikten kopmak, matematiğe yönelmek anlamına gelmez. Onun için matematik fizik adını alır. 17. yüzyılda fizikle ilgili akılcılık gelişmiştir. Bu yüzyılda niteliklere yer vermeyen, ölçmeye ve saymaya dayanan fizik anlayışı gelişmiştir.

Bu parçaya dayanarak 17. yüzyıl felsefesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Sistemlerin hakim olduğu
B) Aklın etkili olduğu
C) Matematiğin önemli olduğu
D) Niceliğin ve ölçmenin önemsendiği
E) İnancın önemsendiği

3. Gerçekleşmesi imkânsız düşsel tasarımlardır.

İdeal devlet tasarımlarıdır.

İstenilen ve istenilmeyen olmak üzere ikiye ayrılan düşsel tasarımlardır.

Yukarıda sözü edilen ideal devlet tasarımlarına ne ad verilir?

A) İktidar B) Sivil toplum C) Ütopya
D) Panteizm E) Determinizm

4. Rönesans döneminde kültürün bütününde olduğu gibi, felsefede de ana eğilim, kendini her türlü bağlılıktan sıyırmak, yalnız kendine dayanmak, kendini arayıp bulmaktır. Bunun içinde Rönesans düşüncesi, dünya ve hayat üzerindeki görüşlerine sadece deneyin ve aklın sağladığı doğrularla şekil vermeye çalışmıştır.

Bu parçada Rönesans felsefesinin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

A) Akla ve deneye önem vermesi
B) Matematiğin gelişmesi
C) Demokrasinin gelişmesi
D) Bilimin gelişmesi
E) Edebiyatın gelişmesi

5. Hobbes'a göre, insan doğası gereği bencildir. Başkalarının çıkarlarını düşünmeden sadece kendi çıkarını düşündüğü için "İnsan insanın kurdudur (Homo homini li pus est)." Bu ise insanlar arasında bir çatışmaya yol açar. Bu çatışmayı önlemek için insanlar bir araya gelerek, kendi aralarında bir sözleşme yaparlar. Bu sözleşmede birbirlerine düşmanca davranmayacaklarına söz verirler. Ancak insanlar, bu sözleşmenin uygulanabilmesi için kendi aralarından seçtikleri birini görevlendirirler, ona güç ve iktidar verirler. Böylece yöneten ve yönetilenden oluşan bir siyasal organizasyon, yani devlet ortaya çıkar.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Devlet doğanın devamı bir kurumdur.
B) Devlet ile canlı organizma arasında bir benzerlik vardır.
C) Devlet, insanlar tarafından bir toplum sözleşmesi sonunda oluşturulan yapay bir kurumdur.
D) Devlette mutlaka yasama, yürütme ve yargı organları ayrı olmalıdır.
E) Devlet vatandaşlarının kişisel gelişimine katkıda bulunmalıdır.

6. Descartes, şüpheden hareketle kendi varlığını, kendisinde bulunan mükemmellik fikrinden hareketle Tanrı'nın varlığını, Tanrı'nın kendisini aldatmayacağı düşüncesinden hareketle de evrenin varlığını kanıtlar. Descartes burada şüpheyi doğru bilgiye ulaşabilmek için araç olarak kullanmıştır. Oysa septiklerde şüphe amaç olarak kullanılmıştır.

Buna göre Descartes'ın görüşlerinin temelinde aşağıdaki düşüncelerden hangisi yer almaktadır?

A) Varlık vardır.
B) Varlık yoktur.
C) Hiçbir şey yoktur.
D) Hiçbir şey bilinemez.
E) Şüphe amaçtır.

7. Francis Bacon "Nova Atlantis (Yeni Atlantis)" adlı eserinde ideal bir devleti anlatır. Sağlıklı, ahlaklı ve dürüst insanların yaşadığı "Ben Salem" adlı bir adada bulunan bir devlet, bilime dayalı bir devlettir. Bu devlet "Bilimler Hazinesi" adı verilen bu kurul tarafından yöneltilir. Bu kurul, diğer ülkelere gönderdiği elçiler vasıtasıyla bilim ve teknolojik gelişmeleri izler. Devletin diğer ülkelerle bağlantısı bundan ibarettir. Görüldüğü gibi Bacon'ın ideal devletinde More ve Campanella'daki gibi "sosyal adalet" düşüncesi değil, "bilgi" temel alınmıştır. Çünkü Bacon'a göre "Bilmek egemen olmaktır."

Buna göre Francis Bacon'un Yeni Atlantis'i için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Seçkin insanlardan oluştuğu
B) Bir yönetici grubu ile yönetildiği
C) Bilgiyi temel aldığı
D) Bilim ve teknolojiyi esas aldığı
E) Sosyal adaleti temel aldığı

8. Campanella'nın ütopik devletine "Güneş Ülkesi" denir. O da, tıpkı diğer ütopyacılar gibi mutluluğu özel mülkiyetin olmadığı bir düzende görür. Ülkenin yurttaşları var olan her şeyi tam bir eşitlikle paylaşarak yaşarlar. Ülkenin başına seçimle gelen ve "Büyük Metafizikçi" denilen hem rahip olan filozof bir kişi bulunur. Kendisinin üç yardımcısı vardır. Bunlar; güç, akıl ve sevgiyi temsil ederler. Güç, savaşla ilgili işlere, akıl; mesleklere, zanaatlara ve bilimlere, sevgi ise eğitime, kadın-erkek ilişkilerine bakar. Aile yoktur. Çünkü ona göre aile bütün kötülüklerin kaynağıdır.

Buna göre Campanella'nın "Güneş Ülkesi" **isimli ütopyasında aşağıdakilerden hangisi yer almaktadır?**

A) Özel mülkiyet
B) Eşitlik
C) Sınırsız özgürlük
D) Hukukun üstünlüğü
E) Liberalizm

1. Platon'un "Devlet" ütopyasına göre, devlette üç grup bulunmaktadır. İşçiler; bu gruba ait olanların görevleri insanların zorunlu ihtiyaçları için üretim yapmaktır. Bunlar ziraatçılar, satıcılar ve zanaatkârlardır. Bunlar istedikleri gibi evlenir ve çocuk sahibi olabilirler. Askerler (Bekçiler); devleti ve toplumu dıştan gelebilecek tehlikelere karşı korumakla görevlidir. Bunlar aynı zamanda içeride de düzeni sağlamalıdır. Askerler ancak devletin uygun gördüğü kimselerle evlenebilirler. Çocukları da küçükken ailelerinden alınır ve devlet tarafından yetiştirilir. Bu sınıfa ait olanların özel mülkiyet hakkı yoktur. Yöneticiler; Platon'a göre, devleti tek yönetici değil, koruyucular arasından seçilen ve filozof olan birkaç kişi yönetmelidir. Ona göre filozoflar hükümdar oldukları gün, ideal devlet de gerçekleşmiş olacaktır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Devlet sınıflı bir yapıdan oluşmaktadır.
B) İşçiler sınıfı üretim yapan sınıftır.
C) İşçilerin evlenme imkanı vardır.
D) Askerler sınıfı devleti korumalıdır.
E) Yönetici sınıfı en eğitimli kişiden oluşmalıdır.

2. Thomas More, Ütopya isimli eserinde "Toplumun mutluluğu için mülkiyetin tek bir kişide toplanması söz konusu olursa eşitlikten bahsedilemez. Bunun için ülkenin bütün zenginlikleri herkese eşit dağıtılmalıdır ve özel mülkiyet kaldırılmalıdır." der. "Ütopya" adlı eserinde toplum için bu şekilde bir açıklama yapar. Yani sosyal devlet ve eşitlikçi bir toplum yapısı önermekte ve bunun önemi üzerinde durmuştur.

T. More, "Ütopya" isimli eserinde aşağıdakilerden hangisini savunmuş olabilir?

A) Sosyalizm
B) Liberalizm
C) Demokrasi
D) Monarşi
E) Oligarşi

3. İdealizm (Fikircilik) ile materyalizm (maddecilik) birbirine zıt iki düşünce akımıdır. Çünkü materyalizm, varlığı maddeyle yani görünen, algılanan nesnelerle açıklar. İdealizm ise varlığı materyalizmin tersine maddeyle değil, madde üstü güçlerle; Tanrı, akıl ve ruh cinsinden açıklama yoluna gider.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu parçada anlatılan görüşleri uzlaştırır?

A) Varlığın kaynağı maddedir.
B) Varlığın kaynağı düşüncedir.
C) Varlık hem madde hem düşüncedir.
D) Varlık Tanrı ile açıklanmalıdır.
E) Varlık ruh ile açıklanmalıdır.

4. Egoizm ya da bencillik genel olarak, bireyin sadece kendi çıkarlarını düşünerek hareket etmesi, başkalarının haklarını gözardı etmesidir. Ahlaki anlamda ise insanın yalnız kendi benine uygun olan iyinin ölçütü olarak kabul etmesidir. Egoizme göre insan kendini koruma iç güdüsü ile tüm eylemlerini düzenler.

Aşağıdaki yargılardan hangisi egoizme uygun düşer?

A) Birey ahlaki eylemlerde ilkelere değil, çıkarlarına uygun davranışları benimser.
B) İnsan başkalarını kendinden daha çok düşünmelidir.
C) Ahlaki eylemler ödev duygusu ile yapılmalıdır.
D) Ahlaki eylemler evrensel niteliktedir.
E) İnsan genelin çıkarını düşünmelidir.

5. Descartes, varlık konusunda düalist bir anlayış benimsemiştir. Descartes'e göre, doğada iki temel varlık vardır; bunlar, bütün varlıkların ilkesi ve kaynağıdır. Bu iki varlık (töz) da yaratılmış tözlerdir. Asıl töz kendi kendisinin nedeni olan Tanrı'dır ve Tanrı sonsuz tözdür. Yaratılmış tözlerden biri düşünce, öteki ise maddedir.

Buna göre Descartes'ı varlık konusunda diğer düşünürlerden ayıran temel özellik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Varlığı iki unsurla açıklaması
B) Varlığı akılla açıklaması
C) Varlığı madde ile açıklaması
D) Varlığı düşünce ile açıklaması
E) Varlığı ruhla açıklaması

6. Rasyonalizm, bilginin akılla mümkün olduğunu savunan görüşe verilen addır. Akıl, nesneler ve olaylar arasında ilişkiler kurmamızı ve soyutlamalar yoluyla kavramlara ulaşmamızı sağlayan yetidir. Doğru ve yanlışı iyi ve kötüyü ancak akıl yoluyla ayırt edebiliriz. Bütün filozoflar akla önem verir, ancak bilgi konusunda rasyonalistleri diğerlerinden ayıran özellik şudur: Bilme ve doğruyu ayırt etme yetisi doğuştan gelir. Mantık ve matematiğin bilgileri bu türdendir.

Buna göre rasyonalizmi destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bilme ve doğruyu ayırt etme yetisi sonradan kazanılır.
B) Zihin boş bir levha olarak dünyaya gelmez.
C) Doğru ile yanlış ancak duygular ile olur.
D) Akıl tek başına bilgi için yeterli değildir.
E) Zihin dünyaya boş bir levha olarak gelir.

7. Descartes, insan aklını yöntemli bir şekilde kullandığı sürece doğru bilgiye ulaşabileceğini savunur. Bunun için Descartes, deneyimle kazanılmış bilgilerin, inançların ve duyu organlarının insanı yanıltabileceğini dolayısıyla bu tür bilgilerden kurtulunması gerektiğini söyler. Çünkü Descartes'ın amacı, kendinden şüphe edilemeyecek bilgilerdir. Bu amaçla Descartes, tek şüphe etmeyeceği şeyin yani ilk kesin bilginin, şüphe etmek olduğunu görür. Şüphe etmek düşünmeyi, düşünmek ise var olmayı gerektirir. Bunu ise: "Düşünüyorum o halde varım." şeklinde ifade eder.

Descartes'ın bu görüşlerinin temelinde aşağıdaki düşüncelerden hangisi yatmaktadır?

A) Elde edilen bilgiler subjektiftir.
B) Bilgiler matematik kaynaklıdır.
C) Doğru bilgilere akılla ulaşılabilir.
D) İnsan şüphesinden bile şüphelenmelidir.
E) Şüphe etmekten hiçbir zaman kaçınmamak gerekir.

8. Huxley'in "Yeni Dünya" ütopyasında, bilim ve teknoloji yönünden çok gelişmiş bir toplum anlatılır. Toplumun ihtiyacına göre insanlar önceden belirlenen ölçülere göre fabrikalarda üretilir ve özel merkezlerde büyütülür. Burada evlenme, hastalanma ve yaşlanma yoktur. Ölüm zamanı gelenler öldürme merkezine götürülür. Herkes yeterli paraya sahiptir. Hayat ise çalışma ve eğlenme arasında geçtiği için duygu ve düşünceye yer yoktur.

Huxley'in "Yeni Dünya" **ütopyasına dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

A) Bilim ve teknolojiye dayandığı
B) İnsanların fabrikalarda üretildiği
C) Üretilecek insanların önceden belirlendiği
D) İnsanların kendilerine yetecek kadar paralarının olduğu
E) Toplumsal sözleşmeye dayandığı

1. Thomas More, İngiltere'nin krallığının halk üzerinde yoğun baskı kurduğu bir dönemde "ütopya" adlı eserinde bir devlet modeli önerir. Bu modelini "Ütopia" adlı hayali bir adada gerçekleştirdiğini düşünür. Ütopia devletinin yöneticileri sıkı bir eğitimden geçirilirler. Burada para değil, düzenli bir eşya takası söz konusudur. Ailenin temel ihtiyaçları ise devlet tarafından karşılanır. Özel mülkiyet yoktur. ülkenin tüm malları ve kaynakları devletindir. Eğitim, sağlık, ulaşım ve haberleşme hizmetleri kamu görevlileri tarafından verilir. Evlenme vardır ve günlük çalışma süresi altı saattir. İnsanlar diğer zamanlar da ise sosyal ve sanatsal etkinliklerde bulunabilirler.

Buna göre Thomas More'un ütopyası için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Aşırı özgürlükçüdür.
B) Sosyalist bir yapıya sahiptir.
C) Laik bir dünya görüşü gözlenir.
D) Mutlu ve huzurlu bir evlilliği önemser.
E) Yöneticiler seçimle iş başına gelir.

2. **Aşağıdakilerden hangisi ütopyalar için <u>söylenemez</u>?**

A) Gerçekleşmesi imkansız düşsel tasarımlardır.
B) İstenilen ütopyalar olumlu ütopyalardır.
C) İstenilmeyen ütopyalar olumsuz ütopyalardır.
D) Bazı ütopyalarda özel mülkiyet yer almamaktadır.
E) Ütopyaların tamamında baskıcı bir devlet tasarlanmıştır.

3. Varlık bir yönüyle düşünce bir yönüyle maddedir. Fakat madde ile düşünce arasında bir ilişki yoktur. Bu iki varlık anlayışına düalizm (ikicilik) denir. Düalizm, temelde iki varlık öğesinin bir diğerine indirgenemez oluşu üzerine varlık teorisini geliştirmiştir. Bazı filozoflar ruh ve bedenin birbirine indirgenemeyen iki ayrı töz olarak varlığın temelini oluşturduğunu savunmuştur.

Buna göre aşağıdaki filozoflardan hangisi düalist bir filozof olarak kabul edilir?

A) I. Kant B) B. Spinoza C) R. Descartes
D) F. Bacon E) J. P. Sartre

4. Descartes, evrenin kendisinden şüphe edilemeyen kesin "açık ve seçik" bilgisine ulaşmak için "metodik şüphe" yöntemini kullanmıştır. Descartes,

Şüphe etmek düşünmektir.
Düşünmek ise var olmaktır.

Descartes böylece, öncelikle varlığından kuşku duyamayacağı, apaçık bildiği bir gerçeğin, "ben"in düşünmenin varlığına ulaşır. Sonra ise dış dünyada algıladığı varlıkların gerçek olduğunu söyleyerek maddenin de gerçekliğini belirtmiştir.

Buna göre Descartes akıl yürütmesinin temeline aşağıdakilerden hangisini koymuş olabilir?

A) Şüphe B) Akıl C) Varlık
D) Ruh E) Tanrı

5. **Aşağıdaki ütopyalardan hangisi istenilen ütopyalar arasında gösterilemez?**

A) Platon'un Devleti
B) Fârâbî'nin Erdemli Kent'i
C) G. Orwel'in 1984'ü
D) Thomas More'un Ütopya'sı
E) Campanella'nın Güneş Ülkesi

6. Fârâbî, "Erdemli Toplum" adlı eserinde İslam dünyasında siyaset felsefesinin temelini atan filozoftur. Platon gibi devleti erdemli bir kişi ya da erdemli insanlardan oluşan bir meclis tarafından yönetilmesini savunur. Farabi'nin erdemli şehir tasarımı, Platon'un etkisiyle oluşturduğu bir ütopyadır. Erdemli bir şehirde her iş, yetenek ve liyakat dikkate alınarak paylaştırılır. Herkes kendine düşeni yapmak durumundadır. Erdemli şehir yapı itibariyle organizmaya benzer. Her organ görevini yaptığı sürece beden de varlığını ve sağlığını sürdürür.

Buna göre Fârâbî'nin "Erdemli Toplum" **ütopyası için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

A) Yöneticilerin erdemli kişilerden oluştuğunu
B) Platon'dan etkilenildiği
C) Yetenek ve liyakatın önemli tutulduğu
D) Canlı bir organizmaya benzediği
E) Güçler ayrılığı ilkesini benimsediği

7. Hobbes'a göre, her şey maddenin şekil almış hali olan cisimlerden oluşur. Cisimlerin en önemli özelliği ise harekettir. Hareket ise raslantısal olarak değil, hareket yasalarına göre mekanik olarak gerçekleşir. Ona göre ruhsal olayların temelinde de made yer alır. Hobbes maddeden ayrı bir ruhun varlığını da reddeder. Ona göre, bütün gerçeklikler yalnız maddi olarak düşünülebilir. Mekanik ve doğal nedenler evreni bütünüyle açıklayan olguları meydana getirirler. Hobbes, görünmez, elle tutulmaz olan her şeye şüpheyle yaklaşır.

Buna göre Hobbes'un felsefe tarihinde aşağıdaki görüşlerden hangisini temsil ettiği söylenebilir?

A) İdealizm B) Düalizm C) Materyalizm
D) Fenomenoloji E) Entüisyonizm

8. **Aşağıdaki yargılardan hangisi Thomas Hobbes'un egoist ahlak anlayışını destekler?**

A) İnsan iyi niyetle davranmalıdır.
B) İnsan ben sevgisine göre hareket etmektedir.
C) İnsan genelin ahlakını düşünmelidir.
D) Ahlaklı olmak erdemli olmaktır.
E) Hiçbir ahlaki değer kabul edilemez.

1-B 2-E 3-C 4-A 5-C 6-E 7-C 8-B

1. George Orwell'in "1984" isimli eserde tasarlanan devlet anlayışında nefret ve kaba güce dayalı baskıcı bir yönetim egemendir. Burada, dünya üç ayrı devlete ayrılır. Her üçünün de yönetim biçimleri ve yaşam koşulları birbirine yakındır. Devletlerin başındaki yöneticiler yurttaşlarına hiçbir şekilde güvenmezler. Aile ortadan kalkmıştır. Özel yaşam yoktur ve herkes birbirinden korkar ve sürekli gözlenir.

Buna göre George Orwell'i "1984"ü için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Demokrasiyi savunduğu
B) Eşitliği savunduğu
C) Bireysel özgürlüğü savunduğu
D) Totaliterliği içerdiği
E) Hak ve adaleti savunduğu

2. Daha önce Orta Çağ'ın bireysel özgürlükleri kısıtlayan ve teolojik (dinsel) yapısı insanları bunaltmış ve özgürlüklerini kısıtlamıştır. Orta Çağ'da insanlara köle muamelesi yapılması ve emeklerinin karşılığını tam alamamaları toplumda huzursuzlukları artırmıştır. Toplumda bireysel özgürlük, toplumda adalet ve eşitlik, hak arayışları gün yüzüne çıkmıştır. Özgür, adil bir toplum arayışına bazı aydın yazarlar kuramsal destek vererek açıklamışlardır. Toplum düzeni için ütopik düzeni öneren çalışmalar ele alınmıştır ve ortaya ütopyalar çıkmıştır.

Buna göre, ütopyaların ortaya çıkış nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Yaşanılan yönetimlerden memnunsuzluklar
B) Demokratik yaşam
C) Sunulan özgürlükler
D) Ekonomik refahın yetkinliği
E) Toplumsal huzurun yetkinliği

3. Rasyonalizm, bilginin kaynağı olarak aklı kabul eden bir felsefi öğretidir.

Aşağıdaki filozoflardan hangisi rasyonalist olarak kabul edilemez?

A) Rene Descartes
B) Sokrates
C) Platon
D) Aristoteles
E) John Locke

4. Newton'un keşfetmiş olduğu yerçekimi kanunu çerçevesinde, gök cisimlerinde böyle bir kuvvetin nedeni bilimsel olarak ortaya konabilir ve bu bilgi pek bir itiraz görmeden de herkesçe paylaşılabilir. Ancak, gök cisimlerinde niçin böyle bir kuvvet vardır ya da bu kuvvetin amacı nedir diye sorulduğunda, bu sorulara karşılık çok mantıklı şeyler söylense de herkesin paylaşacağı bir cevap vermek, bir sonuca varmak mümkün değildir. Öyle ki, bu konuda en büyük zekâlar dahi herkesi ikna edemez.

Bu parçada bilimsel bilginin aşağıdaki özelliklerinden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Öngörü sağlama
B) Tutarlı olma
C) Deneye dayanma
D) Kesin olma
E) Genellenebilir olma

5. Kopernik, bütün gezegenlerin Güneş'in etrafında döndükleri varsayımından hareket eden bir model önermiştir. Fakat o, Platon'un bütün göksel cisimlerin çembersel yörüngeler üzerinde kusursuz daireler çizerek hareket ettikleri fikrine sadık kalmıştır. Gezegenlerin Güneş etrafında eliptik yörüngeler üzerinde hareket ettikleri bilgisi ise ancak Kepler ile birlikte literatüre girmiştir.

Bu parça, aşağıdakilerden hangisine örnek oluşturur?

A) Bilimin doğruluğu test edilmiş bilgilerden oluştuğuna
B) Bilimsel bilgilerin uygulanabilir nitelikte olduğuna
C) Bilimin olaylar hakkında öndeyide bulunabilme gücüne
D) Bilimin, farklı bilim insanlarının çabaları ile geliştiğine
E) Bilimsel bilgilerin birbirleriyle tutarlı olmasına

6. Francis Bacon, Aristoteles anlayışına dayanan Orta Çağ'ın bilim ve felsefesinin verimsizliğini dile getirir. Ona göre Aristoteles'in kıyas mantığına dayanmak, bilimsel buluşlar için faydasızdır. Bu nedenle bilgiye ulaşabilmek için yeni bir araç, yeni bir mantık tasarlamak gerekir. Bu noktada akli anlayışın, tek başına bırakıldığında, tıpkı araçlarla desteklenmeyen el gibi güçsüzleşeceğini söyleyen Bacon için tek bir seçenek vardır; tek tek algılardan başlayarak yavaş yavaş genel kavramlara yükselmek…

Bu parçada aşağıdakilerden hangisinin önemi vurgulanmaktadır?

A) Bilimsel çalışma etiğinin
B) Eleştirel akla dayanmanın
C) Bilgiye ulaşma yönteminin
D) Bilginin sınırlarını belirlemenin
E) Bilginin uygulanabilirliğinin

7. Ütopyaların ilk örneğini Platon yazmıştır. Platon'un olgunluk dönemi çalışmalarından olan Timaios adlı ütopya eseri, Yunan'ın toplumsal ve siyasal düzeninin sarsıldığı döneme denk gelmiştir. Burada Atlantis adında; gücün, düzenin ve refahın yurdu olan bir yer tasvir edilir. Yöneticiler adil, çalışanlar verimli, insanları erdemli ve cesurdur. Ailenin nasıl kurulacağından nasıl çocuk yapılacağına, nasıl yetiştirileceğine kadar toplum her yönüyle dizayn edilmiştir.

Bu parçaya dayanarak Platon'un ütopya eseri ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Toplumun bulunduğu koşullara göre şekil almaktadır.
B) Toplumu oluşturan birey ve kurumlar ideal olarak tasarlanmıştır.
C) İnsanların mutluluğunu temin eden bir yer kurgulanmaktadır.
D) Toplumun amaçlarını gerçekleştirecek bir yönetim sistemi yansıtılmaktadır.
E) İktidarın kaynağı halkın iradesine dayandırılmaktadır.

8. Rönesans felsefesinin gündeme getirdiği en önemli sorun insan üzerinedir. İnsanı temel alan ve onun ne olduğu üzerinde duran bu eğilim, Rönesans ile birlikte ilk olarak İtalya'da ortaya çıkmıştır. Gerçek insan arayışı olarak temellendirilen bu akımda bireysellik önemli bir ögedir. İlk öncüsü olarak şair Petrarca'nın gösterildiği bu düşüncenin en önemli isimlerden birisi de Montaigne'dir. Yaşam, düşünce ve sanat sorunlarını kendine özgü bir anlayışla ele alan, insanı daha çok yaradılış ve yok oluş kavramları içinde değerlendiren Orta Çağ'dan farklı olarak İtalya'da doğan bu akım, insanı evrende tek ve en yüce değer sayar, insanı geliştirme ve yüceltme amacı güder.

Bu parçada sözü edilen Rönesans anlayışı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Romantizm B) Hümanizm C) Septisizm
D) Akılcılık E) Tabiatçılık

FASİKÜL

14

18. YÜZYIL - 19. YÜZYIL FELSEFESİ

8. ÜNİTE

18. YÜZYIL - 19. YÜZYIL FELSEFESİ
(AYDINLANMA FELSEFESİ)

Vip YAYINLARI

MEB KAZANIMLARI

1. 18. yüzyıl - 18. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar.

2. 15. yüzyıl -17. yüzyıl felsefesinin18. yüzyıl - 19. yüzyıl felsefesi üzerindeki etkilerine değinir.

3. 18. yüzyıl - 19. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.

4. Örnek felsefi metinlerinden hareketle 18. yüzyıl - 19. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.

5. 18. yüzyıl - 19. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.

18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

- 18-19. yüzyıl felsefesi, 15. yüzyılla başlayan bir sürecin birçok alanda sonuçlarının yaşandığı; **bilim, teknik, sanat** ve ..... de birçok ürün ortaya konduğu ve ..... da dönüşümlerin yaşandığı dönemi işaret etmektedir.
- 18. - 19. yüzyıl felsefesi **akıl çağı** ve **aydınlanma** felsefesi olarak da isimlendirilir.
- Toplumsal yapıdaki değişikliklerden dolayı ....., ... ve ..... alanında düşünceler gelişmiştir.
- Çağı belirleyen başlıca 4 ana kavram vardır. Bunlar: ..... **, eleştiri, ilerlemedir.**
- Bu dönemde ..... öne çıkmıştır. ..... ortaya çıkmış ve ..... kavramına önem verilmiştir. Yani **liberalizm** ile **sosyalizmin** çekiştiği bir **ideolojiler çağı** olmuştur.
- 18. - 19. yüzyıl felsefesi ..... ve ..... gibi olayların yaşandığı bir dönemde geleneksel düşünceye karşı **aklı özgürleştirmek** adına yapılan felsefi bir harekettir.
- Düşünce çeşitliliğinin fazla olduğu bu dönemde ..... **, Romantizm** düşünce akımları etkili olmuştur.
- Bu dönemin amacı ön yargıları yıkmak, akla, doğaya, insanın mutluluğuna aykırı tüm dogmalara karşı çıkmaktır.
- Aydınlanma; özellikle İngiltere, Fransa ve Almanya'da yapılan düşünsel çalışmaları içerir. Belli başlı konular; **yaşamın kaynağı, doğa yasaları, inanç, din, ahlak, özgürlük, toplum, sınıflar** vb. temel başlıklardır.

Aydınlanma, insanın düşünme ve değerlendirmede din ve geleneklere bağlı kalmaktan kurtulup, kendi aklı, kendi görüşleriyle hayatını aydınlatmaya girişmesidir.
Kant'a göre aydınlanma "İnsanın kendi hatalarının sonucu düştüğü çukurdan yine aklını kullanarak kurtulmasıdır."

Vip NOT

- Bu dönemde "Gerçek olan doğada olandır." ilkesi hakimdir.
- "Aklını kendin kullanma cesaretini göster." ifadesi Aydınlanma Felsefesi'nin temel sloganıdır.
- "Gerçek olan şey, gözlemleyebileceğimiz şeydir.'' fikri önem kazanmıştır.
- Toplumbilimi olan ..... ortaya çıkmıştır.

15. Yüzyıl - 17. Yüzyıl Felsefesinin 18. Yüzyıl - 19. Yüzyıl Felsefesi Üzerindeki Etkileri

- Rönesans'ın ortaya çıkışı ile birlikte ..... kullanımı artmış, ... ve ..... doğrultusunda hızla yayılmıştır. Yaşanan bilimsel ve felsefi gelişmeler, **din merkezli düşünceden insan merkezli düşünce**ye geçişe yani **hümanizm**e neden olmuştur.
- 15. ve 17. yüzyılda başlamış olan hümanizmin etkisiyle sanat ve felsefede ..... doğmuştur.
- Matbaanın icadıyla ....., dinin kişisel amaç olarak kullanılması katolik mezhebinde reform hareketlerine yol açmış ve ..... gibi yeni mezhepler oluşmuştur.
- ..... ve ..... hareketleri, 17. yüzyıl düşünce ortamını hazırlamış, ...'nın oluşmasınını sağlamıştır.
- 18. yüzyıla kadar bilimde özellikle de ..... yaşanan gelişmeler evrenin yapısına ilişkin görüşleri kökten değişikliğe uğratmıştır.
- "Niçin?" sorusundan ..... sorusuna geçilmiştir.
- Bilimsel düşünceye olan güven ve .....in önemi artmıştır.

Aristotelesçi evren tasarımından Kopernik'in Güneş merkezli tasarımına geçilmiştir.

Galileo'nun, Newton'un çalışmaları, Descartes mekanik evren anlayışıyla insan aklının doğadaki tüm yasallığı kavrayabileceği inancı gelişmiştir.

Bilimsel gelişmeler, insanın belli yasallıkları anlayarak daha önceki hiçbir dönemde olmadığı kadar evrendeki düzenliliği açıklamasını sağlamıştır.

18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİNİN AYIRICI NİTELİKLERİ

- Akla güven duyulmuş ve ..... artmıştır.
- Özgürlüğü engelledikleri düşüncesiyle siyasi ve dinî otoritelere karşı gelinmiştir. ..... bir dünya görüşü benimsenmiştir.
- Düşünce özgürlüğü desteklenmiş, ... sınıfı oluşmuştur.
- Sanat, felsefe ve edebiyatta önemli eserler verilmiştir.
- 18-19. yüzyıl felsefesinin somut bir sonucu olarak ..... ve ..... gerçekleşmiş ve buna bağlı problemler tartışılmıştır.
- Felsefede yeni ekoller çıkmıştır.

- İnsan konusu ele alınmış; insanlık dogmatik düşüncelerden, cehaletten ve her türlü fiziksel ve zihinsel boyunduruktan kurtarılmaya çalışılmıştır.
- Materyalizm ve pozitivizm önem kazanmış, felsefe olgulara ve olguların nedenlerine yönelmiştir.
- Aydınlanmanın karşısında akıl dışı etkenlere değer veren ..... oluşmuştur.

Örnek 1

Kant, "Aydınlanma Nedir?" başlıklı yazısında aydınlanmayı, insanın kendi suçu nedeniyle düşmüş olduğu ergin olmayış durumundan kurtulma olarak tanımlar ve insanın ergin olmayışını kendi aklını kullanma cesareti gösterememesine bağlar. Kendi aklını kullanmak bir tür kibir değildir zira aklı kullanmak bütün fikirlere ve hatta kişinin kendi fikirlerine dahi eleştirel yaklaşabilmesini de gerektirir. Fikirler elbette ki bilmenin de yolunu açarlar ancak bilgiyle temellendirilmemiş veya ilişkilendirilmemiş fikirler karşılaştırılamadıkları gibi aralarında doğru bir seçim de yapılamaz. Bu durumda "cehalet" de bir başka fikirmiş gibi durur. Bu bağlamda aydınlanma, cehaletten kurtuluş hareketidir.

Bu parçada aydınlanma düşüncesiyle hangi iki kavram arasındaki ilişki vurgulanmaktadır?

A) Düşünce özgürlüğü - akla güven
B) Ahlak - düşünce özgürlüğü
C) İnsanın değeri - eleştiri
D) Seçme özgürlüğü - ahlak
E) Akla güven - bilginin önemi

ÖSYM Sorusu

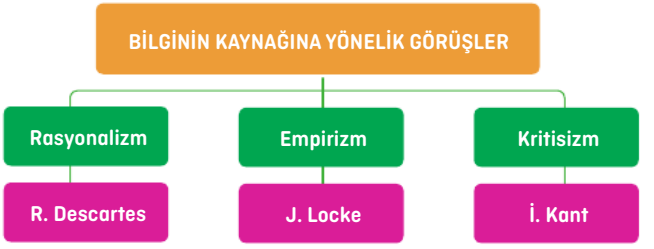
Çözüm

18.YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİNDE ÖNE ÇIKAN PROBLEMLER

A. BİLGİNİN KAYNAĞI

- Bu dönem filozofları doğru bilginin mümkün olduğu görüşünde birleşmişler; **hangi bilginin doğru** olduğu ve bu ..... ne olduğu konusunda birbirlerinden ayrılmışlardır.
- **Bilginin kaynağı** ile ilgili düşünceler genel olarak ..... ve ..... etrafında şekillenmiştir. Aynı zamanda Kant bu iki görüşü uzlaştırmaya çalışmıştır.
- Dolayısıyla bilgi ile ilgili 17. yüzyıl rasyonalist filozofu olan ....., empirist filozoflardan ..... (17. 18 yy.) ve bu iki akımı uzlaştıran .....'ın (18. yüzyıl kritisizm) görüşleri önemlidir.

1. RASYONALİZM VE DESCARTES

RASYONALİZM (Akılcılık)

- Bilginin doğuştan akılda bulunduğunu ve gerçek bilgiye ancak akılla ulaşılabileceğini ileri süren bilgi öğretisidir.
- Kesin ve genelgeçer bir bilgiye de deneyimlerle değil, ancak akılla ulaşılır. Çünkü deneyimlerin bilgisi kişi ve koşullara göre değişir.

DESCARTES (1596 – 1650)

- Kesin bilgi, ... gelen ..... dayanır.
- Olguların bilgisini vermede duyular etkin rol oynar ve insanları yanıltabilir.
- Tanrı insana doğuştan Tanrı fikrini, aritmetiğin sayılarını, mantıkla metafiziğin kavramlarını, bir de ..... doğru bilgiye ulaşma yeteneği vermiştir. İnsan doğru bilgiye ulaşmak için ..... dikkatli ve yöntemli bir şekilde kullanmalıdır.
- O "**metodik şüphe**" yöntemiyle her şeyden şüphe ederek "....." sonucuna ulaşmıştır.

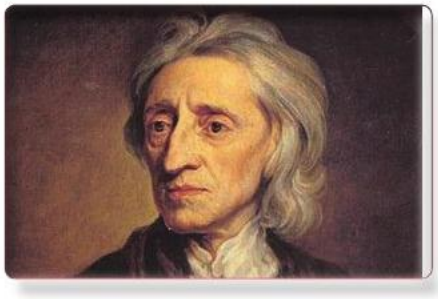
2. EMPİRİZM VE J. LOCKE

EMPİRİZM (DENEYCİLİK)

- Bilgilerimizin duyu ve algıdan geldiğini, ... türediğini ve doğuştan aklımızda hiçbir bilginin bulunmadığını ileri süren bilgi öğretisidir.
- Empirizm ..... tepki olarak doğmuştur.
- Empirizm, bilginin akıldan gelmediğini, akılda ..... öncesi bilgi olmadığını savunmuştur.

J. LOCKE (1632 – 1704)

Doğuştan bilgi yoktur ve insan zekâsı doğduktan sonra dolmaya başlayan bomboş bir levha (tabula rasa)dır.

- John Locke, bilgilerin ..... ve alışkanlıklardan geldiklerini savunur. Ona göre zihinde doğuştan hiçbir ..... bulunmamaktadır.
- John Locke'a göre, "İnsan zihni dünyaya boş bir levha ..... olarak gelir." ve deneyler zaman içinde bu boş levhayı doldurur.
- O, bilgiyi oluşturan iki çeşit deneyin olduğunu söyler. Bunlar; dış deney ve iç deneydir.
- **Dış Deney:** Dış dünyadan gelenleri duyularla tanımamızı sağlar. Yani nesnelerin renk, ses, sıcaklık, soğukluk, sertlik gibi niteliklerini verir.
- ..... Dış dünyadan gelen duyular aracılığıyla zihin kendiliğinden işlemeye başlar. Yani zihin pasif iken aktif hale gelir. Bu aktiflik halinde de algılamak, bilmek, sınıflamak, düşünmek, şüphe etmek gibi etkinlikler ortaya çıkar. İç deney bu etkinliklerin farkına varmaktır.
- Felsefede kaynağı deney olan bilgilere ..... denir.

Örnek 2

Tüm bilgiler a posteriori (deney sonrası)'dir.

Bilginin biricik kaynağının deney olduğunu savunan görüştür.

"Bilginin kaynağı nedir?" sorusuna akıldır diye cevap veren rasyonalizme tepki olarak doğmuştur.

Akılda deneyden gelmeyen hiçbir bilgi yoktur.

Doğuştan akılda bulunduğu düşünülen kavramların da kaynağı deneydir.

Yukarıdaki bilgileri savunan felsefi öğreti aşağıdakilerden hangisidir?

A) Empirizm B) Rasyonalizm C) Kritisizm D) Pozitivizm E) Sensüalizm

Çözüm

3. KRİTİSİZM VE I. KANT

- Doğru bilgiye sadece akılla ulaşılabileceğini savunan rasyonalizm ve duyularla elde edileceğini söyleyen empirizmi eleştirdiği için ..... adı verilmiştir.
- Doğru bilgiye ulaşabilmemiz için **deney, gözlem ve aklın bir arada bulunması** gerektiğini savunan bir öğretidir.
- Felsefesini hem empirizme hem de rasyonalizme dayandıran kritisizmin kurucusu .....'dır.

Bilgi deneyle başlar; ama tüm bilgiler deneyden çıkmaz. Deneyle elde edilen bilgilerin işlenmesi için akla ihtiyaç vardır.

I. KANT (1724 – 1804)

- Felsefede ..... ve ..... akımlarının bir sentezini yapmıştır.
- Kant'a göre, tüm bilgilerimiz iki kaynaktan doğar: ..... ve ..... (dış dünya ve deney). Dış dünya bilginin hammaddesini verir. Suje ise bu hammaddeyi düzenler ve bir biçime sokar, bilgi haline getirir.
- Dış dünya olmasaydı, bilginin hammaddesi olmazdı. Akıl olmasaydı, dış dünyaya ait algımız bilgi haline gelmezdi.
- Bilgi deneyle başlar; ama tüm bilgiler deneyden çıkmaz. Deneyle elde edilen bilgilerin işlenmesi için ..... ihtiyaç vardır.
- Kant'ın deyimiyle **"Görü olmadan kavramlar boş, kavramlar olmadan görüler körtür."**
- Bilginin hammaddesi duyular aracılığıyla gelir. Bu hammadde zihnin ..... yani deneyden gelmeyen kategorileri içine girer. Bu kategorilerde form alarak akıl ilkeleri ile işlenir ve böylece bilgi meydana gelir.
- Dünyayı, nesneleri, olayları zihnimizin kategorilerine göre bilebiliriz.
- İki çeşit bilgi vardır: ..... (deney öncesi) ve **a posteriori** (deneye dayalı).
- **A priori bilgi** zorunlu, deneyden bağımsız, deneysel olanla hiç karışmamış bilgidir.
- ..... ise deneyle mümkün olabilen, gözlemlerle sürekli düzeltilebilen bilgidir.

Örnek 3

Kant'a göre iki çeşit bilgi vardır: apriori (deney öncesi) ve aposteriori (deneye duyuya dayalı). Apriori bilgi; zorunlu, deneyden bağımsız deneysel olanla hiç karışmamış, süjelerin tümü için geçerli olan bilgidir. Kant, buna "salt bilgi" der. Aposteriori bilgiyse, deneyle mümkün olabilen, kesin olmayan, gözlemlerle sürekli düzeltilebilen bilgidir. Kant duyu bilgisinin de aklın da apriori formları olduğunu söyler.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisi söylenemez?

A) A priori deney öncesi bilgidir.
B) A posteriori deneye dayalı bilgidir.
C) A priori bilgi zorunlu salt bilgidir.
D) A posteriori bilgi kesin bilgidir.
E) A posteriori duyu bilgisidir.

Çözüm

B. BİREY – DEVLET İLİŞKİSİ

J. LOCKE (1632 – 1704)

- 17. yüzyıl felsefesindeki mutlak monarşiye dayalı devlet sistemine karşı çıkmış, ... bir devlet sistemini ileri sürmüştür.
- **Demokrasi, liberalizm** ve **bireyin özgürlüğünü** savunmuştur.
- Ona göre **herkes eşittir** ve **birbiriyle dayanışma hâlinde**dir.
- Devletin oluşumunu insanların doğasına bağlar ve devletin **yapay** bir kurum olduğunu savunmuştur.
- İnsanlar yaşamlarını, özgürlüklerini ve mallarını korumak amacıyla bir araya gelerek ..... yaparlar.
- İnsanların kendi iradeleriyle kurduğu devlet düzeninde çoğunluğun dediği olmalıdır, yani meşru yönetimin kaynağı **çoğulcu** iradedir.
- Güçler ayrılığına benzer bir anlayışı savunup devletin gücünü **yasama**, **yürütme** ve **yargı** olarak üçe ayırmıştır.

YASAMA GÜCÜ	YÜRÜTME GÜCÜ	YARGI GÜCÜ
Kişisel haklar çerçevesinde görev ve yetkileri belirlenmiş kanun yapma gücüdür.	Yasama gücünü kullanan iktidardır.	Yasama gücünün belirlediği hukuk kuralları çerçevesinde hem bireyler hem de birey devlet arasındaki uyuşmazlıkları çözümleyen güçtür.

MONTESQUİEU (1689-1755)

- Toplumu bilimsel olarak incelemiş, toplumda yaşanan olayları tek tek ele almış, gözlem ve deney yöntemini uygulamıştır.
- Her yasa, bir başka yasaya bağlıdır veya tabiidir.
- İnsan başkasının hakkını gözeterek özgürce davranma yetisine sahiptir ama bu özgürlüğün korunması için ..... ilkesi gereklidir.
- Devletlerde ..... güçleri halkın özgürlüğünü kısıtlamamak için birbirini denetlemelidir.
- Düşünceleriyle günümüz devlet sistemini oluşturan **güçler ayrılığını kuramlaştıran** ilk düşünürdür.
- Devletler hukuku, siyasal hukuk ve medeni hukukun sınırlarını belirlemiştir. **Kanunların Ruhu** eserini yazmıştır.
- ....., ... ve ..... yönetim biçimlerini tanımlamıştır.

CUMHURİYET	Halkın söz sahibi olduğu yönetim biçimidir.
MONARŞİ	Bir kişi yöneticidir ve o kişi yasalar çerçevesinde yönetme gücünü kullanır.
DESPOTİZM	Yönetici bir kişidir ve o kişi istediğini yapma gücüne sahiptir.

JEAN JACQUES ROUSSEAU (1712-1778)

- İnsan doğasının doğal iyiliği üzerinde durmuş ve insanın doğuştan ..... ve barış yanlısı olduğunu, devletin bunu gözetmesi gerektiğini savunmuştur.
- Devleti ..... üzerine dayalı politik bir örgüt olarak tanımlamıştır.
- Jean Jacques Rousseau " ..... " adlı eserinde, insanların özgürlük ve eşitlik için doğuştan, **vazgeçilmez hakları** ve kendi yazgılarını belirleme güçleri olduğunu savunmuştur.
- Devlette insanların özel çıkarlarının devletin çıkarlarına aykırı olmamasını savunmuştur.
- Rousseau, Toplum Sözleşmesi'ni egemen güce bir boyun eğme ilişkisine değil, ortaklık anlaşmasına dönüştürerek hükümdarın egemenliğini halkın istencine bırakmıştır.
- Rousseau, toplum ve devlet görüşünü ..... ve ..... kavramlarından hareketle ortaya koymuştur.
- Rousseau, doğa durumunda söz konusu olan özgürlük ve eşitliğin yerini toplumsal düzen içinde hukuksal eşitlik ve siyasal özgürlüğün alacağını savunmuştur.

Örnek 4

Rousseau, yasa yapmanın ya da yasayı değiştirmenin Yunan kent devletlerinde olduğu gibi yani bütün halkın bir araya gelip istişare ederek sonra da oylayarak yapılması gereğine inanıyordu. Bu şekilde "genel irade" ortaya çıkmış oluyordu. Böylece her bireyin kendi isteği olmasa da bir bütün olarak toplum için iyi olanın uygulanacak olduğuna dair bir güven vardı. Bu tüm toplum için iyi olanın ortaya konacağına dair bir idrakin varlığı, halkın kendilerini yönetmek için seçtiği kişilere bu yasaları uygulamaya geçirme görevini verirken rahatlık sağlardı. Çünkü bütün halkın birlikte hareket ederek yaptığı bu yasa herkesi mutlak olarak bağlamaktaydı.

Bu parça siyaset felsefesinin aşağıdaki sorularından hangisinin sorgulanmasına örnek oluşturur?

A) Bürokrasiden vazgeçilebilir mi?
B) En mükemmel yönetim biçimi hangisidir?
C) İktidar kaynağını nereden alır?
D) Bireyin temel hakları nelerdir?
E) Sivil toplumun anlamı nedir?

ÖSYM Sorusu

Çözüm

C. AHLAKIN İLKELERİ

- Bilimde ve toplumsal yapıda yaşanan değişiklikler bu dönemin filozoflarını ahlak alanına yönlendirmiştir. Onlar ahlakı, akılla anlama ve yorumlama eğilimi göstermişlerdir.

I. KANT (1724 – 1804)

- I. Kant, ... adlı eserinde ödev kavramını, "Davranışının maksimi sanki senin istemenle genel bir doğa yasası olacakmış gibi davranışta bulun." ifadesiyle açıklamıştır.
- Kant'a göre bir eylem, çıkar ya da beklentiden değil, bir **ödev** duygusu ile yapılmış ise ahlaki bir eylem olarak kabul edilebilir.
- ....., her çeşit duygunun özellikle de çıkar duygusunun dışında, ahlak yasasına sadece yasaya saygı ya da uyma duygusuyla hareket etmedir.
- Ödev, yapmayı kendi istediğimizle üstlendiğimiz, sorumluluğunu üzerine aldığımız bir buyruktur.
- Kant'a göre ..... dayanan ve ..... duygusundan kaynaklanan her eylem, sonucu ne olursa olsun ahlakidir.
- Eylemin yapılış anındaki kişide bulunan niyet önemlidir. Bu niyet amacı ifade eder. Buradaki niyet sadece ödeve uygun olarak, amacı kendisi için olan bir niyettir.

Koşullu Buyruk (Hipotetik İmperatif)	Koşulsuz (Zorunlu) Buyruk (Kategorik İmperatif)
Belirli bir amaca ulaşmak için ne yapılması gerektiğini söyleyen buyruktur.	Bir koşula bağlı olmadan, bütün insanlar için geçerliliği olan buyruktur.
Örneğin: Arkadaşların tarafından sevilmek istiyorsan yalan söyleme.	Örneğin: Yalan söyleme

KANT'IN MAKSİMLERİ		
"Öyle davran ki, davranışın temelindeki ilke, tüm insanlar için geçerli olan evrensel ilke veya yasa olsun."	"İnsanlığı, kendinde ve başkalarında, bir araç olarak değil de her zaman bir amaç olarak görecek şekilde davran!"	"Öyle davran ki, iraden kendisini herkes için geçerli olan kurallar koyan bir yasa koyucu olarak hissetsin!"

Vip NOT

Kant'ın ahlak felsefesine, **ödev ahlakı** veya **iyi niyet ahlakı** da denir. Kant bir eylemin ahlaki olabilmesi için o eylemin gerisinde yatan ilkenin herkes için geçerli olan evrensel bir ilke olması gerektiğini savunmuştur. Bu nedenle **evrensel ahlak yasalarını** savunmuştur.

Örnek 5

Kant'a göre, bazı kişilerin, eylemlerinde ahlâk kurallarına uymalarının nedeni, çıkarlarını en iyi böyle davranmakla koruyabileceklerini düşünmeleridir. Bu kişiler, ahlâk kurallarına uymadıkları takdirde çıkarlarına zarar gelmeyeceğini kestirirlerse, bu kurallara aykırı davranmaktan çekinmezler. Kant, ancak insan olmanın değerini korumak amacıyla yapılan eylemlerin iyi olarak nitelendirilebileceği görüşündedir.

Kant'ın bu görüşüne dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) İnsanın eylemlerini, bu eylemlerin getireceği sonuçlar değil, insana duyduğu saygı belirlemelidir.

B) Ahlâk kurallarına uyan bir kişi çıkarını koruduğunu saklamamalıdır.

C) Çıkarına düşkün olan bir kişinin eylemleri her zaman ahlâk kurallarına aykırıdır.

D) Ahlâk kurallarına uyan kişiler böylelikle çıkarlarını da korumuş olurlar.

E) Çıkarlarını koruyamayan insanlar ahlâk kurallarına uymak zorunda kalırlar.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

BENTHAM (Utilitarizm)

- İnsan doğası gereği acıdan kaçan ve "....." peşinde koşan bir varlıktır ve bu eylemini ....., bilinçli olarak yaparsa ..... olma niteliği kazanır.
- ....., insanın aklıyla kendi eylemini seçmesindedir.
- Doğru eylem, çoğunluğun faydasına olandır. Bu eylem haz verici ve mutlu edicidir.
- Bentham'ın ahlakı "**Yurtta sulh cihanda sulh**" ilkesiyle özetlenebilir.
- Eylemlerde olabildiğince insanın olabildiğince çok mutluluğu hedeflenmelidir.
- Ahlak anlayışı genel faydacılık olan ..... olarak adlandırılır.

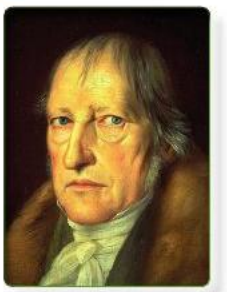
D. VARLIĞIN OLUŞU

İDEALİZM VE HEGEL

İDEALİZM (FİKİRCİLİK)

- Varlığın idea ..... olduğunu savunan öğretiye idealizm denir.
- İdealizm, var olan her şeyi ..... bağlayan, insan düşüncesinden bağımsız bir nesneler dünyasının var olmadığını savunan felsefi öğretidir.
- İdealizme göre, madde ..... hayaldir ve evrendeki her şey zihinseldir. **Varlığın kaynağı maddi olmayan (idea, ruh, Tanrı) güçleridir.**
- Temsilcileri: Platon, Aristoteles, Fârâbî ve Hegel'i sayabiliriz.

HEGEL (1770-1831)

- Var olanları akıl, ide veya tin denilen ..... ile açıklamıştır.
- Geist; mutlak akıl ya da zihindir.
- Hegel varlıkları ..... açıklamıştır.
- Ona göre ide durağan değil değişken, farklılaşan manevi bir varlıktır. İde sürekli bir oluş ve bir gelişme içindedir. Dünyada var olan her şey bu değişimin ürünüdür. Değişme diyalektik bir süreç izler.
- Diyalektik üç aşamadan oluşan bir düşünme yöntemi aynı zamanda bir varlık yasasıdır.
- Asıl varlık olan ide önce kendi kendinedir. Gizli olan gücünü henüz gerçekleştirmemiştir (tez aşaması); ama kendisini bilmesi, tanıması için de kendisine bir gerçeklik kazandırması gerekir. Bu gerçekliği doğayla kazanır (antitez aşaması).
- "İde"nin ikinci gerçekleşme basamağı doğadır. Doğa, "İde"nin çok sayıdaki varlıklara bölündüğü, dolayısıyla da başkalaşıp kendisine yabancılaştığı alandır; ama yine de ide dir. Doğa oluş dünyasıdır. Doğada bulduğumuz süreklilik sadece görünüştedir. "İde", doğadan sonra insan aklında son şeklini bularak, gerçekleşir ve kendi bilgisine ulaşır (sentez aşaması)
- Çiçek (tez aşaması), çiçeğin yok olması (antitez aşaması), meyve (sentez) aşamasıdır. Diyalektik süreçte varlık tez, yokluk antitez, oluş da sentezdir.

Vip NOT

Diyalektik anlayış; tez, antitez, sentez olarak adlandırılan ve birbirlerini izleyen üç aşamayı içeren bir değişim, gelişim ve ilerleme sürecidir.

Örnek 6

Hegel'e göre felsefe, nesnelerin, düşünceyle görülmesi, düşünceyle ele alınmasıdır. Düşünme, kendi kendisiyle beslenir; dışarıdan sağlanacak bir gerece gerek yoktur. Hegel, gerçeğe, deneye hiç başvurmadan düşünceyle ulaşmaya çalışır.

Hegel'in bu yaklaşımında temel aldığı görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bilginin kaynağı duyumlar değil, akıldır.
B) Doğuştan gelen hiçbir kavram yoktur, tüm kavramlar yaşantılar yoluyla kazanılır.
C) Bilgi ancak mistik bir sezgi ile elde edilir.
D) Düşünme yetisi bireyin algıladıklarıyla sınırlıdır.
E) Düşünce yalnızca bir eylem aracıdır ve ancak bir araç olarak değer taşır.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ DÖNEMİNDE DİL VE EDEBİYAT İLİŞKİSİ

- Aydınlanma çağında bilim, sanat, din gibi bütün kurumlar ..... hizmet etmelidir.
- Sıradan insana seslenebilen, kültür etkinlikleri düzenlenmeye başlanmıştır.
- ..... verilmeye başlanmıştır.
- 18. yüzyıl Fransız nesir (düz) yazısının en güzel eserlerini ..... vermiştir.
- 18. yüzyılda Fransa'da Diderot başkanlığında ..... ortaya çıkmıştır. Dönemin en ünlü yayını olarak bilinen ve cilt cilt yayınlanan "Ansiklopedi" eserinde Voltaire, Montesquieu, Rousseau, d'Alembert ve Diderot gibi düşünürlerle beraber yazılar yazmıştır.
- Sanatçıların toplum psikolojisine göre oluşan eğilimlere şekil vermesiyle yeni biçimler, türler, karakterler ortaya çıkmış, böylece **edebi akımlar** oluşmuştur.
- Avrupa'da, özellikle Fransa'da ortaya çıkan bu edebi akımlar, zamanla bütün Dünya edebiyatlarını etkilemiş, Tanzimattan sonra da bizim edebiyatımızda etkisini göstermiştir. Edebi akımlardan **Romantizm, Realizm ve Sembolizm** bu akımlardan etkilenmiştir.
- .....; toplumun bütün sınıflarına hitap eden, duygu ve coşkunun önemli olduğu ve sade bir dilin kullanıldığı akımdır.
- **Voltaire ve Rousseau** gibi Fransız düşünürlerinin öncü olduğu **romantizm** bütün Avrupa'yı sarmıştır.
- Felsefe,dil ve edebiyata olan düşkünlüğün artması, burjuva sınıfının giderek büyümesi ve matbaaların icadıyla birlikte sayılarınında hızla artması, **yayınların sayılarının artması**na neden olmuştur.
- Filozof ve aydınlar sadece felsefi ürünler değil farklı alanlardan da eserler vermiştir.
- Bu dönemdeki yazılar, genel olarak toplumu ilgilendiren konulardan oluşmuş; **akıl, deney, ilerleme, özgürlük, insan hakları, adalet ve eşitlik** gibi kavramlar sık sık kullanılmıştır.
- Bu dönemin felsefi eserleri daha çok **brujuva sınıfına hitap eden, problem merkezli** ve **akla yönelik**tir.
- Voltaire'in "....." ve Rousseau'nun "**Emile**" romanları olay örgüsü içeren edebî türde eserlerdir.
- Avrupa'daki Romantizm akımı 19. yy. **Türk edebiyatı** ve düşünce hareketini de etkilemiştir.
- Türk edebiyatında Romantizm akımın temsilcileri: Namık Kemal, Ahmet Mithat, Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit ve Ziya Paşa'dır.

18. Yüzyılda Öne Çıkan Felsefi İçerikli Edebî Kitaplar

Mary Wollstonecraft, Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi	Jonathan Swift, Gulliver'in Gezileri	Rousseau, Emile
d'Alembert & Diderot, Ansiklopedi	Daniel Defoe, Robinson Crusoe	Samuel Johnson, İngilizce Sözlük
Voltaire, Candide	Goethe, Genç Werther'in Acıları	Pierre Caron de Beaumarchais, Figaro'nun Düğünü
G. E. Lessing, İnsan Soyunun Eğitimi Aydınlanma, Din ve Eğitim		

Romantizm Akımı - Victor Hugo

- 17 .yüzyılda ortaya çıkan klasizm akımının sanatçıyı sıkan belirli kuralları vardır. İşte, sanatçıyı sıkan bu kuralcılığa bir tepki olarak **19. yüzyılda** Romantizm akımı doğmuştur.
- Akıl ve sağ duyuya dayanan klasizme karşılık romantizm'de ....., ... ve ..... önem kazanmıştır. Romantizmde kişiler çevreleri içinde ele alınmış, gerçekler tüm yönüyle verilmiştir. Victor Hugo, **"Cromwell"** adlı tiyatro eserinin ön sözünde romantizmin ilkelerini belirtmiştir.
- Şiir, tiyatro, roman türünde eserler veren .....; eserlerinde özgürlük, vatan sevgisi, demokrasi, insanlık gibi toplumsal kavramları savunmuş, doğaya önem vermiş, insan ilişkilerindeki ....., **heyecanları** ve **coşkuyu** işlemiştir.
- Victor Hugo, Notre Dame'ın Kamburu ve Sefiller romanlarını yazmıştır.

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. 18.yüzyıl-19. Yüzyıl felsefesinde akla güven duyulmuş ve akılcı düşünce artmıştır.
2. Yasama, yürütme ve yargının aynı elde toplanmasına güçler ayrılığı denir.
3. Empirizm, bilginin duyu ve deneyden ve alışkanlıklardan kaynaklandığını savunur.
4. John Locke, bilgilerin deneyden ve alışkanlıklardan kaynaklandığını savunur.
5. Kant, ahlaki eylemleri sonuçlarına göre değerlendirir.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. Yasama yürütme ve yargının farklı ellerde toplanmasına ..... denir.
2. Bilginin duyu ve deneyden geldiğini savunan yaklaşıma ..... denir.
3. John Locke'a göre, insan zihni dünyaya ..... olarak gelir.
4. Kant'a göre ..... dayanan ve ..... duygusundan kaynaklanan her eylem sonucu ne olursa olsun ahlakidir.
5. Hegel varlıkları ..... yöntemle açıklamıştır.

ödev | iyi niyete | boş bir levha | diyalektik | güçler ayrılığı | empirizm

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. Rousseau'nun insanın doğuştan özgürlük ve eşitlik gibi vazgeçilmez hakları olduğunu savunduğu eseridir.
2. Varlığın idea (düşünce) olduğunu savunan öğretiye verilen addır.
3. Hegel'in varlığı sürekli bir oluş ve bir gelişme içinde ele aldığı tez, antitez ve sentezе dayanan yönetiminin adıdır.
4. Bilginin doğuştan akılda bulunduğunu ve gerçek bilgiye ancak akılla ulaşılabileceğini ileri süren felsefi yaklaşımdır.
5. Montesquieu'ya göre halkın söz sahibi olduğu yönetim biçimidir.

a. Cumhuriyet
b. İdealizm
c. Toplumsal Sözleşme
d. Diyalektik
e. Rasyonalizm

KAVRAMA TESTİ 1

1. Rousseau, kendi toplumsal reform ilkelerini Toplum Sözleşmesi adlı ünlü yapıtında açıklama yoluna gider. Burada; insanlığın uygar yaşama geçişin kötü sonucu olarak kaybettiği ve etik değerlerini yeniden kazanabileceği bir hükümet biçimi olarak demokratik yönetim biçimi üzerinde düşünmekte ve irdelemeler yapmaktadır. Bir bakıma sözleşme düşüncesini de yeni baştan ele aldığı söylenebilir: Buna göre, "Devlet yurttaşların özgürlük ve eşitlik için doğuştan, vazgeçilmez hakları kendi yazgılarını belirleme güçleri yoluyla katıldıkları bir toplumsal sözleşme üzerine dayalı politik bir örgüttür." Bu açıdan Rousseau, Locke'un demokrasi idealini ele alır. Tüm yasalar genel istencin ifadesi olarak gerçekleşmelidir. Genel istenç insanların ortak çıkarını ya da yararını temsil etmektedir. Bireylerin özgür olma hakkı sadece toplumun ahlak istenci ile sınırlanabilir. Genel istenç yasalarda temsil bulunca, insanların bu yasalara uyması, aynı zamanda özgür olmaları demektir. Kişinin istenci genel istençle uyumlu olduğu sürece birey gerçek özgürlüğü de yakalamış olur.

Bu parçaya dayanarak Rousseau'nun görüşleri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Toplumsal sözleşmeyi savunduğu
B) Özgürlüğü ve eşitliği savunduğu
C) Ortak çıkarları ve yararı önemsediği
D) Genel istenci savunduğu
E) Özel istenci genel istence tercih ettiği

2. Hegel, varlığın zihinsel olduğunu savunur. İnsan aklıyla dış dünyanın yapısı aynıdır. Bu nedenle, insan aklı kendisiyle aynı yapıda olan varlığı kavrayabilir. Bu fikirleri nedeniyle Hegel rasyonalisttir.

Aşağıdaki yargılardan hangisi Hegel'in görüşlerini destekler?

A) Her olayın nedeni başka bir nedendir.
B) Doğada determinist bir zincir vardır.
C) Bilginin kaynağı akıldır.
D) Bilgi insanın içine doğar.
E) Görünen her şeyin kaynağı maddedir.

3. Birçok tarihçi ve filozoflara göre esas olarak Aydınlanma 1688'lerde İngiliz Devrimi'yle başlar ve 1789'da Fransız Devrimi'yle doruk noktasına erişir. Buna göre aydınlanma, batı hayatında ticaret ve sanayileşme yoluyla aynı zamanda orta sınıfın ortaya çıkmasıyla birlikte ve temelli bir dönüşümün gelişen kültürel ifadesidir. Aydınlanma felsefesi, önce kapitalizmin doğduğu ve geliştiği ülke olan İngiltere'de başlamış, oradan Fransa'ya geçmiş ve Almanya'ya da kısmen Fransa'dan, kısmen de İngiltere'den etkilenmek suretiyle gelişmiştir. Aydınlanma, Avrupa'nın bu üç ülkesinde, bu ülkelerin kendi sosyopolitik özelliklerine uygun şekiller almıştır. Aydınlanma felsefesi, İngiltere'de daha çok deneyci, Fransa'da akılcı, Almanya'da mistik ve akıcıdır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Aydınlanma İngiltere'de başlamıştır.
B) Aydınlanma döneminde orta sınıf gelişmiştir.
C) Aydınlanma döneminde metafizik düşünceye önem verilmiştir.
D) Aydınlanma felsefesi İngiltere'de deneyci olmuştur.
E) Aydınlanma felsefesi Fransa'da akılcı olmuştur.

4. Felsefesine insanda doğuştan düşüncelerin bulunmadığı iddiasıyla başlar. Ona göre bizde bir takım kavramlar vardır. Akılda bulunan bu kavramlar akla nereden gelmiştir? Zihin başlangıçta üzerine hiçbir şey yazılmamış olan düz beyaz bir kağıt gibidir. Ruhta doğuştan gelen bir takım yetiler vardır; ama kavramlarımız deneylerden gelir. Kaynağı deney olan bu tür bilgilere deney sonrası (a posteriori) bilgiler adı verilir.

Parçada verilen düşünceleri, aşağıdaki filozoflardan hangisi savunur?

A) John Locke B) I. Kant C) A. Comte
D) La Mettrie E) Hegel

5. Empirizm, 17. ve 18. yüzyıllarda sistemleştirilebilmiştir. Empirizme göre zihinde doğuştan gelen hiçbir şey olmaz. Mantığın ve matematiğin ilke ve kavramları, Tanrı fikri gibi fikirler bile doğuştan bulunmaz. Bu anlamda, rasyonalizm ve empirizm birbirine karşı iki görüştür. Rasyonalizmin bilgi ideali matematiktir; empirizmin bilgi ideali olguları inceleyen bir bilim olan fiziktir. Önemli empirist düşünürler arasında; John Locke ve David Hume sayılabilir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Zihinde doğuştan hiçbir bilgi yoktur.
B) Empirizm fiziği desteklemektedir.
C) Rasyonalizm matematiği desteklemektedir.
D) Matematiğin ilkeleri doğuştan gelmemektedir.
E) Tanrı fikri doğuştan gelmektedir.

6. I. Eleştirici felsefe, insan aklının bilgi edinebilme gücünü irdeler.
II. Kant'a göre dış dünya bilginin ham maddesini verir, süje ise bu hammaddeyi bilgi haline getirir.
III. Kant'a göre bilgi, dış dünyadan gelen hammaddenin süje tarafından irdelenmesiyle oluşur.
IV. Kant, bilgide sujeyi daha önemli görmektedir.

Yukarıdaki bilgilerden hangieri yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) Yalnız IV E) II ve III

7. Empirizm (deneycilik), bilgilerimizin duyu ve algılardan geldiğini, deneyden türediğini ve aklımızda doğuştan olan hiçbir bilgi, düşünce ve ilke bulunmadığını ileri süren bilgi öğretisidir.

Aşağıdaki filozoflardan hangisi empirizmi savunan filozoflardandır?

A) I. Kant B) J. Locke C) William James
D) John Dewey E) Auguste Comte

8. Kant'a göre bilgilerimizin iki kaynağı vardır. Bunlar akıl ve deneydir. Deney, dış dünyaya ilişkin bilgilerimizin hammaddesini, içeriğini verir. Akıl ise bu hammaddeyi düzenler, belli bir kalıba sokar. Kant bu düşüncesini kısaca şu sözleriyle açıklar: "Kavramlar, deneyden gelen malzeme olmaksızın boş, deneyden gelen hammadde ise kavramlar olmaksızın kördür."

Kant'ın bilgi görüşünün temelinde hangi düşünce vardır?

A) Bilginin kaynağının deney olması
B) Bilginin kaynağının akıl olması
C) Bilginin kaynağının hem deney hem de akıl oması
D) Bilginin kaynağının sezgi olması
E) Bilginin kaynağının fenomenler olması

1-E 2-C 3-C 4-A 5-E 6-D 7-B 8-C

KAVRAMA TESTİ 2

1. Doğa durumundaki iyi insanın sonradan bozulduğunu söyleyerek ilerleme düşüncesini sorgulayan Rousseau, geriye dönüşün elbette ne mümkün ne de anlamlı olacağı bilinciyle devletin tesisi ve sivil toplumun kuruluşunu başka bir temel üzerine meşrulaştırır. Bu temel ya da meşruiyet zemini ise eşitliktir. Gerçekten de o, insanın doğal özgürlük kaybını sivil ve ahlaki özgürlük kazanımı dışında elde edeceği eşitlikle telafi eder. Çünkü onun bakış açısından insan bir toplum içine girdiği zaman bir dönüşüme uğrar; paylaşımla belirlenir. Benliği kendisini bir köle ya da zorba haline getirebilen dürtüler tarafından değil de akıl ve ödev tarafından belirlenen bir varlık haline gelirken bir yurttaş olup çıkar. Çok daha önemlisi o, kendisini tüm haklarıyla ya da bütün varlığıyla katıldığı bir toplum sözleşmesi üzerinden genel iradeye tâbi kılarken mutlak bir eşitlik elde eder. Bu ise hiç kuşku yok ki politik eşitliktir.

Rousseau'nun bu parçadaki görüşü aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilebilir?

A) İnsan doğadaki özgürlüğe toplumdaki eşitlik ile ulaşır.
B) İnsanın toplumda tam eşit olması mümkün değildir.
C) İnsan gerçek özgürlüğe doğada ulaşır.
D) İnsan toplumda mutlak özgürlüğe ulaşır.
E) Toplumsal sözleşme insanın eşitliğini ve özgürlüğünü kısıtlamaktadır.

2. Hegel, asıl gerçeğe deneye hiç başvurmadan, sırf akıl sınırları içinde kalarak varmaya çalışır. Hegel'e göre, her şeyin temelinde evrensel bir varlık, bir ide vardır. Var olan her şey onun belli bir biçim almasıdır. Gerçek bilgi, idenin bilinmesiyle elde edilir.

Hegel'in varlık görüşüyle ilgili bu yaklaşımı, aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

A) Materyalizm B) İdealizm C) Düalizm
D) Plüralizm E) Empirizm

3. I. Bilginin kaynağı, hem deneyde hem de akılda görülmelidir, rasyonalizm ve empirizmi uzlaştırılmalıdır.
II. Elde edilen bilgiler deney ve gözlemlerle ispatlanmalıdır.
III. Bilgimiz deneyle başlar ama deneyden doğmaz.
IV. Duyularla elde edilen bilginin hammaddesi zihnin kategorilerindeki formlarda akıl ilkeleri ile işlenir.

Yukarıdaki açıklamalardan hangileri, Kant'ın bilgi görüşü için ileri sürülemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) III ve IV E) Yalnız IV

4. İdealizm, felsefede dünyayı ve varoluşu, bilinç ve düşünceye önem vererek açıklayan öğretidir. İdealistler, varlıklar arasındaki soyut ilişkilerin, duyularla algılanan nesnelerden daha gerçek olduğunu ve insanların var olan her şeyi düşünsel bağlamda, idealar aracılığıyla ve idealar olarak bildiğini savunurlar. İdealizmin birçok türü olmakla birlikte hepsinin paylaştığı ortak ilkelerden söz edilebilir. Tümellerin varlığı, burada ve şimdi var olanın aşılması, varlıklar arasındaki ilişkilerin o varlıkların dönüştüreleceği varsayımı, çelişik bileşenleri bütünleştiren sistemler kurmaya yönelik diyalektik yaklaşım; zihnin, özellikle tinin maddeden önce sayılması.

Aşağıdaki yargılardan hangisi idealizmi ifade eder?

A) Doğadaki her varlığın bir nedeni vardır.
B) Maddenin var olmak için hiçbir soyut güce ihtiyacı yoktur.
C) Varlığın ilk nedeni Tanrı'dır ve tüm varlıklar Tanrı'ya dayanır.
D) Varlık bir yönüyle ruha, bir yönüyle de maddeye dayanır.
E) Varlığın başlangıcı ve sonu yoktur, varlık hep vardı ve var olacaktır.

5. Aydınlanma çağının ilkelerine göre, bilim, sanat, din ve tüm kurumlar bireye hizmet etmeli, sıradan insana seslenebilen kültür etkinlikleri düzenlenmelidir. Önceden salt soylulara ait olan sanatın yer almaya başlamasıyla, etkinliklerde orta sınıfın beğenisi de gözetilmeye başlamıştır. Bilimsel buluşlar, endüstri devrimi, doğallığa övgü, orta sınıfın doğması, sanatı da yeni bir yola yönlendirmiştir.

Aydınlanma Çağı'nın sanata ne gibi etkisi olmuştur?

A) Soyluların sanata etkisi devam etmiştir.
B) Sanat orta sınıfa da hitap etmeye başlamıştır.
C) Bilimsel buluşlar sanatın etkisini dağıtmıştır.
D) Sanatta taklit görüşü ağırlık kazanmıştır.
E) Sanat sanat içindir görüşü ağır basmıştır.

6. John Locke'a göre, bizde bir takım kavramlar vardır. Akılda bulunan bu kavramlar akla nereden gelmiştir? Zihin başlangıçta üzerine hiçbir şey yazılmamış olan beyaz bir kağıt gibidir. Ruhta doğuştan gelen bir takım yetiler vardır; ama kavramlarımız deneyden gelir. Kaynağı deney olan bu tür bilgilere deney sonrası (aposteriori) bilgiler adı verilir.

John Locke'un bu parçadaki görüşü, aşağıdaki yargılardan hangisiyle ifade edilebilir?

A) A priori bilgilerin kaynağı deneydir.
B) A priori bilgiler doğuştan gelmektedir.
C) Kavramlar doğuştan gelmektedir.
D) Deneyin bildirdiği bilgilere güvenilmez.
E) Ruhta doğuştan gelen bilgiler vardır.

7. Kant'a göre, tüm bilgilerimiz iki ayrı kaynaktan doğar, suje (bilgi edinen) ve obje (dış dünya). Dış dünya bilginin hammaddesini verir. Suje ise bu hammaddeyi düzenler ve bir biçime sokar, bilgi haline getirir. Şu halde, dış dünya olmasaydı, bilginin hammaddesi olmayacaktı. Akıl olmasaydı, dış dünyaya ait algılarımız bilgi halini almayacaktı. Bilgi deneyle başlar; ama tüm bilgiler deneyden çıkmaz.

Kant bu açıklamaları ile aşağıdaki düşüncelerden hangisini destekler?

A) Bilginin tek kaynağı bilgi edinen sujedir.
B) Bilgi yalnızca dış dünya olan objeye dayanır.
C) Ham madde olmasa bile bilgi oluşur.
D) Bilgi, deney ile aklın ortak ürünüdür.
E) Bilgi deneyle başlar ve deneyden çıkar.

8. Kant için ahlaki bir eylemin, kişinin salt eğilimi, hissi ya da çıkarı olması dolayısıyla değil de bir görev anlayışıyla ortaya konduğu apaçıktır. Bundan dolayı, örneğin; ihtiyacı olanlara fazlasıyla merhamet hissettiğim için bir yardım kuruluşuna bağış yapmış olmam, Kant'a göre, zorunlu olarak ahlaki bir eylemde bulunduğum anlamına gelmez. Eğer eylemim, bir görev anlayışı yerine merhamet hissim üzerinden şekilleniyosa, bu durumda o, ahlaki bir eylem değildir. Benzer şekilde, arkadaşlarım arasında saygınlığımın artacağını düşünerek bir yardım kuruluşuna bağışta bulunuyorsam, yine ahlaki bir eylemde bulunmuyorum, sadece sosyal statü kazanmak için uğraşıyorum demektir. Dolayısıyla Kant için bir eylemin gerekçesi, eylemin kendisinden ve onun sonuçlarından çok daha fazla önemlidir.

Buna göre Kant için bir eylemin ahlakiliğinin kriteri nedir?

A) Merhamete dayanması
B) Ödev duygusuna dayanması
C) Statü için yapılması
D) Prestij için yapılması
E) Toplumsal kurallara dayanması

ÖDEV TESTİ

3

1. Hegel'de mantık ilkeleri "diyalektik yasalar" halini alır. Klasik mantıkta temel ilke özdeşlik ilkesidir. Oysa Hegel'de, mantığın temel ilkesi çelişmezlik ilkesidir. Çünkü, ona göre yaşamın temelinde değişme ve çelişme vardır. Her şey karşıtını içinde taşır ve karşıtı aracılığıyla gelişir. Tez, antitezi getirir. Bu ikisi daha ileri bir aşamada senteze ulaşır. Diyalektik, üç adımdan oluşan bir düşünme yöntemi, aynı zamanda bir varlık yasasıdır. Örneğin, tohum, içinde çiçek olma özelliği taşır. Bu özellik, onun antitezidir. Ortaya çıkan çiçek ise sentezdir. Çiçeğin ortaya çıkması tohumun yok olması demektir. Çiçek de içinde meyve olma özelliğini, yani antitezini taşır. Şu halde, düşünce de varlık da diyalektik olarak, üç aşamalı bir gelişme göstermektedir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Hayatta değişme söz konusudur.
B) Tez, antitez ve sonucunda senteze ulaşılır.
C) Diyalektik üç adımlı bir düşünme yöntemidir.
D) Varlık üç aşamalı bir gelişme göstermektedir.
E) Mantığın temel ilkesi özdeşlik ilkesidir.

2. Rasyonalizm, bilginin kaynağı olarak aklı kabul eden bir yaklaşımdır. Hegel gerçeği akla dayandırdığı için rasyonalist bir filozoftur.

Aşağıdaki yargılardan hangisi rasyonalizmi desteklemektedir?

A) Bilginin kaynağı deneydir.
B) Bilginin kaynağı duyumlardır.
C) Bilgi sezgilere dayanır.
D) Asıl gerçeğe deneye başvurmadan sırf düşüncelerle ulaşılır.
E) Doğru bilgi akla ve deneye birlikte dayanan bilgidir.

3. Toplumlar belirli bir büyüme ve gelişmeden sonra bir düzene ihtiyaç duyar. Bu düzen yöneten ve yönetilenlerin belli olduğu hiyerarşik bir sistem içinde toplumsal işleyişin sağlandığı toplumdaki birey sayısının çoğalmasıyla ortaya çıkan kaosun engellemeye çalışıldığı sistemlerdir. İnsanlar, Rousseau'nun deyişiyle doğa durumundan çıktığında; yani düzene ihtiyaç duymadığı ve mülkiyetin var olmadığı, insanın o dönem için arzuladığı bütün ihtiyaçları doğa tarafından karşılandığı durumdan çıkıp mülkiyet kavramı ve sosyal sınıfların ortaya çıktığı düzene adapte olmak zorunda kaldığında, ona yeni bir sistem gerekliydi. İşte bu sistem toplum sözleşmesidir.

Buna göre Rousseau'nun Toplum Sözleşmesi'ne aşağıdakilerden hangisi neden olmuş olabilir?

A) Doğa durumu
B) Özel mülkiyet
C) Özgürlükler
D) Zenginlikler
E) Toplumsal barış

4. Dış deney, vücudumuzdaki bir uyarımın ya da hareketin beyne ulaşması, sonra da ruhumuzda bir duyumun doğmasıyla meydana gelir. İç deneyse, dış deneyden gelen fikirler ruhumuzda işlenirken bu işlemeyi, bu etkinliği duymak ve yaşamaktan meydana gelir. İç deneyle kendi ruhumuzdaki durumları ve etkinlikler dış deneyle de ruhumuz dışındaki nesnelerin etkilerini kavrarız. Locke'a göre bütün kavramlarımız bu iki kaynaktan türer. İnsan ilk duyu izlenimlerini alır almaz fikirlere de sahip olmaya başlar.

Bu parçada bilgi felsefesinin aşağıdaki temel problemlerinden hangisine değinilmektedir?

A) Bilginin değeri nedir?
B) Bilginin sınırı nedir?
C) Bilginin kaynağı nedir?
D) Elde edilen bilgilere güvenilir mi?
E) Bilginin kaynağı sezgi midir?

5. Hegel'e göre, her şey üç aşamalı bir gelişme sonucu meydana gelir. Bu aşamalar; tez, antitez ve sentezdir. Her şey karşıtı aracılığı ile gelişir, değişir. Her tez, antitezini gerektirir, bu ikisinin ilişkisi daha yüksek düzeyde senteze ulaşır. Geist'in diyalektik hareketinin birinci adımında o, kendisindedir (tez). Kuvvet halindedir ve gücünü henüz gerçekleştirmemiştir. Bununla birlikte Geist'in kendisini bilmesi, tanıması için gerçeklik kazandırması gerekir. Geist, bu amaçla kendisini ilk olarak doğada gerçekleştirir (antitez). Hegel'e göre doğa farklılaşmış "Geist"tir. O şimdi kendisinden başka bir şey olmuş, özüne aykırı düşmüştür. Bu çelişki diyalektik sürecin üçüncü basamağında kültür dünyasında ortadan kalkar (sentez aşaması). Bununla da Geist kültür dünyasında yeniden kendini bulur, kendine döner, bilincine tam olarak varmış ve özgürlüğüne kavuşmuştur.

Hegel'in görüşlerine dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Her şey zıttıyla gelişir.
B) Her şey diyalektik bir gelişim sonucunda meydana gelir.
C) Her şeyin kaynağı Geisttir.
D) Diyalektik olarak gelişen Geist tez aşamasında bilincine varır ve özgürlüğüne kavuşur.
E) Varlık Geist'in diyalektik gelişimi sonucunda oluşmuştur.

6. John Locke'a göre, tüm bilgilerimiz deneyden meydana gelir ve deneye dayanır. Deney, iç ve dış deney diye ikiye ayrılır. Dış deneyin (duyum) konusu, dışımızdaki algılanabilen nesnelerdir. İç deneyinkiyse (düşünme), ruhun içinde olup bitendir.

Buna göre John Locke, aşağıdaki yaklaşımlardan hangisini savunur?

A) Empirizm B) Rasyonalizm C) Kritisizm
D) Septisizm E) Pragmatizm

7. Rousseau'nun doğa durumundaki insanla ilgili görüşü, özellikle Hobbes'tan farklıık gösterir. Gerçekten de o, insanın doğa halindeyken iyi, özgür ve mutlu olduğunu, mutlak bir bağımsızlık hali içinde bulunduğunu, doğal insanın kimsenin kötülüğünü istemediğini, kimseye fenalık yapmadığını, ihtiyacı olmayan hiçbir şeye göz dikmediğini ileri sürer. Dahası, insanda kendi türüne karşı sempati ve merhamet iç güdüsü bulunduğunu savunur. Bu durum, ona göre, bir arazinin etrafını çitle çevirerek "burası benim" diyen insanın mülkiyet talebiyle bozulmuş ve en nihayetinde mülkiyet haklarını korumak üzere, kurumlar tesis edilmiştir.

Rousseau'nun insan doğası görüşünü yansıtan yargı, aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsan doğası kötüdür.
B) İnsan doğası iyidir.
C) İnsan doğası bencildir.
D) İnsan doğası savaşçıdır.
E) İnsan doğası doyumsuzdur.

8. Kritisizm, tenkitçi düşünüş adını alır. "Akıl neyi başarır, neyi başaramaz?", "İnsan aklının gücü nereye kadar gider?, "İnsan aklı deneye bağlı olmadan kendi kendine neyi başarabilir?" sorularına cevap arar. İnsan aklının bilgi edinebilme gücünü irdeleyen felsefi görüş, kritik felsefe adını alır.

Aşağıdaki filozoflardan hangisi "kritiszim"i savunan filozoflardandır?

A) John Locke B) D. Hume C) I. Kant
D) Condillac E) Hegel

FASİKÜL

15

20. YÜZYIL FELSEFESİ (ÇAĞDAŞ FELSEFE) - I

9. ÜNİTE

20. YÜZYIL FELSEFESİ

Vip YAYINLARI

MEB KAZANIMLARI

1. 20. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar.
2. 18. Yüzyıl - 19. yüzyıl felsefesinin 20. yüzıl felsefi akımları üzerindeki etkilerine değinir.
3. 20. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.
4. Örnek felsefi metinlerden hareketle 20. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.
5. 20. yüzyıl felsefesi örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.
6. Harita üzerinde 20. ve 21 yüzyıl felsefecilerinin isimlerini ve yaşadıkları coğrafyayı gösterir.

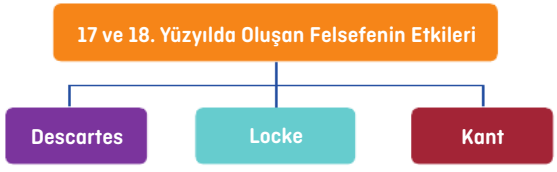
20. YÜZYIL FELSEFESİ (ÇAĞDAŞ FELSEFE)

- 19. yüzyılın sonlarından başlayarak devam eden felsefi düşünceleri kapsayan sürece ..... ya da ..... denir.
- 20. yüzyıl felsefesinin çıkış noktası ..... . 20. yüzyıl felsefecilerinin çoğu Kant'la hesaplaşmaya girişmiştir.
- Kant'ın gerçekliğin bilgisiyle ilgili görüşleri ve yalnızca akla dayanan metafiziğin eleştirisi bu yüzyılda ele alınmıştır.
- 20. yüzyıl felsefesi, felsefedeki tarihsel gelişimini Kant'la bağdaştırmış ve Kant'ın yanında ya da karşısında kalarak yeni düşünceler geliştirmiştir. Hemen hemen her düşüncede Kant'la ilişki içinde yer almışlardır.
- Bilim ve teknolojide büyük gelişmeler toplumsal yaşamı etkilemiş, kültürel değerlerde sarsıntılar yaratmıştır. Buna bir çözüm olarak ..... felsefesi ortaya çıkmıştır.
- Felsefede gelişmeler sonucunda metafizik ve ontoloji alanında yer alan pek çok sorun ..... tarafından matematiksel bir temele oturtularak açıklanmaya çalışılmıştır.
- 20. yüzyılda bilim ve teknoloji alanının hızlı yükselişi; iletişim, ulaşım, tıp, fizik ve uzay teknolojisindeki gelişmeler, dönemin yayılmacı politikası ve rekabet koşulları, iki büyük dünya savaşı, savaştan sonra ortaya çıkan silahsız dönem, çevre sorunları 20. yüzyıl felsefesini etkilemiştir.
- 20. yüzyıl felsefesi felsefenin klasik dalları dışında kalan yeni felsefeleri ortaya çıkarmıştır.

17.- 18. YÜZYIL VE 19 YÜZYIL İLK YARISINDA OLUŞAN FELSEFELERİN 20. YÜZYIL FELSEFESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

A. 17. – 18. Yüzyılda Oluşan Felsefelerin Etkileri

- 17.yüzyılın sonlarına doğru felsefenin bilimin etkisi altına girmesi, felsefede kesin bilginin aranmasına neden olmuştur.
- Bundan dolayı felsefe varlık ve bilgi konusu üzerine yoğunlaşmış; gerçeğin ne olduğu ve nasıl bilinebileceği yönünde bilginin doğasına ilişkin sorgulamalar felsefenin ana problemi olmuştur.

- **Descartes,** "..... " görüşüyle kendi varlığını sorgulayarak ve şüpheden yola çıkarak evrenin kendisinden şüphe edilemeyen kesin, açık - seçik bilgisine ulaşmıştır. Bu bilgiye akılla ulaşıldığını ve bilgilerin doğuştan akılda bulunduğunu söylemiştir.
- **Locke,** "**İnsan zihni doğuştan boş bir levhadır.**" Bilgilerin duyu verileri, deneyimler yoluyla elde edildiğini söyleyerek Descartes'in doğuştan bilgilerin elde edildiği görüşünü kabul etmez. Locke'un geliştirdiği deneycilik anlayışı Hegel, Descartes ve Kant'ın akılcılığının önüne geçmiş, deneysel bilimlere öncülük etmiştir.
- **Kant** "..... " düşünceleriyle Descartes ve Locke'un görüşlerini sentezler. Ona göre, bilgiler deney ve aklın ortak ürünüdür. Kant'ın bu düşüncesine ..... adı verilir.
- Kant'ın bilgi görüşü üzerine onu tamamen ya da kısmen destekleyen, ona alternatif yollar gösteren ya da tamamen reddeden farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Bu bakış açıları üzerine yapılan tartışmalarda 20.yüzyıl akımlarının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

B. 19. Yüzyılın İlk Yarısında Oluşan Felsefelerin Etkileri

- 19. yüzyılın ortalarına doğru ..... "..... " dayalı deneycilik anlayışı ortaya çıkmış; deneye konu edinilenin nesneler olduğu ve onun da bilimsel yöntemin sağladığı bilgiyle bilinebileceği savunulmuştur. A. Comte pozitivizmi, Hegel idealizmi savunmuştur.

- **Hegel,** "..... " diyerek Kant'tan farklı olarak bilgiden önce varlığın konu alınması gerektiğini belirtmiştir. İnsan nesnedeki bu gerçeği düşünceyle kavrayabilir. O, varlığın ne olduğunun cevaplanmasını felsefenin görevi olduğunu savunarak, **20.yüzyılda varlık sorununun ele alınmasına öncülük etmiştir.**
- **Comte**'un, ortaya attığı üç hal yasasına göre "**İnsanlık teolojik ve metafizik dönemi bitirmiş ve pozitivist döneme girmiştir.**" diyerek gerçeğin ancak bilimsel yollarla, deney ve gözlemle bilinebileceğini söylemiştir. Felsefeyi metafiziksel bir bilgi olduğundan reddeder. **Onun görüşleri 20. yüzyıl felsefesinin bilimle olan etkileşimi açısından önemlidir. Comte pozitivizmin kurucusudur, pozitivizm olguculuktur.**

C. 20. Yüzyıla Doğru Oluşan Felsefelerin Etkileri

- 20. yüzyıla gelmeden önce yaşanan ve hayatı derinden etkileyen Fransız ihtilali ve Sanayi Devrimi gibi olaylar, 20.yüzyıl felsefesini etkilemiştir.

- **Marx**'a göre "**İnsan doğaya ne kadar yabancılaşırsa o kadar toplumsallaşır, ne kadar toplumsallaşırsa da o kadar kendine yabancılaşır.**" O materyalizm ve pozitivizmden etkilenmiş ve ..... öncülerinden biri olmuştur.
- Maddesel varlığın diyalektiğin (tez, antitez ve sentez) yasalarına göre ortaya çıkıp, ani sıçramalarla hareket ettiğini savunarak, " ..... " adını verdiği yeni bir kuram geliştirmiştir.

Hegel'in sisteminde varlık ide ile başlar, ide maddeyi ve doğayı yaratır. Marx'ta ise madde ile başlar, düşünce maddenin ürünüdür. Bir başka anlatımla maddi olan düşünsel olanı meydana getirir. Gerçekten var olan maddedir. Madde çatışma ve çelişkiden geçerek varlığı meydana getirir. İlk varlık maddedir. Düşünce ise maddi bir yapıya sahip olan beynin bir fonksiyonudur. Biyolojik olaylar maddenin ürünüdür.

- **Kierkegaard** varoluşçu felsefe akımının öncüsüdür ve 20.yüzyıl varoluşçuluğu etkilemiştir. Kierkegaard, Hegel'in nesnel gerçeklik görüşünün karşısına öznel gerçeklik görüşünü çıkarır. Ona göre gerçek olan varoluştur. O öznel gerçeklik görüşünü "Ne olduğun gerçeğiyle yüzleş, çünkü seni değiştirecek olan şey odur." sözleriyle ifade etmiştir.

Vip NOT

18-19. yüzyıl felsefi tartışmaları, 20. yüzyıl felsefesinde **pozitivizm, diyalektik materyalizm** ve **varoluşçuluk** felsefelerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

20. YÜZYIL FELSEFESİNİN AYIRICI NİTELİKLERİ

- Felsefede **uzmanlaşmaların** olduğu, problemlerine **yeni açıklamaların** getirildiği dönemdir.
- Felsefenin **yeni yöntemler** kazandığı, **yeni ana akımların** oluştuğu ve felsefenin **alanlarında derinleşilen** bir dönemdir.
- ..... çalışmalarında yoğunlaşılmıştır. Bu dönem **matematik** ve **fizik** alanındaki değişmelerden etkilenmiştir.
- **Dilsel analizlerin** yapıldığı, dil ve düşünce arası ilişkilerin incelendiği ve ..... geliştirildiği bir dönemdir.
- Bilim ve teknoloji üzerine yapılan çalışmalar sonucunda ..... alanı kurulmuştur.
- Felsefe tarihinin en fazla ..... çıkardığı ve giderek de yayınlarının çoğaldığı dönemdir.
- Felsefenin üniversiteler aracılığıyla dünyanın her yerinde yapıldığı dönemdir.
- Bu dönemde felsefenin işlevinin insanı, eylemlerini ve ..... açıklamak olduğu savunulmuştur.
- Bu dönem filozofları, insana varlığı doğrudan kavrayabilme gücünü tanıyan dolaysız gerçekliği savunmuşlardır. Olguculuk karşıtı; ....., yaşam ve ..... filozofları ön plana çıkmıştır.

Örnek 1

- Çıkış noktası Kant'dır. Bu yüzyılda çoğu filozof Kant'ın görüşleriyle bir hesaplaşmaya girmiştir.
- Felsefede uzmanlaşmalar artmıştır.
- Metafizik ve ontolojideki pek çok sorun analitik felsefeciler tarafından matematiksel bir temelle açıklanmaya çalışılmıştır.

Yukarıda özellikleri verilen felsefe aşağıdakilerden hangisidir?

A) İlk Çağ felsefesi
B) Orta Çağ felsefesi
C) 18. - 19. yüzyıl felsefesi
D) 20. yüzyıl felsefesi
E) Aydınlanma felsefesi

Çözüm

20. YÜZYIL FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ VE AKIMLARI

A. DEĞİŞİM SORUNU (DİYALEKTİK MATERYALİZM)

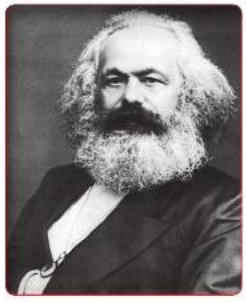
- Materyalizm, varlığın ..... meydana geldiğini savunan görüştür.
- Materyalist düşünceyi savunan Marx tinden (idea) başladığı gerekçesiyle Hegel'in diyalektik idealist düşüncesini "**Baş aşağı duruyor**" diye eleştirmiş ve Hegel'in aksine en başa aklı değil, maddeyi koymuştur.
- Ona göre varlığın tüm süreci, doğanın nicel birikimlerinden oluşan nitel sıçramalardan oluşur.
- Tabiat, toplum ve bilinç olgularını maddede var olduğu ileri sürülen "**iç çelişme**" yasasına dayayan ve bu çelişme nedeniyle her şeyin daima daha ileriye ve daha iyiye doğru kendiliğinden hareket ve değişim halinde bulunduğunu savunan öğretiye ..... denir.

Vip NOT

Engels da Hegel'in diyalektiğini eleştirmiştir. O, düşüncenin doğanın bağlı olduğu yasalara göre işlediğini savunmuştur. Bundan dolayı onun diyalektik yöntemi **epistemolojik-ontolojik** bir yapıdadır. Engels diyalektik yöntemi **düşünce ve doğayı** açıklamada; Marx ise **toplumun hareketini** açıklamada kullanmıştır.

KARL MARX (1818-1883)

- Hegel'in diyalektiğinden etkilenerek ..... adını verdiği yeni bir kuram geliştirmiştir.
- K. Marx'a göre, ... ve maddeden meydana gelen dış dünya düşünceden bağımsız olarak vardır.

Hayvan olmak istiyorsan olabilirsin elbette.
Bunun için insanlığın acılarına sırt çevirmen ve
yalnız kendi postuna özen göstermen yeterlidir.

- Maddesel varlığın diyalektiğin ..... yasalarına göre ortaya çıkıp, ani sıçramalarla hareket ettiğini savunmuştur.
- Maddeyi mekanizmin yerine, **diyalektiğin hareket ve değişim yasaları** ile açıklamıştır.
- Ona göre madde olmadan hareket, hareket olmadan madde olmaz.
- Değişme her zaman karşıtların ..... doğmuştur.
- Tarihteki toplumsal değişimleri inceleyen Marx, insanların ekonomik süreçte "..... " ve " ..... " olarak farklı sınıfların olduğunu savunmuştur.
- Toplumun **alt yapısını** (temelini) ekonomik üretim ilişkilerindeki maddi unsurlar; **üst yapısını** ise ..... gibi üst kurumlar oluşturur.
- Yani alt ve üst yapı değişimleri birbirini etkileyerek yeni ekonomik sistemler oluşturur. Marx'ın bu yönelimine, ... de denir.

Örnek 2

– Varlığı idea olarak açıklayan yaklaşıma idealizm adı verilir.
– İdealizm felsefede dünya ve varoluşu bilinç ve düşünce gibi soyut güçlerle açıklayan felsefi öğretidir.
– İdealizme göre, maddi olarak kabul edilen tüm varlıklar aslında varlıklarını düşünceye borçludur.

Aşağıdaki filozoflardan hangisi idealizme karşıdır?

A) Platon B) Marx C) Fârâbî
D) Hegel E) Aristoteles

Çözüm

Örnek 3

Felsefi görüşlerinde otobüsü bir düşünceden ibaret sayanlar, otobüsün altında ezilmemek için hızla karşı kaldırıma koşarken onun düşünceden ibaret olmadığını çok iyi anlarlar.

Bu cümlede eleştirilen görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bilginin tek kaynağı duyumdur, duyumlardan geçmeyen bilgi düşüncede var olamaz.
B) Bilinebilir olan yalnızca olgulardır.
C) Varlıkları yaratan düşüncedir, düşüncenin dışında nesnel bir dünya yoktur.
D) Bilgi ancak gözlem yoluyla elde edilebilir.
E) Bilgi, gözlem ve düşünmenin belli bir birikimi sonunda birdenbire gerçekleşir.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

B. FENOMENOLOJİ VE GERÇEKLİK - GÖRÜNÜŞ SORUNU

- Nesne ve varlıkların (fenomenlerin) ..... bilinçle bilinebileceğini savunan görüştür. Yunanca görünüş, görüngü demek olan **fenomen** sözcüğünden gelir. Temsilcisi, ... 'dir.
- Bu akıma göre fenomenler ve bilincin verileri incelenerek fenomenlerin içindeki öz bilinebilir. Asıl varlık fenomenlerin içinde gizli olan "....."dür.
- Öz, varlığı varlık haline getiren, onu şey yapan temel nedendir. Bu görüşe göre "öz" fenomenin içinde vardır ve bilinç onu sezgiyle kavrayabilir.
- Fenomenoloji aynı zamanda öze ulaşmak için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemle bir fenomenin "öz"ünü bilebilmek için önce bütün verilmiş bilgileri "bir ayraç ..... içine alıp" yok saymak gerekir.
- Bu yöntemi kullanan düşünür, toplumsal yaşamdan, dini inançlarından ve bilimsel yolla elde edilen tüm görüşlerinden, kanılarından ve öz yargılarından arınmak durumundadır. Ancak bu yolla duyularla algılanan nesnelerin ötesinde bulunan "....." kavranabilir.

Örnek 4

Bu yaklaşım, doğru bilginin varlığın duyularla algılanan yönüne değil, onun özüne ait olduğunu savunur. Bu yaklaşımın temsilcisi olan E. Husserl'e göre, bu özlerin bilgisine deney ve gözlemin verileriyle değil, doğrudan ve aracısız olan sezgi ile ulaşılır.

Yukarıdaki açıklamayı savunan felsefi görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fenomenoloji B) İdealizm C) Materyalizm
D) Nihilizm E) Entüisyonizm

Çözüm

EDMUND HUSSERL (1859-1938)

- Pozitivizmi eleştirerek felsefesini oluşturmuştur. Pozitivizmin yalnız duyusal ve bireysel verilere dayanmakla yanıldığını savunmuştur.
- Nesne ve varlıkların özleri kavranabilir. Mavi, yeşil, dikdörtgen birer fenomendir. Fenomenin ..... bilinebilir.
- Öz, bir nesneyi kendisi yapan şeydir. Özü anlamanın yolu fenomeni bilmekten geçer. İnsan zihninin fenomeni kavrayabilmesi için öncelikle bazı bilgilerden ayıklanarak saflaştırılmasını, böylece fenomeni kavrayabilme yeteneğine ulaşabileceğini savunmuştur.
- Husserl'e göre özü anlamanın yolu fenomeni bilmekten geçer. Fenomenden hareketle "....." e ulaşılır.

Bilinç her zaman bir şeyin bilincidir.

- Öz, bir nesneyi başka bir şey değil de, kendisi yapan şeydir, özelliktir, anlamdır.
- Öz, fenomenin içindedir ve bilinç bu özü ..... yoluyla kavrayabilir.
- Fenomenoloji, aynı zamanda öze ulaşabilmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, varlığın özünü meydana getirmeyen somut özellikler ayıklanır. Varlığın somut özellikleri "**parantez içine alınarak ayıklanır, böylece varlığın özüne ulaşılır.**"

- Örneğin; masanın şeklini, rengini attığımızda, onu masa yapan saf özü, idesi kalır. Bunlar zamana ve mekana bağlı değildir, ölçülüp tartılmazlar. Bu da salt öz adını alır.
- Husserl, paranteze almayı üç durum için gerekli görür. Bunlar tarihle ilgili, varoluşla ilgili ve ide'lerle ilgili paranteze almadır.

Tarihle ilgili paranteze alma	Varoluşla ilgili paranteze alma	"İde"lerle ilgili paranteze alma
Toplumsal yaşantının oluşturduğu görüş ve ön yargılardan uzaklaşma	İncelenen nesnelerin gerçekten var olup olmadıklarına yönelik şüpheden uzak durma	Nesnelerin renk ve şekil gibi özelliklerinden arındırmayı sağlama

Örnek 5

Husserl'e göre fenomenlerin bilgisine ancak özlerine ulaşarak varılabilir. İnsan, fenomenlerin özünü kavramak için onlara, bilinçle yönelir. Bilinç fenomeni sezgisel olarak kavrar. Bir şeyin özüne ulaşmak için onun özüne ait olmayan özellikleri atılır (paranteze alma). Örneğin, bir otomobili ele alalım, otomobilin şeklini, rengini attığımızda bilincimizde onu otomobil yapan saf özü, idesi kalır.

Aşağıdaki yargılardan hangisi Husserl'ın görüşleriyle örtüşür?

A) Fenomenler deneyle kavranabilir.
B) Bilinç insanın gelişimini ve şu anını kapsar.
C) Fenomenlerin özü sezgiyle kavranır.
D) Gerçek olan olgusal olarak algılanandır.
E) Her varlığın özü ayrıntılarda gizlidir.

Çözüm

C. VAROLUŞÇULUK (EGZİSTANSİYALİZM) VE VAROLUŞ-ÖZ SORUNU

- Hayatın anlamının izini süren ve ..... değerinin ne olduğunu anlamaya çalışan bir felsefi akımdır.
- İnsanın önceden belirlenmiş özü (kaderi) yoktur.
- İnsan tamamen özgürdür. Özgür insan, özünü ve değerlerini de ..... oluşturacaktır. O ne olmak istiyorsa o olacaktır.
- İnsan özgürce yaptığı eylemlerle kendi ..... kendisi oluşturur.
- Varoluş özden önce gelir, insan önce varolur sonra kendi değerlerini kendisi oluşturur.
- İnsan kendi ahlakını kendi oluşturduğundan .... Dolayısıyla varoluşçuluk evrensel ahlak yasasının varlığına karşı çıkar.
- İnsanın birey olarak var olmasını zora girdiği bir çağda ortaya çıkan varoluşçuluk, hem felsefi bir düşünüş alanı yaratma hem de pratik hayata yönelik tutumlar oluşturma çabasının sonucudur.
- Varoluşçuluk beraberinde hem gelişme ve ilerleme hem de savaşlar ve yıkımlar getirmiştir.
- Varoluşçu fiozoflar özgürlük, seçim yapma (özgür irade), varlığın anlamı, varoluş-öz sıralaması gibi bazı kavram ve felsefi problemler üzerinde durmuşlardır.
- Egzistansiyalizm şu sorularla başlamıştır: Ben kimim? Bir birey olarak var olmamın bence anlamı nedir?
- İnsanın özgür olması gerektiğini savunan felsefi öğretidir.
- Varoluşçuluğa göre, hayatın anlamı ve bireyin öznel tecrübesiyle ilgili sorular diğer bütün bilimsel ve felsefi alanlardan önemlidir.
- Varoluşçuluğun önemli temsilcilerinden bazıları; **Soren Kierkegaard,** ....., **Jean-Paul Sartre**'dır.
- **Jaspers** felsefenin, insanın öznel varoluşunu açıklayabileceğini savunmuştur.

Örnek 6

Varoluşcu filozof A. Camus'ye göre insan, üstün olan değerleri yıkabilecek ve kolay edinilemeyen özgürlüğü çabalayarak elde edebilecek olandır. Özgürlük ne yasanın mutlak egemenliği ne de bütünüyle yokluğudur. Yasanın boyunduruğu altında ezilmek de her şeyi istediğimiz gibi yapabilmek de özgürlük değildir. Üstün bir değerle yazgıya yön verilmiyorsa, rastlantı kralsa karanlıklar içinde yürüyüştür söz konusu olan. Körün korkunç özgürlüğüdür bu. Bir eylemi yasaklamak veya seçmek, bir değer ya da ereğin varlığını gerekli kılar.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) Özgürlük, seçimlerimize dışsal bir müdahalenin yokluğudur.
B) Her türlü yasa, insanın özgürlüğünü kısıtlar.
C) Toplum kuralları özgürlük esas alınarak belirlenmelidir.
D) Özgürlük eylemin amaca yönelik ve değer odaklı olmasıdır.
E) Bize doğuştan biçilen yazgıya ayak uydurmak özgürlüktür.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

JEAN PAUL SARTRE (1905-1980)

- Sartre'ye göre insan önce var olur, sonra ..... kendisi oluşturur.
- Bu özü verecek bir Tanrı, güç ve değerler yoktur. İnsan kendinden önce gelen ve onu belirleyen bir öze sahip değildir.

İnsan kendi özgürlüğünü sırtında bir yük gibi taşır.
Bu ise ona başkalarına karşı sorumlu olduğunu hatırlatacaktır, çünkü o bu dünyada yalnız değil başka insanlarla birliktedir.

- Ona göre, insanın varoluşu, onun özünden önce gelir. Buna göre insan önce vardır, sonra şöyle ya da böyle olur, çünkü özünü kendi yaratabilme özelliğine sahiptir.
- İnsan ..... Özünü de kendisi yaratacaktır. İnsan "Her ne ise o değildir." ve "Ne değilse o dur." Kendisini yaratma bakımından tamamen özgür olan insan ne olmak istiyorsa o olacaktır. İstediği her şey olabilme potansiyeline sahiptir.
- Biricik mutlak değer .....
- Sartre'a göre genel bir ahlak yoktur.

Örnek 7

I. İnsan önce var olur sonra kendi özünü kendisi oluşturur.
II. İnsan değerleri özümsemelidir.
III. İnsan belirlenmemiştir, alternatifsiz bir şekilde özgürdür.
IV. İnsanın varoluşu onun özünden önce gelir.

Yukarıdaki açıklamalardan hangisi, Jean Paul Sartre'ın görüşlerine karşı tez oluşturur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) III ve IV E) Yalnız IV

Çözüm

Örnek 8

Herhangi bir şeyi üretirken önce onu zihnimizde tasarlar, sonra da bu tasarıyı hayata geçiririz. Mesela bir masa yapacaksak yapacağımız masanın biçimini kafamızda önceden oluştururuz. Nihayetinde o şey bir "masa" olacaktır, "sandalye" değil. Ama insanın varlığı söz konusu olduğunda durum değişir. O önceden belirlenmemiştir. Korkak bir insan, doğuştan korkak değildir; kendi yaşamındaki yapıp ettikleri ile korkak bir insan hâline gelmiştir.

Bu parça Sartre'ın varoluşçu düşüncesindeki hangi noktayı vurgulamaktadır?

A) Kişi yaptığı şeyleri sorumluluk duygusuyla yapmalıdır.
B) Seçimlerimiz ile özgürlüğümüz arasında bir bağlantı vardır.
C) Varoluş bir iç sıkıntısı duygusunu beraberinde getirir.
D) İnsan şöyle veya böyle var olur, sonra özünü kurar.
E) Var olabilen tek varlık insandır.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

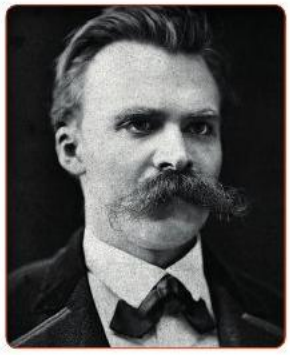
Vip NOT

- Varoluşçu **Kierkegaard**'a göre insan oluş içindedir, sürekli yeni seçimler yapar ve bundan dolayı sürekli kendisini sentezler. İnsan seçim yapabildiği için özgürdür ama bu özgürlüklerinin seçimlerin sonuçlarının **sorumluluğunu almalıdır**.
- Nietzsche varoluşçuluğu etkilemiştir. **Nietzsche** modern insanın değerlerinin dayandığı ilkelerin çöktüğünü söylemiştir. Ona göre insan, kendisini ve toplumu aşmalıdır.

NİHİLİZM (HİÇCİLİK)

- Nihilizm; varlığı, bilgiyi, değerleri ..... ve her türlü otoriteyi insanın doğasına ..... bulur.

- Devlet, varlığıyla insanlar üzerinden bir baskı oluşturarak psikolojik ve sosyal açıdan doğal durumlarını bozucu bir etki yapar. Devlet otoritesi insanın doğallığını yok eder.
- Temsilcisi ..... ve ..... 'tır.

Az şeye sahip olanın köleliği de az olur, yaşasın asil yoksulluğum.

FRİEDRİCH NİETZSCHE (1844-1900)

- Nietzsche'nin felsefesi, kendi çağına toptan bir karşı çıkıştır. Çağdaki akılcılığa, felsefi sistemlere ve bütün değerlere bir bir ..... . Değerlerin çöktüğünü savunur. Değerlerin bu şekilde yok olmasına ahlaki ..... denir.
- Bireyi ve bireysel istenci destekleyen değerlerin topluma egemen olmasını savunur.
- Nietzsche'ye göre, modern batı toplumunun değerleri ..... . Çöken bu değerlerin yerine yeni değerler konmalıdır. İnsan değer üretebildiği ölçüde üst insan olur ve özgürleşir. Özgürlük, güç iradesiyle değerler yaratmak ve bu değerlere göre yaşamaktır .....
- Bugüne kadar geçerliliği olan ahlak ..... . köle ahlakı insanların zayıflıklarını ön plana çıkaran, kişinin acıma duygusunun hakim olduğu bir anlayıştır.
- Egemen ahlakı belirleyen bireyin ..... . Mevcut ahlak sistemi zayıf ve güçsüz insanların oluşturduğu köle, sürü ahlakıdır.
- Köle ahlakı karşısında güçlü insanların oluşturduğu efendi- ..... getirilmelidir. Bu ahlak güç istenciyle oluşan üstün insan ahlakıdır. ....., yaşam ve oluştur.

Örnek 9

– Latince "hiç" anlamına gelen "nihil" sözcüğünden türemiş felsefi yaklaşımdır.
– Tüm ahlaki değer ve kuralları reddeden temsilcileri Gorgias ve Nietzsche olan felsefi öğretidir.

Yukarıda açıklanan felsefi öğreti aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nihilizm B) Septisizm C) Realizm
D) Düalizm E) Monizm

Çözüm

Örnek 10

Nietzsche'nin "güç istenci" anlayışı oldukça farklı şekillerde yorumlanmış hatta bu yorumların bazıları onu suçlayacak bir noktaya dahi ulaşmıştır. "Güç istenci"nin, insanın diğer insanlar üzerinde egemenlik kurma isteği olarak yorumlanışına karşı Nietzsche'nin çağdaş yorumcularından Deleuze, kavrama açıklık getirmek amacıyla şunları söyler: "İstencin gücü istemesi, gücü bir erek olarak arzulaması ve ardı sıra gitmesi demek olmadığı gibi, gücün, istencin dürtüsü olması demek de değil. Gücün iradesi özünde yaratıcı ve donandırıcıdır: Bir şeye iç geçirmez, aramaz, arzulamaz ve özellikle de gücü arzulamaz. Verir: Güç, istençte 'verici erdem' olarak vardır; istenç, güç vasıtasıyla bizzat anlam ve değer donatıcıdır."

Buna göre "güç istenci" **için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?**

A) İnsanın ihtiyaçları tarafından belirlenir.
B) İnsanın yeni değerler oluşturabilmesini sağlar.
C) İnsanların birbirleriyle mücadelesinin ürünüdür.
D) Zaman içerisinde egemenlik kurar.
E) İnsanların mutluluğunu amaçlar.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

ENTÜİSYONİZM (SEZGİCİLİK)

- Entüisyonizm (sezgicilik), doğru ve kesin bilginin ..... yoluyla elde edileceğini savunan felsefi öğretidir.
- Bu görüşe göre, doğru ve kesin bilgiye akıl ve deneyle değil, sezgiyle ulaşılır.
- Entüisyonist filozoflar ..... ve ..... 'dur.

HENRİ BERGSON (1859-1941)

Bilgi Görüşü

- Sezgiyi zekadan farklı olarak görmüştür. Sezginin, akıl ve içgüdünün bileşimi bir yeti olduğunu belirtmiştir.
- Bergson, sezgiyi zekâdan ayırmış ve onun içgüdüden doğduğunu söylemiştir. Ona göre, sezgi ile zekâ birbiriyle karşıt durumdadırlar.

Vip FELSEFE EĞİTİM SETİ

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. 20. yüzyıl felsefesi felsefede uzmanlaşmaların olduğu dönemdir.
2. Nihilizm, felsefede somut varlığı var olarak kabul eden felsefi öğretidir.
3. Nietzsche, bireyi ve bireysel istenci destekleyen değerlerin topluma egemen olmasını savunmuştur.
4. K. Marx, diyalektiği ide ile başlatmıştır, ona göre; düşünsel olan maddi olanı meydana getirmiştir.
5. Fenomenlerin özüne ulaşabilmek için ön yargılardan uzaklaşmak gerekir.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. Fenomenoloji Yunanca görünüş, görüngü demek olan ..... sözcüğünden gelir.
2. ..... göre, özü anlamanın yolu fenomenleri bilmekten geçer. Fenomenden hareketle öz'e ulaşılır.
3. Sürekli bir değişim içinde olan hayatın ve akışın bilgisi ..... ile elde edilir.
4. Karl Marx'a göre ..... olmadan hareket, hareket olmadan ..... olmaz.
5. Nietzsche'ye göre özgürlük, ... iradesiyle değerler yaratmak ve bu değerlere göre yaşamaktır.

E. Husserl'e | sezgi | madde | fenomen | madde | güç

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. Varlığın temeline maddeyi koyan felsefi görüştür.
2. Hegel'in diyalektiğinden etkilenerek diyalektik materyalizmi kurmuştur.
3. Varoluş özden önce gelir.
4. Nesne ve varlıkların özlerinin bilinçle bilineceğini savunan felsefi görüştür.
5. Köle ahlakını reddederek onun yerine gücü simgeleyen efendi ahlakını savunan nihilist filozoftur.

a. J. P. Sartre
b. Fenomenoloji
c. Nietzsche
d. Materyalizm
e. K. Marx

KAVRAMA TESTİ

1

1. 19. yüzyılın sonlarından başlayarak günümüze devam eden düşünce geleneklerini ve felsefi akımları kapsayan süreç 20. yüzyıl felsefesi ya da çağdaş felsefe olarak tanımlanır.

Aşağıdakilerden hangisi çağdaş felsefe için söylenemez?

A) Çağdaş felsefe bilim ve teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır ve beraberinde kültür bunalımı denen sorunu da ortaya çıkarmıştır.

B) Teknolojinin de etkisiyle bu dönemin filozofları dergilerle, yayınlarla okullarla oldukça üretkendir, ürün vermektedir.

C) Bu dönemde ulusal sınırlar ve öğretisel engeller aşılmıştır. Bu da en çeşitli ve birbirine en karşıt eğilimlerdeki filozoflar arasında bile ilişki kurulmasına neden olmuştur.

D) Bu dönem ayrımlaşmayı ve uzmanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Daha önceleri felsefe tüm alanları kuşatırken bu dönemde, felsefi alanlar daha bağımsız hale gelmiştir. Her alanın kendine özgü bir dili oluşmuştur.

E) Bu dönemde ana konu Aristoteles'i daha iyi anlamak ve yorumlamak olmuştur.

2. Marx'a göre varlık maddedir. Maddenin biçim değiştirmesiyle tüm varlık alanı ortaya çıkmıştır. Madde ve dış dünya insan bilincinden bağımsız olarak vardır. Maddenin biçim değiştirmesi, sıçramalar ve niteliksel dönüşümler yoluyla olur.

Aşağıdaki yargılardan hangisine Marx'ın görüşlerinden ulaşılamaz?

A) Varlık maddedir.

B) Madde biçim değiştirmektedir.

C) Dış dünya bilince bağımlı değildir.

D) Maddenin biçim değiştirmesi ani hareketlerle olmaktadır.

E) Her madde bir amaca yönelik olarak hareket etmektedir.

3. Nietzsche, kendi çağındaki akılcılığa, felsefi sistemlere ve bütün değerlere toptan karşı çıkar. Ona göre mevcut ahlaki sistem, büyük ölçüde Yunan kültürünün ve Yahudilik-Hristiyanlık dinlerinin etkisini taşımaktadır. Ancak Tanrısız bir dünyada hayatımızı artık var olmayan bir topluma ve inanmadığımız bu dinlere dayandıramayız. Nietzsche, "Tanrı öldü, şimdi yepyeni bir insan yaratalım." derken yeni bir ahlak istemekle, önceki değerlerin yerine yeni değerler yaratmayı önermektedir.

Nietzsche'nin bu parçadaki görüşü aşağıdaki yargılardan hangisiyle ifade edilebilir?

A) İnsan var olan ahlaka uymalıdır.

B) Toplumdaki değerler yenileriyle değiştirilmelidir.

C) Dünyada her zaman dinler kazanacaktır.

D) Ahlaksal yargılar hiçbir zaman değişmemelidir.

E) Dinler emirlerini insanlara dikte eder.

4. **Aşağıdaki filozoflardan hangisi egzistansiyalizmin (varoluşçuluk) temsilcisidir?**

A) J. P. Sartre B) Nietzsche C) A. Comte D) E. Husserl E) H. Bergson

5. Rasyonalizm ve materyalizme bir tepki olarak doğan bu yaklaşım, doğru bilgiye duyu ve akıl yoluyla değil, insanda özel bir yetenek olarak bulunan sezgiyle ulaşılabileceğini savunur. Bu yaklaşımı Gazâlî ve H. Bergson savunur.

Yukarıdaki açıklamaları ifade eden felsefi yaklaşım, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Rasyonalizm B) Empirizm C) Entüisyonizm D) Egzistansiyalizm E) Fenomenoloji

6. Mutlak bilgiye sezgi ile ulaşılabileceğini savunan düşüncedir. Rasyonalizmi eleştirir ve karşı çıkar. Batı dünyasında sezgi, zekâ ve içgüdünün bileşimi olarak ifade edilirken, İslam dünyasında kalp gözü, gönül dünyası olarak ifade edilmiştir. H. Bergson ve Gazali en önemli temsilcileridir.

Bu parçada anlatılan felsefi öğreti, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fenomenoloji B) Materyalizm C) Entüisyonizm D) Nihilizm E) İdealizm

7. Ahlaki inançların tarihsel köklerini moral kavram ve fikirlerin köklerini ortaya çıkarma anlamında jeneolojik bir etkinlik içine giren Nietzsche, bizi, biri efendi ahlakı diğeri ise köle ahlakı olmak üzere iki karşıt ahlaka götürür. Başka bir deyişle o, antropolojik bir yaklaşım benimseyerek insanların güçlüler ve zayıflar olarak ikiye ayırdıklarını, bu insanlar arasındaki ilişkilerin temelinde de ahlaki unsurlar yerine gerçek hayatta bulunan her şeyin olduğunu söyler. Gerçek hayatın bizatihi kendisindeki ve gerekse tek tek bireyler arasındaki ilişkiler güç ilişkileri olup, ahlakın mahiyetini belirleyen şey bireyin güçlü ya da zayıf olmasıdır. Buna göre, verili ahlak zayıf, güçsüz karakterli insanların teşekkül ettirdiği bir ahlaksa eğer, bu ahlak köle ahlakıdır; buna mukabil o güçlü, kendisine güvenen, sağlıklı insanlar arasında teşekkül etmiş olan bir ahlak ise, söz konusu ahlak bu kez efendi ahlakı olmak durumundadır.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Ahlak köle ve efendi ahlakı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.
B) İnsanları güçlüler ve zayıflar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.
C) Köle ahlakını benimseyen insanlar zayıf karakterli insanlardır.
D) İnsanlar arasındaki ilişkilerin kaynağı adalet duygusudur.
E) Efendi ahlakını benimseyen insanlar güçlü, kendine güvenen insanlardır.

8. Bu yaklaşım zihinsel ya da ruhsal süreçlerin varlığını reddetmiştir ama düşüncelerin temelde maddi koşulların ürünleri ve yansımaları olduğunu savunmuştur.

Gelişme olgusu genel yasalara bağlıdır. Karşıtların birliği olarak isimlendirilen bu yasalar, kurgusal varsayımlar değil; bizzat doğanın, toplumun ve işleyişinden çıkarılmış ve onlara uygulanarak denetlenmiş ve doğrulukları saptanmış bilimsel yasalardır. Bu yasalar, evrende var olan her şeyin bizzat nasıl devinilip geliştiğinin, süreklilikte kesintinin ve karşıtlıkların birdenbire dönüşümlerle, nasıl aşıldığının, eskinin yıkılıp yeninin nasıl oluştuğunun anahtarını verir.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdaki yaklaşımlardan hangisiyle ilişkili olabilir?

A) Fenomenoloji
B) Nihilizm
C) Diyalektik materyalizm
D) Entüisyonizm
E) Pozitivizm

9. Edmund Husserl Alman bir filozoftur. Husserl'a göre fenomen, bilincin kavradığı varlıktır. Ona göre her nesnenin bizim ona verdiğimiz anlamın ve özelliklerin dışında değişmez, kendine özgü ve her zaman geçerli olan bir yapısı vardır. Husserl'e göre gerçeğin bilgisine bir yöntem ismi olan fenomenolojiyle ulaşılabilir. İnsanın özü akıldır, akıllılıktır. Bu özü yalnızca insani anlam veren bilinç yakalayabilir.

Edmund Husserl'in bu yaklaşımında temel aldığı görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bilginin kaynağı akıl değil duyumlardır.
B) Gerçek olan, bilinçten bağımsız olandır.
C) Varlıkların özü bilinçle kavranabilir.
D) Bilginin kaynağı sezgidir.
E) Bilgi doğruya götüren bir araçtır.

KAVRAMA TESTİ 2

1. Materyalizmin, Marx'ın en fazla önemsediği yönü, onun duyu deneyimini önemsememe ya da gözardı etme yönündeki idealist teşebbüsleri reddetmesinden oluşur. Marx, duyu deneyiminin bağımsız bir dış dünyanın varoluşunu ortaya koyamayacağını savunan felsefelerde samimiyetsiz ve sorumsuz bir şeyler bulduğu kanaatindedir. Gerek felsefi ve gerekse ahlaki temeller üzerinde realist olan bilgi görüşünden Feuerbach'tan önemli ölçüde etkilenen Marx, spekülatif felsefe ya da metafiziği dünya ve toplumla ilgili hakikatlerin sadece ampirik bilimsel yöntemlerle keşfedilebileceği gerekçesiyle reddeder. O, şu halde dünyanın duyu deneyimine dayanmayan bilgisinin imkanını açıkça yadsıdığı için pozitivist bilim olmak durumundadır. Bundan dolayı, Marx'ın dünya ya da varlıkla ilgili görüşü doğalcı bir anlayışı ifade eder ve o, dinin ya da doğaüstücülüğün her şekline karşı çıkar.

Bu parçada aşağıdaki görüşlerden hangisi eleştirilmektedir?

A) Düşünceyi savunan idealizm
B) Maddeyi savunan materyalizm
C) Hem düşünceyi hem maddeyi savunan düalizm
D) Aklı savunan rasyonalizm
E) Sezgiyi savunan entüisyonizm

2. Gerçek ve doğru bilgiye aracısız bir şekilde direkt olarak ancak sezgiyle ulaşılabilir.

Sezgicilik olarak bilinen felsefi öğreti, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fenomenoloji B) Entüisyonizm C) Pozitivizm
D) Materyalizm E) Pragmatizm

3. Nietzsche, modern insanın benimsediği değerlerin geleneksel dayanaklarının çöktüğünü düşünmüştür. Prusya ordusu güçlenir ve teknik ilerlemeler, insanlığın geleceğiyle ilgili olarak büyük bir iyimserliğin doğuşuna yol açarken, Nietzsche insanlığı gelecekte korkunç savaşların beklediğini sezmiştir. Modern insan için Alman ordusunun güçlenmesi bilimsel gelişmeler pek önemli değildir. Asıl önemli olan, Hristiyanlığın Tanrısına duyulan inancın sarsılmış, Hristiyanlığa duyulan inanç çökerken, insanlar Darwin'in evrim fikrine giderek daha çok inanır olmuşlardır. Çok tehlikeli olan bu gelişme, ona göre, insan ve hayvan arasındaki ayrımı ortadan kaldırmıştır. Nietzsche'ye göre, Tanrı inancının çöktüğü yerde, insanlardan Darwin'in öğretisine inanmaları bekleniyorsa, gelecekte, vahşi ve korkunç savaşların ortaya çıkışının hiç kimseyi şaşırtmaması gerekir.

Nietzsche'nin görüşlerine dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Dini inançların azalması
B) Modernliğin büyük savaşlara yol açabileceği
C) Tanrı inancının çökmesi
D) İnanç eksikliğinin eğitimle giderilmesi
E) Darwin'in fikirlerine inanılması

4. H. Bergson'a göre evrendeki her şey canlılığı, bütünselliği, hareketliliği ve sürekli akılcılığı olan bir gerçekliğe sahiptir. Zekâ, gerçekliğin bu özelliklerini her yönüyle doğru bir şekilde bilemez. Oysa dille ifade edilemeyen, sadece anlık bir his olan sezgiyle gerçekliğin tüm bu özellikleri doğru bir şekilde bilinebilir.

H. Bergson'a göre gerçekliği öğrenmenin, bilmenin kaynağı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Sezgi B) Zekâ C) Akıl
D) Düşünce E) Deney

5. Gorgias'a göre var olan hiçbir şey yoktur. Onun varlık ve bilgi konusunda şu üç önemli tezi vardır.

I. Hiçbir şey var değildir. Çünkü bir şeyin var olması için onun ya şimdi olmuş olması ya da en başından beri var olması gerekir.

II. Var olsa bile bilinemez. Çünkü bilmek düşünmek demektir. Dolayısıyla düşünülen her şeyin bir gerçekliği olmalıdır.

III. Bilseydik bile bir başkasına aktaramazdık. Çünkü aktarımlar kavramlar aracılığıyla yapılır. Oysa kavramlar herkeste farklı bir anlama sahiptir. Çünkü kavramlar duyumlara dayanır. Duyumlar da kişi ve koşullara göre değişir.

Hiçcilik olarak adlandırılan, temsilcileri Gorgias ve Nietzsche olan felsefi görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nihilizm B) Fenomenoloji C) Entüisyonizm D) Egzistansiyalizm E) Materyalizm

6. Husserl, gerçek varlığı fenomenlerin içindeki öz olarak ifade eder. Bilinç, varlıkların özünü doğrudan kavrar. Her nesnenin kendine özgü, değişmez, ideal bir yapısı vardır. Bir nesnenin özüne ulaşmak için onun özüne ait olmayan özelliklerinin bir kenara konması gerekir; örneğin, bir insanın özüne ait olmayan, boyu, kilosu, saç, göz, ten rengi bir kenara bırakılırsa geriye özü kalır.

Husserl'in görüşlerini ifade eden yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsanın özü algılanabilir özellikleridir.
B) Öz, bir nesneyi o nesne yapan özsel niteliktir.
C) Fenomenler akılla kavranırlar.
D) Varlıkların özü gözlemlerle kavranır.
E) Gerçek varlık gözlemin ve deneyin konusudur.

7. Nietzsche ortaya attığı anlayışıyla, egemen olan bütün değerlere ve önceki ahlak anlayışına savaş açmıştır. Çünkü uygulamadaki bu ahlak anlayışı; yaşamın doğal haklarını görmezlikten gelmekte, zayıflığı, miskinliği korumakta ve insanın güdülerini körelterek onu edilgen veya pasif bir varlık, adeta köle haline getirmektedir. Nietzsche, "gücü" en yüce erdem, "zayıflığı" ise biricik kusur olarak kabul eder. Yaşam her şeyin üstünde olduğundan iyi olan sağ kalıp kazanan; kötü olan ise yenilgiye uğrayan veya çekip gidendir.

Aşağıdakilerden hangisi Nietzsche'nin görüşlerine karşı tez oluşturur?

A) Mevcut ahlak insanı miskin kılmaktadır.
B) Uygulanan ahlak köle ahlakıdır.
C) Güç en yüce erdemdir.
D) Zayıflık bir kusurdur.
E) Mevcut ahlak, insanı güçlü yapmaktadır.

8. I. Fenomenoloji akla ve mantığa önem verir.

II. Fenomenolojik yaklaşımın kurucusu Alman filozof Edmund Husserl'dır.

III. Fenomenolojik felsefenin, pozitivizm ve empirizme karşı çıkan bir yapısı vardır.

IV. Fenomen insan bilincinin oluşturduğu varlıktır. Fenomenolojiye göre, her nesnenin kendine özgü, değişmez, ideal bir yapısı vardır. Bu yaklaşım, doğru biginin varlığını duyularla algılanan yönüne değil, onun özüne ait olduğunu savunur.

Fenomenolojiye ilişkin yukarıdaki açıklamalardan hangileri yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) Yalnız IV E) III ve IV

1-A 2-B 3-D 4-A 5-A 6-B 7-E 8-A

ÖDEV TESTİ

3

1. Alman bir filozof olan Marx, materyalizm ve diyalektiği birleştirerek "diyalektik materyalizm" denilen kuramını oluşturmuştur. Ona göre gerçekten var olan maddedir ve madde çatışma ve çelişkiden geçerek varlığı meydana getirir. Düşünce ise maddi bir yapıya sahip olan beynin bir fonksiyonudur. Biyolojik olaylar maddenin ürünüdür. O, her varlığın temelinde insan bilincinden bağımsız olan maddenin olduğunu savunur. Bu madde sürekli hareket, değişim (tez-antitez-sentez) halindedir ve durağan değildir. Diyalektik yasalara göre karşıtlıkların çatışması, maddenin değişmesini sağlar, yani karşıtlık ve çatışmalar tüm değişmelerin temelidir.

Marx'ın bu görüşlerine aşağıdakilerden hangisi karşı tez oluşturur?

A) Var olan maddedir ve madde değişim içindedir.
B) Madde çelişki ve çatışma içindedir.
C) Düşünce beynin bir fonksiyonudur.
D) Varlık, maddeden meydana gelmiştir.
E) İnsan bilincinden bağımsız bir madde düşünülemez.

2. Bu yaklaşım, doğru bilginin varlığın duyularla algılanan yönüne değil, onun özüne ait olduğunu savunur. Bu yaklaşımın temsilcisi olan E. Husserl, bu özlerin bilgisine de bir yöntem ismi olan fenomenolojiyle ulaşabileceğini savunur. Fenomen, gözlenebilen nesne ya da olay demektir. Husserl'e göre ise fenomen, bilincin kavradığı varlık anlamına gelir.

Bu parçada sözü edilen görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fenomenoloji B) Entüisyonizm C) Materyalizm
D) Egzistansiyalizm E) Nihilizm

3. Sezgiciliğin temsilcisi Bergson'dur. Bergson'a göre, zekâ maddeyi bilebilir fakat hayatı bilemez, bundan dolayı doğru bilgi sezginin bilgisidir ve zekânın karşıtıdır. Ona göre doğru bilgi birdenbire sezgi ile kavranılır. Çünkü akıl olayları bölerek, kısım kısım inceler. Bundan dolayı akıl sadece bilimsel faaliyetlerde bulunabilir. Ama Bergson'a göre, zaman yani hayat bölünemez ve durdurulamaz. Akıl, sezginin karşısında yetersiz kalır ve insan hayatı sadece sezgi ile anlaşılabilir.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Zekânın maddeyi bilebileceğine
B) Sezgiye dayalı bilginin değerli olduğuna
C) Zekânın hayatı bilebileceğine
D) Aklın bilimsel faaliyetlerde kullanıldığına
E) Hayatın sezgiyle anlaşılacağına

4. E. Husserl'e göre insan, olanı olduğu gibi bilmek ister. Ancak varlıkla ilgili tüm bilgilerimiz görünüşlere veya önyargılara dayanır. Bu nedenle varlığın özüne ait olmayan ve bu öze ulaşmayı engelleyen günlük, geleneksel dinsel kaynaklı tüm söylemleri varlıktan soyutlayarak (Husserl'in deyimiyle paranteze alarak) düşünmek gerekir. İşte fenomenoloji bu düşünsel ayıklama sürecini yapmaktadır. Böylece bir varlığı, o varlık yapan asıl öze ulaşmış olur. Bu özler; somut bir nesne olmayan, zaman ve mekandan bağımsız olan matematik veya mantığın kavramlarına benzerler. Pozitivizme bir tepki olarak çıkan bu yaklaşım, felsefeyi metafiziğe yeniden götürdüğü için pozitivistler tarafından eleştiri almıştır.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Bilgiler üzerinde ön yargılar etkilidir.
B) Öze ulaşmayı engelleyen birtakım unsurlar söz konusudur.
C) Varlıkları o varlık yapan özler vardır.
D) Özler, somut nesnesi olmayan zaman ve mekandan bağımsızdırlar.
E) Fenomenoloji, düşünsel özleri olgularla açıklamaktadır.

5. Marx'ı esas etkileyen şey, Hegelci diyalektiğin yeniden yorumlanmaya elverişli olması olmuştur. Hegel'in mantıksal çelişkiyi maddi karşıtlık ya da çatışmayla karıştırması, formel mantıkla ilgilenmeyen Marx'ı hemen hemen hiç rahatsız etmedi. Başka bir deyişle, tez, antitez ve sentezden oluşan diyalektik yasa, bir mantıksal çıkarım teorisi olarak, Marx'ın gözünde değersiz olmakla birlikte, ona tarihsel gelişmenin izini sürmede en önemli aracı sağladı. Diyalektiği sadece bir düşünce yasası olmaktan çıkartarak, materyalist bir tarzda yorumlayan Marx, onun gerçekte nasıl işlediğini ortaya koyma imkanı buldu. Diyalektik Hegel'de, o tezle antitez ya da anititezle sentez arasındaki nedensel bağlantıya sağlayacağı maddi bir temelden yoksun olduğu için bütünüyle keyfi bir yöntem olarak kalmıştı. Oysa Marx, diyalektiği materyalist bir zemin üzerinde yeniden yorumlayarak ona ciddi nedensel açıklama ve öndeki amacına hizmet edebilecek sağlam ve belirli bir anlam kazandırır. Başka bir deyişle, o Hegelci tarihin diyalektiğin materyalizmle birleştirmek suretiyle, aynı anda hem materyalizmi hem de diyalektiği keyfi bir düşünce yasasından kayda değer bir tarihsel nedensellik yasasına dönüştürme imkanı kazandırmıştır.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Marx, Hegel'in diyalektiğini materyalizme uygulamıştır.
B) Hegel, Marx'ın görüşlerinden yararlanmıştır.
C) Hegel'in felsefesinde Geist önemli bir yer tutar.
D) Marx, ruhu maddeden bağımsız görmez.
E) Marx'ın diyalektiği idealist bir zamana dayanır.

6. Nihilizm, Latince hiç anlamına gelen "nihil" sözcüğünden türetilmiştir. Dilimize "hiççilik" ya da "yokçuluk" diye çevrilmiştir. Nihilizm; bilgi, ahlak, sanat, siyaset ve varlık alanlarıyla ilgili olan bir kavramdır. Nihilizm varlık felsefesindeki anlamı, var olan hiçbir şeyin olmadığını savunmaktır. Bu yaklaşımı sofist düşünür Gorgias ile Nietzsche savunur.

Aşağıdaki yargılardan hangisi nihilizmi destekler?

A) Hiçbir şey yoktur.
B) Her şey vardır.
C) Yokluk bir yanılgıdır.
D) Görünen varlıklar gereklidir.
E) Gerçeği ortaya çıkarmanın yolu akıldır.

7. Nietzsche, doğallıkla ampirik olmayan, sözde akılla anlaşılabilir bu dünyanın bilgisinin sahte bir bilgi olduğunu gözler önüne sererek, metafiziği, yani algı ve bilimin bizi salt görünüşle sınırladığını, oysa hakikate akli yoldan erişilebileceğini telkin eden metafiziği temellendiren sarsma, hatta yıkma amacı güder. Zaten Nietzsche'nin Aydınlanmacı selefleri bilginin temelinde sadece duyu deneyiminin bulunduğunu ve ampirik yöntemlerin insani olmayan bir alanda veya doğaüstü bir dünyada olup biteni açıklamaya uygun olmadığını yeterince açık bir biçimde göstermişlerdi. Nietzsche, metafizik bir dünyaya inancın buna rağmen ve esas itibariyle de tözsel gerçekliklerin veya birtakım metafizik varlıkların var oluşunu, beşeri dünyadaki en yüksek önemi haiz, değerli şeyleri açıklayabilmek veya temellendirebilmek adına varsayımın zaruri olduğu kabulüyle devam ettirildiğini söylemiştir.

Bu parçada Nietzsche aşağıdakilerden hangisini eleştirmektedir?

A) Deneyi B) Metafiziği C) Duyuları
D) Olguları E) Bilimi

8. I. Matematik ve fizik alanındaki değişmelerden etkilenmiştir. Mantık, bilgi kuramı ve bilim felsefesi konuları ön plana çıkmıştır.
II. Bu dönemdeki felsefinin tutumu olguculuk karşıtıdır. Maddeci ve idealist filozoflara kıyasla, fenomenologlar, yaşam ve varoluş filozofları öne çıkmıştır.
III. Bu dönemdeki düşünürlerin büyük bir çoğunluğu gerçekçidir. İnsana varlığı doğrudan doğruya kavrayabilme gücünü tanıyan dolaysız gerçekliği savunurlar.
IV. Pozitivist bir felsefe hakimdir.

Yukarıdaki özelliklerden hangileri 20. yüzyıl felsefesi için söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) Yalnız IV

FASİKÜL

16

20. YÜZYIL FELSEFESİ (ÇAĞDAŞ FELSEFE) - II

9. ÜNİTE

20. YÜZYIL FELSEFESİ

Vip YAYINLARI

MEB KAZANIMLARI

1. 20. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar.
2. 18. Yüzyıl - 19. yüzyıl felsefesinin 20. yüzıl felsefi akımları üzerindeki etkilerine değinir.
3. 20. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.
4. Örnek felsefi metinlerden hareketle 20. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.
5. 20. yüzyıl felsefesi örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.
6. Harita üzerinde 20. ve 21 yüzyıl felsefecilerinin isimlerini ve yaşadıkları coğrafyayı gösterir.

20. YÜZYIL FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ VE AKIMLARI

D. MANTIKÇI POZİTİVİZM (ANALİTİK FELSEFE) VE METAFİZİK BİLGİ SORUNU

- Mantıkçı pozitivizm akımını **Moritz Schlick** öncülüğünde, ... '.da **Carnap** ve **Whitehead**'in de bulunduğu bazı bilim insanları bir araya gelerek oluşturmuştur.
- Temelde bilimsel bilgilerin, gözlemlenebilir olgu durumlarına dayanan basit ..... kurulması gerektiği savunan mantıkçı pozitivistler "**Viyana çevresi**" olarak da adlandırılırlar.
- Mantıkçı pozitivistlerin yoğunlaştığı alan .....tır.
- İnsan, bilimlerin metodlarıyla elde ettikleri bilgileri mantıksal analize tabi tutarak, mantık vasıtasıyla derin bir analizden geçirmelidir.
- Mantıkçı pozitivizme göre; felsefe alanında varlık, değer, Tanrı gibi doğruluğu test edilemeyen ..... görüşlere yer verilmemelidir.
- Onlara göre doğru bilgi test edilebilen yani ..... . Bunun için bilimsel olanla metafizik olanı birbirinden ayırmaya özen gösterirler.
- Bir filozofun temel sorunu; dilin dünyanın (gerçekliğin) bir fotoğrafını verip vermeyeceğidir. Dil, önermelerden oluşur ve gerçekliğin resimleridir. Üzerinde konuşulamayan şeyler hakkında susmak gerekir. .....
- Mantıkçı pozitivistlere göre ..... ve ..... önermeleri her ne kadar olguya dayanmasalar da mantıksal ilke ve kurallar çerçevesinde doğru veya yanlışlıkları ortaya konabildiği için metafiziksel değildir.
- Mantıkçı pozitivizm ..... yöntemini benimsemiştir.
- Mantıkçı pozitivistlere göre bilim, olgular üzerine yapılan deney ve gözlemlerle .....
- Bilim insanının çalışmaları sonucunda ortaya çıkan **ürün** (bilimsel yasa), olguya dayanarak mantıksal ve dilsel olarak doğrulanabilir genel bir önermedir.

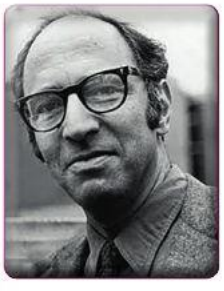
Metafizik Önerme = **Sözde Önerme**

RUDOLF CARNAP (1891- 1970)

- Carnap'a göre bilimin öne sürdüğü varsayımlar, doğrulama ölçütü ile ya geçerli kabul edilir ya da çürütülür.
- Bir önermeyi çözümlemenin başlıca amacının o önermenin ..... yönteminin belirlenmesi olduğunu ileri sürer.
- Deney ve gözlemle ispatlamaya olanak vermeyen merafizik önermeler sözde önermelerdir. İspatlanamazlar.
- Mantıkçı pozitivistlere göre mantık ve matematiğin önermeleri her ne kadar olguya dayanmasalar da mantıksal ilke ve kurallar çerçevesinde doğru veya yanlışlıkları ortaya konabildiği için metafiziksel değildir.
- Rudolf Carnap'a göre bilimsel önermeleri doğrulamanın en iyi yolu .....tır.
- Ona göre bir önermenin anlamlı olabilmesi için ya doğrudan olgusal bir dille ya da olgusal bir dilin kısaltılması olan sembolik mantık diliyle ifade edilmiş olması gerekir.
- Ona göre metafizik önermeler teorik ve olgusal kategoriye girmeyen önermelerdir.

Ürün Olarak Bilim (Mantıkçı Pozitivizm)	Etkinlik Olarak Bilim
• Bilim, bilimsel çalışmalar sonucu ortaya çıkmış bir	• Bilim bir süreçtir.
• Bilimi anlamak için bilimin yapısını, yöntemini ve dilini çözmek gerekir.	• Bilim, bilim adamları topluluğunun .....
• Temsilcileri ..... , ...	• Bilim, bilim adamları topluluğunun psikolojisinden, kültüründen bağımsız değildir.
	• Temsilcileri ..... ve .....

THOMAS KUHN (1922-1997)

- Mantıkçı pozitivizmin bilim (klasik) görüşünü **eleştirmiştir**.
- Kuhn, bilim adamlarının ..... olarak görmüştür bilimi. Bilim, bilim adamlarının ideolojisinden, kültüründen, psikolojisinden bağımsız değildir.
- T. Kuhn, bilim felsefesinin temelini **paradigma** kavramına dayandırır. Kuhn'un paradigması bilimsel paradigmadır.
- ....., bilimsel bir yaklaşımın doğayı ve toplumu algılama ve sorgulama biçimidir. Örneğin, Güneş merkezli Evren teorisi bir paradigmadır. Yine Newton fiziği, Einstein fiziği birer paradigmadır.

- Yeni bir paradigma, eski sorulara cevap veren bir model değildir. Dünyayı anlama ve açıklamada farklı bir çerçeve sunan farklı bir algı ve açıklama modelidir.
- Bir paradigmadan diğerine geçiş, sosyal devrime benzer. ...., dolayısıyla bilimsel gelişme ya da ilerlemeden değil, ancak bilimsel değişmeden söz edilebilir.
- Paradigmalar, olayları, varlıkları açıklamakta yetersiz kalıp anomaliler oluşturabilir. Bundan dolayı bir paradigma yerini başka bir paradigmaya bırakır. Böylelikle bilimsel devrim gerçekleşir.
- Paradigmaya bağlı olarak çalışılan dönem Kuhn'un olağan bilim dediği dönemdir. Bu dönemde kuramlar etrafında toplanan bilim insanları; evren, toplum, insan, hastalık vb. problemleri çözerler. Bilim ve teknoloji alanlarında yeni buluşlar ortaya koyarlar.

Kuhn'a göre bilim şu aşamalardan geçerek ilerler;

Örnek 1

Bir paradigmanın açıklayamadığı olgular, sorular, durumlar yani anomaliler ortaya çıktığında o paradigmanın taraftarları ya bu durumu görmezden gelir ya da hâlâ olguları bu paradigmayla açıklama çabasını sürdürürler. Ama asla bu paradigmadan vazgeçmezler. Bu durum, gece kaybettiği anahtarını arayan adamın, anahtarını, düşürdüğü sokağın karanlık köşesinde değil de ışığın daha iyi olduğu sokak lambasının altında aramasına benzer.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi paradigma değişimini güçleştiren etmendir?

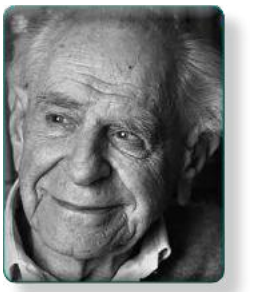
A) Olgulardaki niceliksel değişimi fark edememe
B) Olguları kurama uydurmaya çalışma
C) Benimsenen kuramların yetersiz oluşu
D) Nesnel bakıştan yoksun olma
E) Ölçüm araçlarının kurama göre hazırlanmış oluşu

ÖSYM Sorusu

Çözüm

KARL POPPER (1902-1994)

- Yanlışlanabilirlik, Popper'in bilim kuramının temelidir.
- K. Popper, tüm önermelerin olgusal olarak doğrulanmasını mümkün görmediği için Carnap'ın "..... "sine karşı çıkarak " ..... " ilkesini savunmuştur.
- Popper, tümevarımla doğrulanabilirlik ilkesini eleştirmiştir.
- Popper'a göre, doğada herhangi bir olayı veya olguyu tümevarım ile doğrulamak olanaklı değildir. Örneğin "Tüm kuğular beyazdır." önermesini tümevarım yoluyla gözlem ve deneyle doğrulamak imkânsızdır.
- Yanlışlanabilirlik ölçütüne göre genel bir önerme, tek bir karşıt örnekle yanlışlanabilir. Tüm kuğuların beyaz olduğunu göstermek imkânsızken, tek bir kuğunun başka bir renkte olduğunu göstermek daha kolaydır.

Ben yanılmış olabilirim ve sen haklı olabilirsin ve ortak çaba sonucunda belki doğruluğa biraz daha yaklaşabiliriz.

- Popper'a göre, bilimsel kuram yanlışlanabilirlik tezi ile ileri sürülmelidir. Bir kuram yanlışlanıncaya kadar doğrudur. Kuram ne zaman yanlışlanırsa o zaman kuram terk edilir, yeni bir kuram kabul edilir.

Örnek 2

Bilim felsefecisi Popper, bilimsel olmayı "sınanabilir" ve "yanlışlanabilir" olmaya dayandırmıştır. Bu ilkeye göre bir teorinin bilimsel olması için deneylerle, sınamalar yoluyla test edilebilir ve çürütülebilir önermelere sahip olması gerekir. Popper'a göre, test edilemeyecek, deneylerle çürütülemeyecek önermeler yanlışlanabilir olmadığından bilimsel de olmayacaktır.

Buna göre Popper'ın yanlışlanabilirlik ilkesi dikkate alındığında aşağıdakilerden hangisi bilimsel bir önerme olarak kabul edilebilir?

A) Kare, bütün kenarları ve açıları birbirine eşit olan düzgün bir dörtgendir.
B) Asal sayılar sadece kendisi ve 1 sayısına bölünebilen 1'den büyük doğal sayılardır.
C) Dünya'da atılan nesneler her zaman yere düşer.
D) Bütün bekârlar evli olmayanlardır.
E) Bütün saydam cisimler ışığı geçirir.

ÖSYM Sorusu

Çözüm

E. YENİ ONTOLOJİ VE VARLIK SORUNU

- Yeni ontolojinin amacı, materyalizm ile idealizm arasındaki karşıtlığın üstesinden gelmektir. En önemli temsilcisi ..... 'dır.
- Yeni ontoloji, ontolojiyi ..... temellere dayandırmaya ve bilimsel bilgilerle bağdaştırmaya çalışmıştır.
- Yeni ontoloji anlayışına göre varlık, en son şeydir. Onun arkasında başka bir şey aramamak gerekir.
- Yeni Ontoloji, ... bilginin öncesine koyan ve bilgi teorisinin öncel bir ontolojiye dayanması gerektiğini öne süren bir anlayıştadır.

Örnek 3

Yeni ontolojinin amacı materyalizm ile idealizm arasındaki karşıtlığı gidermektir. Varlık en son şeydir arkasında başka bir şey aramamak gerekir. Yeni ontoloji, ontolojiyi deneysel temellere dayandırmaya ve bilimsel bilgilerle bağdaştırmaya çalışmıştır.

Buna göre yeni ontoloji için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Görünen varlıkla ilgilendiği
B) Varlığı deneysel temellerle açıkladığı
C) Varlığı bilimsel bilgiyle açıkladığı
D) Varlığı madde ve düşünceyle açıklayan karşıt akımlar arasındaki karşıtlığı gidermeye çalıştığı
E) Materyalizm ve idealizm arasındaki karşıtlıkta idealizmi önceldiği

Çözüm

NİCOLAİ HARTMANN (1882-1950)

- Nicolai Hartmann, ontolojiyi **deneysel temellere** dayandırmaya ve bilimsel bilgilerle bağdaştırmaya çalışmıştır.
- Hartmann'a göre insan, varlık ilişkilerinin oluşturduğu geniş bir sistem içindedir. Kendisini bu ilişkilerden soyutlarsa içinde yaşadığı dünyayı kavrayamaz. Bu nedenle var olanı olduğu gibi inceleyen bir varlık bilimi gereklidir.
- Klasik metafiziği sona erdirmeye çalışmıştır. Mantığa dayalı metafiziğin hakikatle örtüşmesinde problem olduğunu savunmuştur.
- Mantığa dayalı çalışmaları zayıf görüp bilgi veren varlık bilimi ontolojiyi savunmuştur.
- O her bilgi dalıyla uğraşan kişilerin uğraş alanlarındaki varlığı tanımasını bunu da yeni ontolojinin sağlayacağını savunmuştur.
- Ona göre varlık **madde** ve **ruhtan** oluşmaktadır.
- Ona göre, varlık düzeninde ..... katman vardır. Bunlar maddi, ruhsal, örgensel (organik) ve tinseldir. Bu katmanların yasaları birbirine uygulanamaz, birbirlerine indirgenemezler. Bu ayrışma kategoriktir birbirlerinden tamamen ayrı oldukları anlamına gelmez.

Hartmann'ın Varlık Katmanları

Tinsel Katman	İnsan, düşünce, özgürlük, kültür, din, ahlak ve sanatlar. Tin veya akıl etkin olarak kullanılır. Ruhsal yaşantılar, ürüne dönüşerek evrenselleşir. Bu katmana doğru özgürlük artar, güçlülük azalır. Bu katmanla felsefe ilgilenir.
Ruhsal Katman	İnsanlar ve hayvanlar bulunur. Tümden bilinçli olmasa da bilinçli ve ruhsal yaşantılardır. Bu katman, tinsel katmana kaynaklık sağlar. Bu katmanla psikoloji bilimi ilgilenir.
Organik Katman	Canlı varlıklar, tek hücreli canlılar, bitkiler, hayvanlar ve insanlar. Sezgi, etkin olarak kullanılır. Bu katman, inorganik katmandan kaynak sağlar. Bu katmanla biyoloji bilimi ilgilenir.
İnorganik Katman	Cansız varlıklar ve madde. Algı etkin olarak kullanılır. Bu katmandaki varlıkların yer kaplama, ısınma ve düşme özellikleri bulunur. Bu katmanla fizik ilgilenir.

- Hartmann'a göre, görünüşle kendi başına varlık bir birlik oluşturur. Var olan varlık; yapısı, belirlenme ilkeleri, kategorileri, çeşitleri ve biçimleri ile **varlık felsefesinin** konusunu oluşturur.

Vip FELSEFE EĞİTİM SETİ

Örnek 4

Nicolai Hartmann'ın felsefesi, "varlık", bilgi ve "değer" sorunlarından yola çıkarak varlığın temelini kuran yasaları, varlık türleri arasındaki bağlantıyı, bu bağlantının oluşumunu; varlık alanının değişik nitelikler taşıyan ve aralarında birbirini gerekli kılan katlardan kurulu bir bütün olduğunu açıklamayı amaçlamıştır. Onun yeni ontolojisi, varlığın tanımlanmasından çok açıklanmasına birbirine bağlı varlık katlarının özelliklerini göstermeye önem vermiştir. Varlık alanları kendi başına vardır, varlığı için kendi dışında bir nedeni gerektirmez. Varlık alanları içinde "reel varlık" ile ilgili olanı en kapsamlıdır; bu bağlamda Hartmann'ın ontolojisi, reel varlığın sorunlarını içerir.

Buna göre, Nicolai Hartmann'ın felsefesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Varlığı ele aldığı
B) Varlığı katmanlara ayırdığı
C) Reel varlığı ele aldığı
D) Varlık katmanlarını birbirine bağlı kıldığı
E) Varlığı başka varlıklara bağladığı

Çözüm

F. HERMENEUTİK VE YORUM SORUNU

- Hermeneutik (yorumsama) kavramı, Yunanlılar için "açıklama-açık kılma-açımlama ve ..." gibi anlamlara gelmektedir.
- ... olarak da isimlendirilen hermeneutik, genel anlamda, herhangi bir ifade, anlam, metin ya da sanat eserini **yorumlama sanatıdır.**
- Yorum bilimidir ve yorumlanmakta olan şeyin hem içeriğine, hem biçimine ilgi duymayı kapsar.
- **Hermeneutik, insanın söz ve eylemlerinin oluşturduğu ürün ve yapıların anlamına yönelik yorumlamadır.**
- Hermeneutik 17. yy kutsal metin yorumlarında, Tanrı mesajlarındaki örtülü anlamların kaldırılmasını amaçlayan bir disiplin olarak kullanılmıştır.
- **Schleiermacher** 19.yy'ın başlarında kaleme aldığı "Hermeneutik Üzerine Dersler" adlı eserinde hermeneutiği, tüm metinlere uygulanabilecek bir ... olarak tasarlamıştır.

DİLTHEY(1833-1911)

- Dilthey'e göre hermeneutik, tin(insan) bilimlerinin yöntemi olarak belirlenerek tin bilimlerinin bir sistemi oluşturulmalıdır. Oluşturulacak bu sistematiğin temeli de **"yaşama felsefesi"**ne dayanmalıdır.
- Bilimleri doğa ve tinsel(insan) diye ikiye ayırmıştır.
- Hermeneutiğin önemli **kurucu** filozofu Dilthey'e göre doğa bilimleri dışsal, tinsel bilimler insana ait yani içsel bilgilerdir.
- Tarih ise tinsel bilimlerin başında gelir ve her dönemin kendi tinselliği vardır. Tarihsel bir dönemi anlayabilmek için o dönemin tinsel yapısının dile yüklediği anlamlarına bakılmalıdır.

GADAMER (1900-2002)

- Hermeneutiği felsefi bir akıma dönüştürmüştür.
- Gadamer hermeneutiği yöntem olmasından daha çok hakikat arayışı olarak görmüştür. Hermeneutik, insanın diğer bir insanı ve kendisini anlamasında köprü işlevi görmektedir.
- Gadamer'e göre insanın var oluşunun en büyük kabiliyeti olan anlamak, üretilmiş bilginin yeniden üretilmesidir.
- İnsanın zorunlu sahip olduğu ön yargılar bir tür ön bilmeyi sağlarken, insanın bakış açısının da varabileceği sınırı gösterir.
- Gadamer'in ..., dil ve anlam ilişkisi üzerinden bir insanın sözlerinin anlaşılması veya bir metnin yorumlanmasıdır.
- Gadamer "ufukların kaynaşması" kavramını "belirli bir bakış açısından görülebilen her şeyi içine alan görüş sahası olarak" tanımlar.
- Gadamer'e göre hermeneutik, yaşam terimiyle kapsanan bütün alanlarda kendini gösterir.
- Yorumlama; tarihe, kültüre ve tecrübeye dayalı olabilmektedir.

TÜRKİYE'DE FELSEFE ÇALIŞMALARI

- Türkiye'de felsefe çalışmalarında ... ile ... merkez olmuştur.
- Almanya'dan Türkiye'ye iltica eden Hans Reichenbach matematik, mantık ve olasılık gibi konularda öncü olmuştur.
- Türkiye'ye gelen Alman filozof Ernst Von Aster, Eski Yunanca uzmanı Valter Kranz. Aydınlanma Düşüncesi ve Kant Felsefesi hakkında Heinz Heimsoeth, varoluşçu felsefede Joachim Ritter çalışmıştır.
- Reichenbach'ın asistanı Nusret Hızır (1899-1980), Türkçe felsefeye mantık, bilim felsefesi konularında telif eserler ile Leibniz, Erasmus çevirilerini kazandırmıştır.
- 1933'de gerçekleştirilen üniversite reformu, ülkemizde felsefe çalışmaları açısından da bir dönüm noktası olmuştur.

- 1933 yılında, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü açılmış ve ..... gibi üç büyük felsefe ustasını ülkemiz kazanmıştır.
- 1934'de " ..... " başlığıyla yayınlanan 19 kitap, Spinoza, Leibnitz, Kant, Berkeley, Bergson, Russell gibi filozofların tanıtılması açısından önemli katkı sağlamıştır.
- 1974'te " ..... " kurulmuştur.

TÜRKİYE'DE FELSEFİ DÜŞÜNCEYE KATKIDA BULUNAN FELSEFECİLER

RIZA TEVFİK BÖLÜKBAŞI (1869 - 1949)

- **"Feylesof Rıza"** olarak da bilinen Rıza Tevfik Bölükbaşı Edirne'de doğmuş, Mülk-i Tıbbiye'den mezun olmuş, devlet idaresinde görev almış ve Darül Fünun olarak bilinen İstanbul Üniversitesinde felsefe ve estetik dersleri vermiştir.
- Ülkemizde ilk kez **felsefe ders kitabını** yazan ve hem lise hem de üniveristelerde felsefe dersleri okutan Rıza Tevfik'in başlıca eserleri **"Felsefe Dersleri", "Ömer Hayyam ve Rubailer",** .....
- Rıza Tevfik'in felsefesinin temel unsurları:

1. Akıl ile Tanrı'nın varlığı bulunabilir. Ölüm, hayret ve şüphe olguları bizi varlıkta ilk sebebe götürür. Bu da Tanrı'dır.
2. Varlıkta birlik vardır. Her şey Tanrı'nın gücünün görünüşünden ibarettir.
3. İnsan evrenin merkezi ve özetidir. Bu sebeple de âlemin en değerli ve en güzel varlığıdır.

HASAN ALİ YÜCEL (1897 - 1961)

- Hasan Ali Yücel 1897 yılında İstanbul'da doğmuş, Darül Muallimin-i Aliyenin (Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi) Felsefe Bölümünde bitirmiş ve İstanbul'da çeşitli okullarda felsefe öğretmenliği yapmıştır.
- Felsefesi; **hürriyet, eğitim ve** ..... kavramları üzerine kuruludur.
- Ona göre hürriyet insan ve toplum için "bir ideal, kavuşulacak bir yer, bir hedef"tir. Ayrıca hürriyet "bir düşünüş, bir farkına varma ve bir anlayış" olma özelliği taşır.
- Hürriyet olmayan yerde insanın karakteri gelişemez.
- Ona göre hürriyet iki tat arasındadır ve bu iki tat karşısındaki tutumu "hoşlanma durumunda itaat, hoşlanmadıklarından eleştiri ve kabul etmeme"dir. İşte bu noktada bireyin toplumla bağlılığı, uyumu ve dengesi esas alınır.
- O hürriyete ilişkin birey ve toplumu sentezleyen, eleştirel ve hümanist bir tavır sergilemiştir.
- Hasan Ali Yücel'in **"Felsefe Elifbası", "Mantık", "Hürriyet, Gene Hürriyet", "Türkiye'de Ortaöğretim",** ..... adlı eserlerinin yanında dil, kültür ve tarih üzerine çeşitli eserleri bulunmaktadır.

NUSRET HIZIR (1899 - 1980)

- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde akademik çalışmalara başlamış, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde bilim felsefesi ve mantıkçı pozitivizm üzerine dersler vermiştir. Ayrıca Türk Tarih Kurumunda danışmanlık görevi yapmıştır.
- Felsefe ve bilim gibi sistemli insan faaliyetlerinin kendi dili ve özel kavramları olduğunu belirtir. Felsefesinin diyalektik çerçevede olduğunu söyler ve analitik felsefenin felsefeye bakışını da benimsediğini ifade etmiştir.
- Analitik felsefenin çözümleme sonucunda ulaştığı şey, ona göre bütünün parçasıdır. O parçanın bütün gibi gösterilmesine karşıdır.
- Nusret Hızır, ... adlı kitabıyla da Türk Dil Kurumu 1977 Deneme Ödülü'nü almış; **Nietzsche ve Erasmus'tan çeviri** kitaplarıyla **"Bilimin Işığında Felsefe", "Geride Kalanlar"** vb. eserleri bulunmaktadır.

HİLMİ ZİYA ÜLKEN (1901 - 1974)

- Hilmi Ziya Ülken, İstanbul'da doğmuş, Siyasal Bilimler Fakültesinden mezun olmuş, Türk düşünce tarihi üzerine çalışmalar yapmıştır. Atatürk tarafından araştırma yapması için Almanya'ya gönderilmiştir.
- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Düşünce Tarihi kürsüsüne doçent olarak atanmış; yapmış olduğu çalışmalar sonucunda felsefe, sosyoloji ve sanat da ordinaryüs profesör olmuştur.
- Hilmi Ziya Ülken Aristoteles'in metafiziği tanımladığı gibi ..... olarak tanımlamıştır.
- Felsefe, ona göre olgu alanına yönelik derinlemesine bir araştırmadır ve kesin olan ilk bilimdir ve dogmatik düşüncelerden arınarak hakikate yönelmesi gerekir.
- Ona göre felsefenin aracı ....., düşünmenin aracı ise ..... .
- Felsefe, akıl ve mantıktan aklın sınırlarını aşan konularda yararlanır. Ama felsefeye yararlı olan mantık fenomenoloji içinde yöntem kazanan mantıktır.
- **Klasik mantıkla modern mantığın farklarını vurgulamıştır.**
- Mantık yoluyla varlığa ait ilke ve kurallar doğrudan çıkarılamayacağı için mantıkçı pozitivistlerle aynı fikirdedir.
- **Sonlu ve sonsuz olmak üzere iki tür varlık olduğunu savunmuştur.** Sonlu varlık olan insanın sonsuz varlık hakkında bilgisinin olamayacağını ve sonlu varlığın sonsuz varlığı yaşamasının imkânsız olduğunu söyler.

Vip FELSEFE EĞİTİM SETİ

- **Sonlu varlık** ancak akıl ve mantık aracılığıyla sonsuz varlığı düşünebilir.
- "Varlık ve Oluş", "Aşk Ahlakı", "Ahlak İnsanî Vatanperverlik", "Türk Düşünce Tarihi", "Türk Filozofları Antolojisi", "Metafizik", "İbn Haldun", "İslam Düşüncesi", "Felsefeye Giriş" ve "İslam Felsefesi Tarihi" eserlerinden bazılarıdır.

TAKİYETTİN MENGÜŞOĞLU (1905 - 1984)

- 1905 yılında Malatya'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi'nde felsefe okuduktan sonra doktora için Almanya'ya gitmiştir. Husserl ve Scheler üzerine doktora yapmıştır. İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde profesör olarak görev yapmıştır. En önemli kitabı .... adlı kitabıdır.
- ..... ve ..... üzerine çalışmalar yapmış felsefe profesörüdür.
- İnsan dünyasında ortaya çıkan somut problemlere yaklaşan özgün bir felsefi antropoloji geliştirmiştir.
- İnsan felsefesinde; insan olmanın özellikleri, insanın varlık yapısı ve niteliği, yeryüzündeki özel yeri, hayvanla arasındaki apayrılık araştırılmaktadır.
- T. Mengüşoğlu'nun **"İnsanı Bir Bütün Olarak Gören"** Düşünceleri vardır.
- İnsanın kendisinin ne olduğunu, onun başka varlık alanlarıyla olan bağlarını; insanla birlikte varlık dünyasına katılan anlam boyutlarıyla ilgilenmiştir.
- Mengüşoğlu, insanın somut varlık fenomenlerinden hareketle, salt bazı özelliklerine indirgenmeden ve parçalanmadan ..... bir şekilde açıklanması gerektiğini düşünmüştür.
- İnsanı değer üreten bir varlık olarak tanımlamıştır.
- İnsanın kendini ve başkasını tanımasını ve sorumluluklarını üstlenmesini savunmuştur.
- "Felsefeye Giriş", "Kant ve Scheler'de İnsan Problemi", "Değişmez Değerler ve Değişen Davranışlar", "Felsefi Antropolojisi", "Fenomenoloji ve Nicolai Hartmann", "İnsan ve Hayvan", "Dünya ve Çevre" vb. eserleri vardır. Ayrıca Nicolai Hartmann, Max Scheler ve Heinz Heimsoeth gibi filozofların eserlerini de Türkçeye çevirmiştir.

ULUĞ NUTKU (1935 - 2014)

- İnsan felsefesi üzerine yaptığı çalışmalarla öne çıkan Uluğ Nutku hayatını felsefeye adamıştır. Önce 1990 yılında Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Eğitimi Bölümünün bağımsız bölüm olmasını sağlamıştır. Daha sonra Mersin Üniversitesi ve Cumhuriyet Üniversitesi felsefe bölümünü kurmuştur. Uluğ Nutku gittiği yerlere felsefeyi ve felsefi düşünceyi götürdüğü ve oralarda kök salıp gelişmesi adına çaba harcadığı için "gezgin filozof" olarak adından sıkça söz ettirir. Ayrıca Nutku "Felsefeylemek" kavramını Türkçe'ye kazandırmıştır.
- Uluğ Nutku'ya göre felsefe bir "karşıt kültür"dür; kültürün karşıt unsurudur. Nutku dinin felsefesi değil, inanmanın felsefesi boyutunu ele almıştır. Ona göre felsefe açısından din ele alınmakta, din felsefesi yapılmakta ama inanmanın felsefesi yapılmamaktadır. Nutku felsefesiz toplumların tek -biçimlilik tek- seslilik içereceğini bunun ise toplumların ölümüne neden olacağını savunmuştur. Ona göre felsefe insanada toplumada etki etmektedir.
- Nutku'nun bilinen eserleri "İnsan Felsefesi Çalışmaları", "Felsefe ve Güncellik", "Gezgin Felsefe" ve "İnanmanın Felsefesi"dir.

MACİT GÖKBERK (1908 - 1993)

- Selanik'te doğmuş, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun olmuş, Berlin Üniversitesinde doktorasını yapmıştır. Türkiye'ye dönünce İstanbul Üniversitesinde felsefe dersleri vermiştir. Felsefe tarihi, dil ve düşünce üzerine çalışmalar yapmıştır.
- O felsefenin işlevlerinden biri de kültürü güçlendirmek için insanlara çağın bilincini fark ettirmek olduğunu söyler. Çünkü felsefe, hayatın içindedir ve gerçeğin bütününün anlaşılmasını sağlar. Bundan dolayı toplum çıkmaza girdiği zamanlarda felsefenin görevi insanları aydınlatmaktır.
- Felsefe açısından kaynak teşkil eden eseri **"Felsefe Tarihi"dir. "Değişen Dünya Değişen Dil", "Batı Anadolu'nun Yetiştirdiği Antik Filozoflar", "Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk", "Kant ve Herder'in Tarih Anlayışları"** diğer eserleridir.

NURETTİN TOPÇU (1909 - 1975)

- 1909 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Lise eğitimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamlayan Topçu, 1928 Fransa'da önce Bordo Lisesi'ne nakledildi sonra Strasbourg'a geçti ve üniversitede ..... bölümünde eğitimini sürdürdü. Sorbonne Üniversitesi'nde doktora yapmıştır.
- ....., Nurettin Topçu'nun ahlak meselesinin merkezine sorumluluk kavramı koyduğu, sorumluluğun müsbet ve hareket sonucu değil, sebep olduğunu belirttiği kitabıdır.
- Topçu'ya göre aksiyon, kaynağını insani bir değerde bulan, çıkar ve menfaat ile girişilmemiş olan, hasbi duygularla, insanlık adına sergilenen ahlakî eylem demektir.
- Topçu'nun ahlak anlayışı, ... ortaya çıkmış isyan ahlakına dayanır.
- İsyan ahlakı; insanın iman, irade ve sorumluluk gözeterek özgür iradesiyle aklını kullanmasıdır.
- Topçu'nun ahlak anlayışı, kin duygusundan değil, hak ve adalet duygusundan kaynaklanmaktadır.

- Düşüncesinin temel kavramları olan hareket, irade, isyan felsefesi olduğu kadar ..... ve ..... kavramlardır.
- Ona göre **hareket**, düşüncenin içsel halidir. İnsanın var olması düşünme ve hareketle ilgilidir.
- "....", "Felsefe", "Bergson", "Varoluş Hareket Felsefesi", "Var Olmak", "Mantık", "Mevlana ve Tasavvuf", "Kültür ve Medeniyet" ve "Taşralı" Nurettin Topçu'nun öne çıkan kitaplarıdır.

AYDIN SAYGILI (1913 - 1993)

- İstanbul'da doğmuştur. Ankara Lisesinde yapılan olgunluk sınavlarına girmiştir. Atatürk tarafından yurt dışındaki sınavlara katılması istenmiştir.
- Harvard Üniversitesinde yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamlamıştır. "Arap ve İslam Bilimi" adlı doktora teziyle bilim tarihi alanında ilk doktora derecesini alan kişi olmuştur.
- Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümünde bilim tarihi dersleri vermiştir.
- Türk-İslam dünyası bilim faaliyetleri üzerine çalışmış, bu çalışmalarıyla UNESCO'nun "Orta Asya Uygarlıkları Tarihi" çalışmasına katılmıştır.
- Almanya'da bulunan Doğu Bilimciler Derneğine onur üyesi seçilmiş; Polonya Konsolosluğu tarafından "Copernicus" adlı eserinden dolayı Kopernik Madalyası'nı takdim edilmiştir.
- "Bilim Tarihi: Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir.", "Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp", "Beyrûnî'ye Armağan", "Bilim, Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe", "İbn-i Sînâ Doğumunun Bininci Yılı Armağanı" ve "Nikola Kopernik ve Anıtsal Yapıtı" öne çıkan eserleridir.

NERMİ UYGUR (1925 - 2005)

- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe Bölümü'nden ve Köln Üniversitesi'nden mezun olmuştur.
- İstanbul Üniversitesi'nde asistanlık yapmış, "Kültür Bilimlerinin Varlık Yazısı" teziyle doktor olmuştur. 1964 yılında profesör olan Uygur Almanya, Fransa, Belçika'ya görevli olarak gönderilmiş ve fenomenoloji üzerine araştırmalar yapmıştır. Wuppertal Üniversitesi'ne konuk profesörlük yapmış; Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Felsefe tarihi dersleri vermiştir.
- Bir filozofun denemeci gibi çalışırsa başarıya ulaşacağını savunmuştur. Bundan dolayı dünyayı, felsefeyi, kültürü sorgulamış ve bunları denemeler şeklinde kitaplaştırmıştır.
- Felsefede **denemeci anlayışın** öncüsü sayılan Nermi Uygur, Dünya Yazarlar Birliği (PEN), Türk Dil Kurumu ve Türk Fizik Derneği'nin üyeliklerinde de bulunmuştur.
- "Edmund Husserl'de Başkasının Ben'i Sorunu", "Dilin Gücü", "Felsefenin Çağrısı", "Türk Felsefesi'nin Boyutları" önemli eserleri arasındadır.

İOANNA KUÇURADİ

- İstanbul'da 1936'da doğmuş, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun olmuş, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde felsefe ve Latince dersleri vermiştir.
- İnsan felsefesi üzerine yaptığı çalışmalarıyla profesör olan İoanna Kuçuradi, değerler felsefesi alanında çalışmalarına hâlâ devam etmektedir.
- Varoluşçu felsefe akımı ekseninde özgürlük problemini etik açıdan ele almıştır. O, varoluşun özden önce geldiğini ve insanın bu öze eklediği özgürlüğünse sonradan oluştuğunu savunur. Özgürlüğe ulaşmak her insana açık bir yoldur fakat bunu bazı insanlar gerçekleştirebilir.
- Uluslararası Felsefe Kurumları Federasyonunun ilk kadın başkanıdır. Türkiye Felsefe Kurumu başkanıdır.
- Felsefeyle ilgili kurumsal çalışmalarına hâlen Türkiye Felsefe Kurumu Başkanı ve Maltepe Üniversitesi İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Başkanı olarak devam etmektedir.
- "Max Scheler ve Nietzsche'de Trajik", "Nietzche ve İnsan", "Schopenhauer ve İnsan", "Liselerimizde Felsefe Öğretimi", "İnsan ve Değerleri: Değer Problemi", "Etik, Sanata Felsefeyle Bakmak", "Çağın Olayları Arasında" ve "Yüzyılımızda İnsan Felsefesi" adlı kitapları da bulunmaktadır.

MÜBAHAT TÜRKER KÜYEL

- Ankara'da 1927'de doğmuş, Ankara Üniversitesi Felsefe Bölümünde akademik görevlerde bulunmuş, Felsefe Tarihi Kürsüsü Başkanı olarak atanmıştır.
- Felsefenin tarihsel gelişimi üzerine düşünceler üreten Mübahat Küyel, felsefenin kültürler arası etkileşimi üzerinde durmuştur.
- Mübahat Küyel, felsefenin aslında Antik Yunan'da başlamadığını doğanın karşısında duyulan şaşkınlıktan doğduğunu belirtmektedir.
- Küyel, Türk kültürünün de dünya kültürleri içerisinde büyük katkısı bulunduğunu araştırmalarıyla göstermiş; Türk düşüncesini Mezopotamya ve Sümer düsüncesiyle ilişkilendirerek aralarında anlamlı bir bağlantı olduğunu belirtmiştir.
- Küyel'in "Üç Tehâfût Bakımından Felsefe ve Din Münasebeti", "Aristoteles ve Fârâbî'de Varlık ve Düşünce Öğretileri", "Felsefeye Başlangıç" ve "Türk Tefekkür Tarihi" gibi eserleri bulunmaktadır.

Vip NOT

Felsefeci-Filozof Ayırımı

Felsefeci ve filozofun arasındaki fark şudur: Felsefeciler felsefe üzerine incelemeler yaparken filozoflar ise bununla beraber felsefi sorulara cevap arar ve yeni felsefi sorular ortaya koyarlar.

DOĞRU « » YANLIŞ

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Doğru Yanlış

1. İsyan Ahlakı, eseri Nurettin Topçu'ya aittir.
2. Mantıkçı pozitivizme göre insanın üzerinde konuşamayacağı hiçbir alan yoktur.
3. N. Hartmann'a göre varlık düzeninde dört katman vardır.
4. Thomas Kuhn'a göre, paradigmalar tüm zamanlar için geçerlidir.
5. Karl Popper, doğrulanabilirlik ilkesine karşı çıkarak yanlışlanabilirlik ilkesini savunmuştur.

BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

1. Nicolai Hartmann'a göre varlık ..... ve ruhtan oluşmuştur.
2. Anlama öğretisi olarak da isimlendirilen ..... genel anlamda herhangi bir ifade, anlam, metin ya da sanat eserini yorumlama sanatıdır.
3. Nurettin Topçu'nun ahlak konusunu ele aldığı kitabının adı ..... 'dır.
4. ..... insanı bir bütün olarak görüp, ele almıştır.
5. ..... ufukların kaynaşması teorisini savunmuştur.

İsyan Ahlakı | hermeneutik | Gadamer | Takiyettin Mengüşoğlu | madde

EŞLEŞTİRME

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. Dil önermelerden oluşur ve gerçekliğin resmini verir. Üzerinde konuşulmayan şeyler hakkında susmak gerekir. Dil ve mantık üzerine yoğunlaşılmalıdır.
2. İnsanın söz ve eylemlerinin oluşturduğu ürün ve yapıların anlamına yönelik yorumlamadır.
3. Felsefi antropoloji ve değerler üzerine çalışmalar yapmış felsefe profesörüdür.
4. Belli bilimsel yaklaşımın doğa ya da toplumu sorgulamak ve açıklamak için kullandığı inançlar, kurallar, değerler ve kavramlar sistemidir.
5. Amacı, materyalizm ile idealizm arasındaki karşıtlığın üstesinden gelmektir, en önemli temsilcisi Hartmann'dır.

a. Paradigma
b. Hermeneutik
c. Yeni Ontoloji
d. Mantıkçı pozitivizm
e. Takiyettin Mengüşoğlu

KAVRAMA TESTİ

1

1. Hermeneutik terimi, ilk kez olarak Antik Yunan'da kullanılmıştır. Buna göre, Antik Yunan'da, tanrıların sözleri ve mesajları insanlara, tanrıların habercisi olan Hermes tarafından iletildiği ve Hermes tarafından aktarılan bu sözlerle tanrılar, insan hayatı hakkında insanların göremedikleri şeyleri anlaşılması kolay olmayan birtakım "sözel kalıplar" içinde aktardıkları, fakat bu sözlerin yalnızca lafzi anlamalarıyla dümdüz anlaşılmak yerine, açıklanmaları ve yorumlanmaları gerektiği için tanrıların sözlerini yorumlama faaliyetine hermeneutik adı verilmiştir. Hermeneutik teriminin söz konusu teolojik anlamı Orta Çağ'da da korunmuş ve terim, Hristiyan teolojisinin kutsal kitaptaki tinsel hakikati anlayıp yorumlama işiyle meşgul olan kısmı için kullanılmıştır.

Buna göre hermeneutik nedir?

A) Söz söyleme etkinliğidir.
B) Yorumlama faaliyetidir.
C) Hitabet faaliyetidir.
D) Etkili konuşma faaliyetidir.
E) Dil çözümlemeleri etkinliğidir.

2. Nicolai Hartmann'a göre, değişik nitelikler taşıyan varlık alanlarını kavrayabilmek için evren bir bölümüyle değil, bütünlüğüyle ele alınmalı; olgular ve olaylar arasındaki varlık bağlantıları araştırılmalıdır. Varlık, kendi bütünlüğüyle ortadadır ve iki temel kategorisi (belirleyici ilkesi) vardır. Birincisi, zaman ve mekan boyutlarının dışında kalan ve değişmeyen "ideal varlık" kategorisi, ikincisi ise mekan ve zaman boyutları içinde yer alan "real varlık" kategorisidir.

Buna göre Nicolai Hartmann varlığa nasıl yaklaşmaktadır?

A) Bir bütün olarak
B) Öznel olarak
C) Eleştirel olarak
D) Parçalayarak
E) Kuşku duyarak

3. Kuhn, bilimsel bilginin gelişimi kavramına getirdiği yaklaşımla adeta bir devrim yaratmıştır. Bilimsel bilginin tamamen nesnel olması düşüncesi ideal ve kesin doğru gibi görünmekle birlikte; içinde insan faktörünün olduğu tüm alanlarda olduğu gibi, bilimsel bilginin üretimi sürecinde; araştırmada kullanılacak yöntem, araştırmayı yapan ve değerlendiren kişilerin bilimsel yaklaşımı, o döneme ait bilimsel otoritelerin kabul ettiği temel kavramlar ve temel düşünce sistemi, bilimsel bilgiyi elde etme sürecinde etkili olmaktadır.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

A) Bilimsel bilgiler her türlü sosyal koşuldan arınıktır.
B) Olabildiğince nesnel olunmaya çalışılsa da sosyolojik ve subjektif faktörler bilimsel bilginin oluşturulmasında etkili olmaktadır.
C) Bilimsel bilgi nesnel bir tavrı gerektirir.
D) Bilim birikimsel olarak ilerleyen bir süreçtir.
E) Bilim bilim adamından tamamen bağımsızdır.

4. Felsefesinin merkezinde ahlak görüşleri vardır. Onun ahlak anlayışı, haksızlıklar karşısında ortaya çıkmış isyan ahlakına dayanır. ahlakı; insanın iman, irade ve sorumluluk gözeterek özgür iradesiyle aklını kullanmasıdır. Çatışmacı ahlak anlayışını eleştirir. "Hareket" kavramı onun ahlak felsefesinin temelini oluşturur. Ona göre hareket, düşüncenin içsel halidir. İnsanın var olması düşünme ve hareketle ilgilidir. Hareket ise insanın kendisini ve başka varlıkları değiştirebilmesidir. İnsanın amacı sonsuz olan Allah'a ulaşmaktır. Özgür irade sahibi olan insan, bilerek ve isteyerek harekette bulunur; harekette bulunması insanlık vasfını kazandığını gösterir.

Bu parçadaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Takiyettin Mengüşoğlu
B) Nurettin Topçu
C) Macit Gökberk
D) Hilmi Ziya Ülken
E) Nusret Hızır

5. – Dil, dünya ile düşüncelerin ortak görüntüsüdür.
– Felsefe problemleri dil problemlerine indirgenmelidir.
– Modern mantık ve matematikle dil çözümlemeleri yapılmalıdır.

Bu açıklamaları savunan felsefi yaklaşım, aşağıdakilerden hangisidir?

A) İdealizm
B) Rasyonalizm
C) Analitik felsefe
D) Entüisyonizm
E) Materyalizm

6. Değer alanındaki çalışmalarıyla ön plana çıkmış, yeni ontoloji ve fenomenoloji akımlarından etkilenmiştir. İnsanın ne olduğu sorunuyla yakından ilgilenmiş, insanı açıklamada onun tek özelliğinden yola çıkmanın hatalı olacağını belirtmiştir. Ona göre insanın tüm yapısı ve eylemleriyle ele alınması gerekir. Ona göre insan, değer üreten bir varlıktır ve ona yaklaşırken bu değerler göz ardı edilmemelidir. Tüm alanlarda üretken olan insana bütünlükçü yaklaşılması doğru bir tavırdır.

Bu parçadaki açıklamalar aşağıdaki düşünürlerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Hilmi Ziya Ülken
B) Macit Gökberk
C) Nurettin Topçu
D) Takiyettin Mengüşoğlu
E) Hasan Ali Yücel

7. Hermeneutik nedir? Bu soruya verilecek olan en basit cevap, hermeneutiğin, yani anlama kavramına ağırlık kazandırmaya çalışan bir düşünme ya da felsefi düşünme geleneği olduğudur. "Bir şiir, bir kanun metni, bir insan fiili, bir dil, veya bir yabancı kültür, ya da insanın kendi kendisi olsun, herhangi bir şeyi anlamak nedir? Güçlük, bunun tamamen tutarlı bir soru olmamasından; ya da daha doğrusu, anlama sorununun bir çok farklı bağlamda ortaya çıkmasından ve kimisi bir diğeriyle neredeyse hiç uyuşmayan bir çok entellektüel disiplinde uygulanmasının olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle sorunun nasıl çerçevelendiği, başlı başına bir sorudur". Hermeneutik kavramı ne anlama gelmektedir, neyi ifade etmektedir, önce bunun üzerinde durulması, söz konusu sorunun cevabını aramada ilk adım olacaktır. Bu konuda çağımızın hermeneutik felsefesinin önemli temsilcileriden Gadamer'in yaklaşımlarına göz atmak yerinde olur: "Hermeneutik, hermemeuien sanatı, yani bildirme, haber verme, çeviri yapma, ayıklama ve açıklama sanatıdır."

Buna göre hermeneutik için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Kuşkuyu, şüpheyi incelediği
B) Deneysel yöntemi savunduğu
C) Bilimselliği esas aldığı
D) Akıl ilkelerini etkili kullandığı
E) Anlamayı, açıklamayı içerdiği

8. K. Popper, birkaç örnekten hareketle tümevarımsal genel bir önermenin doğruluğunun mümkün olmadığını savunmuştur. K. Popper, bir önermeyi çürütecek tek bir örneğin yeterli olduğunu savunmuştur.

K. Popper aşağıdaki hangi bilimsellik ölçütünü savunmuştur?

A) Yanlışlanabilirlik
B) Doğrulanabilirlik
C) Açıklanabilirlik
D) Uygulanabilirlik
E) Genellenebilirlik

KAVRAMA TESTİ 2

1. Kuhn'a göre bilimsel bilgi, Aydınlanma döneminin klasik düşüncesinde olduğu şekilde ilerlemekten ziyade, periyodik olarak sıçramalarla ilerler. Kuhn bu bilimsel sıçramaları "paradigma kayması" olarak adlandırır. Bu paradigma kaymaları bilim adamlarının daha önce geçerli kabul etmediği bilimsel hipotezlere karşı yeni bir anlayışın ortaya çıkmasına yol açar. Bu nedenle, bilimsel doğru kavramı tamamen nesnel, tarafsız ve objektif olamaz. O dönemin bilimsel topluluğunun düşünce birliği ve kabul ettikleri doğrular bilimsel doğrunun kabulünde büyük ölçüde etkilidir.

Buna göre Kuhn, bilimsel bilginin hangi niteliğine karşı bir tez ileri sürmektedir?

A) Genelgeçer olmasına
B) Gerçeği aramasına
C) Kesin olmasına
D) Birikimli ilerlemesine
E) Akla ve mantığa dayanmasına

2. Bu yaklaşım bilimi, bilim adamının bir faaliyeti olarak kabul eder. Bundan dolayı bilimi anlamak için bilim adamını bilmek gerekir. Dolayısıyla insanı etkileyen her türlü faktör bilimi de etkiler. Bu yaklaşımın temsilcisi Thomas Kuhn ve S. Toulmin'dir.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Ürün olarak bilim
B) Etkinlik olarak bilim
C) Öndeyi
D) Hipotez
E) Kuram

3. Doğa yasalarını andıran ona sığmayan birtakım sanılardan oluşan kavramsal çerçevelere paradigma denir. Bir bilim topluluğunda paradigma olduğunu düşünelim. Bu bir süre iş görür. Bir süre sonra bir yerde kuramla olgu arasında uyuşmazlık çıkar. Bunu ele almak bunalıma yol açar. Paradigmanın çözemeyeceği bir durum olduğunda bunalım derinleşir. Bu paradigmanın işe yaramadığını gösterir. Yeni paradigmaya zemin hazırlar. Yalnız, aykırı tek bir örnekten ötürü paradigma yanlışlandı diye kenara bırakılamaz. Paradigmanın güvenli olmadığı durumlarda, yani açıklayamadığı bir şey olduğu durumlarda bunalım yaratmak gerekir. Eski paradigmaya inanan bilginler kopsun diye yapılır bu. Böylece olağanüstü bilim etkinliği dönemi gelir. Bu yeni paradigma ortaya çıkana dek sürer. Olağanüstü bilim etkinliği iki paradigma arasındaki bir geçiş dönemidir. Bu geçiş birikimsel değil, devrimseldir.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Paradigmalar değişebilmektedir.
B) Olağanüstü bilim etkinliği, paradigmalar arasındaki bir geçiş dönemidir.
C) Paradigmalar arası geçiş birikimsel değildir.
D) Paradigmalar kavramsal çerçevelerdir.
E) Paradigmalar bilimsel yasaların ilk aşamasını oluşturur.

4. Bu yaklaşıma göre bilim, bilim adamının içinden geldiği toplumun etkisindedir. Bundan dolayı bilimi anlayabilmek için, bilimsel çalışmayı ortaya koyan insan topluluğunun iç yapısını, inançlarını, kültürünü, psikolojisini, ilişkilerini incelemek gerekir.

Yukarıdaki açıklama aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Etkinlik olarak bilim
B) Ürün olarak bilim
C) Faaliyet olarak bilim
D) Süreç olarak bilim
E) Kültür olarak bilim

5. Wittgeinstein'a göre felsefe bir faaliyettir. Dolayısıyla felsefi kuramlar oluşturmak bir işe yaramaz. Bütün felsefe problemlerini dil problemine indirgeyen Wittgeinsten'a göre, dil önermelerden oluşur. Ona göre gerçeklik, dil ve düşünce arasındaki uygunluktur.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisi Wittgeinstein'in görüşlerini ifade eder?

A) Gerçekliğin bilgisine dil çözümlemeleri ile ulaşılır.
B) İnsan aklı her şeyi bilebilir.
C) En doğru bilgi en teorik bilgidir.
D) Olaylar akılla temellendirilmelidir.
E) Olgular sadece deney ve gözlemle açıklanamaz.

6. Analitik felsefeye göre, deney ve gözlem ile doğrulanmayan her bilgi değersizdir. Yani olay ve olgular üzerinde doğrulanabilir olan önermeler anlamlı, bu özelliğe sahip olmayan önermeler ise anlamsızdır. Bu açıklamaya göre bilimsel önermeler anlamlıdır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi anlamlı bir önerme değildir?

A) Isınan hava yükselir.
B) Güneş her zaman doğudan doğar.
C) Hiçbir bekar evli değildir.
D) Suyun kaldırma kuvveti vardır.
E) Yere bırakılan bir nesne yere düşer.

7. Hartmann'a göre, ontoloji materyalizm ile idealizm arasında yansız olmalı ve var olan varlığı ele almalıdır. Hartmann, varlığı bilginin öncesine koymuş ve bilgi teorisinin öncel bir ontolojiye dayanması gerektiğini savunmuştur. Düşünen özneden hareketin yanlış olduğunu savunmuştur. Ona göre var olan varlık, yapısı, belirlenme ilkeleri, kategorileri, çeşitleri ve biçimleriyle varlık felsefesenin konusunu oluşturur.

Hartmann'ın görüşleri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Var olan varlığı ele aldığı
B) Varlığı ontolojiye dayandırdığı
C) Varlığı varlık felsefesine dayandırdığı
D) Varlığın bilgiden önce varlık felsefesinin ele almasını savunduğu
E) Varlığın öncelikle düşünen özneye dayanması gerektiğini savunduğu

8.
- Anlama öğretisi olarak da isimlendirilir, genel anlamda, herhangi bir ifade, anlam, metin ya da sanat eserini yorumlama sanatıdır.
- Yorum bilimidir. Yorumlanmakta olan şeyin içeriğine ve biçimine ilgi duymayı kapsar.
- Bu yaklaşıma göre, parçaları anlamak için bütüne ve bütünü anlamak için de parçalara başvurmak gerekir. Bu da kendimizi yazarının yerine koymamızı ve üretilen şeyin anlamına onun bağlamı çerçevesinde bakmayı gerektirir.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Hermeneutik
B) Egzistansiyalizm
C) Analitik felsefe
D) Materyalizm
E) Kritisizm

ÖDEV TESTİ

3

1. Kuhn'un bilim etkinliği üç aşamalıdır. İlki normal (olağan bilim etkinliği) ikincisi olağanüstü bilim etkinliği ve sonuncusu bunalımdır. Olağan bilim, bir paradigma var olduğu zamanki dönemdir. Paradigma iki yanlıdır. İlk olarak yeni gelenek başlatır. Eski geleneğe inananları kendine bağlar. Diğeri ise örnek sorunlara çözümler sunmasıdır. Gelecek nesillere yeni soru ve sorunlar bırakacak kadar geniş uçludur. Büyük başarıyı temsil eden, ilişkin olduğu alanda nesneyi başarılı olarak açıklanabilen, bilimsel gelişmelere açık olan, gelecek kuşaklara çözülecek problem bırakan yapıtlar paradigma oluştururlar.

Paradigma için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) İki yanlı olabilmektedir.
B) Örnek sorunlara çözümler sunabilmektedir.
C) Her zaman doğayı ve olguları değişmeden açıklamaktadır.
D) Ele aldığı nesneyi etkili bir şekilde açıklayabilmektedir.
E) Çözülecek problemler bırakmaktadır.

2. Hermeneutik, insanın yaşantısı içinde ürettiği her şeyi anlama ve yorumlama olarak ortaya çıkmış, özellikle 19. yüzyılda doğa bilimlerinin insan bilimlerine kullanılma fikrine karşı gelişmiş bir kavramdır. Kavramın köklerinin Antik Yunan'a dayandığı ancak günümüzdeki anlamını 19. yüzyılda kazandığı bilinmektedir. Hermeneutiğin gelişiminde ve bugünkü anlamını kazanmasında özellikle Dilthey ve Scleiermacher'in büyük katkıları olmuştur. Scleiermacher, hermeneutik terimini metin ve konuşmaların daha derin anlaşılması bağlamında yorumlama yönünde kullanmıştır.

Buna göre hermeneutik için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Gözlemi ve deneyi önemsemektedir.
B) Anlama ve yorumlamayı içermektedir.
C) Varlığın özünü ele almaktadır.
D) Bilginin birikimli ilerlemesini savunmaktadır.
E) Her türlü bilgiden kuşkuyu öncelemektedir.

3. Bu yaklaşıma göre doğru bilgi, doğruluğu sembolik mantıkla yapılan dil çözümlemeleri sonucunda test edilen bilgidir. Witgenstein, bütün felsefe problemlerini dil problemlerine indirgenmiştir. Witgenstein, dil ile ifade edilmeyenleri anlamsız ve metafizik bulmuştur. Başlıca temsilcileri L. Wittgenstein, R. Carnap ve H. Reichenbach'tır.

Yukarıdaki açıklamaları savunan felsefi yaklaşım, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Egzistansiyalizm
B) Hermeneutik
C) Yeni ontoloji
D) Analitik felsefe
E) İdealizm

4.
- Bu akımın düşünürleri, Soren Kierkegaard, Nietzche, Jean-Paul Sartre ve Karl Jaspers'dir.
- Bu yaklaşıma göre, insan kendi varlığını kendisi yaratmıştır. Hiçbir gelişme ve değişme, insanın özgürlüğünü engellememelidir. Yani insan, kendi bilinciyle kendi davranışlarını yönlendirebilecek, irade ve karar gücüne sahip olan özgür bir varlıktır.
- Varoluşçulara göre, hayata anlam veren insandır ve kendisinden başka yol gösterecek kimse yoktur. Yani insan içinden bir tanesini seçebileceği olanaklar bütünüdür. Varoluşçuluk ise her zaman tek ve bireyseldir.

Yukarıdaki açıklamaları savunan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

A) Analitik felsefe
B) Egzistansiyalizm
C) Paradigma
D) Yeni ontoloji
E) Hermeneutik

5. – Ontolojiyi deneysel temellere dayandırmaya ve bilimsel bilgilerle bağdaştırmaya çalışmıştır.

– Varlığı, tinsel, ruhsal, organik ve inorganik katman olarak üzere dörde ayırmıştır.

Bu parçadaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Edmund Husserl
B) L. Wittgenstein
C) J. P. Sartre
D) Nicolai Hartmann
E) Thomas Kuhn

6. K. Popper'a göre bilimselliğin ölçütü yanlışlanabilirlik ölçütüdür. Çünkü bir önermenin doğruluğunu kanıtlamak imkansızdır. Oysa o önermeyi yanlışlayacak tek bir yanlışlayıcı o önermenin yetersizliği ya da yanlışlığı için yeterlidir. Ayrıca çok sayıdaki gözlemler bir kuramı doğrulamaya yetmez. Eğer doğrulanabilme ile tümevarım metodu tercih ediyorsa o zaman genelgeçer açıklamalar yapılmamalıdır. O bilginin gözlemlerinin yapıldığı zaman ve alanın sınırlaması açıklamalarda dile getirilmelidir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine varılabilir?

A) Bir önermenin bilimselliğinin ölçütü doğrulanabilir olmasıdır.
B) Bir önermeyi yanlışlama doğrulamaktan daha kolaydır.
C) Çoğunluğun kabul ettiği bilgiler doğrudur.
D) Sorun çözen bilgiler daha doğrudur.
E) Doğruluk, düşüncenin nesnesiyle uygunluğudur.

7. Bilimin bir etkinlik olduğunu savunan Kuhn'a göre, bilimin etkinlik süreci ve bilim dışı öğeleri incelenmelidir. Özellikle bilim insanının psikolojisi inançları, içinde yaşadığı toplum ve bakış açıları bilimin sürecini etkiler. Kuhn'a göre, bilim kesintisiz akıp giden statik yapıda bir süreç değildir. Aksine bilim kesintilere uğrayarak ilerleyen bir etkinliktir ve bu süreçlere paradigma adını vermiştir. Bir paradigmadan bir diğer paradigmaya geçiş, bilimin oluşumunu ve gelişimini sağlar. Kuhn bilimsel etkinliği dört döneme ayırarak incelemiştir.

Bu parçada anlatılanlara aşağıdakilerden hangisi karşı tez oluşturur?

A) Bilim, bilim adamından bağımsızdır.
B) Bilim bir etkinliktir.
C) Bilim adamının bakış açısı bilimi etkiler.
D) Bilim, toplumsal koşullardan bağımsız değildir.
E) Bilim kesintilere uğrayarak ilerlemiştir.

8. İnsanın söz ve eylemlerinin oluşturduğu ürün ve yapıların anlamına yönelik yorumlamadır.

Yukarıdaki açıklama aşağıdaki yaklaşımlardan hangisine yakındır?

A) Analitik felsefe
B) Egzistansiyalizm
C) Hermeneutik
D) Yeni Ontoloji
E) İdealizm

FASİKÜL

17

TARAMA TESTLERİ

1 - 9. ÜNİTELER

Vip YAYINLARI

20- 21. YÜZYIL FELSEFECİLERİNİN YAŞADIKLARI COĞRAFYALAR

EDMUND HUSSERL

1859 Avusturya- Macaristan'da doğmuş Alman filozoftur

JEAN PAUL SARTRE

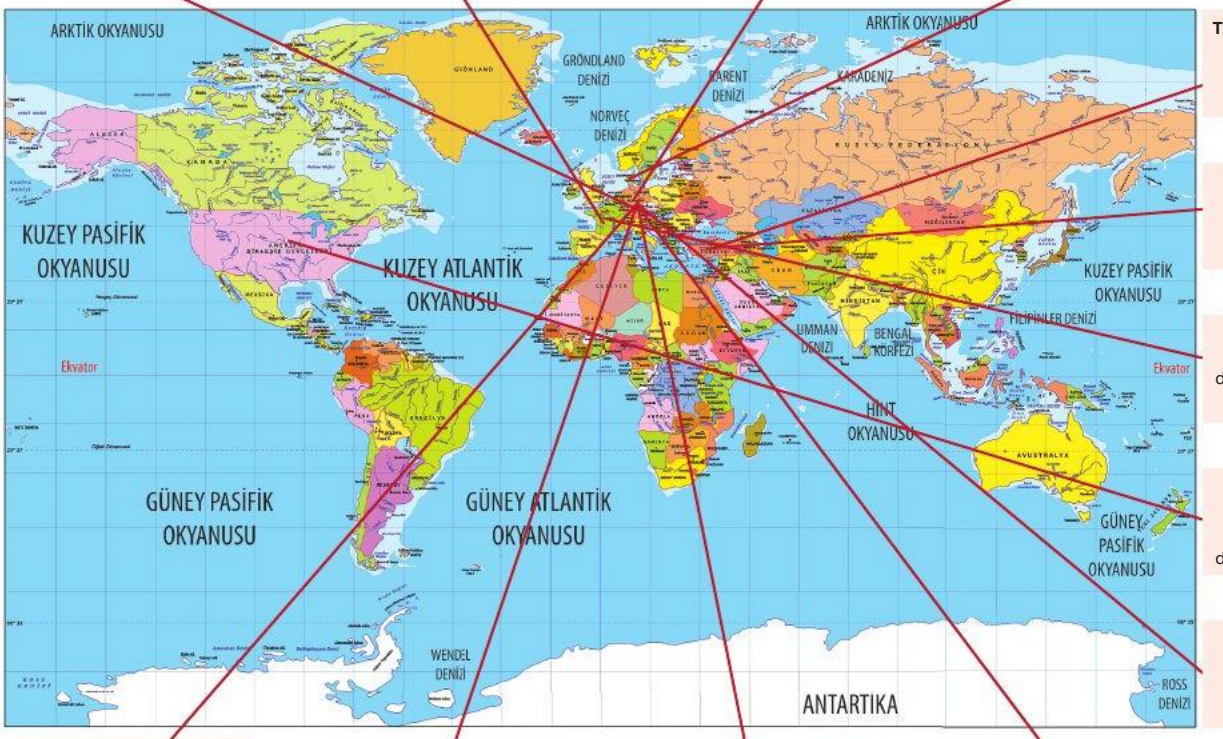
1905 yılında Paris'te doğmuş Fransız filozoftur

MARTIN HEIDEGGER

1889 yılında Baden'de doğmuş Alman filozoftur

SÖREN KIERKEGAARD

1813 yılında doğmuş Danimarkalı filozoftur

TAKİYETTİN MENGÜŞOĞLU

1905 yılında Malatya'da doğmuş Türk filozofudur

NURETTİN TOPÇU

1909 yılında İstanbul'da doğmuş Türk filozofudur

HENRİ BERGSON

1859 yılında Paris'te doğmuş Fransız filozofudur

WILLIAM JAMES

1842 yılında New York'ta doğmuş Amerikalı filozoftur

NICOLAI HARTMANN

1882 yılında doğmuş Alman filozoftur

F. W. NIETZSCHE

1844 yılında Prusya'da doğmuş Alman filozoftur

KARL JASPERS

1883 yılında doğmuş Alman filozoftur

KARL MARX

1817 yılında Prusya'da doğmuş Alman filozofudur

LUDWIG WITTGENSTEIN

1889 yılında Avusturya'da doğmuş filozofudur

Vip YAYINLARI

1. Aydınlanma Felsefesi, İlk Çağ Yunan aydınlamasıyla başlayan, Rönesans ve Reformla devam eden ve Aydınlanma Çağı'yla asırlardır topluma ulaşamayan öğretilerin çağına egemen olmasıdır. Bu öğretiler, insanı evrenin merkezine alan, dünyanın insanın ruhunu geliştirmek için bir araç olduğunu kabul eden hümanistik bir felsefedir. Böylece durağan düşünce sistemi yıkıldı. Yine akılcılığı ön plana çıkaran pozitif düşünce geldi. 15. yüzyıldan itibaren Avrupa'da insanın hazır bulduğu gelenek şemalarından kopup, hayatın düzenini, anlamını ve dünyadaki yerini kendi aklıyla bulmaya girişmesi, Rönesans'la başlar, 18. yüzyılda ise en yüksek noktaya ulaşır. 18. yüzyılda bu sorun en geniş anlamıyla ele alınmış, bu soruna verilen yanıtların, bu yanıtlara temel olan düşüncelerin gerek o zaman gerekse ondan sonra bugüne kadar Batı dünyasının kültür yapısı üzerinde çok kesin etkileri olmuştur. Batı uygarlığının gelişiminde 18. yüzyıl felsefesi önemli bir yer tutar.

Buna göre Aydınlanma felsefesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Hümanizmin egemen olduğu
B) İnsanın önemli olduğu
C) Akılcılığı içerdiği
D) Gelenekleri eleştirdiği
E) Dinin öneminin arttığı

2. Kant, ahlak felsefesinde ödev duygusundan dolayı yapılan eylemleri ahlaki saymaktadır. Ödev ahlakı, eylemlerin bir beklenti içine girmeden yapılmasını içerir.

Aşağıdaki eylemlerden hangisi Kant'ın "ödev ahlakı"**na uygun bir eylem sayılabilir?**

A) Serseri birinin kızı tavlamak için düzgün davranması
B) Bir satıcının mal satabilmek için kibar davranması
C) Bir dilenciye acımadan dolayı sadaka verme
D) Bir yaşlıya yapılması gerektiği için yardım edilmesi
E) İleride bana yardımları dokunur diye akrabalara yardım edilmesi

3. Edmund Husserl'e göre, saf bilince ulaşabilmek ve bilincin tecrübe ettiği özleri yakalayabilmek için duyuların, deneylerin sağladığı dış verilerden vazgeçilmelidir. Bunun için din, bilim, tarih ve günlük yaşamın sağladığı tüm görüşler ve ön yargılar parantez içine alınmalıdır. Fenomenolojinin yaptığı bu ayıklama süreci sonunda, bu varlığı asıl varlık yapan öze ulaşılmış olur.

Edmund Husserl'in bu yaklaşımında temel aldığı görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Saf bilince duyu ve deneyle ulaşılır.
B) Öze ulaşmayı engelleyen unsurlardan kurtulmak gerekir.
C) Her varlık paranteze alınamaz.
D) Öze ulaşmak için din, bilim ve tarihten yararlanmak gerekir.
E) Günlük yaşamın sağladığı deneyimler özü geliştirir.

4. Descartes, ele alınan her konuya şüphe ile yaklaşmayı isterken, otoritelerin görüşlerine, ön yargılara ve alışkanlıklara tutsak olmamayı önerir. Bir başka deyişle açık ve seçik olmayan hiçbir şeyi doğru olarak kabul etmemeyi savunur. Çünkü ön yargılar doğruya ulaşmayı engellemektedir. İnsanların doğru bilgiye ulaşmasını geciktirmektedir. Aklımızı yanıltmaktadır.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) İnsan her türlü bilgiyle yetinmemelidir.
B) Ön yargılar insanları yanıltabilmektedir.
C) Doğru bilgi açık ve seçik bilgidir.
D) Her bilgiye önce kuşku ile yaklaşılmalıdır.
E) Deneye ve duyulara dayalı bilgilerden kuşku duymaya gerek yoktur.

5. Deneyimlere dayalı olarak elde edilmiş genel bir önermeyi tümüyle doğrulamak olanaklı değildir. Örneğin "Tüm kuğular beyazdır." önermesini gözlem ve deney yoluyla doğrulamak imkansızdır. Çünkü tüm dünya dolaşılarak, tüm kuğular sayılamaz.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi eleştirilmektedir?

A) İdealist yaklaşım
B) Tümevarım yöntemi
C) Tümdengelim yöntemi
D) Mantıkçı pozitivizm
E) Hipotez

6. Kant'a göre, ahlâklı eylemin kaynağını sonuçlar değil amaçlar içerir. Örneğin birine organ bağışı yaptınız fakat bu bağış ona fayda göstermedi. Bu, sizin gerçekleştirdiğiniz ahlâki eylemin değerini düşürmez. Ya da savaşta Adolf Hitler'i öldürme fırsatı eline geçen bir askerin merhamet gösterip onu öldürmemesi onu ahlâksız yapmaz. Hitler ileride iktidarı ele geçirecek ve milyonların ölümüne neden olacaktır. Ancak bunu bilmeyen asker bulunduğu şart içerisinde ahlâklı olanı yapmıştır.

Kant'ın ahlak anlayışını yansıtan bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) Ahlaki eylemlerde niyet önemlidir.
B) Ahlak yasaları işlevsel olmalıdır.
C) Ahlaki eylemler bir araçtır.
D) Ahlaki eylemler bireye fayda sağlamalıdır.
E) Ahlaki eylemin kaynağı din kurallarıdır.

7. Empirizm 17. ve 18. yüzyıllada sistemleştirilebilmiştir. Empirizme göre zihinde doğuştan gelen hiçbir şey olamaz. Mantığın ve matematiğin ilke ve kavramları, Tanrı fikri gibi fikirler bile, zihinde doğuştan bulunamaz. Bu anlamda, rasyonalizm ve empirizm birbirine karşı iki görüştür. Rasyonalizmin bilgi ideali matematiktir; empirizmin bilgi ideali olguları inceleyen bir bilim olan fiziktir. Önemli empirist düşünürler arasında; John Locke ve David Hume sayılabilir.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Empirizm doğuştan hiçbir bilgiyi kabul etmez.
B) Rasyonalizm matematiği savunmaktadır.
C) Empirizm fiziği savunmaktadır.
D) Empirizme göre matematiğin ilke ve kavramları doğuştan gelmemektedir.
E) Rasyonalizme göre her türlü bilgiden kuşku duyulmalıdır.

8.
- Varlık hem maddi hem de tinsel, manevi unsurlardan oluşur.
- Varlık ne yalnızca maddeye ne de yalnızca düşünceye ya da ideaya indirgenebilir; varlık, bilakis iki unsurun bir araya gelmesiyle oluşur.

Verilen açıklamalar aşağıdaki görüşlerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Rasyonalizm
B) Düalizm
C) Empirizm
D) Kritisizm
E) İdealizm

1-E 2-D 3-B 4-E 5-B 6-A 7-E 8-B

1. Descartes'e göre Tanrı fikri, aritmetiğin sayıları, mantıkla metafiziğin kavramları, doğru düşünme yeteneği doğuştan gelmektedir. Bu nedenle gerçeği arayanların, bir kez de olsa her şeyden şüphe etmesi gerekir. Ancak şüphenin doruk noktasına çıkıldığında kendisinden şüphe edilemeyecek bir gerçeğin farkına varılır, o da şüphelenilen bir varlığın olduğu gerçeğidir.

Bu parçada anlatılanları özetleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Düşünme sonradan kazanılmaktadır.
B) Düşünüyorum öyleyse varım.
C) Tanrı'nın var olmak için başka bir varlığa ihtiyacı yoktur.
D) Her olayın bir nedeni vardır.
E) Doğuştan hiçbir yeti yoktur.

2. Rasyonalizm, varlıklar sürekli değiştiği için duyuların kesin genelgeçer bilgileri veremeyeceğini, kesin genelgeçer bilgilere akıl ile ulaşılacağını savunur.

Aşağıdaki yargılardan hangisi rasyonalizmi ifade eder?

A) Doğru bilgiye akıl ile ulaşılır.
B) Bilgi kaynağı duyulardır.
C) Bilgiler, deneyimler yoluyla elde edilir.
D) Duyular biricik bilgi kaynağıdır.
E) Kesin ve genelgeçer bilgilere hiçbir zaman ulaşılamaz.

3. Hegel'e göre, var olan her şeyin kaynağında Geist adı verilen manevi bir varlık vardır. Bu varlığın bir amaca doğru, tez - antitez - sentez şeklindeki diyalektik açılımıyla evrendeki tüm varlıklar var olmuştur. Ona göre insan, varlık hakkında duyuları hiç kullanmaksızın yalnızca akıl yoluyla gerçek bilgiye ulaşabilir.

Buna göre Hegel'in görüşleri için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) İdealist bir görüş olduğu
B) Materyalist bir görüş olduğu
C) Düalist bir görüş olduğu
D) Nihilist bir görüş olduğu
E) Pragmatist bir görüş olduğu

4. Gazâlî'ye göre, genelgeçer bilgilere, hakikate akıl ve duyu ile ulaşılamaz. Çünkü duyulara güvenilemez, akıl ise çelişkili yargılar barındırır. Bu nedenle hakikatin, gerçeğin bilgisine (kalp gözü) ile ulaşılır. Kalp gözü ile her şey tıpkı aynada olduğu gibi bütün açıklığıyla aracısız olarak görülür.

Gazâlî'nin bu yaklaşımında temel aldığı görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Her bilgi gözlem ve deneyle elde edilmelidir.
B) Bilginin kaynağı sezgidir.
C) Elde edilen bilgiler kişilere göre değişir.
D) Hakikatın bilgisine ulaşılamaz.
E) Bilgiler aklın eleştiri süzgecinden geçirilmelidir.

5. • İnsan zihninde bulunan hiçbir şey yoktur ki duyularda bulunmamış olsun.

İnsan zihni, dünyaya boş bir levha (tabula rassa) olarak gelir.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisine yakındır?

A) I. Kant'ın kritisizmine
B) E. Husserl'in fenomenolojisine
C) J. Locke'un empirizmine
D) W. James'in pragmatizmine
E) A. Comte'un pozitivizmine

6. Mantıkçı pozitivist felsefe, doğru bilginin bilimsel önermelerin dilsel çözümlerine ait olduğunu savunan felsefi bir öğretidir. Bu felsefi öğretinin en önemli temsilcisi dil-dünya ilişkisini felsefenin temel problemi haline getiren L. Wittgensteine'a göre dil, hem düşüncenin hem de dış dünyanın sözcüklerle çizilen resmidir.

L. Wittgensteine'ın bu yaklaşımda temel aldığı görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yapılan eleştiriler olgusal olmalıdır.
B) Dildeki her önerme var olan bir olgunun resmidir.
C) Olguların resimleri çizilirken duygulardan yararlanılmaktadır.
D) Çizilen resimler sanatçının kültüründen bağımsız değildir.
E) Felsefe en etkili araç olan dili iyi kullanmalıdır.

7. I. Doğru bilginin kaynağı ve ölçütü somut olgulardır.
II. Gerçek bilgi nesnelerin özünde gizlidir.
III. Araştırma alanı gerçeklikle sınırlandırılmalıdır.
IV. Tüm metafizik kavram ve önermelere karşı çıkılmalıdır.

Yukarıdaki açıklamalardan hangileri pozitivizm felsefi yaklaşımı için söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) III ve IV E) Yalnız IV

8. A. Comte'a göre, felsefe metafizikle ilgilenmemelidir. Çünkü kanıtlanabilirliği mümkün olan tek bilgi, somut gerçekliği olan bilgilerdir. Somut gerçekliği ve onun bağlı olduğu nedenselliği bilim ortaya koyacaktır. Çünkü bilim doğa olaylarını doğaüstü güçlerle açıklamak yerine doğa olaylarını başka bir doğa olayıyla ilişkilendirerek açıklar.

A. Comte'a göre felsefe "metafizik" **ile neden ilgilenmemelidir?**

A) Kanıtlanamadığı için
B) Kesin bilgi verdiği için
C) Olgusal olduğu için
D) Gözlenebilir olduğu için
E) Akıl ve mantıkla ispatlanmadığı için

1-B 2-A 3-A 4-B 5-C 6-B 7-B 8-A

1. J. P. Sartre, insanın varlığı ile insanın dışındaki tüm varlıkların varlığı arasındaki ciddi bir fark olduğunu ileri sürer. Ona göre insanın dışındaki hiçbir şey kendisinden başka bir şey olma imkanına sahip değildir. Oysa insan "kendisi için" varlıktır. Çünkü insanın dışındaki bütün varlıkların önce bir özü vardır, sonra bu öze bağlı olarak belirli bir şey olurlar. Oysa insan için önceden bir belirlenim durumu, özü yoktur. Yani insan, şu veya bu şey olmadan önce vardır.

Jean Paul Sartre bu sözleriyle, aşağıdakilerden hangisini vurgulamaktadır?

A) İnsanın özünün önceden belirlenmediğini
B) İnsanın önce özünün sonra kendinin var olduğunu
C) İnsanın eğitilebilir bir varlık olduğunu
D) İnsanın inançlı olması gerektiğini
E) Varlığın özünün düşünce olduğunu

2. "Bilgi deneyle başlar; ama tüm bilgiler deneyden çıkmaz."

I. Kant

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisi söylenebilir?

A) Bilginin kaynağı deneydir.
B) Tüm bilgiler deneyden çıkar.
C) Bilgiler akılla başlar.
D) Bilgi edinimi için deney tek başına yeterli değildir.
E) Tüm bilgiler doğuştan gelir.

3. İnsan aklını yöntemli bir biçimde kullandığı sürece doğru bilgi olabilir. İnsan, eğer doğru bilgi elde etmek istiyorsa, öncelikle zihnini duyuların etkisinden kurtarması gerekir. Çünkü, duyularla elde edilen bilgiler yanlış olabilir. Yapılacak olan ilk şey, duyularla elde edilen bilgiden şüphe etmek olmalıdır. Açık ve seçik fikirler sayesinde doğru bilgiye ulaşma yetisi akılda doğuştan bulunmaktadır.

Bu açıklamalar aşağıdakilerden hangisine yakındır?

A) Kant'ın kritisizmine
B) Descartes'in rasyonalizmine
C) Bergson'un entüisyonizmine
D) J. Locke'un empirizmine
E) A. Comte'un pozitivizmine

4. Spinoza, her şeye rağmen insanın özgür olabileceğini savunur. Bu da doğanın bir parçası olan insanın, kendi doğasının zorunluluğuna ayak uydurması ve Tanrı'nın evrenle bir ve aynı şey olduğunun bilgisini elde etmesiyle mümkün olur. Bu bilgi; bizi güçlü ve erdemli kılan, özgürlüğe ulaştıran gerçek bilgidir.

Bu parçada;

I. indeterminizm,
II. panteizm,
III. teizm,
IV. deizm

felsefi yaklaşımlarından hangilerine yer verilmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III
D) I ve II E) III ve IV

5. Bazı düşürler, varlığın var olduğunu ve idea, kavram ya da düşünce cinsinden olduğunu savunurlar. Bu görüşe idealizm adı verilir. Bu görüşü savunan düşünürler arasında; Platon, Aristoteles, Fârâbî ve Hegel'i sayabiliriz.

Aşağıdaki yargılardan hangisi idealizme karşı tez oluşturur?

A) Varlığın kaynağı ideadır.
B) Varlığın kaynağı Tanrı'dır.
C) Varlığın kaynağı düşüncedir.
D) Varlığın kaynağı maddedir.
E) Varlığın kaynağı soyut güçlerdir.

6. E. Husserl'e göre insan, olanı olduğu gibi bilmek ister. Ancak varlıkla ilgili bütün bilgilerimiz görünüşlere veya ön yargılara dayanır. Bu nedenle varlığın özüne ait olmayan ve bu öze ulaşmayı engelleyen günlük, geleneksel, dilsel kaynaklı tüm söylemleri varlıktan soyutlayarak (Husserl'in deyimiyle paranteze alarak) düşünmek gerekir. İşte fenomenoloji bu düşünsel ayıklama sürecini yapmaktadır. Böylece bir varlığı, o varlık yapan asıl öze ulaşılmış olur. Bu özler; somut bir nesnesi olmayan, zaman ve mekandan bağımsız olan matematik ve mantığın kavramlarına benzerler.

E. Husserl'in bu yaklaşımında temel aldığı görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Her varlığın bir özü vardır.
B) Öz, öze ait olmayan niteliklerle zenginleşir.
C) Her varlığı bütün nitelikleriyle bir bütün olarak ele almak gerekir.
D) Bilginin işe yaraması gerekmektedir.
E) Her bilginin sorun çözmesi gerekmemektedir.

7. H. Bergson'a göre sezgi, doğru bilgiye ulaşmada en önemli araçtır. Ona göre hayat bir akıştan ibarettir. Akıl ile bu akışı kavrayamayız.

Buna göre, H. Bergson'un bilgi görüşünü destekleyen yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bilginin kaynağı akıldır.
B) Bilginin kaynağı sezgidir.
C) Bilginin kaynağı deneydir.
D) Bilginin kaynağı faydadır.
E) Bilginin kaynağı olgulardır.

8. John Locke'a göre, bizde bir takım kavramlar vardır. Akılda bulunan bu kavramlar akla nereden gelmiştir? Zihin başlangıçta üzerine hiçbir şey yazılmamış olan düz beyaz bir kağıt gibidir. Ruhta doğuştan gelen bir takım yetiler vardır; ama kavramlarımız deneyden gelir. Kaynağı deney olan bu tür bilgilere deney sonrası (a posteriori) bilgiler adı verilir.

Buna göre John Locke'un bilgi görüşünün temelinde hangi düşünce yatmaktadır?

A) Her türlü bilgiden kuşku duyulmalıdır.
B) Genelgeçer bilgilere ulaşılamaz.
C) Doğuştan hiçbir bilgi yoktur.
D) Hiçbir bilgi sonradan kazanılamaz.
E) Hiçbir konuda kesin yargıda bulunulmamalıdır.

1. Aydınlanma düşüncesi, din ve geleneksel düşünce ve uygulamaların baskısından kurtularak insanın her alanda kendi aklının ışığında davranma ve sorun çözme kararlılığını anlatmaktadır. Burada aydınlanmak isteyen insanın kendisi, aydınlatılması istenen şey de, insan hayatının anlam ve düzenidir. Aydınlanma, insanın düşünme ve değerlendirme din ve geleneklere bağlı kalmaktan kurtulup, kendi aklı, kendi görgüleriyle hayatını aydınlatmaya girişmesidir. Aydınlanma felsefesi düşünürleri, evrenin akıl aracılığıyla kavranabileceğini, bu yolla insanoğlunun bilgiye, özgürlüğe ve mutluluğa ulaşabileceğini savunurlar. Aydınlanma çağıyla toplumdan ziyade birey ön plana çıkmış ve giderek insani değerler, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik sloganı ile bütün diğer değerlerin üstünde tutulmaya başlanmış, bunun neticesinde de çok güçlü bir laikleşme süreci başlamıştır.

Bu parçada Aydınlanma felsefesinin hangi özelliğine değinilmemiştir?

A) Aklın gücüne güvenilmiştir.
B) Din ve geleneklere karşı çıkılmıştır.
C) Laik bir dünya görüşü gelişmiştir.
D) Hümanizm gelişmiştir.
E) Kilisenin egemenliği artmıştır.

2. Bergson'a göre, bilginin iki kaynağı vardır. Bunlar zekâ ve sezgidir. Bergson'a göre, zekâ ancak maddeyi yani nesnel dünyanın bilgisini verebilir ama özü veremez. Dolayısıyla bilimsel bilgiler bu şekilde elde edilir. Fakat mutlak gerçekliğin bilgisini ise doğrudan doğruya kavratacak olan zekâ değil, sezgidir.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Nesnel dünyanın bilgisi zekâ ile elde edilir.
B) Gerçekliğin bilgisi doğrudan doğruya kavranır.
C) Bilimsel bilgilerin kaynağı zekâdır.
D) Gerçekliğin bilgisine olgular ile ulaşılır.
E) Mutlak gerçeklik zekâ ile kavranamaz.

3. Şimdiye kadar doğrular keşfedilir sanılırdı, oysa doğrular icat edilir, diyerek yeni bir doğruluk anlayışı benimsenmiştir.

Bundan dolayı ezeli ve ebedi doğrular yoktur. Bizim işimize yarayan, faydalı olan şeyler doğrudur.

Ahlak ve din için de bu kural geçerlidir. Din manevi tatmin ve iç huzuru sağlıyorsa doğrudur.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisine yakındır?

A) J. Locke'un empirizmine
B) Platon'un rasyonalizmine
C) William James'in pragmatizmine
D) I. Kant'ın kritisizmine
E) J. P. Sarte'ın egzistansiyalizmine

4. Kant'a göre, birinin ahlaki bir eylemde bulunup bulunmadığını bilebilmek için, eylemi gerçekleştirenin niyetini bilmek gerekir. Ona göre ahlak yasası mümkündür. Fakat böyle bir yasa doğa yasası gibi olanı değil, olması gerekeni içeren bir yapıda olmasıyla mümkündür. Bu yasa bizim içimizde var olan iradeyle gerçekleşir. Bu, otonomidir. Otonomi "Yasası kendi içinde olmaktır." ki bununla birlikte özgürlük ortaya çıkar. Yani insan kendi ahlak yasasını kendi belirler. Bu, ahlaki eylemin temel şartıdır. Bu ahlak yasasına uymak zorunluluk değil, bir ödevdir.

Bu parçaya dayanılarak Kant'ın, aşağıdaki sorulardan hangisine cevap verdiği söylenebilir?

A) Özgürlük ile sorumluluk arasında nasıl bir ilişki vardır?
B) Evrensel ahlak yasaları var mıdır?
C) İnsan gerçekten özgür müdür?
D) Ahlaki yargıların yapısı nasıldır?
E) Erdemli yaşamak mümkün müdür?

5. Hegel'e göre, deneye hiç başvurmadan sadece düşünce ile kesin bilgiye ulaşılabilir. Duyu organları yoluyla elde edilen bilgilerin genelgeçer olamayacağı, varlığın özünü veremeyeceği kanısındadır. Düşünce (ruh) ve madde (evren) devamlı değişim halindedir. Var olanlar üç aşamalı bir gelişim gösterir. Buna diyalektik adı verilir. Tez, antitez ve sentez diyalektikteki aşamalardır. Çiçek (tez), çiçeğin yok olması (antitez), meyve (sentez). Varlık tez, yokluk antitez, oluş da sentez, diyalektik sürecinde görülen aşamalardır.

Hegel'in düşüncelerine dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Duyu organlarının sağladığı bilgilere güvenilemez.
B) Bilginin kaynağı akıldır.
C) Evren sürekli bir değişim içindedir.
D) Diyalektiğin en önemli aşaması sentezdir.
E) Diyalektik, var olanların üç aşamalı olarak değişim göstermesidir.

6. I. Açık ve seçik bilgiler deneye dayanmalıdır.
II. Bilgi, ya doğuştan ya düş gücünden ya da duyulardan gelir.
III. Tanrı fikri, matematiksel bilgiler, sonsuzluk düşüncesi gibi bilgiler doğuştan gelen, zihnimizin açık seçik, doğrudan kavradığı hakikatlerdir.
IV. Duyulardan gelen bilgilere şüphe ile yaklaşılmalıdır.

Yukarıdaki açıklamalardan hangileri Descartes'in bilgi anlayışıyla çelişir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) Yalnız IV

7. I. Ben kimim?
II. Ahlaklı nasıl yaşamalıyım?
III. Bir birey olarak var olmanın anlamı nedir?
IV. İnsanın evrendeki yeri nedir?

Yukarıdaki sorulardan hangileriyle egzistansiyalizm felsefi öğretisi ilgilenmez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) III ve IV

8. Pozitivizmi eleştirerek felsefesini oluşturur. Pozitivizm yalnız duyusal ve bireysel verilere dayanmakla yanılmıştır.

- Bilgiyi elde eden öznedir. Nesne ve varlıkların özleri kavranabilir.
- Kırmızı, yeşil, üçgen birer görünüştür. Biz görünüşün özünü bilincimizle bilebiliriz.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisine yakındır?

A) Aristoteles'in rasyonalizmine
B) Kant'ın kritisizmine
C) A. Comte'un pozitivizmine
D) E. Husserl'in fenomenolojisine
E) J. Locke'un empirizmine

1. Fenomenoloji olayları değil, olayların içindeki özü kavramayı, bilmeyi amaçlayan görüştür. Kurucusu E. Husserl'e göre fenomen, varlığın bilinç tarafından doğrudan kavranan özüdür. Husserl, özleri doğrudan ve aracısız bir sezgiyle kavramayı amaçlayan bir yöntem geliştirir. Bu yöntemde bir fenomenin özüne varabilmek için önce bütün verilmiş bilgileri (paranteze almak) yok saymak gerekir. Husserl'e göre insan ancak günlük yaşam, sosyal çevre, din ve bilim gibi yollarla elde ettiği (önyargılar) bilgileri bir tarafa bırakarak özü kavrayabilir.

Aşağıdakilerden hangisi fenomenoloji ve Husserl'in görüşlerine karşı bir tez oluşturur?

A) Olayların içindeki öz kavranmalıdır.
B) Fenomen varlığın özüdür.
C) Öz bilinç tarafından doğrudan doğruya kavranır.
D) Doğru bilgi nesnelerin duyularla gözlenmesine dayanır.
E) Nesnelerin özleri aracısız bir sezgiyle kavranmalıdır.

2. Aydınlanmacılara göre, insan yaşamında akıl hemen hemen her şey demektir. İnsanı diğer canlılardan ayıran ve üstün yapan akıldır. İnsanın insan olması kadar, tüm insanlığın ilerlemesi ve mutluluğa kavuşması için gerekli olan akıl, akılcı düşünce ve evrensel akıldır.

Bu parçada Aydınlanma felsefesinin hangi özelliği vurgulanmıştır?

A) Laik bir dünya görüşünün benimsenmesi
B) Akla olan güvenin artması
C) Deneyin ön plana çıkması
D) Ana konu olarak insanın ele alınması
E) Dogmatizmden uzaklaşılması

3. Wittgenstein, dil ile geçeğin aynı yapıya sahip olduğunu savunur. Ona göre dilin analizi aynı zamanda gerçekliğin analizi demektir. Dil ile ifade edilemeyecek şeyler ise anlamsızdır. Yani dilin sınırları düşüncenin ve bilginin de sınırlarıdır. Onun için Wittgenstein: "üzerinde konuşulamayan soyut, doğaüstü şeyler hakkında susmak gerekir" der.

Buna göre Wittgenstein aşağıdakilerden hangisine karşı çıkar?

A) Olgulara B) Bilime C) Dile D) Metafiziğe E) Deneye

4.
- Sezgiyi zekadan farklı olarak görür. Sezginin, akıl ve içgüdünün bileşimi gibi bir yeti olduğunu belirtir.
- Zekanın (akıl) mutlak hakikatı edinmede yetersiz olduğunu belirtir.
- Zeka, akıl, hareketsiz bir varlık olan maddeyi araştırır ve böylece doğa bilimleri doğar.
- Ancak varoluşun özü olan hakikatı kavramak sezgi ile mümkündür. Çünkü varoluşun özü olan hayat, zaman, yaşanılan süre hareketsiz değildir.

Yukarıdaki açıklamalar aşağıdakilerden hangisine yakındır?

A) H. Bergson'un entüisyonizmine
B) E. Husserl'in fenomenolojisine
C) Wittgenstein'ın analitik felsefesine
D) K. Marx'ın materyalizmine
E) D. Hume'un empirizmine

5. Henri Bergson'a göre zeka, hareketsiz olan maddeyi bilebilir ama değişken olan hayatı bilemez. Çünkü bilginin kaynağı olarak akıl ve duyular sadece varlığın sınırlı bilgisini verir. Oysa insanda gizli bir yetenek olarak bulunan anlık bir hisle varlığın bütün bilgisine ulaşılabilir. Bu bilgi sadece yaşanarak hissedilir.

Henri Bergson'un görüşleri, aşağıdaklerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Rayonalizm
B) İdealizm
C) Entüisyonizm
D) Materyalizm
E) Pozitivizm

6. Fenomenlerin bilgisine ancak özlerine ulaşarak varılabilir.

- İnsan fenomenlerin özlerini kavramak için onlara bilinçle yönelmelidir.
- Bilinç, fenomeni sezgisel olarak kavrar.
- İnsan varlıkların özünü sezgi ile kavrar.

Yukarıdaki açıklamaları savunan filozof, aşağıdakilerden hangisidir?

A) H. Bergson
B) E. Husserl
C) A. Comte
D) R. Descartes
E) Hegel

7. Rene Descartes'a göre bilgi, ya duyu organlarından, ya düş gücünden, ya da doğuştan gelir. Tanrı, ruh, uzay ve tüm matematik düşünceler doğuştan gelir. Yine Rene Descartes doğuştan gelen bu düşüncelerin kalıtsal hastalıklar gibi zamanla açığa çıktığını savunmaktadır.

R. Descartes'in bu görüşlerini, aşağıdaki felsefi yaklaşımlardan hangisi destekler?

A) Empirizm
B) Rasyonalizm
C) Kritisizm
D) Septisizm
E) Egzistansiyalizm

8. Spinoza'ya göre, var olan her şey aynı zamanda Tanrı'nın kendisidir. Her şey Tanrı'nın yasaları ile işleyen bir makine gibi olduğundan özgürlükten, dolayısıyla da ahlaktan söz edilemez.

Spinoza'nın bu açıklamaları, aşağıdakilerden hangisine yakındır?

A) Determinizm
B) İndeterminizm
C) Otodeterminizm
D) Liberteryanizm
E) Utilitarizm

1-D 2-B 3-D 4-A 5-C 6-B 7-B 8-A

1. Rasyonalizm, Aristoteles ile şekil değiştirmiştir. İlk Çağ düşünürlerinin doğuştan akıl teorisine ek olarak, Aristoteles deney unsurunu da işin içine katar. Aristoteles'e göre, bilgi edinme yetisi akıldır. Akıl da edilgin (pasif) ve etkin (aktif) olmak üzere iki türlüdür. Edilgin akıl duyuları saptayarak bilgilerimizin içeriğini sağlar. Etkin akıl ise bunu işler. Başka bir deyişle bilginin malzemesini edilgin akıl, duyular verir. Onu biçimlendiren ise etkin akıldır.

Aristoteles'in bilgi görüşüne dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisi söylenemez?

A) Bilginin kaynağı akıldır.
B) Akıl etkin ve edilgen şekildedir.
C) Bilginin içeriğini edilgin akıl sağlar.
D) Etkin akıl bilginin malzemesini işlemektedir.
E) Etkin akıl duyuları saptamaktadır.

2. Felsefenin bilginin bilgisi, bir düşünce faaliyeti olduğu söylenebilir. Felsefi düşüncenin, kendi üzerine dönme özelliği de vardır. Felsefede zihin kendi üzerinde dönerek sâhip olduğu bilgiler üzerinde düşünür. Gerek empirik hayatın kendisi, gerek herhangi bir sanatın icrası veya bilimler bize bir dizi bilgiler verirler. Felsefe, esas itibariyle işte bu bilgiler üzerinde düşünme, onların temelini ve değerini yoklama, soruşturma faaliyetidir.

Bu parçada felsefenin aşağıdaki niteliklerinden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Yığılımlı ilerleme
B) Eleştirel olma
C) Refleksif olma
D) Evrensel olma
E) Akıl ve mantığa dayanma

3. W. James "İnsan bilginin değil, bilgi insan yaşamının hizmetindedir." anlayışını temel almıştır. W. James'e göre yarar sağlayan bilgi doğru bilgidir. Din, ahlak gibi değerler de gerçekçiliği yansıtıp yansıtmadığına bakılmaksızın manevi tatmin ve iç huzuru sağladıkları, yararlı oldukları sürece doğrudurlar.

W. James bu görüşleriyle aşağıdakilerden hangisiyle nitelendirilebilir?

A) Empirist
B) Pragmatist
C) Septik
D) İdealist
E) Rasyonalist

4. Kant'a göre "Bilgimiz deneyle başlar ama deneyden doğmaz." "Bilginin meydana gelebilmesi için deney kadar akla da ihtiyaç vardır. Deney bilginin hammaddesini, akıl ise onu işleyecek akıl kategorisini verir.

Buna göre, Kant'ın bilgi görüşünü ifade eden yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Elde edilen bilgiler görelidir.
B) Gerçek bilgi soyut bilgidir.
C) Ne akıl ne de deney tek başına bilgi elde edebilir.
D) Bilginin kaynağı ve yapıcısı olgulardır.
E) Varlık kendinde varlıktır.

5. Doğru bilginin kaynağı duyular, deney ve algılardır.

- Deneyden bağımsız olarak insan aklında doğuştan hiçbir bilgi yoktur.
- Tüm bilgiler sonradan kazanılmaktadır.

Yukarıdaki açıklamaları aşağıdaki felsefi yaklaşımlardan hangisi desteklemektedir?

A) Kritisizm
B) Entüisyonizm
C) Rasyonalizm
D) Empirizm
E) Pozitivizm

6. Fenomen algılanan, gözlemlenen bilince konu olan olgudur. Fenomenoloji öz felsefesidir, görüngü bilimi anlamına gelir. Gerçek varlık fenomenlerin içinde gelişen özdür. Fenomenolojinin konusu nesneler değil, onların özleridir.

Buna göre fenomenoloji için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Maddeyi önemsediği
B) Düşünceyi önemsediği
C) Varlıkların özü ile ilgilendiği
D) İdealizmi savunduğu
E) Olguculuğu savunduğu

7. Descartes'in rasyonalizmi, iyi yönetilen her zihnin kesin, genel-geçer bilgiye ulaşacağını savunur. Bu bakımdan eserlerinde felsefeye yeni temeller arar ve aradığı sağlam temeli "Düşünüyorum, öyleyse varım."da bulur.

Descartes'in açıklamaları aşağıdaki sorulardan hangisine cevap olabilir?

A) Doğru bilgi mümkün müdür?
B) Ahlakın kaynağı nedir?
C) Ortak estetik yargılar var mıdır?
D) Doğru bilginin ölçütü yarar mıdır?
E) Bilginin kaynağı deney midir?

8. Alman bir filozoftur. Ona göre insan akılcılığın kıskacından kurtulmalı ve kendi üzerine düşünmelidir. O insanlara yeni değerler getirmeye çalışarak güçlü insanların egemenliğine, çoğunluktan ibaret olan ve sürü olarak nitelendirdiği insanlıkta ilerlemenin mümkün olmadığını ileri sürmüştür. O köle ahlakının yerine efendi ahlakını savunmuştur.

Yukarıdaki açıklamaları savunan filozof, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nietzsche
B) Sartre
C) Karl Jaspers
D) Sören Kierkegeaard
E) Karl Marx

1-E 2-C 3-B 4-C 5-D 6-C 7-A 8-A

1. J. P. Sartre, egzistansiyalizm (varoluşçuluk) akımının önde gelen temsilcilerinden birisidir. Temel önermesi, "İnsan için varoluş, özden önce gelir." önermesidir. Sartre, Tanrı'nın varlığını inkar eden ateist bir düşünürdür. Ona göre, eğer Tanrı yoksa insanın Tanrı tarafından önceden belirlenmiş bir doğası veya özü de olamaz. Dolayısıyla yaratılmamış olan insan, öncelikle var olur ve kendisini daha sonra tanımlar, oluşturur ve var eder.

Sartre'nin görüşlerini destekleyen yargı, aşağıdakileden hangisidir?

A) İnsan kaderinde ne yazıyorsa onu yaşar.
B) İnsan toplumla uyumlu yaşamaktadır.
C) İnsan kendi kendini belirleyen bir varlıktır.
D) İnsan diğer insanlar için fedakarlık yapmalıdır.
E) İnsanı en iyi Tanrı tanımaktadır.

2. Bilgelik sevgisi aslında gerçek bir bilme ve bilgilenme eylemidir. Çünkü insan eksikliğini duyumsadığı şeyi elde etmeyi, peşine düşmeyi ister. Buna salt bilmek kaygısıyla hakikati aramak denir. Öyleyse felsefe, insanın hakikati bulma arayışıdır, insanın hakikatın peşinde gitmesinin tarihsel serüveninden başka bir şey değildir. Diğer bir deyişle, felsefe, bir tanışma ve tanıştırma toplantısı, sizi size tanıtan, sizi ötekine tanıtan ve ötekini size tanıtan görkemli bir şölendir. Bu şölende değer, bu şölende varlık ve bu şölende bilgiyle tanışırsınız. Bu yüzden felsefeyle tanışmış kimseler ona sevgi adını takmışlardır: Bilgelik sevgisi.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Felsefe kesin bilgiler elde eder.
B) Felsefe, bilginin sevgisidir.
C) Felsefe, olanı olduğu gibi inceleyen bir disiplindir.
D) Filozoflar bilge insanlardır.
E) Bilgelik, olup biten her şeyin esasını bilmektir.

3. Düşünce tarihinin engin derinliklerinden günümüze ulaşan kayıtlar, felsefe alanında değişmeyen tartışmalardan birisinin, "Felsefe nedir?" sorusu ve verilen olası yanıtlarla ilgili olduğunu göstermektedir. Verilen bir yanıtın yeterli ve doyurucu olarak kabul edilmeyip, her seferinde yeniden ve farklı biçimlerde tanımlanması, aslında felsefenin doğası hakkında aydınlatıcı olan bir anlatım niteliği taşımaktadır. Felsefe bir tanımlamayla sınırlandırılabilecek bir etkinlik değil, aksine sürekli bir tanıma ve tanımlama arayışıdır.

Bu parçaya dayanılarak felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Felsefenin yetkin ve tam bir tanımlanmasından vazgeçmek, aksine betimlemekle yetinmek gerekir.
B) Felsefenin bilimler gibi tanımı yapılabilir.
C) Felsefe kesin ve neden sonuç ilişkisine dayanır.
D) Felsefenin ortaya çıkması için demokratik bir ortam gerekir.
E) Felsefe mitolojiden koparak oluşmuştur.

4. Felsefe, büyük siyasi oluşumların ve dönüşümlerin ortaya çıkışında etkili olmuştur. Rönesans, reform hareketleri, Fransız devrimi gibi büyük siyasi hareketlerin temelinde filozofların görüşleri vardır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Felsefenin gelişimi
B) Felsefenin işlevi
C) Felsefenin sınırlılıkları
D) Felsefenin tarihi
E) Felsefenin metodu

5. Düşünce tarihindeki felsefenin varlıktan insana yön değiştirmesi aynı zamanda, gerçeklik üzerine ilk göreli yaklaşımların da temellendirildiği bir dönem olmuştur. Bu dönüşüm aslında doğal bir dönüşümdür. Çünkü artık problem alanı insandır ve insanın kendisi doğası gereği bir görelilik içermektedir. Başka bir deyişle insan bir bireydir ve bireyin bireyselliği apaçık bir gerçeklilik olarak ortadadır. Bu bağlamda hareket eden ünlü Protagoras varlık hakkında Herakleitos'un ortaya koymuş olduğu değişim düşüncesini bilgiye uygulamıştır.

Felsefenin varlıktan, insana yöneldiği bu dönem, aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Sofistler B) Sistematik felsefe C) Doğa felsefesi
D) Varlık felsefesi E) İdeal felsefe

6. Bilgi aslında genel bir kavramdır. Bu bakımdan bilgiyi "bir şeyin bir şey olarak kavranması" şeklinde tanımlamak olanaklıdır. Ancak "bir şey" ve bir de "kavranma" sözcükleri olduğuna göre, öyleyse bir "kavrayan" ve bir de "kavranan" ya da "bilen" ve "bilinen" olacaktır. O zaman tanım böyle bir belirlemeyi gerektirdiğine göre, bilgi genellikle bir "şeyin" bilgisi olmak durumundadır. Bu anlamda olgu temel birinci adımı oluşturmaktadır. Bu olgu üzerine felsefe, sanat ve bilim yapılır. Bu yüzden bilgi bilimsel, felsefi, dinsel veya sanatsal vb. pek çok nitelemeye sahip olabilmektedir. Öyleyse bilim, felsefe, sanat ve din bu kavramsal yapının altında yer almaktadır ve bu bakımdan bu disiplinlerin tümü birer bilgi alanıdır. Dolayısıyla da bilgi bunların tümünü kapsamaktadır. Öyleyse felsefenin de bir bilgi dalı veya türü olması dolayısıyla, onun ortaya koyduğu bilgilerin de bir şeyin bilgisi olması zorunludur.

Bu parçaya dayanılarak aşağıdaki yargılardan hangisi söylenemez?

A) Felsefenin bir bilgi türü olduğu
B) Bilginin bir çok türü olduğu
C) Bilginin genel bir kavramsallaştırma olduğu
D) Bilgide bilen ve bilinenin olduğu
E) Bilginin, bir şeyin bilgisi olmasının şart olmadığı

7. Doğa felsefesinde öncelikle sorulan veya sorgulanan varlığın özünün, ilk ana maddesinin ne olduğudur. Buna felsefe tarihinde töz sorunu denir ve töz mahiyeti, niteliği ne olursa olsun bütün varlıkların kendisinden kaynaklandığı ilk ana maddedir. Töz, kendisini ileri süren filozofun imgelem yetisine ve yaratıcılığına bağlı olarak değişik biçimlerde imlenmiştir. Örneğin, doğa felsefesinin başlangıcında yer alan Thales için, bu töz sudur. Ancak, öğrencisi Anaksimandros hocasının kabulunü fazla anlamlı bulmaz. Çünkü su sonludur ve evrende neredeyse sonsuz olan varlıklar bu sonlu varlıktan varlığa gelmiş olamazlar. Madem ki varlıklar sonsuzdur, öyleyse, tözün de, yani kendisinden bütün varlığın türemesi gereken asıl varlık da sonsuz niteliğine sahip olmalıdır. Böylesi bir varlık ancak sınırı da bulunmayan apeiron olabilir. Ancak bu harika düşünce silsilesinin de öğrencisi olan Anaksimenes için anlamı yoktur. Varlıkların ana maddesi hava olmalıdır. Çünkü hava adeta insan bedenini bir arada tutan ruh gibi bütün varlığı sarmalamakta ve bir arada tutmaktadır. Benzer şekilde Anaksagoras için töz tohum ve nihayet Demokritos için ise atomdur.

Bu parçada;

I. Monizm
II. Düalizm
III. Pluralizm

görüşlerinden hangilerine değinilmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

8. İnsan yaşantısına giren her şey felsefenin konusu olabilir. Felsefe geneli kucakladığı, varlığı bütünüyle ele aldığı, belli bir insanı değil, kendi özü ve yapısı içinde düşünülen insanı anlamaya çalıştığı ve her zaman her yerde var olan değerleri temellendirmeye çalıştığı için tüm toplumları kucaklayıcı bir bilgi özelliği taşır.

Bu parçada felsefenin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

A) Akla ve mantığa dayanması B) Evrensel olması
C) Eleştirel olması D) Kümülatif olması
E) Refleksif olması

1-C 2-B 3-A 4-B 5-A 6-E 7-A 8-B

CEVAP ANAHTARI

FELSEFE

Vip YAYINLARI

Vip
YAYINLARI

CEVAP ANAHTARI

1. FASİKÜL

Örnekler

1-C 2-D 3-A 4-A 5-C 6-A 7-E

Doğru / Yanlış

1-D 2-Y 3-D 4-Y 5-Y

Boşluk Doldurma

1-felsefe 2-refleksif 3-hikmet 4-arkhe 5-evrensel

Eşleştirme

1-e 2-d 3-b 4-c 5-f 6-a

Ödev Testi (Test-3)

1-E 2-D 3-C 4-C 5-B 6-A 7-C 8-D

Ödev Testi (Test-4)

1-D 2-B 3-E 4-A 5-E 6-C 7-B 8-B

2. FASİKÜL

Örnekler

1-D 2-A 3-A 4-B 5-B 6-D 7-C 8-B 9-A 10-D 11-E

Doğru / Yanlış

1-D 2-Y 3-D 4-Y 5-D

Boşluk Doldurma

1-doğruluk 2-tutarlılık 3-düşünme 4-tümevarım 5-öze

Eşleştirme

1-d 2-f 3-b 4-a 5-e 6-c

Kısa Cevaplı Sorular

1-Önerme 2-Tümevarım 3-Analoji 4-Doğruluk 5-Gerçeklik
6-Tutarlılık 7-Çelişiklik 8-Dil 9-Argüman 10-Düşünme

Ödev Testi (Test-3)

1-A 2-C 3-A 4-E 5-B 6-C 7-A 8-E

3. FASİKÜL

Örnekler

1-B 2-C 3-A 4-B 5-E 6-A 7-D 8-A 9-C

Doğru / Yanlış

1-D 2-D 3-Y 4-D 5-Y

Boşluk Doldurma

1-ontoloji 2-epistemoloji 3-fizik ötesi 4-materyalizm 5-dogmatizm

Eşleştirme

1-c 2-f 3-e 4-b 5-a 6-d

Ödev Testi (Test-3)

1-E 2-A 3-B 4-A 5-D 6-E 7-A 8-A

4. FASİKÜL

Örnekler

1-E 2-A 3-D 4-A 5-B 6-A 7-E 8-C 9-B 10-E 11-C 12-C

Doğru / Yanlış

1-D 2-Y 3-D 4-D 5-Y

Boşluk Doldurma

1-bilim felsefesi 2-haz, sezgi 3-ödev ahlakı 4-agnostisizm 5-din felsefesi

Eşleştirme

1-d 2-f 3-b 4-e 5-a 6-c

Ödev Testi (Test-3)

1-E 2-A 3-C 4-B 5-C 6-D 7-C 8-A

5. FASİKÜL

Örnekler

1-B 2-C 3-B 4-C 5-A 6-A 7-E 8-B 9-B

Doğru / Yanlış

1-Y 2-D 3-D 4-Y 5-D

Boşluk Doldurma

1-Ütopya 2-sosyalizm 3-sanat 4-dışavurumcu 5-felsefi metin

Eşleştirme

1-f 2-c 3-e 4-a 5-d 6-b

Ödev Testi (Test-3)

1-B 2-E 3-B 4-B 5-A 6-A 7-B 8-A

8. FASİKÜL

Örnekler

1-C 2-D 3-B 4-A 5-E 6-C 7-B 8-B 9-E 10-D

Doğru / Yanlış

1-D 2-Y 3-D 4-D 5-Y

Boşluk Doldurma

1-Rölativizm 2-insan 3-mutluluktur 4-güzel 5-form

Eşleştirme

1-f 2-a 3-e 4-b 5-c 6-d

Ödev Testi (Test-3)

1-B 2-B 3-E 4-B 5-C 6-D 7-B 8-C

7. FASİKÜL

Örnekler

1-B 2-C 3-E 4-A 5-B 6-B 7-E 8-D 9-B 10-A

Doğru / Yanlış

1-D 2-Y 3-D 4-Y 5-D

Boşluk Doldurma

1-ateş 2-Organon 3-stoacı 4-Thales 5-Aydın

Eşleştirme

1-c 2-a 3-f 4-b 5-d 6-e

Ödev Testi (Test-3)

1-B 2-A 3-B 4-B 5-E 6-E 7-C 8-B 9-D

10. FASİKÜL

Örnekler

1-D 2-E 3-C

Doğru / Yanlış

1-D 2-Y 3-D 4-Y 5-D

Boşluk Doldurma

1-Augustinus 2-Skolastik 3-Çeviri 4-aklı 5-Cebriye

Eşleştirme

1-b 2-c 3-a 4-e 5-d

Ödev Testi (Test-3)

1-E 2-B 3-C 4-D 5-B 6-E 7-C 8-B

12. FASİKÜL

Örnekler

1-A 2-B 3-C 4-B 5-D 6-D

Doğru / Yanlış

1-D 2-Y 3-D 4-Y 5-D

Boşluk Doldurma

1-insan 2-Düalizm 3-rasyonalist 4-Rene Descartes 5-yeniden doğuş

Eşleştirme

1-c 2-b 3-d 4-e 5-a

Ödev Testi (Test-3)

1-C 2-B 3-B 4-D 5-E 6-B 7-C 8-B

14. FASİKÜL

Örnekler

1-E 2-A 3-D 4-C 5-A 6-A

Doğru / Yanlış

1-D 2-Y 3-D 4-D 5-Y

Boşluk Doldurma

1-güçler ayrılığı 2-empirizm 3-boş bir levha 4-iyi niyete, ödev 5-diyalektik

Eşleştirme

1-c 2-b 3-d 4-e 5-a

Ödev Testi (Test-3)

1-E 2-D 3-B 4-C 5-D 6-A 7-B 8-C

15. FASİKÜL

Örnekler

1-D 2-B 3-C 4-A 5-C 6-A 7-B 8-D 9-A 10-B

Doğru / Yanlış

1-D 2-Y 3-D 4-Y 5-D

Boşluk Doldurma

1-fenomen 2-E. Husserl'e 3-sezgi 4-madde, madde 5-güç

Eşleştirme

1-d 2-e 3-a 4-b 5-c

Ödev Testi (Test-3)

1-E 2-A 3-C 4-E 5-A 6-A 7-B 8-E

16. FASİKÜL

Örnekler

1-B 2-C 3-E 4-E

Doğru / Yanlış

1-D 2-Y 3-D 4-Y 5-D

Boşluk Doldurma

1-madde 2-hermeneutik 3-İsyan Ahlakı 4-Takiyettin Mengüşoğlu 5-Gadamer

Eşleştirme

1-d 2-b 3-e 4-a 5-c

Ödev Testi (Test-3)

1-C 2-B 3-D 4-B 5-D 6-B 7-A 8-C

NOTLARIM

NOTLARIM